నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స.

సీమవిసోధనీ

వరదం వరదం అగ్గం, దిచ్ఛం దిచ్ఛంవ వనజం;
బోధకం బోధకం పాణం, దేవ’దేవం నమామ’హం.

సన్తం సన్తం సదా వట్టం, పజం’భవే సుతం;
నిబ్బుదం నిబ్బుదం తారం, ధమ్మవరం నమామ’హం.

సుతం సుతం భవనే యం, నతనం నతనా’రహం;
నరా’నరా సదా’కంసు, సఙ్ఘవరం నమామ’హం.

ఇచ్చేవ’మచ్చన్తనతస్సనేయ్యం, నతయ్యమానో రతనత్తయం యం;
పుఞ్ఞాభివడ్ఢిం మహగ్ఘం అలత్థం, తస్సానుభావేన హతన్తరాయో.

వినయే సతి ఠితే యం, సాసనం సణ్ఠితం భవే;
వినయే సతి నట్ఠే యం, వినట్ఠం సాసనం భవే.

తస్మా దిత్తం మమే’దాని, జోతయిత్వాన సాసనే;
భిన్దిత్వా ద్వేళ్హకం వాదం, ఏకీభావం కరోమ’హం.

అత్తుక్కంసన-భావఞ్చ, పరవమ్భనకమ్పిచ;
తేసు చిత్తం అపేసేత్వా, సాసనస్స సువుడ్ఢియా.

యది మే ఈదిసం చిత్తం, భవేయ్యుం పాపసఙ్కప్పా;
పచ్చిస్సం నిరయే భయం, హీన’జ్ఝాసయకారణా.

సాసనస్స సులభం’వ పత్థయన్తో సతా’చారో;
సంసన్దిస్సమహం దాని, చిరం సద్ధమ్మ’సుద్ధియా.

సుదుల్లభం లభిత్వాన, పబ్బజ్జం జినసాసనే;
సమ్బుద్ధస్స వరం వాదం, కత్వా ద్వేళ్హక’మేకికం.

సీమవిసోధనిం నామ, నానాగన్ధసమాహటం;
కరిస్సం మే నిసామేన్తు, సాధవో కవిపుఙ్గవా.

పాళిం అట్ఠకథఞ్చేవ, మాతికం పదభాజనిం;
ఓగాహేత్వాన తం సబ్బం, పునప్పునం అసేసతో.

అత్తనోమతిగన్థేసు, టీకాగణ్ఠిపదేసుచ;
వినిచ్ఛయవిమతీసు, మాతికా’ట్ఠకథాసుపి.

సబ్బం అసేసకం కత్వా, సంసన్దిత్వాన ఏకతో;
పవత్తా వణ్ణనా ఏసా, తోసయన్తీ విచక్ఖణేతి.

బుద్ధుప్పాదో హి దుల్లభో, తతో పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ, వుత్తఞ్హేతం

బుద్ధో చ దుల్లభో లోకే, సద్ధమ్మసవనమ్పి చ;
సఙ్ఘో చ దుల్లభో లోకే, సప్పురిసా’తిదుల్లభా.

దుల్లభఞ్చ మనుస్సత్తం, బుద్ధుప్పాదో చ దుల్లభో;
దుల్లభా ఖణసమ్పత్తి, సద్ధమ్మో పరమదుల్లభో’తి.

౧. ఉపసమ్పదాకణ్డో

ఇమస్మిఞ్హి ఠానే ఠత్వా బుద్ధగుణపటిసంయుత్తాయ కథాయ వుచ్చమానాయ సాధూనం చిత్తసమ్పహంసనఞ్చేవ, ఇమస్సేవ పకరణస్స అనుమ్మత్తవచనభావో చ భవేయ్య, అనుమ్మత్తవచనత్తే చ సిద్ధే సోతబ్బం మఞ్ఞిస్సన్తి, తస్మా బుద్ధగుణం వణ్ణయిస్సామ. అమ్హాకం కిర భగవా బ్రహ్మదేవబుద్ధమాదిం కత్వా యావ పోరాణసక్యగోతమా మనోపణిధివసేన, కట్ఠవాహనజాతకంఆదింకత్వా యావ మజ్ఝిమదీపఙ్కరా వాచఙ్గవసేన మజ్ఝిమదీపఙ్కరపాదమూలతో పట్ఠాయ కాయవాచఙ్గవసేన సబ్బం సమ్పిణ్డేత్వా యావ వేస్సన్తరత్తభావా వీసతి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమియో పూరేన్తస్స సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణత్థాయ యేవ అలఙ్కతం సీసం ఛిన్దిత్వా దేన్తస్స సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తస్స సీసం జమ్బుదీపవాసీనం ఉద్ధనతోపి బహుతరం, అఞ్జితనయనం ఉప్పాటేత్వా దేన్తస్స నయనం అజటాకాసే గగనతలే తారాగణతోపి బహుతరం, హదయమంసం వా దక్ఖిణబాహుం వా ఛిన్దిత్వా దేన్తస్స మంసం ఛనహుత అట్ఠస హస్సాధికసతసహస్సపమాణసినేరురాజతోపి బహుతరం, లోహితం ఉప్పాటేత్వా దేన్తస్స రుహిరం చతూసు మహాసముద్దేసు ఉదకతోపి బహుతరం, మద్దీసదిసే చ భరియే జాలీకణ్హాజినసదిసే చ పుత్తే పరేసం దాసత్థాయ దేన్తస్స గణనపథం వీతివత్తా. ఏవం పారమియో పూరేన్తస్సేవ.

చిన్తితం సత్తసఙ్ఖ్యేయ్యం, నవసఙ్ఖ్యేయ్య'వాచకం;
కాయవాచా చతుఖ్యాతం, బుద్ధత్తం సముపాగమీతి.

జాతత్తకీసోతత్తకియా వుత్తనయేన అసూరో హుత్వా బుద్ధత్తం చిన్తేన్తస్సేవ సత్తఅసఙ్ఖ్యేయ్యాని వీతివత్తాని. అతిసూరో అహుత్వా వాచామత్తమేవ నవ అసఙ్ఖ్యేయ్యాని వీతివత్తాని. అతిసూరో హుత్వా కాయఙ్గవాచఙ్గవసేన పూరేన్తస్స చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని వీతివత్తాని. ఇమాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని దీపఙ్కరపాదమూలతో పట్ఠాయ వేదితబ్బాని. సతసహస్సకప్పమత్థకే పన అజ్ఝత్తపారమీ పూరితాతి వేదితబ్బా. వేస్సన్తరత్తభావేన చ సత్తకమహాదానం దత్వా సత్తక్ఖత్తుం పథవిం కమ్పేత్వా వఙ్కపబ్బతం గన్త్వా నయనసదిసే ద్వే పుత్తే బ్రాహ్మణస్స దాసత్థాయ దత్వా దుతియదివసే బ్రాహ్మణవణ్ణేన ఆగతస్స సక్కస్స దేవరఞ్ఞో అత్తసమం మద్దిం నామ భరియం దత్వా తస్మిం భవే అపరిమేయ్యాని పుఞ్ఞాని కత్వా తతో తుసితపురం గన్త్వా తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా దసహి చక్కవాళసహస్సేహి ఆగన్త్వా దేవతావిసేసేహి.

కాలో దేవ మహావీర, ఉప్పజ్జ మాతుకుచ్ఛియం;
సదేవకం తారయన్తో, బుజ్ఝస్సు అమతం పదన్తి.

యాచియమానో కాలం దీపఞ్చ దేసఞ్చ కులం మాతరమేవచాతి ఇమాని పఞ్చ మహావిలోకనాని విలోకేత్వా తుసితపురతో చవిత్వా మహాసమ్మతవంసజస్స ఓక్కాకరఞ్ఞో పుత్తానం కుసలమ్భేదభయేన భగినీహియేవ సద్ధిం ఆవాహకరణం సుత్వా సక్యా వత భో రాజకుమారాతి ఓక్కాకమహారాజేన వుత్తవచనం పవత్తనిమిత్తం కత్వా సక్యాతి లద్ధనామానం రాజూనమబ్భన్తరే పవత్తస్స సుద్ధోదనమహారాజస్స జేట్ఠమహేసియా సిరిమహామాయాయ కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిత్వా దసమాసచ్చయేన దేవదహనగరస్స కపిలవత్థుస్స చ మజ్ఝే లుమ్బినీవనే మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమిత్వా జాతక్ఖణేయేవ ఉత్తరాభిముఖం సత్తపదవీతిహారేన గన్త్వా అభమ్భివాచం నిచ్ఛారేత్వా పితరం వన్దాపేత్వా అనుక్కమేన సోళసవస్సుద్దేసికకాలే రజ్జసిరిం అనుభవిత్వా రాహులభద్దస్స జాతదివసే నిక్ఖమిత్వా ఛబ్బస్సాని దుక్కరచరియం చరిత్వా

వేసాఖపుణ్ణమదివసే అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝిత్వా పఞ్చచత్తాలీస వస్సాని దేవమనుస్సానం రతనదామం గన్థేన్తో వియ ధమ్మరతనవస్సం వస్సాపేత్వా యావ సుభద్దపరిబ్బాజకవినయనా కతబుద్ధకిచ్చే కుసినారాయఉపవట్టనే మల్లానం సాలవనే వేసాఖపుణ్ణమదివసే పచ్చూససమయే అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బుతే భగవతిలోకనాథే సుభద్దేన వుడ్ఢపబ్బజితేన "అలం ఆవుసో మా సోచిత్థ మా పరిదేవిత్థ, సుముత్తా మయం తేన మహాసమణేన, ఉపద్దుతా చ హోమ'ఇదం వో కప్పతి ఇదం వో న కప్పతీ'తి. ఇదాని పన మయం యం ఇచ్ఛిస్సామ తం కరిస్సామ, యం న ఇచ్ఛిస్సామ న తం కరిస్సామా"తి వుత్తవచనం సల్లక్ఖేత్వా గణపామోక్ఖానం సత్తన్నం భిక్ఖుసతసహస్సానం సఙ్ఘత్థేరో ఆయస్మా మహాకస్సపో ధమ్మసఙ్గీతిం కత్వా పరిసుద్ధే ధమ్మవినయే తతో అపరభాగే వస్ససతస్స అచ్చయేన వేసాలియా వజ్జిపుత్తకా దసవత్థూని దస్సేత్వా సాసనవిపత్తిం కరోన్తే దిస్వా ఆయస్మతా యసత్థేరేన కాకణ్డకపుత్తేన సముస్సాహియమానో దుతియసఙ్గీతిం కత్వా తతో అపరభాగే తథాగతస్స పరినిబ్బానతో ద్విన్నం వస్ససతానం ఉపరి అట్ఠారసమే వస్సే ధమ్మాసోకోనామ రాజా సకలజమ్బుదీపతలే ఏకరజ్జాభిసేకం పాపుణిత్వా బుద్ధసాసనే మహన్తం లాభసక్కారం పవత్తేత్వా పరిహీనలాభసక్కారా తిత్థియా అన్తమసో ఘాసచ్ఛాదనమత్తమ్పి అలభన్తా లాభసక్కారం పత్థయమానా సాసనే పబ్బజిత్వా సకాని సకాని దిట్ఠిగతాని దీపేత్వా సాసనే మహన్తం అబ్బుదఞ్చ మలఞ్చ పవత్తేసుం. తదా ధమ్మాసోకరఞ్ఞో పత్తాభిసేకతో సత్తరసమే వస్సే సట్ఠిసతసహస్స భిక్ఖూసు సహస్సభిక్ఖుం గహేత్వా మోగ్గలిపుత్తతిస్సో నామ సఙ్ఘత్థేరో మహాపవారణాయ పరప్పవాదం భిన్దిత్వా కథావత్థుప్పకరణం దేసేత్వా తతియధమ్మసఙ్గీతిం కత్వా పరిసుద్ధే ధమ్మవినయే సాట్ఠకథేబుద్ధవచనే ధరన్తేవ పాళియట్ఠకథాసు అత్థచ్ఛాయం గహేత్వా అత్తనో మతివసేన నానాగన్థవిసేసాని కరోన్తి, తేసు అత్తనోమతివసేన అత్థచ్ఛాయం గహేత్వా కారణపతిరూపకం కత్వా వుత్తవచనం సారతో సల్లక్ఖేత్వా సుత్త-సుత్తానులోమఆచరియవాదే ముఞ్చిత్వా పాళియా అట్ఠకథం, అట్ఠకథాయ చ పాళిం తబ్బివరణభూతం సారత్థదీపనిఞ్చ అఞ్ఞాని చ గన్థవిసేసాని అసంసన్దిత్వా అత్తనోమతియాపి పుబ్బాపరం అసమానేత్వా వాదప్పకాసనమత్తమేవ ఠపేత్వా గరుకలహుకేసు గరుకేయేవ ఠాతబ్బేపి గరుకే అట్ఠత్వా కేచి భిక్ఖూ నదియా ఉదకుక్ఖేపం అకత్వా కరోన్తి. ఏవం సాసనే ద్విధా భిన్నా హోన్తి. ఇదఞ్చ భిన్దనం కోసమ్బకక్ఖన్ధకే భిన్నతోపి సతగుణేన సహస్సగుణేన బలవతరమేవ సాసనస్స విపత్తికారణత్తా, తథా హి న ఇదం మనుస్సలోకే భిక్ఖూనంయేవ హోతి, భిక్ఖూనం, ఉపాసకమనుస్సానం, ఆరక్ఖకదేవతానమ్పి, తాసం సహాయకానం భుమ్మనిస్సితదేవతానమ్పి తాసం సహాయకానం రుక్ఖనిస్సితదేవతానమ్పి తాసంసహాయకానం ఆకాసట్ఠకదేవతానమ్పి, తాసం సహాయకానం చాతుమహారాజికదేవతానమ్పి, తాసం సహాయకానం తావతింసదేవతానమ్పి, ఏవం మిత్తపరమ్పరవసేన ఛకామావచరదేవతానమ్పి తాసం మిత్తానం బ్రహ్మపారిసజ్జానమ్పీతి ఏవం యావఅకనిట్ఠబ్రహ్మలోకా అరియపుగ్గలే ఠపేత్వా సబ్బే పుథుజ్జనా దేవమనుస్సా భిన్నా హోన్తి, తేసం భిన్నత్తా బహు చ పాపం పసవతి, తస్మా పాళియా అట్ఠకథం, అట్ఠకథాయ చ పాళిం సంసన్దిత్వా తాని తాని గన్థవిసేసాని చ ఏకతో కత్వా గఙ్గోదకే న యమునోదకం వియ మిస్సిత్వా ఏకీభావం కత్వా సీమవిసోధనిం నామ కరిస్సామి, తం సుణాథ సాధుకం మనసికరోథ ధమ్మరాజస్స సావకాతి.

తత్థ బుద్ధుప్పాదో దుల్లభో తి బుద్ధస్స ఉప్పాదకాలో దుల్లభో తథా హి అనుప్పన్నకాలే బుద్ధే బుద్ధోతి సద్దమ్పి అసుత్వా వీతివత్తానం కప్పానం గణనపథం వీతివత్తా. బుద్ధకారణస్స దుక్కరత్తం హేట్ఠా వుత్తమేవ.

తతో పబ్బజా చ ఉపసమ్పదాచా తిఏత్థ తోపచ్చయో లామకత్థే, పఞ్చమ్యత్థే వా. బుద్ధుప్పాదో దుల్లభో, తమనుపబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ దుల్లభాయేవాతి అధిప్పాయో. యథా చ లోకే కిఞ్చిదేవ మహగ్ఘం అలభితబ్బం లభిత్వా

వా తేన సహకారీకారణభూతం అప్పఘమ్పి మహగ్ఘం మహగ్ఘం దుల్లభం దుల్లభన్తి వుచ్చతి, ఏవమేవ అతిదుల్లభం బుద్ధుప్పాదం ఆగమ్మ తమనుపబ్బజితమ్పి దుల్లభన్తి వుచ్చతి, యథా చ నిదియా ఉపరిమభాగే సత్తాహవట్టలికాదిభావేన ఉదకపూరణే హేట్ఠా కిస్మిఞ్చి ఠానే తరితుం అవిసహన్తా ఇదమేవ ఠానం దుక్కరన్తి వుచ్చతి, ఏవమేవ బుద్ధకారణస్స దుక్కరభావే న తమనుపబ్బజ్జుపసమ్పదాపి దుక్కరం దుల్లభన్తి వుచ్చతి. అఞ్ఞథా బుద్ధభగవతో పి పబ్బజ్జుపసమ్పదభావోయేవ సేట్ఠో భవేయ్య. అథవా కారణూపచారవసేనాపి ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం, యథా సేమ్హోగుళోతి తథా హి గుళస్స పి వనపచ్చయా సేమ్హో ఉప్పన్నో, తం జనో గుళేనసేమ్హోతి వత్తబ్బేపి కారణస్మిం గుళే ఫలభూతం సేమ్హం రోపేత్వా సేమ్హో గుళోతి వుచ్చతి, ఏవం కారణస్స దుక్కరత్తా దుల్లభే బుద్ధుప్పాదే తమనుక్రియా పబ్బజ్జాపి తం మూలకారణభూతే బుద్ధుప్పాదే రోపేత్వా దుల్లభా పబ్బజ్జాతి వుచ్చతి. బుద్ధుప్పాదకాలేపి బుద్ధదస్సనం దుల్లభమేవ, అనుప్పన్నకాలే పన పగేవ, సబ్బఖణేసు నవమఖణత్తా చ తథా హి మిలక్ఖుదేసలఅరూపభూమిఅసఞ్ఞసత్తనిరయపేతతిరచ్ఛానభూమీసు జాయమానేసు వా మజ్ఝిమదేసే జాయమానోపి మిచ్ఛాదిట్ఠిభూతా వా, సమ్మాదిట్ఠికులే జాయమానాపి చక్ఖుసోత వికలభావేన అఙ్గవికలా వా బుద్ధదస్సనం న అరహన్తి, దస్సనమ్పి దస్సనమత్తమేవ. సుపణ్ణనాగరాజాదీనం తస్మిం భవే మగ్గఫలభాగినో న హోన్తి, హోన్తి చేత్థ.

"పచ్చన్తజో అరూపినో, వికలఙ్గో అసఞ్ఞజో;
మిచ్ఛాదిట్ఠి తిరచ్ఛానో, పేతో నేరయికోపిచ.

ఏతే అట్ఠక్ఖణా వుత్తా, బుద్ధేనాదిచ్చబన్ధునా;
బుద్ధుప్పాదో ఖణో ఏకో, నవమోతి పవుచ్చతీతి".

పబ్బజ్జా తిచేత్థ సామఞ్ఞేన వుత్తేపి సామణేరావ అధిప్పేతా, ఉపసమ్పదా చాతి విసుం వుత్తత్తా. సామణేరా చ నామ బుద్ధం సరణం గచ్ఛామిత్యాదినా తిక్ఖత్తుం వత్వా ఉభతోసుద్ధివసేనేవ సామణేరభూమియం తిట్ఠన్తి. దససీలాని పన తేసం సిక్ఖాపదమత్తమేవ. తాని పాళివసేన అసక్కోన్తో అత్థవసేన "ఇదఞ్చ సమాదాయ వత్తేహీ"తి ఆచిక్ఖితుమ్పి వట్టతియేవ. ఇధ వత్తబ్బం నత్థి. ఉపసమ్పదా పన అట్ఠవిధా హోన్తి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా, సరణగమనూపసమ్పదా, ఓవాద పటిగ్గహణూపసమ్పదా, పఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా, అట్ఠగరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదా, దూతేనూపసమ్పదా, అట్ఠవాచికూపసమ్పదా, ఞత్తిచతుత్థూపసమ్పదా చాతి. తత్థ భగవా ఏహి భిక్ఖుభావాయ ఉపనిస్సయసమ్పన్నం పుగ్గలం దిస్వా రత్తపంసుకూలన్తరతో సువణ్ణవణ్ణం దక్ఖిణహత్థం నీహరిత్వా బ్రహ్మఘోసం నిచ్ఛారేన్తో "ఏహి భిక్ఖు చర బ్రహ్మచరియం సమ్మా దుక్ఖస్స అన్తకిరియాయా"తి వదతి. తస్సానన్తరమేవ గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయిత్వా.

తిచీవరఞ్చ పత్తో చ, వాసి సూచిచ బన్ధనం;
పరిస్సావనమట్ఠేతే, యుత్తయోగస్స భిక్ఖునోతి.

ఏవం వుత్తేహి అట్ఠహిపరిక్ఖారేహి సరీరే పటిముత్తోయేవ వస్ససతికత్థేరో వియ ఇరియాపథసమ్పన్నో బుద్ధాచరియకో బుద్ధుపజ్ఝాయకో సమ్మాసమ్బుద్ధం వన్దమానోవ తిట్ఠతి. అయం ఏహి భిక్ఖూపసమ్పదా నామ. భగవా హి పఠమబోధియం ఏతస్మిం కాలే ఏహి భిక్ఖుపసమ్పదాయ ఏవ ఉపసమ్పాదేతి. తాని పన పఞ్చవగ్గియాదయో అఙ్గులిమాలత్థేరపరియోసానా.

తీణిసతం సహస్సఞ్చ, చత్తాలీసం పునాపరో;

ఏకో చ థేరో సప్పఞ్ఞో; సబ్బే తే ఏహి భిక్ఖుకాతి.

ఏతే వినయపిటకే నిద్దిట్ఠఏహిభిక్ఖూ నామ వినయపిటకే అనిద్దిట్ఠా పన తిసతపరివారసేలబ్రాహ్మణాదయో.

సత్తవీస సహస్సాని, తీణియేవ సతాని చ;
ఏతే హి సబ్బే సఙ్ఖాతా, సబ్బే తే ఏహిభిక్ఖుకాతి.

తం సబ్బం సమ్పిణ్డేత్వా అట్ఠవీససహస్సాని ఛసతాని ఏకచత్తాలీసుత్తరాని చ హోన్తి. పఠమబోధిచ నామేసా వీసతివస్సాని హోన్తి.

భగవా హి అనుత్తరం ధమ్మచక్కం పవత్తేత్వా అట్ఠారసకోటిబ్రాహ్మణానం అమతం పాయేత్వా పఠమవస్సం వసి. దుతియతతియచతుత్థవస్సేసు రాజగహే వేళువనవిహారే వస్సం వసి, భగవా హి ఆసాళ్హినక్ఖత్తపుణ్ణమియం బారాణసియా ఇసిపతనే మిగదాయే పఠమవస్సం వసిత్వా ఫగ్గుణమాసే ఫగ్గుణపుణ్ణమియం రాజగహం పత్వా బిమ్బిసారరఞ్ఞా కారితే వేళువన విహారే ఏకమాసమత్తం వసిత్వా చిత్రమాసే వీసతిఖీణాసవసహస్సపరివుతో కపిలవత్థుం గన్త్వా అసీతియా ఞాతిసహస్సానం మజ్ఝే విప్పటిపన్నానం రాజూనం మత్థకే పంసురజం ఓకిరిత్వా తే వన్దాపేత్వా పోక్ఖరవస్సఞ్చ వస్సాపేత్వా తమాగమ్మ అసీతియా ఞాతిసహస్సానం వేస్సన్తర జాతకం కథేత్వా రాహులమాతరమాగమ్మ చన్దకిన్నరీజాతకఞ్చ కథేత్వా పితరం అనాగామిఫలే పతిట్ఠాపేత్వా రాజగహమేవ ఆగన్త్వా వాసం కప్పేసి, తేన వుత్తం దుతియ తతియ చతుత్థ వస్సేసు రాజగహే వేళువనవిహారే వస్సం వసీ"తి . పఞ్చమే పన వేసాలియం ఏకవాసం వసి. ఛట్ఠే మకులపబ్బతే ఏకవాసం వసి. పుణ్ణో వా తత్థ. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా సునాపరన్తరట్ఠే కిర ఏకస్మిం వాణిజకగామే ద్వే భాతరో. తేసు కదాచి జేట్ఠో పఞ్చసకటసతాని గహేత్వా జనపదం గన్త్వా భణ్డం ఆహరతి, కదాచి కనిట్ఠో. ఇమస్మిం పన సమయే కనిట్ఠం ఘరే ఠపేత్వా జేట్ఠభాతికో పఞ్చ సకటసతాని గహేత్వా జనపదచారికం చరన్తో అనుపుబ్బేన సావత్థిం పత్వా జేతవనస్స అవిదూరే పఞ్చసకటసతాని ఠపేత్వా భుత్తపాతరాసో పరిజనపరివుతో ఫాసుకట్ఠానే నిసీది. తేన చ సమయేన సావత్థివాసినో భుత్తపాతరాసా ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ సుద్ధుత్తరాసఙ్గా గన్ధపుప్ఫాదిహత్థా యేనబుద్ధో, యేనధమ్మో, యేనసఙ్ఘో, తన్నిన్నా తప్పోణా తప్పబ్భారా హుత్వా దక్ఖిణద్వారేన నిక్ఖమిత్వా జేతవనం గచ్ఛన్తి. సో తే దిస్వా "కహం ఇమే గచ్ఛన్తీ"తి ఏకం మనుస్సం పుచ్ఛి. కిం త్వం అయ్యో న జానాసి, లోకే బుద్ధధమ్మసఙ్ఘరతనాని నామ ఉప్పన్నాని, ఇచ్చేవ మహాజనో సత్థుసన్తికే ధమ్మకథం సోతుం గచ్ఛతీతి. తస్స "బుద్ధో"తి వచనం ఛవిచమ్మాదీని ఛిన్దిత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ అట్ఠాసి. అథ అత్తనో పరిజనపరివుతో తాయ పరిసాయసద్ధిం విహారం గన్త్వా సత్థామధురస్సరేన ధమ్మం దేసేన్తస్స పరిస పరియన్తే ఠితో ధమ్మం సుత్వా పబ్బజ్జాయ చిత్తం ఉప్పాదేసి. అథ తథాగతేన కాలం విదిత్వా పరిసాయ ఉయ్యోజితాయ సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా దుతియదివసే మణ్డపం కరేత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా భత్తకిచ్చావసానే భగవా అనుమోదనం కత్వా పక్కమి. భుత్తపాతరసో ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ భణ్డాగారికం పక్కోసాపేత్వా "ఏత్తకం భణ్డం విస్సజ్జితం ఏత్తకం పన న విస్సజ్జిత"న్తి సబ్బం ఆచిక్ఖిత్వా "ఇమం సాపతేయ్యం మయ్హం కనిట్ఠస్స దేహీ"తి సబ్బం నియ్యాతేత్వా సత్థు సన్తికే పబ్బజిత్వా కమ్మట్ఠాన పరాయణో అహోసి. అథస్స కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తస్స కమ్మట్ఠానం న ఉపట్ఠాతి, తతో చిన్తేసి "అయం జనపదో మయ్హం అసప్పాయో, యంనూనాహం సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా సకట్ఠానమేవ గచ్ఛేయ్య"న్తి. అథ పుబ్బణ్హసమయే పిణ్డాయ చరిత్వా సాయన్హసమయే పటిసల్లానా వుట్ఠితో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా సత్థా సీహనాదం నదిత్వా పక్కమి. అథ ఖో

ఆయస్మా పుణ్ణో సూనాపరన్తరట్ఠం పత్వా సమ్మతపబ్బతం నామ పవిసిత్వా వాణిజకగామం పిణ్డాయ పావిసి. అథ నం కనిట్ఠభాతా సగేహం నేత్వా భిక్ఖం దత్వా "భన్తే అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా ఇధేవ వసథా"తి పటిఞ్ఞం కారేత్వా వసాపేసి. తతో సముద్దగిరివిహారం నామ అగమాసి. తత్థ సముద్దవీచియో ఆగన్త్వా అయకణ్టపాసాణేసు పహరిత్వా మహాసద్దం కరోన్తి. థేరో కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తో న ఫాసువిహారో హోతీతి సముద్దం నిసద్దం కత్వా అధిట్ఠాసి. తతో మాతులగిరిం నామ ఆగమాసి. తత్థ సకుణసఙ్ఘో ఉస్సన్నో రత్తిఞ్చ దివా చ సద్దో ఏకో బద్ధో హోతి. థేరో "ఇదం ఠానం అఫాసుక"న్తి తతో మకుళకారామవిహారం నామ గతో. సో వాణిజగామస్స నాతిదూరో నాచ్చాసన్నో గమనాగమనసమ్పన్నో వివిత్తో అప్పసద్దో. థేరో "ఇదం ఠానం ఫాసుక"న్తి తత్థ రత్తిట్ఠానదివాఠానే చఙ్కమనాదీని కారేత్వా వస్సం ఉపగచ్ఛతి. ఏవం చతూసు ఠానేసు విహాసి. అథేకదివసం తస్మింయేవ అన్తోవస్సే పఞ్చ వాణిజకసతాని "పరసముద్దం గచ్ఛామా"తి నావాయ భణ్డం పక్ఖిపింసు. నావారోహనదివసే థేరస్స కనిట్ఠభాతా థేరం భోజేత్వా థేరస్స సన్తికే సిక్ఖాపదాని గహేత్వా గచ్ఛన్తో "భన్తే మహాసముద్దో నామ అస్సద్ధేయ్యో చానేకన్తరాయో చ, అమ్హే ఆవజ్జేయ్యాథా"తి వత్వా నావం ఆరుయ్హి. నావా ఊమిజవేన గచ్ఛమానా అఞ్ఞతరం దీపం పాపుణి. మనుస్సా "పాతరాసం కరిస్సామా"తి దీపకే ఓతిణ్ణా. తస్మిం దీపకే అఞ్ఞం కిఞ్చి నత్థి, చన్దనవనమేవ అహోసి. అథేకో వా సియా రుక్ఖం ఆకోటేత్వా లోహితచన్దనభావం ఇత్వా "భో మయం లాభత్థాయ పరసముద్దం గచ్ఛామ, ఇతో చ ఉత్తరి లాభా నామ నత్థి, చతురఙ్గుల మత్తాపి ఘటికా సతసహస్సం అగ్ఘతి, సంహారేతబ్బకయుత్తం భణ్డం హారేత్వా గచ్ఛామా"తి. తే తథా కరింసు చన్దనవనే అధివత్థా అమనుస్సా కుజ్ఝిత్వా ఇమేహి అమ్హాకం చన్దనవనం నాసితం, ఘాతేస్సామ నే"తి చిన్తేత్వా న ఇమేసు ఘాటితేసు సబ్బం ఏకకుణపం భవిస్సతి, సముద్దమజ్ఝే నేసం నావం ఓసీదేస్సామా"తి ఆహంసు. అథ తేసం నావం ఆరుయ్హ ముహుత్తం గతకాలేయేవ ఉప్పాదికం ఉపట్ఠాపేత్వా సయమ్పి తే అమనుస్సా భయానకాని రూపాని దస్సయింసు. భీతా మనుస్సా అత్తనో దేవతా నమస్సన్తి. థేరస్స కనిట్ఠో చూళపుణ్ణకుటుమ్బికో "మయ్హం భాతా అవస్సయో హోతూ"తి థేరస్స నమస్సమానో అట్ఠాసి. థేరో పి కిర తస్మింయేవ ఖణే ఆవజ్జేత్వా తేసం బ్యసనప్పత్తిం ఇత్వా వేహాసం ఉప్పతిత్వా అభిముఖో అట్ఠాసి. అమనుస్సా థేరం దిస్వావ "అయ్యపుణ్ణత్థేరో ఏహీ" తి పక్కమింసు. ఉప్పాదికం సన్నిసీది. థేరో "మా భాయథా"తి తేసం అస్సాసేత్వావ కహం గన్తుకామత్థా"తి పుచ్ఛి. "భన్తే అమ్హాకం సకట్ఠానమేవ గచ్ఛామా"తి థేరో నావం ఫలే అక్కమిత్వా "ఏతేసం ఇచ్ఛితట్ఠానం గచ్ఛతూ"తి అధిట్ఠాతి. వాణిజా సకట్ఠానం గన్త్వా తం పవత్తిం పుత్తదారస్స ఆరోచేత్వా "ఏథ థేరం సరణం గచ్ఛామా"తి పఞ్చసతాని అత్తనో అత్తనో పఞ్చమాతుగామసతేహి సద్ధిం తీసు సరణేసు పతిట్ఠాయ ఉపాసకత్తం పటివేదేసుం. తతో నావాయ భణ్డం ఓతారేత్వా థేరస్స ఏకం కోట్ఠాసం కత్వా "అయం భన్తే తుమ్హాకం కోట్ఠాసో"తి ఆహంసు. థేరో "మయ్హం విసుం కోట్ఠాస కిచ్చం నత్థి". సత్థా పన తుమ్హేహి దిట్ఠపుబ్బో'తి. న దిట్ఠపుబ్బో భన్తే'తి, తేనహి ఇమినా సత్థు మణ్డలమాళం కరోథ. ఏవం సత్థారం పస్సిస్సథాతి తే సాధు భన్తే'తి తేన చ కోట్ఠాసేన అత్తనో చ కోట్ఠాసేన మణ్డలమాళం కాతుం ఆరభింసు. సత్థా కిరస్స ఆరద్ధకాలతో పట్ఠాయ పరిభోగం అకాసి. తథో మనుస్సా రత్తిం ఓభాసం దిస్వా "మహేసక్ఖా దేవతా అత్థీ"తి సఞ్ఞంకరింసు. ఉపాసకా మణ్డలమాళఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సేనాసనాని చ నిట్ఠపేత్వా దానసమ్భారం సజ్జేత్వా "కతం భన్తే అమ్హేహి అత్తనోకిచ్చం, సత్థారం పక్కోసథా"తి థేరస్స ఆరోచేసుం. థేరో సాయన్హసమయే ఇద్ధియాసావత్థిం పత్వా "భన్తే వాణిజగామవాసినో తుమ్హే దట్ఠుకామా, తేసం అనుకమ్పం కరోథా"తి. భగవా అధివాసేసి. థేరో భగవతో అధివాసనం విదిత్వా సకట్ఠానమేవ పచ్చాగతో. భగవా ఆనన్దత్థేరం ఆమన్తేసి "ఆనన్ద స్వే సూనాపరన్తే వాణిజగామే పిణ్డాయ చరిస్సామ, త్వం ఏకూనపఞ్చసతానం భిక్ఖూనం సలాకం దేహీ"తి. థేరో సాధు భన్తే'తి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స తమత్థం ఆరోచేత్వా "చారికా సలాకం గణ్హన్తూ"తి ఆహ. తం దివసం కుణ్డధానత్థేరో పఠమం సలాకం అగ్గహోతి. వాణిజగామవాసినోపి "స్వే కిర సత్థా ఆగమిస్సతీ"తి గామమజ్ఝే మణ్డపం కత్వా దానగ్గం సజ్జయింసు. భగవా పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా

గన్ధకుటిం పవిసిత్వా ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా నిసీది. సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హం అహోసి. సో కిం ఇదన్తి ఆవజ్జేత్వా సత్థు సూనాపరన్తగమనం దిస్వా విసుకమ్మం ఆమన్తేసి "తాత అజ్జ భగవా తీణిమత్తాని యోజనసతాని పిణ్డాచారం గమిస్సతి, పఞ్చ కూటాగారసతాని మాపేత్వా జేతవనద్వార కోట్ఠమత్థకే గమనసజ్జానిం కత్వా ఠపేహీ"తి, సో తథా అకాసి. భగవతో కూటాగారం చతుముఖం అహోసి, ద్విన్నం అగ్గసావకానం ద్విముఖం, సేసానం ఏకముఖం, సత్థా గన్ధకుటితో నిక్ఖమ్మ పటిపాటియా ఠపిత కూటాగారేసు ధురకూటాగారం పావిసి. ద్వే అగ్గసావకే ఆదిం కత్వా ఏకూనపఞ్చభిక్ఖుసతానిపి కూటాగారం గన్త్వా నిసిన్నా అహేసుం, ఏకం తుచ్ఛకూటాగారం అహోసి. పఞ్చపి కూటాగారసతాని ఆకాసే ఉప్పతింసు. సత్థా సచ్చబన్ధపబ్బతం నామ పత్వా కూటాగారం ఆకాసే ఠపేత్వా తస్మిం పబ్బతే సచ్చబన్ధో నామ మిచ్ఛాదిట్ఠి, సో మహాజనం మిచ్ఛాదిట్ఠిం ఉగ్గణ్హాపేన్తో లాభగ్గయసగ్గప్పత్తో హుత్వా వసతి. అబ్భన్తరే చస్స అన్తోచాటియం పదీపో వియ అరహత్తస్స ఉపనిస్సయో జలతి, తం దిస్వా "ధమ్మమస్స కథేస్సామీ"తి గన్త్వా ధమ్మం దేసేతి. తాపసో దేసనాపరియోసానే అరహత్తం పాపుణి. మగ్గేనేవస్స అభిఞ్ఞా ఆగతా, ఏహి భిక్ఖు హుత్వా ఇద్ధిమయపత్తచీవరో కూటాగారం పావిసి. భగవా కూటాగారగతేహి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహిసద్ధిం వాణిజగామం గన్త్వా కూటాగారాని అదిస్సమానాని కత్వా వాణిజగామం పావిసి. వాణిజా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా ససత్థారం మకుళకారామం నయింసు. సత్థా మణ్డలమాళం పావిసి. మహాజనో యావ సత్థా భత్తదరథం పటిప్పస్సమ్భేతి, తావ పాతరాసం కత్వా ఉపోసథఙ్గాని సమాదాయ గన్ధఞ్చ పుప్ఫఞ్చ ఆదాయ ధమ్మసవనత్థాయ ఆరామం పచ్చాగమాసి. సత్థా ధమ్మం దేసేసి. మహాజనస్స బన్ధనా మోక్ఖో జాతో, మహన్త బుద్ధకోలాహలం అహోసి. సత్థా మహాజనస్స సఙ్గహత్థం కతిపాహం తత్థేవ వసి, అరుణం పన మహాగన్ధకుటియంయేవ ఉట్ఠపేసి. తత్థ కతిపాహం వసిత్వా వాణిజగామే పిణ్డాయ చరిత్వా "త్వం ఇధేవ వసాహీ"తి పుణ్ణత్థేరం నివత్తేత్వా అన్తరే నమ్మదానదీ నామ అత్థి, తస్సా తీరం అగమాసి. నమ్మదానాగరాజా సత్థు పచ్చుగ్గన్త్వా నాగభవనం పవేసేత్వా తిణ్ణం రతనానం సక్కారం అకాసి. సత్థా తస్స ధమ్మం కథేత్వా నాగభవనా నిక్ఖమి. సో "మయ్హం భన్తే పరిచరితబ్బం దేథా"తి యాచి. భగవా నమ్మదానదీతీరే పదచేతియం దస్సేసి. తం వీచీసు ఆగతాసు పిధియతి వీచీసు గతాసు వివరతి, మహాసక్కారప్పత్తం అహోసి. సత్థా తతో నిక్ఖమ్మ సచ్చబన్ధపబ్బతం గన్త్వా సచ్చబన్ధం ఆహ "తయా మహాజనో అపాయమగ్గే ఓతారితో. త్వం ఇధేవ వసిత్వా ఏతేసం లద్ధిం విస్సజ్జాపేత్వా నిబ్బానమగ్గే పతిట్ఠాపేహీ"తి. సోపి పరిచరితబ్బం యాచి. సత్థా ఘనపిట్ఠిపాసాణే అల్లమత్తికపిణ్డమ్హి లఞ్ఛనం వియ పదచేతియం దస్సేసి. ఏవం సూనాపరన్తరట్ఠేయేవ ద్వే చక్కరతనచేతియాని యావసాసనన్తరధానం పతిట్ఠాపేసి. సత్తమే పన వస్సే సావత్థియం కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే తిత్థి మద్దనం కరోన్తో యమకపాటిహారియం కత్వా దసహి చక్కవాళ సహస్సేహి ఆగతానం దేవతానం మాతరం కాయసక్ఖిం కత్వా అభిధమ్మం దేసేన్తే తావతింసభవనే పారిచ్ఛత్తకమూలే పణ్డుకమ్బలసిలాయం వస్సం వసి. అట్ఠమే సంసుమారనగరే ఏకవస్సం వసి. నవమే కోసమ్బియం ఏకవస్సం వసి. తదా భద్దియో, కిమిలో, భగు, ఆనన్దో, అనురుద్ధో, దేవదత్తో, చాతి ఛ ఖత్తియా పబ్బజింసు. తేసం విత్థారో ధమ్మపదే ఆగతో. దసమే పన వస్సే పాలిలేయ్యాగామే దక్ఖిణవనసణ్డే భద్దసాలమూలే పాలిలేయ్యకేన హత్థినా ఉపట్ఠియమానో ఫాసుకం వస్సావాసం వసి. ఏకాదసమే నాలన్దబ్రాహ్మణగామే ఏకవాసం వసి. ద్వాదసమే వేరఞ్జాయం ఏకవాసం వసి దుచ్చరితస్స విపాకం అనుభవమానో, భగవతా కిర ఫుస్సస్స భగవతో కాలే సావకానం వచీదుచ్చరితవసేన కతుపచితస్స అకుసలకమ్మస్స తదా లద్ధోకాసవసేన ఉపట్ఠితత్తా వేరఞ్జబ్రాహ్మణేన నిమన్తితోపి సమానో మారావట్టన వసేన అసల్లక్ఖేత్వా అస్సవాణిజకానం నిబద్ధవత్తసఙ్ఖేపేన పఞ్చత్తం పత్థపత్థమూలకం యవతణ్డులమేవ తేమాసం భుఞ్జతి, వుత్తఞ్హేతం అపదానే.

"ఫుస్సస్సాహం పావచనే, సావకే పరిభాసిస్సం;

యవం ఖాదథ భుఞ్జథ, మాచ భుఞ్జథ సాలినో.

తేన కమ్మవిపాకేన, తేమాసం ఖాదితం యవం;
నిమన్తితో బ్రాహ్మణేన, వేరఞ్జాయం వసిం తదాతి”.

తేన వుత్తం “ద్వాదసమే వేరఞ్జాయం ఏకవాసం వసి దుచ్చరితస్స విపాకం అనుభవమానో”తి. తేరసమే జాలియపబ్బతే ఏకవాసం వసి. చతుద్దసమే సావత్థియం అనాథపిణ్డికస్స ఆరామే జేతవనవిహారే పఠమవాసం వసిత్వా పన్నరసమే వస్సే ఞాతిజనసఙ్గహత్థం కపిలవత్థుం గన్త్వా ఏకమేవ వాసం కప్పేసి . సోళసమే వస్సే ఆళవకయక్ఖదమనత్థం అగ్గాళవీనగరే ఏకవాసం వసి. సత్తరసమే వస్సే రాజగహమేవ నివత్తిత్వా వాసం కప్పేసి. అట్ఠారసమే వస్సే జాలియపబ్బతమేవ నివత్తిత్వా వసి. ఏకూనవీసతిమేపి వస్సే తత్థేవ జాలియపబ్బతమేవ వసి. వీసతిమే వస్సే రాజగహస్స అవిదూరే భేసనకే భేసకలవనసణ్డే వాసం కప్పేసీ”తి ఇమాని వీసతి వస్సాని పఠమబోధీతి వేదితబ్బాని. ఏతస్మిం కాలే ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాయఏవ ఉపసమ్పాదేసీతి యేభుయ్యేన భగవన్తంయేవ ఉద్దిస్స ఆచరియుపజ్ఝాయం కత్వా ఏహిభిక్ఖు భావమాపన్నే పుఞ్ఞవన్తపుగ్గలేయేవ సన్ధాయ వుత్తం, అఞ్ఞాసమ్పి అరియభావమనాపన్నానం సుదిన్నాదీనం వా యమకపాటిహారియే పసీదిత్వా ఆయస్మతో సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికే పబ్బజితానం పుబ్బే కస్సపబుద్ధకాలే వగ్గులిభూతపుబ్బానం పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం థేరస్సేవ సన్తికే పబ్బజితభావస్స దిస్సనతో తేన వుత్తం “భగవా హి పఠమబోధియం ఏతస్మిం కాలే ఏహి భిక్ఖూపసమ్పదాయ ఏవ ఉపసమ్పాదేసీ”తి. ఇతో పరేసు పన పఞ్చవీసతివస్సేసు అనాథపిణ్డికేన కారితే జేతవనమహావిహారే ఏకూనవీసతివస్సా వాసం వసి. విసాఖాయ సత్తవీసతి కోటిధనపరిచ్చాగేన కారితే పుబ్బారామే ఛబ్బస్సాని వసి. ద్విన్నం కులానం గుణమహత్తం పటిచ్చ సావత్థియం నిస్సాయ పఞ్చవీసతి వస్సాని వాసం వసి. అన్తిమే పన వస్సే బేళువగామే వసిత్వా మరణన్తికా వేదనా ఉప్పజ్జి, ఆయుసఙ్ఖారోస్సజ్జనఞ్చ తత్థ అకాసి. ఇమాని ఇధ నాధిప్పేతాని, భగవతో వస్సక్కమజాననత్థంయేవ వుత్తన్తి.

సరణగమనూపసమ్పదా నామ “బుద్ధం సరణం గచ్ఛామి”త్యాదినా తిక్ఖత్తుం వాచం భిన్దిత్వా వుత్తేహి తీహి సరణగమనేహి ఉపసమ్పన్నో.

ఓవాదపటిగ్గహణూపసమ్పదా నామ “తస్మా తిహ తే కస్సప ఏవం సిక్ఖితబ్బం తిబ్బమేవ హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠితం భవిస్సతి థేరేసు నవేసు మజ్ఝిమేసు చాతి, ఏవఞ్హి తే కస్సప సిక్ఖితబ్బం తస్మా తిహ తే కస్సప ఏవం సిక్ఖితబ్బం యం కిఞ్చి ధమ్మం సోస్సామి కుసలూపసఞ్హితం సబ్బన్తం అట్ఠిం కత్వా మనసికత్వా సబ్బమేవ చేతసో సమన్నాహరిత్వా ఓహితసోతో ధమ్మం సోస్సామీతి, ఏవఞ్హి తే కస్సప సిక్ఖితబ్బం తస్మా తిహ తే కస్సప ఏవం సిక్ఖితబ్బం సాతసహగతం మే కాయగతా సతిం న జహిస్సతీతి , ఏవఞ్హి తే కస్సప సిక్ఖితబ్బన్తి ఇమినా ఓవాదపటిగ్గణేన మహాకస్సపత్థేరస్స అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదా నామ.

పఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా నామ సోపాకస్స అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదా, భగవా కిర పుబ్బారామే అనుచఙ్కమన్తో సోపాకసామణేరం “ఉద్ధుమాతకసఞ్ఞాతి వా సోపాక రూపసఞ్ఞాతి వా ఇమే ధమ్మా నానత్థా నానాబ్యఞ్జనా, ఉదాహు ఏకత్థా బ్యఞ్జనమేవ నాన”న్తి దసఅసుభనిస్సితే పఞ్హే పుచ్ఛి. సో తే బ్యాకాసి. భగవా తస్స సాధుకారం దత్వా “కతివస్సోసి త్వం

సోపాకా”తి పుచ్ఛి. “సత్థవస్సో అహం భగవా”తి, “సోపాక త్వం మమ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం సంసన్దిత్వా పఞ్హే బ్యాకాసీ”తి ఆరద్ధచిత్తో ఉపసమ్పదం అనుజానాతి, అయం పఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా.

అట్ఠవాచికూపసమ్పదా నామ భిక్ఖునియా భిక్ఖునిసఙ్ఘతో ఞత్తిచతుత్థేన భిక్ఖుసఙ్ఘతో ఞత్తిచతుత్థేనాతి ఇమేహి ద్వీహి కమ్మేహి ఉపసమ్పదా. ఞత్తిచతుత్థకమ్మూపసమ్పదా నామ భిక్ఖూనం ఏతరహి ఉపసమ్పదా, అయమేవ ఇధాధిప్పేతా, సమ్పత్తివిపత్తివసేన సమ్భవతో. కస్మా హేస ఉపసమ్పన్నో నామాతి. సమగ్గేన సఙ్ఘేన ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన అకుప్పేన ఠానారహేన ఉపరిభావం సమాపన్నో పత్తోతి ఉపసమ్పన్నో, సేట్ఠభావం పత్తోతిఅత్థో తథా హి గిహిభావతో సామణేరభావో సేట్ఠో నామ, తతోపి ఉపసమ్పన్నభావోయేవ సేట్ఠో. తత్థ సమగ్గేన సఙ్ఘేనాతి సబ్బన్తిమేన పరియాయేన పఞ్చవగ్గకరణీయే కమ్మే యావతికా భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తా, తేసం ఆగతత్తా ఛన్దారహానం ఛన్దస్స ఆహటత్తా, సమ్ముఖీభూతానఞ్చ అప్పటిక్కోసనతో ఏతస్మిం కమ్మే సమగ్గభావం ఉపగతేన. ఞత్తిచతుత్థేనాతి తీహి అనుసావనాహి ఏకాయ చ ఞత్తియా కత్తబ్బేన. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి ఞత్తి సబ్బపఠమం వుత్తా, తిస్సన్నం పన అనుసావనానం అత్థబ్యఞ్జనభేదాభావతో అత్థబ్యఞ్జనభిన్నా ఞత్తి తాసం చతుత్థన్తి కత్వా ఞత్తిచతుత్థన్తి వుచ్చతి. కమ్మేనా తి ధమ్మికేన కమ్మేన, వినయకమ్మేనాతిఅత్థో. అకుప్పేనా తి వత్థు ఞత్తి అనుసావన సీమ పరిససమ్పత్తి సమ్పన్నత్తా అకోపేతబ్బతం అప్పటిక్కోసితబ్బతఞ్చ ఉపగతేన. ఠానారహేనా తి కారణారహేన, సత్థుసాసనారహేనాతి అత్థో. ఏతేహి కారణేహి సేట్ఠభావమాపన్నోతి అత్థో. తత్థ సమ్పత్తివిపత్తివసేన సమ్భవతోతి వత్థుసమ్పత్తి ఞత్తిసమ్పత్తి అనుసావనసమ్పత్తిసీమసమ్పత్తిపరిససమ్పత్తివసేన పఞ్చహి సమ్పత్తీహి ఉపసమ్పదకమ్మస్స సిజ్ఝనతోతి అత్థో. తత్థ వత్థు సమ్పత్తినామ పరిపుణ్ణవీసతివస్సభావో ఇదాని పురిసత్తభావో చ. ఊనవీసతివస్సం, అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నపుబ్బం, పణ్డకో, థేయ్యసంవాసకో, తిత్థియపక్కన్తకో, తిరచ్ఛానగతో, మాతుఘాతకో, పితుఘాతకో, అరహన్తఘాతకో, భిక్ఖునిదూసకో, సఙ్ఘభేదకో, లోహితుప్పాదకో, ఉభతోబ్యఞ్జనకో, తి ఇమే తేరస పుగ్గలా ఉపసమ్పదాయ అవత్థు. తత్థ ఊనవీసతివస్సన్తి సామఞ్ఞేన వుత్తేపి మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమనతో పట్ఠాయ ఏకూనవీసపరిపుణ్ణో పురిసపుగ్గలో ఉపసమ్పదాయ వత్థు, తతో ఓరం న ఉపసమ్పదాయ వత్థు తథో హి ఏకస్మిం సంవచ్ఛరే హేమన్తగిమ్హవస్సవసేన తిణ్ణం ఉతూనం సమ్భవత్తా తయో ఉతూ హోన్తి, హోన్తి చేత్థ.

“కత్తికన్తికపక్ఖమ్హా, హేమం ఫగ్గుణపుణ్ణమా;
తస్సన్తి కపక్ఖమ్హా, గిమ్హం ఆసాళ్హిపుణ్ణమా;
వస్సకాలం తతో సేసం, చతువీసతూపోసథా.

చాతుద్దసీ ఛ ఏతేసు, పక్ఖా తతియసత్తమా;
సేసా పన్నరసీ ఞేయ్యా, అట్ఠారస ఉపోసథాతి”.

ఏత్థ చ కత్తికస్స కాళపక్ఖపాటిపదతో పట్ఠాయ యావ ఫగ్గుణపుణ్ణమా చత్తారో మాసా హేమఉతు నామ. ఫగ్గుణస్స కాళపక్ఖపాటిపదతో పట్ఠాయ యావ ఆసాళ్హీపుణ్ణమా చత్తారో మాసా గిమ్హఉతు నామ. అసాళ్హకాళపక్ఖపాటిపదతో పట్ఠాయ యావ అపరకత్తికపుణ్ణమా చత్తారో మాసా వస్సఉతు నామ. ఏవం ఏకస్మిం సంవచ్ఛరే తయో ఉతూ హోన్తి. తత్థ ఏకస్మిం ఉతుమ్హి పక్ఖస్స తతియసత్తమేసు ద్వే ద్వే కత్వా ఛ చతుద్దసికా, పఠమదుతియచతుత్థపఞ్చమఛట్ఠఅట్ఠమేసు ఛ ఛ కత్వా అట్ఠారస పన్నరసికాతి ఏవం ఏకసంవచ్ఛరే చతువీసతి ఉపోసథా హోన్తి. ఇమేసు చతువీసతుపోసథేసు చాతుద్దసియా ఏకూనతింస దివసా హోన్తీతి కత్వా ఏకసంవచ్ఛరే ఛ ఊనా దివసా హోన్తి. ఇమినా నయేన ఏకూనవీసతిమే వస్సే

ఛమాసాధికాని అట్ఠారసవస్సాని హోన్తి. తస్మిం మాతుకుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తకాలే దసమాసే పక్ఖిపిత్వా చత్తారి మాసాధికాని ఏకూనవీసవస్సాని పరిపుణ్ణాని. రాజానో పన తిణ్ణం తిణ్ణం వస్సానం అచ్చయేన మాసం ఆకడ్ఢన్తి , దివసేన సహ మాసమ్పి, తస్మా అట్ఠారసవస్సే యేవ ఛ మాసాధికాని హోన్తి. తం హేట్ఠాచతుమాసాధిక ఏకూనవీసతిమే వస్సే పక్ఖిపిత్వా ఏకమాసాధికాని వీసతివస్సాని సబ్బసో పరిపుణ్ణాని హోన్తి. ఏవం ఏకూనవీసతివస్సతో పట్ఠాయ గబ్భవీసో ఉపసమ్పదాయ వత్థూతి వేదితబ్బో. ఇదాని పురిసత్తభావో తి భిక్ఖునియా అభావతో పురిసపుగ్గలోవ ఇదాని వట్టతీతి అధిప్పేతో తథా హి మాతుగామస్స పబ్బజితత్తా పఞ్చవస్ససతాని సద్ధమ్మో తిట్ఠేయ్య, పఞ్ఞత్తత్తా పన అపరాని పఞ్చవస్ససతాని ఠస్సతీతి ఏవం వస్ససహస్సమేవ పటిసమ్భిదాప్పత్తసద్ధమ్మస్స పతిట్ఠితభావో వుత్తో. మాతుగామా చ నామ దుప్పఞ్ఞా తిబ్బకిలేసా లామకా చ. భగవతా చ పఠమబోధియం ఆదితో పట్ఠాయమేవ మహాపజాపతియా గోతమియా అట్ఠగరుధమ్మపటిగ్గహణేన ఉపసమ్పదత్తే అనుఞ్ఞాతేపి సాసనస్స అచిరట్ఠితికభావో వుత్తో. దుప్పఞ్ఞత్తా ఇత్థియో సాసనే చిరం న తిట్ఠన్తి, తిబ్బకిలేసత్తా యథా పఞ్ఞత్త సిక్ఖాపదానురూపం సంవరమ్పి రక్ఖితుం న సక్కోన్తి. లామకత్తాపి తా అట్ఠసమాపత్తిం లభన్తాపి బ్రాహ్మపారిసజ్జం నాతిక్కమన్తి, ఏవం భిక్ఖునియా అభావతో ఇదాని పురిసపుగ్గలోతి వుత్తం. ఇమస్మిం ఠానే ఠత్వా చత్తారి ఖేత్తాని వేదితబ్బాని తథా హి మాతుగామస్స పబ్బజితత్తా వస్ససహస్సమేవ ఠస్సతీతి చేతం పటిసమ్భిదాప్పత్తఖీణాసవవసేన వుత్తం, తతో పరం ఉత్తరిపి సుక్ఖవిపస్సకఖీణాసవవసేన వస్ససహస్సం, అనాగామివసేన వస్ససహస్సం, సకదాగామివసేన వస్ససహస్సం, సోతాపన్నవసేన వస్ససహస్సన్తి ఏవం పఞ్చవస్ససహస్సాని పటివేధసద్ధమ్మో తిట్ఠతి. పరియత్తిసద్ధమ్మోపి తానియేవ న హి పరియత్తియా అసతి పటివేధో అత్థి. నాపి పరియత్తియా సతి పటివేధో న హోతి. లిఙ్గం పన పరియత్తియా అన్తరహితాయ చిరం పవత్తిస్సతి, ఇదం ఖన్ధకభాణకానం మతేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం. దీఘనికాయట్ఠకథాయం పన ఏవం వుత్తం “పటిసమ్భిదాప్పత్తేహి వస్ససహస్సం అట్ఠాసి, ఛళభిఞ్ఞేహి వస్ససహస్సం, తేవిజ్జేహి వస్ససహస్సం, సుక్ఖవిపస్సకేహి వస్ససహస్సం, పాతిమోక్ఖేన వస్ససహస్సం అట్ఠాసీ”తి. ఇదమ్పి దీఘభాణకత్థేరానం మతేన వుత్తం. అఙ్గుత్తరనికాయట్ఠకథాయమ్పి బుద్ధానం పరినిబ్బానతో వస్ససహస్సమేవ పటిసమ్భిదా నిబ్బత్తేతుం సక్కోన్తి, తతో పరం ఛ అభిఞ్ఞా , తతో తాపి అసక్కోన్తా తిస్సో విజ్జా నిబ్బత్తేన్తి. గచ్ఛన్తేకాలే తానిపి నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా సుక్ఖవిపస్సకా హోన్తి. ఏతేనేవ ఉపాయేన అనాగామినో సకదాగామినో, సోతాపన్నాతి వుత్తం. ఇదమ్పి అఙ్గుత్తరనికాయే వుత్తం. సంయుత్తనికాయట్ఠకథాయం పన పఠమబోధియం భిక్ఖూ పటిసమ్భిదాప్పత్తా. అథ కాలే గచ్ఛన్తే పటిసమ్భిదా పాపుణితుం న సక్ఖింసు, ఛళభిఞ్ఞా అహేసుం. తతో ఛపి అభిఞ్ఞా పత్తుం అసక్కోన్తా తిస్సో విజ్జా పాపుణింసు. ఇదాని కాలే గచ్ఛన్తే తిస్సో విజ్జా పాపుణితుం అసక్కోన్తా ఆసవక్ఖయం పాపుణిస్సన్తి, తమ్పి అసక్కోన్తా అనాగామిఫలం, తమ్పి అసక్కోన్తా సకదాగామిఫలం, తమ్పి అసక్కోన్తా సోతాపత్తిఫలం. గచ్ఛన్తేకాలే సోతాపత్తిఫలమ్పి పత్తుం న సక్ఖిస్సన్తీ'తి వుత్తం. యస్మా చే తే ఆచరియా భిన్నవాదా, తస్మా తేసం ఆచరియానం భాణకానం మతమేవ బుద్ధఘోసాచరియేన తత్థ తత్థ లిఖితన్తి గహేతబ్బం, అఞ్ఞథా ఆచరియస్సేవ పుబ్బాపరవిరోధప్పసఙ్గో సియా ఆచరియబుద్ధఘోసేనేవ హి సీహళభాసం అపనేత్వా మాగధభాసాయ సాట్ఠకథం బుద్ధవచనం లిఖితం, న అఞ్ఞేన ఆచరియేన తస్మా అట్ఠకథాయ వుత్తవచనమేవ పమాణన్తి గహేతబ్బం. నను చత్తారోపి నికాయట్ఠకథాసఙ్గీతిం ఆరూళ్హా, అథ కస్మా ఏవం భిన్నాతి. సచ్చం, తథాపి కేసఞ్చి థేరానం వాదప్పకాసనత్థం వుత్తం. న సఙ్గాహకత్థేరానం, తస్మా అట్ఠకథావచనమేవ పమాణన్తి వుత్తం.

అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నపుబ్బన్తి పారాజికభిక్ఖు, సో అభబ్బో సాసనే ఉపసమ్పదకమ్మస్స లద్ధుం.

పణ్డకోతిచేత్థ పఞ్చవిధో హోతి ఆసిత్తపణ్డకో, ఉస్సూయపణ్డకో, ఓపక్కమికపణ్డకో, నపుంసకో, పక్ఖపణ్డకోతి. తత్థ యస్స పరేసం అఙ్గజాతం ముఖేన గణ్హిత్వా అసుచినా ఆసిత్తస్స పరిళాహో వూపసమతి, అయం ఆసిత్తపణ్డకో నామ. యస్స పరేసం అజ్ఝాచారం పస్సతో ఉస్సూయాయ ఉప్పన్నాయ పరిళాహో వూపసమతి, అయం ఉస్సూయపణ్డకో నామ. యస్స ఉపక్కమేన బీజాని అపనీతాని హోన్తి, అయం ఓపక్కమికపణ్డకో నామ. యో పన పటిసన్ధియం యేవ అభావకో ఉప్పన్నో హోతి, అయం నపుంసకో నామ. ఏకచ్చో పన అకుసలవిపాకానుభావేన కాళపక్ఖే పణ్డకో హోతి, జుణ్హపక్ఖే పనస్స పరిళాహోవూపసమతి , అయం పక్ఖపణ్డకో నామ, కేచి పన యో కాళపక్ఖే ఇత్థీ హోతి, జుణ్హపక్ఖే పురిసో, అయం పక్ఖపణ్డకోతి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తమేవ. ఏతేసు ఆసిత్తపణ్డకస్స చ ఉస్సూయపణ్డకస్స చ పబ్బజ్జా న వారితా. ఓపక్కమికనపుంసకపక్ఖపణ్డకానం పన వారితా. తేసుపి పక్ఖపణ్డకస్స యస్మిం పక్ఖే పణ్డకో హోతి, తస్మింయేవ పబ్బజ్జా వారితా. ఏత్థ చ అపణ్డకపక్ఖే పబ్బజిత్వా పణ్డకపక్ఖే నాసేతబ్బోతి తీసుపి గణ్ఠిపదేసు వుత్తం. కేచి పన "అపణ్డకపక్ఖేపబ్బజితో సతో కిలేసక్ఖయం పాపుణాతి, న నాసేతబ్బో"తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తమేవ, పణ్డకస్స కిలేసక్ఖయా సమ్భవతో ఖీణకిలేసస్స చ పణ్డకభావానుపపత్తితో అహేతుక పటిసన్ధికథాయఞ్హి అవిసేసేన పణ్డకస్స అహేతుకపటిసన్ధి కథా వుత్తా, ఆసిత్త ఉస్సూయపక్ఖపణ్డకానఞ్చ పటిసన్ధితో పట్ఠాయేవ పణ్డకభావో, న పవత్తియంయేవాతి వదన్తి. తేనేవ అహేతుకపటిసన్ధినిద్దేసే జచ్చన్ధ-జచ్చబధిరాదయో వియ పణ్డకో జాతిసద్దేన విసేసేత్వా నిద్దిట్ఠో. చతుత్థపారాజికసంవణ్ణనాయం పన అభబ్బపుగ్గలే దస్సేన్తేన పణ్డకతిరచ్ఛానగతఉభతో బ్యఞ్జనకా తయో వత్థువిపన్నా అహేతుకపటిసన్ధికా, తేసం సగ్గో అవారితోతి అవిసేసేన వుత్తం, ఏవం పఞ్చవిధా పణ్డకా తే పణ్డకసామఞ్ఞేన అవిసేసేత్వా "పణ్డకాతి ఏవమేవ వత్వా పణ్డకో భిక్ఖవే న ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తి వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

థేయ్యసంవాసకో తి యో సయమేవ పబ్బజ్జాలిఙ్గం గహేత్వా భిక్ఖువస్సం గణేత్వా భిక్ఖూతి పటిఞ్ఞం సమ్పటిచ్ఛతి, యథావుడ్ఢం వన్దనం సాదియతి, సో లిఙ్గస్స సంవాసస్స చ థేనత్తా ఉభయత్థేనకో నామ. యో పన యథావుడ్ఢం వన్దనం న సాదియతి, అసుద్ధచిత్తవసేన లిఙ్గస్సథేనత్తాలిఙ్గత్థేనకో నామ. యో వా పన సామణేరభూమియం ఠత్వా ముసావాదేన భిక్ఖుతి పటిఞ్ఞం గహేత్వా భిక్ఖువస్సగ్గేన వన్దనాదిం సాదియతి, సో భిక్ఖూహి దిన్నలిఙ్గత్తా లిఙ్గత్థేనకో న హోతి, సంవాసస్స థేనత్తా సంవాసత్థేనకో నామ. ఏత్థ చ ఉభయత్థేనకోపి అసుద్ధచిత్తేన లిఙ్గత్థేనకేఏవ పవిట్ఠోతి వేదితబ్బో. యోపి సామణేరో వుడ్ఢసామణేరానం వన్దనం సాదియతి, దహరభిక్ఖూపి వుడ్ఢభిక్ఖూనం వన్దనం సాదియతి, సోపి థేయ్యసంవాసకో నాపి హోతి, అథేనత్తా. యో వా పన భిక్ఖుపారాజికమాపన్నోవ భిక్ఖులిఙ్గే ఠితో యావ పటిజానాతి, తావ అత్థేవ తస్స భిక్ఖుభావో, న సో అనుపసమ్పన్నసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, తథా హి సో సంవాసం సాదియన్తోపి థేయ్యసంవాసకో న హోతి, సో సహసేయ్యాదిఆపత్తిమ్పి న జనేతి, ఓమసవాదే పాచిత్తియఞ్చ న జనేతి తేనేవ "అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో ఓకాసం కారాపేత్వా అక్కోసాధిప్పాయో వదతి ఆపత్తి ఓమసవాదస్సా"తి ఓమసవాదే పాచిత్తియం వుత్తం. అసతి హి భిక్ఖుభావే దుక్కటం వదేయ్య. యో పన సామణేరో సామణేరలిఙ్గేనేవ పాణాతిపాతాదిపఞ్చవిధం సిలవిపత్తిం పాపుణాతి, సోపి ఆగతో లిఙ్గనాసనాయ నాసేత్వా సరణసీలం దాతబ్బం, అథేనత్తా ఉపసమ్పదాయ అవత్థుభావమ్పి న పాపుణాతి. వికాలభోజనాదికం కరోన్తస్స పన "అచ్చయో మం భన్తే అచ్చాగమా"త్యాదినా సఙ్ఘమజ్ఝే అచ్చయం దేసాపేత్వా వా దణ్డకమ్మం వా కత్వా సీలం దాతబ్బమేవ. తిత్థియపక్కన్తకో ఉత్తానోయేవ.

తిరచ్ఛానగతోతి యోకోచి అమనుస్సభూతో చత్తారో అపాయికాపి ఉపసమ్పదాయ అవత్థుయేవ. తే పటిసన్ధియా లామకత్తా అభబ్బా సాసనే పబ్బజితుం. యది చత్తారో అపాయికా ఉపసమ్పదాయ అవత్థు భవేయ్య, అథ కస్మా సేసే

అనపదిసిత్వా తిరచ్ఛానగతోవ అవత్థూతి వుత్తన్తి. సేసానం అపాకటవత్థుత్తా, తథా హి సమ్బుద్ధకాలే తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తో ఏకో నాగరాజా నాగయోనియా అట్టీయతి హరాయతి జిగుచ్ఛతి. అథఖో తస్స నాగస్స ఏతదహోసి కేననుఖో అహం ఉపాయేన నాగయోనియా పరిముచ్చేయ్యం ఖిప్పఞ్చ మనుస్సత్తం లభేయ్యన్తి. అథఖో తస్స నాగస్స ఏతదహోసి "ఇమే ఖో సమణాసక్యపుత్తియా ధమ్మచారినో సమచారినో బ్రహ్మచారినో సచ్చవాదినో సీలవన్తో కల్యాణధమ్మా సచే ఖో అహం సమణేసు సక్యపుత్తియేసు పబ్బజేయ్యం, ఏవాహం నాగయోనియా పరిముచ్చేయ్యం ఖిప్పఞ్చ మనుస్సత్తం పటిలభేయ్య"న్తి. అథ ఖో సో నాగో మాణవకవణ్ణేన భిక్ఖూ ఉపసఙ్కమిత్వా పబ్బజ్జం యాచి. తం భిక్ఖూ పబ్బాజేసుం ఉపసమ్పాదేసుం. తేన ఖో పన సమయేన సో నాగో అఞ్ఞతరేన భిక్ఖునా సద్ధిం పచ్చన్తిమే విహారే పటివసతి. అథ ఖో సో భిక్ఖు రత్తియా పచ్చూససమయం పచ్చుట్ఠాయ అజ్ఝోకాసే చఙ్కమతి. అథ ఖో సో నాగో తస్స భిక్ఖునో నిక్ఖన్తే విస్సట్ఠో నిద్దం ఓక్కమేసి. సబ్బో విహారో అహినా పుణ్ణో, వాతపానేహి భోగా నిక్ఖన్తా హోన్తి. అథఖో సో భిక్ఖు "విహారం పవిసిస్సామీ"తి కవాటం పణామేన్తో అద్దస సబ్బం విహారం అహినాపుణ్ణం వాతపానేహి భోగే నిక్ఖన్తే. దిస్వాన భీతో విస్సరమకాసి. భిక్ఖూ ఉపధావిత్వా తం భిక్ఖుం ఏతదవోచుం "కిస్స త్వం ఆవుసో విస్సరమకాసీ"తి. అయం ఆవుసో సబ్బో విహారో అహినా పుణ్ణో వాతపానేహి భోగా నిక్ఖన్తాతి. అథ ఖో సో నాగో తేన సద్దేన పటిబుజ్ఝిత్వా సకే ఆసనే నిసీది. భిక్ఖూ ఏవమాహంసు "కోచి త్వం ఆవుసో"తి. "అహం భన్తే నాగో"తి. "కిస్స పన త్వం ఆవుసో ఏవరూపం అకాసీ"తి. అథ ఖో సో నాగో భిక్ఖూనం ఏతమత్థం ఆరోచేసి. భిక్ఖూ భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. అథ ఖో భగవా ఏతస్మిం నిదానే ఏతస్మిం పకరణే భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా తం నాగం ఏతదవోచ "తుమ్హే ఖ్వత్థ నాగా అవిరూళ్హిధమ్మా ఇమస్మిం ధమ్మవినయే, గచ్ఛ త్వం నాగ, తత్థేవ చాతుద్దసే పన్నరసే అట్ఠమియా చ పక్ఖస్స ఉపోసథం ఉపవస, ఏవం త్వం నాగయోనియా పరిముచ్చిస్ససి ఖిప్పఞ్చ మనుస్సత్తం పటిలభిస్ససీ"తి. అథ ఖో సో నాగో "అవిరూళ్హధమ్మో కిరాహం ఇమస్మిం ధమ్మవినయేతి దుక్ఖీ దుమ్మనో అస్సూని పవత్తయమానో విస్సరం కత్వా పక్కామి. అథ ఖో భగవా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి "ద్వే మే భిక్ఖవే పచ్చయా నాగస్స సభావపాతుకమ్మాయ. యదా చ సజాతియా మేథునం ధమ్మం పటిసేవతి, యదా చ విస్సట్ఠో నిద్దం ఓక్కమతి. ఇమే ఖో భిక్ఖవే ద్వే పచ్చయా నాగస్స సభావ పాతుకమ్మాయ. తిరచ్ఛానగతో భిక్ఖవే న ఉపసమ్పాదేతబ్బో, ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో"తి ఏవం తిరచ్ఛానస్సేవ పాకటవత్థుత్తాతి. ఏత్థ చ పవత్తియం అభిణ్హం సభావపాతుకమ్మదస్సనవసేన "ద్వే పచ్చయా"తి వుత్తం. నాగస్స పన పఞ్చసు కాలేసు సభావపాతుకమ్మం హోతి పటిసన్ధికాలే, తచపజహనకాలే, సజాతియా మేథునకాలే, విస్సట్ఠ నిద్దోక్కమనకాలే, చుతికాలేతి. నను చ దేవాపి ఉపసమ్పదాయ అవత్థుయేవ, అథ కస్మా చత్తారో అపాయికావ ఉపసమ్పదాయ అవత్థూతి వుత్తన్తి. సచ్చం, తథాపి దేవానం అభబ్బత్తా పటివేధసాసనస్స రితత్తా తే అభబ్బతో విసుం కరణత్థాయ ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. వక్ఖతి హి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ మహావగ్గే "తిరచ్ఛానగతో భిక్ఖవేతి ఏత్థ నాగో వా హోతు సుపణ్ణమాణవకాదీనం వా అఞ్ఞతరో అన్తమసో సక్కం దేవరాజానం ఉపాదాయ యో కోచి అమనుస్సజాతియో సబ్బోవ ఇమస్మిం అత్థే తిరచ్ఛానగతోతి వేదితబ్బో"తి, తేన "తిరచ్ఛానగతోతి యోకోచి అమనుస్సభూతో"తి వుత్తన్తి. ఏత్థ చాహ యది నాగసుపణ్ణా పటిసన్ధియా లామకా భవేయ్యు, అథ కస్మా విధురజాతకే చత్తారో జనా నాగసుపణ్ణసక్కధనఞ్చయకోరబ్యేసు భవనేసు తం తదేవ ఠానం పత్థేన్తా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తి, తేసు ఏకో ఆయుపరియోసానే సపుత్తదారో నాగభవనే నాగరాజా హుత్వా నిబ్బత్తి, ఏకో సుపణ్ణభవనే సిమ్బలివిమానే సుపణ్ణరాజా హుత్వా నిబ్బత్తి, ఏకో తావతింసభవనే సక్కో హుత్వా నిబ్బత్తి, ఏకో ధనఞ్చయకోరబ్యరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తీతి చతున్నమ్పి జనానం పటిసన్ధియం కుసలకమ్మేనేవ పవత్తభావో వుత్తో యది కుసలకమ్మేన భవేయ్యు, "కుసలా చేతనా విపాకానం ఖన్ధానం కటత్తా చ రూపానం కమ్మపచ్చయేన పచ్చయో"తి ఇమిస్సాపి పట్ఠానపాళియా అహేతుకానమ్పి

పటిసన్ధిక్ఖణే కమ్మపచ్చయభావో వుత్తో భవేయ్య, న పనేవం వత్తబ్బం అథ కథఞ్చిదం పచ్చేతబ్బన్తి. వుచ్చతే, నికన్తియా బలవత్తా సత్తవిధమేథునసంయోగత్తా చ అపరిసుద్ధా తేసం కుసలచేతనా, అపరిసుద్ధాయేవ సుగతిభూమియం జనేతుం న సక్కోన్తి. దుగ్గతిభూమియం పవత్తమానాపి కమ్మా యూహనకాలే తం తం భూమిపత్థనా తణ్హాసమ్పయుత్తాపుబ్బభాగచేతనా బలేన తేసు తిరచ్ఛానభూమీసు నిబ్బత్తన్తి, న అఞ్ఞేన అకుసలేన. ఏవఞ్హి పత్థితపత్థనా సిద్ధాపి భవేయ్య. యది అఞ్ఞేన అకుసలకమ్మేన భవేయ్య, ఇచ్ఛితపత్థనాపి అసిద్ధావ భవేయ్య. నికన్తిచ నామేసా బలవఝానసమ్పయుత్తచేతనాపి పటిబాహితుం సక్కా తథా హి గోపకదేవదత్తస్స ఆచరియసమణో ఝానబలేన బ్రహ్మభూమీసు అనిబ్బత్తిత్వా ఝానం పటిబాహిత్వా అఞ్ఞకమ్మేన గన్ధబ్బదేవేసుయేవ ఉప్పజ్జతి "సీలవతో హి భిక్ఖవే చేతోపణిధి సమిజ్ఝతి విసుద్ధత్తా"తి తేసం విత్థారో దీఘనికాయే ఆగతో, అత్థికేహి తత్థ ఓలోకేతబ్బో.

సత్తవిధమేథునసంయోగవసేనాపి సత్తా దుక్ఖతో న ముచ్చన్తి వుత్తఞ్హి భగవతా "ఇధ బ్రాహ్మణ ఏకచ్చో సమణో వా బ్రాహ్మణో వా సమ్మా బ్రహ్మచారీ పటిజానమానో న హేవ ఖో మాతుగామేన సద్ధిం ద్వయంద్వయ సమాపత్తిం సమాపజ్జతి, అపి చ ఖో మాతుగామస్స ఉచ్ఛాదనం న్హాపనం పరిమద్దనం సమ్బాహనం సాదియతి, సో తదస్సాదేతి తం నికామేతి, తేనచవిత్తిం ఆపజ్జతి. ఇదమ్పిఖో బ్రాహ్మణబ్రహ్మచరియస్స ఖణ్డమ్పి ఛిద్దమ్పి సబలమ్పి కమ్మాసమ్పి. అయం వుచ్చతి బ్రాహ్మణ అపరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియం చరతి. సంయుత్తో మేథునసంయోగేన న పరిముచ్చతి జాతియా జరామరణేన...పే॰... న పరిముచ్చతి దుక్ఖస్మాతి వదామి. పునచ పరం బ్రాహ్మణ ఇధేకచ్చో సమణోవా...పే॰... పటిజానమానో. న హేవ ఖో మాతుగామేనసద్ధిం ద్వయంద్వయసమాపత్తిం సమాపజ్జతి, న పి మాతుగామస్స ఉచ్ఛాదనం...పే॰... సాదియతి, అపి చ ఖో మాతుగామేన సద్ధిం సంజగ్ఘతి సంకీళతి సంకేళాయతి, సో తదస్సాదేతి...పే॰... దుక్ఖస్మాతి వదామి. పునచ పరం బ్రాహ్మణ ఇధేకచ్చో సమణో వా...పే॰... న హేవ ఖో మాతుగామేన సద్ధిం సమాపజ్జతి. నపి మాతుగామస్స ఉచ్ఛాదనం సాదియతి. నపి మాతుగామేన సద్ధిం సంజగ్ఘతి సంకీళతి సంకేళాయతి. అపిచ ఖో మాతుగామస్స చక్ఖుం ఉపనిజ్ఝాయతి పేక్ఖతి, సో తదస్సాదేతి...పే॰... దుక్ఖస్మాతి వదామి. పునచ పరం బ్రాహ్మణ ఇధేకచ్చో సమణోవా బ్రాహ్మణో వా...పే॰... న హేవ ఖో మాతుగామేన, న మాతుగామస్స, నపి మాతుగామేన పేక్ఖతి. అపి చ ఖో మాతుగామస్స సద్దం సుణాతి తిరోకుట్టంవా తిరోపాకారంవా హసన్తియా వా భణన్తియా వా గాయన్తియా వా రోదన్తియా వా, సో తదస్సాదేతి...పే॰... దుక్ఖస్మాతి వదామి. పునచ పరం బ్రాహ్మణ ఇధేకచ్చో సమణో వా బ్రహ్మణో వా...పే॰... నహేవ ఖో మాతుగామేన, నపి మాతుగామస్స, నపి మాతుగామేన, నపి మాతుగామస్స రోదన్తియా వా...పే॰... అపి చ ఖో యానితాని పుబ్బే మాతుగామేన సద్ధిం హసితలపితకీళితాని అనుస్సరతి. సో తదస్సా దేతి...పే॰... దుక్ఖస్మాతి వదామి. పునచ పరం బ్రాహ్మణ ఇధేకచ్చో సమణో వా బ్రహ్మణో వా...పే॰... న హేవ ఖో మాతుగామేన, నపి మాతుగామస్స...పే॰... న పి యాని తాని పుబ్బే మాతుగామేన సద్ధిం హసితలపితకీళితాని అనుస్సరతి, అపి చ ఖో గహపతిం వా గహపతిపుత్తం వా పఞ్చహి కామగుణేహి సహితం సమప్పీభూతం పరిచారయమానం, సో తదస్సాదేతి...పే॰... దుక్ఖస్మాతి వదామి. పునచ పరం బ్రాహ్మణ...పే॰... న హేవ ఖో మాతుగామేన...పే॰... నపి అనుస్సరతి గహపతిం వా గహపతిపుత్తం వా పరిచారయమానం, అపి చ ఖో అఞ్ఞతరం దేవనికాయం పణిధాయ బ్రహ్మచరియం చరతి ఇమినాహం సీలేన వా వతేన వా తపేనవా బ్రహ్మచరియేన వా దేవో వా భవిస్సామి దేవఞ్ఞతరో వాతి, సో తదస్సాదేతి , తం నికామేతి, తేన చ విత్తిం ఆపజ్జతి. ఇదం ఖో బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచరియస్స ఖణ్డమ్పి ఛిద్దమ్పి సబలమ్పి కమ్మాసమ్పీ"తి ఏవం లాభాదిహేతుకేన భేదేన చ సత్తవిధమేథునసంయోగేన ఖణ్డాదిభావో సఙ్గహితోతి వేదితబ్బో.

మాతుఘాతకే పన యేన మనుస్సిత్థిభూతాపి అజనికా పోసా వనికా మాతా వా మహామాతా వా చూళమాతా వా జనికాపి అమనుస్సిత్థిభూతా మాతా ఘాతితా, తస్స పబ్బజ్జా న వారితా, న చ అనన్తరికో హోతి. తిరచ్ఛానిత్థియోపి మనుస్సపురిసమాగమ్మ మనుస్సభూతం పుత్తం విజాయన్తి కోన్తపుత్తా ద్వేభాతికత్థేరా వియ తేపి హి అణ్డజాయేవ, తథా హి పేతలోకే తిరచ్ఛానే మనుస్సే చాతి ఇమేసు తీసు భూమీసు చతస్సో యోనియో సమ్భవన్తి. మనుస్సేసు పనేత్థ కేచిదేవ ఓపపాతికా హోన్తి, సేయ్యథాపి మహాపదుమకుమారాదయో. అణ్డజాపి కోన్త పుత్తా ద్వేభాతికత్థేరా వియ. విత్థారో పన సీహళవత్థుస్మిం ఓలోకేతబ్బో. ఏత్థ చ కోన్తాతి కిన్నరీ, తస్సా పుత్తా కోన్తపుత్తా, సా హి రఞ్ఞో అసోకధమ్మరాజస్స కాలే వనచరకేన లభిత్వా మనుస్ససంవాసమాగమ్మ ద్వే పుత్తే విజాయిత్వా “ఇదాని దారకే పహాయ న గమిస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ వనచరకో తస్సా పోత్థం అదాసి, సా పోత్థం లభిత్వా పక్ఖన్దిత్వా సకట్ఠానమేవ గతా కిన్నరియో హి పోత్థం వినా పక్ఖన్దితుం న సక్కోన్తి, తేనేవ తాపసో “మా పోత్థం అస్సా అదాసీ”తి ఆహ. కమ్మపచ్చయ ఉతుసముట్ఠానఞ్హి తాసం పోత్థం, రఞ్ఞో చక్కవత్తిస్స చక్కరతనం వియ, తథా హి చక్కవత్తినో వేహాసగమనాది పుఞ్ఞవతో ఇద్ధినామ, న తేన చక్కరతనం వా హత్థిఅస్సరతనం వా వినా అత్తనో సభావేనేవ గన్తుం సక్కోన్తి. తత్థ చక్కరతనం రఞ్ఞో చక్కవత్తిస్స కమ్మబలేన నిబ్బత్తత్తా సముద్దమజ్ఝే జాయమానమ్పి కమ్మపచ్చయఉతుసముట్ఠానం నామ. హత్థిఅస్సరతనాని పన కమ్మపచ్చయకమ్మసముట్ఠానాని నామ. పక్ఖీనం వేహాసగమనాదికా కమ్మవిపాకజా ఇద్ధి. కిన్నరియో పన పోత్థం వినా అత్తనో సభావేన పక్ఖన్దితుం న సక్కోన్తి, తస్మా తాసం పోత్థం కమ్మపచ్చయఉతుసముట్ఠానన్తి దట్ఠబ్బం. కేచి పన దేవానం అలఙ్కారా వియ పటిసన్ధియా సహ ఆగతోతి వదన్తి, న తం పచ్చేతబ్బం, అణ్డజజలాబుజానం తథా అసమ్భవతో. కేచిపి పవత్తి కాలే కతన్తి వదన్తి, తమ్పి అయుత్తమేవ, సంసేదజాపి పదుమగబ్భేవా వేళుగబ్భే వా నిబ్బత్తా పోక్ఖరసాతిబ్రాహ్మణపదుమవతీవేళువతీదేవీఆదయో వియ. జలాబుజా పన పాకటాయేవ. యేన సయం తిరచ్ఛానభూతేన మనుస్సిత్థిభూతా మాతా ఘాతితా, సోపి ఆనన్తరికో న హోతి తిరచ్ఛానగతత్తా పనస్స పబ్బజ్జా పటిక్ఖిత్తా, కమ్మం పనస్స భారియం హోతి, ఆనన్తరియం ఆహచ్చ తిట్ఠతి. మనుస్సిత్థియోపి తిరచ్ఛానమాగమ్మ గబ్భం జనేన్తి, సేయ్యథాపి భూరిదత్తస్స మాతా ఇత్థియో హి అట్ఠహి కారణేహి గబ్భగ్గహణం హోతి - అజ్ఝాచారేన, కాయసంసగ్గేన, చోళగ్గహణేన, అసుచిపానేన, నాభిపరామసనేన, రూపదస్సనేన, సద్దేన గన్ధేనాతి. తత్థ అజ్ఝాచారేన సుదిన్నస్స పురాణదుతియికా గబ్భం గణ్హిత్వా పచ్ఛిమభవికం సువణ్ణబిమ్బసదిసం బీజకం నామ పుత్తం విజాయి. కదాచి ఏకచ్చా ఉతుసమయే ఛన్దరాగరత్తా పురిసానం హత్థగాహవేణిగాహఅఙ్గపచ్చఙ్గపరామసనం సాదియన్తియోపి గబ్భం గణ్హన్తి. ఏవం కాయసంసగ్గేన గబ్భగ్గహణం హోతి. ఉదాయిత్థేరస్స పన పురాణదుతియికా భిక్ఖునీ తం అసుచిం ఏకదేసం ముఖేన అగ్గహేసి, ఏకదేసం చోళకేనేవ సద్ధిం అఙ్గజాతే పక్ఖిపి, సా తేన గబ్భం గణ్హి. ఏవం చోళగ్గహణేన గబ్భగ్గహణం హోతి. మిగసిఙ్గతాపసస్స మాతా మిగీ ఉతుసమయే తాపసస్స పస్సావట్ఠానం ఆగన్త్వా ససమ్భవం పివి, సా తేన గబ్భం గణ్హిత్వా మిగసిఙ్గం నామ తాపసదారకం విజాయి. ఏవం అసుచిపానేన గబ్భగ్గహణం హోతి. సామస్స పన బోధిసత్తస్స మాతా ఉతుసమయే నాభిపరామసనేన గబ్భం గణ్హిత్వా సామతాపసదారకం విజాయి, ఏవం మణ్డబ్యస్స చ చణ్డపజ్జోతస్స చ మాతా ఉతుసమయే నాభిపరామసనవసేన, తత్థ చ దిట్ఠమఙ్గలికాయ నాభిపరామసనేన మణ్డబ్యస్స నిబ్బత్తి అహోసి. చణ్డపజ్జోతస్స మాతు నాభియం విచ్ఛికో ఫరిత్వా గతో, తేన చణ్డపజ్జోతస్స నిబ్బత్తి అహోసి. ఇధేకచ్చా ఇత్థీ ఉతుసమయే పురిససంసగ్గం అలభమానా ఛన్దరాగవసేన అన్తోగేహగతావ పురిసం ఉపనిజ్ఝాయతి, రాజోరోధో వియ, సా తేన గబ్భం గణ్హాతి. ఏవం రూపదస్సనేన గబ్భగ్గహణం హోతి. బలాకాసు పన పురిసోనామ నత్థి, తా ఉతుసమయే మేఘసద్దం సుత్వా గబ్భం గణ్హన్తి. గావీఏవ వా కదాచి ఉసభగన్ధేన గబ్భం గణ్హన్తి. ఏవం గన్ధేన గబ్భగ్గహణం హోతి. ఏవం అట్ఠహి కారణేహి ఇత్థియో గబ్భం గణ్హన్తి. ఏత్థ చ పితుసదిసాయేవ

పుత్తా హోన్తి, తస్మా భూరిదత్తాదయో ధతరట్ఠం నాగరాజానం పటిచ్చ నాగాయేవ హోన్తి. చణ్డపజ్జోతస్స పన విచ్ఛికం పటిచ్చ మనుస్సో జాతో, సమ్భవేన అజాతత్తా. పితుఘాతకేపి ఏసేవ నయో.

అరహన్తఘాతకో పన అమనుస్స అరహన్తదేవతం వా మనుస్సజాతియం వా అవసేసం అరియపుగ్గలం ఘాతేత్వా అనన్తరియో న హోతి, పబ్బజ్జాపిస్స న వారితా, కమ్మం పన బలవం హోతి. తిరచ్ఛానో పన అమనుస్సఅరహన్తమ్పి ఘాతేత్వా ఆనన్తరికో న హోతి, కమ్మం పన భారియం తిరచ్ఛానగతత్తా పనస్స పబ్బజ్జా వారితా. భిక్ఖునిదూసకసఙ్ఘభేదకాని పాకటాయేవ.

లోహితుప్పాదకో పన యో తథాగతస్స అభేజ్జకాయతాయ పరూపక్కమేన చమ్మం ఛిన్దిత్వా లోహితం పగ్ఘరితుం న సక్కోతి, సరీరస్స పన అన్తోయేవ ఏకస్మిం ఠానే లోహితం సమోసరతి, ఆఘాతేన పతుబ్బనమానం సఞ్చితం హోతి, తస్స బహు అపుఞ్ఞం పసవతి, ఆనన్తరికో చ హోతి, పబ్బజ్జాపిస్స వారితా, సేయ్యథాపి దేవదత్తో. యో పన జీవకో వియ రోగవూపసమనత్థం ఫాలేత్వా పూతిమంసఞ్చ లోహితఞ్చ నీహరిత్వా ఫాసుం కరోతి, అయం లోహితుప్పాదకో న హోతి, బహుపుఞ్ఞం పసవతి బ్రహ్మపుఞ్ఞం పసవతి, సేయ్యథాపి జీవకోకోమారభచ్చో.

ఉబ్భతోబ్యఞ్జనకో పన ఇత్థి-పురిసవసేన దువిధో తత్థ ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకస్స ఇత్థినిమిత్తం పాకటం, పురిసనిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం. పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్స పురిసనిమిత్తం పాకటం, ఇత్థినిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం. ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకస్స ఇత్థీసు పురిసత్తం కరోన్తస్స ఇత్థినిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం హోతి, పురిసనిమిత్తం పాకటం హోతి. పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్స పురిసానం ఇత్థిభావం ఉపగచ్ఛన్తస్స పురిసనిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం హోతి, ఇత్థినిమిత్తం పాకటం. ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకో సయఞ్చ గబ్భం గణ్హాతి, పరఞ్చ గణ్హాపేతి. పురిస ఉభతో బ్యఞ్జనకో పన సయం న గణ్హాతి, పరం గణ్హాపేతి. ఇదమేవ తేసం నానాకరణం. ఉభతోబ్యఞ్జనన్తి చేత్థ "బ్యఞ్జనన్తి నిమిత్తం. ఉభతో బ్యఞ్జనం అస్స అత్థీతి విగ్గహేన "ఉభతోబ్యఞ్జ"న్తి వక్ఖథ, ఏకస్స ద్వే ఇన్ద్రియాని హోన్తి, అథ ఏకమేవాతి. ఏకమేవ న ద్వే, "యస్స ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి, తస్స పురిసిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి నో. యస్స వా పన పురిసిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి, తస్స ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి నోతి ఏకస్మిం సన్తానే ఇన్ద్రియ ద్వయస్స పటిసేవితత్తా. తఞ్చ ఖో ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకస్స ఇత్థిన్ద్రియం, పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్స పురిసిన్ద్రియమేవాతి. యది ఏకమేవ ఇన్ద్రియం, ఏవం ఉభతోబ్యఞ్జనకభావో కథం సియా. ఇన్ద్రియం బ్యఞ్జనకారణన్తి వుత్తం, తఞ్చ తస్స నత్థీతి. వుచ్చతే న ఇత్థిన్ద్రియం పురిసబ్యఞ్జనస్స కారణం, తథా పురిసిన్ద్రియమ్పి ఇత్థిబ్యఞ్జనకస్స, కస్మా సదా అభావతోతి, తథా హి ఇత్థి ఉభతోబ్యఞ్జనకస్స యదా ఇత్థియా రత్తం హోతి, తదా పురిసబ్యఞ్జనం పాకటం హోతి, ఇత్థిబ్యఞ్జనం పటిచ్ఛన్నం తథా పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్సపి. యది తేసం ఇన్ద్రియద్వయం బ్యఞ్జనానం కారణం భవేయ్య, సదా బ్యఞ్జన ద్వయం ఏకతో తిట్ఠేయ్య న పన తిట్ఠతి, తస్మా ఏకమేవ ఇన్ద్రియన్తి నిట్ఠమేత్థావ గన్తబ్బం. బ్యఞ్జనకారణం ఇన్ద్రియం పహాయ రాగచిత్తమేవేత్థ బ్యఞ్జనద్వయస్స కారణన్తి దట్ఠబ్బం, తస్మా ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకో సయమ్పి గబ్భం గణ్హాతి, పరమ్పి గణ్హాపేతి, పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకో పరం గణ్హాపేతి, సయం పన న గణ్హాతి, ఇత్థిన్ద్రియసమఙ్గిస్సేవ గబ్భసమ్భవతోతి. కురున్దియం పన "యది పటిసన్ధియం పురిసలిఙ్గం, పవత్తే ఇత్థిలిఙ్గం నిబ్బత్తతి, యది పటిసన్ధియం ఇత్థిలిఙ్గం, పవత్తే పురిసలిఙ్గం నిబ్బతీ"తి పటిసన్ధియం లిఙ్గసమ్భవో వుత్తో, సో అయుత్తోవ. కస్మా, పవత్తియంయేవ ఇత్థిలిఙ్గాదీని సముట్ఠహన్తి. పటిసన్ధియమేవ సముట్ఠాతి, న లిఙ్గాదీని. ఇన్ద్రియమేవ లిఙ్గన్తి న సక్కా వత్తుం, ఇన్ద్రియలిఙ్గానం భిన్నసభావత్తా, యథా చ బీజే సతి రుక్ఖో సమ్భవతి, నాసతి, ఏవమేవ ఇన్ద్రియే సతి లిఙ్గాదీని సమ్భవన్తి బీజసదిసఞ్హి ఇన్ద్రియం, రుక్ఖసదిసాని లిఙ్గాదీని ఏవమేవ

తేసు పుగ్గలేసు పణ్డకాదయో ఏకాదసపుగ్గలా తస్మిం యేవ భవే నియామం ఓక్కమితుం న అరహన్తి, తస్మా అభబ్బా నామ. ఊనవీసతి అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నపుబ్బా ద్వే ఉపసమ్పదాయ అవత్థుమత్తమేవ, ఉపనిస్సయే సతి తస్మింయేవ భవే నియామం ఓక్కమితుం అరహన్తి, తస్మా భబ్బానామ హోన్తి.

వత్థుసమ్పత్తికథా నిట్ఠితా.

ఞత్తిసమ్పత్తి నామ.

“సిథిలం ధనితఞ్చ దీఘరస్సం, గరుకం లహుకఞ్చ నిగ్గహితం;
సమ్బన్ధం వవత్థితం విముత్తం, దసధా బ్యఞ్జనబుద్ధియా పభేదో”తి.

ఏవం వుత్తం దసవిధం బ్యఞ్జనం అపేక్ఖిత్వా వా ఏవం అసక్కోన్తేనాపి సిథిలధనిత విముత్తనిగ్గహితవసేన వుత్తాని బ్యఞ్జనాని అకోపేత్వా వా దురుత్తం వా అకత్వా వుత్తం ఞత్తిసమ్పత్తి నామ. ఞత్తివిపత్తి నామ సబ్బసో ఞత్తిం అట్ఠపేత్వా వా వత్థుసఙ్ఘపుగ్గలఞత్తీనం అపరామసనాని పచ్ఛా ఞత్తిట్ఠపనఞ్చాతి ఇమే తావ పఞ్చ ఞత్తిదోసా. తత్థ అయం ఇత్థనామోతి ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స అపి అకిత్తనం వత్థుఅపరామసనం నామ. సుణాతు మే భన్తే సఙ్ఘోతి ఏత్థ సుణాతు మే భన్తేతి వత్వా సఙ్ఘోతి అభణనం సఙ్ఘఅపరామసనం నామ. ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖోతి ఉపజ్ఝాయస్స అకిత్తనం పుగ్గలఅపరామసనం నామ. సబ్బేన సబ్బం ఞత్తియా అనుచ్చారణం ఞత్తిఅపరామసనం నామ. పఠమం కమ్మవాచం నిట్ఠాపేత్వా ఏసా ఞత్తీతి వత్వా ఖమతి సఙ్ఘస్సాతి ఏవం ఞత్తి కిత్తనం పచ్ఛా ఞత్తిట్ఠపనం నామ. ఇతి ఇమే పఞ్చ ఞత్తిదోసా ఞత్తివిపత్తి నామ. ఇమేహి దోసేహి విముత్తాయ ఞత్తియా సమ్పన్నం ఞత్తిసమ్పత్తి నామ.

ఞత్తిసమ్పత్తికథా నిట్ఠితా.

అనుసావనసమ్పత్తి నామ వత్థు సఙ్ఘపుగ్గలానం అపరామసనాని, సావనాయ హాపనం, అకాలే సావనన్తి ఇమే పఞ్చ అనుసావనదోసే వజ్జేత్వా కథనం అనుసావనసమ్పత్తి నామ. తత్థ వత్థాదీనం అపరామసనాని ఞత్తియం వుత్తసదిసానేవ. తీసు పన అనుసావనాసు యత్థ కత్థచి ఏతేసం అపరామసనం అపరామసనమేవ. సబ్బేన సబ్బం పన కమ్మవాచం అవత్వా చతుక్ఖత్తుం ఞత్తికిత్తనమేవ వా కమ్మవాచబ్భన్తరేపి చత్తారి బ్యఞ్జనాని కోపేత్వా వా అక్ఖరస్స వా పదస్స వా దురుచ్చారణం వా కత్వా సావనం సావనాయ హాపనం నామ, తథా హి సిథిలధనితవిముత్తనిగ్గహితవసేన చత్తారి బ్యఞ్జనాని అన్తోకమ్మవాచాయ కమ్మం కోపేన్తి. తత్థ “సుణాతు మే తి సిథిలే వత్తబ్బే సుణాథు మే”తి వచనం సిథిలే ధనితం నామ. “భన్తే”తి వత్తబ్బే భన్తేతి వచనం ధనితే సిథిలం నామ. “సుణాతు ఏసా ఞత్తీ”తి వత్తబ్బే “సుణన్తు ఏసం ఞత్తీ”తి వచనం విముత్తే నిగ్గహితం నామ. “పత్తకల్ల”న్తి వత్తబ్బే “పత్తకల్లా”తి వచనం నిగ్గహితే విముత్తం నామ. ఏవం ఇమాని చత్తారి బ్యఞ్జనాని అన్తోకమ్మవాచాయ కమ్మం దూసేన్తి. ఇమాని చత్తారి అకోపేత్వా వదన్తేనాపి అఞ్ఞస్మిం అక్ఖరే వత్తబ్బే అఞ్ఞం అక్ఖరం వదన్తో దురుత్తం కరోతి నామ. ఇతరేసు దీఘరస్సాదీసు ఛసు ఠానేసు దీఘట్ఠానే దీఘం, రస్సట్ఠానే రస్సమేవాతి ఏవం యథాఠానే తం తదేవ అక్ఖరం భాసన్తేన అనుక్కమాగతం పవేణిం అవినాసేత్వా కమ్మవాచా కాతబ్బా. సచే పన ఏవం అకత్వా దీఘే వత్తబ్బే రస్సం, రస్సే వత్తబ్బే దీఘం వదతి, తథా గరుకే వత్తబ్బే లహుకం, లహుకే వత్తబ్బే గరుకం వదతి. సమ్బన్ధే వా వత్తబ్బే వవత్థితం, వవత్థితే వా వత్తబ్బే సమ్బన్ధం వదతి, ఏవమ్పి కమ్మవాచా న కుప్పతి. ఇమాని ఛ బ్యఞ్జనాని కమ్మం న కోపేన్తి. ఇదమేవ ఆచరియానం సమానకథా. అపరే పన ఇదాని బ్యఞ్జనాని అన్తోకమ్మవాచాయ కమ్మం

దూసేన్తీతి వదన్తి, ఏవం సతి అనుపసమ్పన్నావ బహుతరా భవేయ్యుం, వీమంసిత్వా పన గహేతబ్బం. సుట్ఠుతరా వా కమ్మవాచా సిక్ఖితబ్బా. సావనాయ అనోకాసే పదమం ఇత్తిం అట్ఠపేత్వా అనుసావనం అకాలే సావనం నామ. ఇతి ఇమేహి దోసేహి విముత్తాయ అనుసావనాయ సమ్పన్నం అనుసావనసమ్పత్తిసమ్పన్నం నామ. యది పత్తచీవరరహితం పుగ్గలం ఉపసమ్పాదేతి, "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి అనుసావనాయ కతత్తా కమ్మకోపో న హోతి, కారకసఙ్ఘో పన సాతిసారో తేనేవాహ విమతివినోదనియమ్పి పత్తచీవరానం అభావేపి'పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర'న్తి కమ్మవాచాయ సావితత్తా కమ్మకోపం అవత్వా దుక్కటమేవ వుత్తన్తి. సచే అనుపజ్ఝాయకో ఉపసమ్పాదేతి, "ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో, ఇత్థన్నామేన ఉపజ్ఝాయేనా"తి వా ఉపజ్ఝాయం సావేతి, సూపసమ్పన్నోవ హోతి. ఉపజ్ఝాయం న సావేతి నుపసమ్పన్నో. వక్ఖతి హి విమతివినోదనియం "కమ్మం న కుప్పతీతి ఇదం ఉపజ్ఝాయాభావేపి ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో ఇత్థన్నామేన ఉపజ్ఝాయేనా"తి మతస్స వా విబ్భమన్తస్స వా పురాణఉపజ్ఝాయస్స వా యస్స కస్సచి అవిజ్జమానస్సాపి నామేన సబ్బత్థ ఉపజ్ఝాయకిత్తనస్స కతత్తా వుత్తం. యది హి ఉపజ్ఝాయకిత్తనం న కరేయ్య,'పుగ్గలం న పరామసతీ'తి వుత్తకమ్మవిపత్తిఏవ సియా, తేనేవ పాళియం "అనుపజ్ఝాయకన్తి వుత్త"న్తి. సచే సఙ్ఘపజ్ఝాయేన గణుపజ్ఝాయేన ఉపసమ్పాదేతి, కారకసఙ్ఘో సాతిసారో, కమ్మం పన న కుప్పతి, వక్ఖతి హి విమతివినోదనియం "సఙ్ఘేన ఉపజ్ఝాయేనా"తి అయం ఇత్థన్నామో సఙ్ఘస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో, ఇత్థన్నామో సఙ్ఘం ఉపసమ్పదం యాచతి. సఙ్ఘేన ఉపజ్ఝాయేనా"తి ఏవం కమ్మవాచాయ సఙ్ఘమేవ ఉపజ్ఝాయం కిత్తేత్వాతి అత్థో. ఏవం'గణేన ఉపజ్ఝాయేనా'తి ఏత్థాపి అయం ఇత్థన్నామోగణస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో'తి ఆదినా యోజనా వేదితబ్బా. ఏవం వుత్తేపి కమ్మం న కుప్పతి ఏవ, దుక్కటస్సేవ వుత్తత్తా, అఞ్ఞథా నో చ పుగ్గలో అనుపసమ్పన్నోతి వదేయ్యా'తి. సచే పణ్డకాదినా అనుపసమ్పన్నకేన ఉపజ్ఝాయేన ఉపసమ్పాదేతి, తే వజ్జేత్వా పఞ్చవగ్గాదిగణో హత్థపాసం అవిజహిత్వా పూరతి, కమ్మం న కుప్పతి, కారకసఙ్ఘో పన సాతిసారో తేన వుత్తం విమతివినోదనియం "పణ్డకాదీహి ఉపజ్ఝాయేహి కరియమానేసు పణ్డకాదికేన వినావ పఞ్చవగ్గాదిగణో పూరతి, కమ్మం న కుప్పతి. ఇతరథా కుప్పతీ"తి. సచే చత్తారో ఆచరియా ఏకతో అనుసావేన్తి, ఏత్థ పన కథన్తి వుచ్చతే, సబ్బఅట్ఠకథాసు ద్వీహి వా తీహి వా ఆచరియేహి విసుం విసుం ఏకేన ఏకస్సాతి ఏకప్పహారేనేవ ద్వే తిస్సో వా కమ్మవాచా కాతబ్బా. సచే పన నానాచరియా నానుపజ్ఝాయా హోన్తి, తిస్సత్థేరో సుమనత్థేరస్స సద్ధివిహారికం, సుమనత్థేరో తిస్సత్థేరస్స సద్ధివిహారికం అనుసావేతి, గణపూరకా హోన్తి వట్టతి. సచే పన నానుపజ్ఝాయా హోన్తి, ఏకో ఆచరియో హోతి, నత్వేవ'నానుపజ్ఝాయేనా'తి పటిక్ఖిత్తత్తా న వట్టతీతి ఏత్తకమేవ వుత్తం. చతున్నం పన జనానం విచారణకథాయ నాపి కమ్మవిపత్తిథాయా దిస్సతి, తథాపి న కత్తబ్బమేవ, సబ్బఅట్ఠకథాసు అవిచారితత్తా. సచే వత్థాలఙ్కారాదిసహితపరూళ్హకేసమస్సుం ఉపసమ్పాదేతి, సూపసమ్పన్నోవ హోతి, పచ్ఛా కేసమస్సుం ఓహారేత్వా కాసాయాని వత్థాని అచ్ఛాదేతుం వట్టతి తేరసవత్థువిముత్తత్తా సమ్పత్తి యేవేత్థపమాణత్తా చ.

అనుసావనసమ్పత్తికథా నిట్ఠితా.

ఇదాని సీమవిసోధనిం నామ, నానాగన్ధసమాహన్తి ఇమిస్సా గాథాయ సంవణ్ణనాక్కమో అనుప్పత్తో.

పఞ్ఞావ సబ్బఞేయ్యేసు, దయా యస్స మహేసినో;
అనన్తేసుపి సత్తేసు, పవత్తిత్థ యథారుచి.

తాయ ఉస్సాహితో సత్థా, భిక్ఖూనం హితకారణం;

యం సీమం అనుజానాతి, తత్థ పఞ్హో పవత్తతి.

ద్వేళ్హకా సంసయా హోన్తి, దేసే సబ్బత్థ భిక్ఖవో;
గన్థాపి విసమా హోన్తి, అత్తనోమతికారణా.

యది మే ఈదిసం వాదం, సుత్వావుపేక్ఖకో భవే;
పబ్బజ్జా నిప్ఫలా మయ్హం, వరే సమ్బుద్ధసాసనే;
గమ్భీరో నిపుణో అత్థో, సబ్బఞ్ఞుజినగోచరో.

సారిపుత్తో మహాపఞ్ఞో, థేరస్సపి అవిసయో;
కథం త్వం సక్కుణేయ్యాసి, సబ్బఞ్ఞుజినగోచరే;
ఇతి మే ఉపవదేయ్యుం, ధరతేవ మహాముని.

పాలిఫుల్లో మహాసాలో, ఉచ్చో మేరునగూపమో;
పరినిబ్బానకాలమ్హి, సమ్బుద్ధో ఇచ్చమబ్రవి.

మా త్వం ఆనన్ద రోదసి, మా త్వం ఆనన్ద సోచసి;
అహమేకోవ నిబ్బాయి, ధరన్తేవ బహూ బుద్ధా.

సమ్బుద్ధా చతురాసీతి, సహస్సాని ఇమాని తే;
ఓవదిస్సన్తి త్వం భిక్ఖు, కతపుఞ్ఞోసి హోహిసి.

వరే సాట్ఠకథే పాళి, ఠితే సబ్బఞ్ఞుగోచరే;
నిబ్బుతోపి సమ్బుద్ధో, అసుఞ్ఞోవ పజం ఇమం.

ఏవాహం చిన్తయిత్వాన, రత్తిదివం అతన్దితో;
ధరన్తేయేవ సమ్బుద్ధే, భిన్నవాదో అవిసయో.

తం వాదం భిన్దయిత్వాన, జహిత్వా వత్తనోమతిం;
విస్సజ్జిస్సమహం దాని, చిరం సద్ధమ్మసుద్ధియాతి.

తత్థ సీమవిసోధని'న్తి సీమవిపత్తిజహనం సీమవిపత్తిం పహాయ సమ్పత్తిలక్ఖణప్పకాసకం పకరణం కరిస్సన్తి అత్థో. తత్థ సీమాతి పన్నరసవిధా సీమా. కతమే పన్నరస. ఖణ్డసీమా, ఉపచారసీమా, సమానసంవాససీమా, అవిప్పవాససీమా, లాభసీమా, గామసీమా, నిగమసీమా, నగరసీమా, అబ్భన్తరసీమా, ఉదకుక్ఖేపసీమా, జనపదసీమా, రట్ఠసీమా, రజ్జసీమా, దీపసీమా, చక్కవాళసీమా'తి. తత్థ ఖణ్డసీమా నామ పబ్బజ్జుపసమ్పదాదీనం సఙ్ఘకమ్మానం సుఖకరణత్థం మహాసీమాయ వా గామఖేత్తే వా ఖణ్డిత్వా పరిచ్ఛిన్దిత్వా సమ్మతా. తస్సావిత్థారో ''పఠమం నిమిత్తా కిత్తేతబ్బా''తి ఆదినా ద్వాసత్తతిప్పభేదాయ సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ మహావగ్గే వుత్తో, ఇధ వుత్తోపి తథేవ వుత్తో భవేయ్య, తస్మా న

వక్ఖామ, దువిఞ్ఞేయ్యట్ఠానమేవ కిఞ్చిఠానం నీహరిత్వా పాకటం కరిస్సామ. తత్థ సచే పన హేట్ఠా ఉపరిమస్స సీమాపరిచ్ఛేదస్స పరతో అన్తో లేణం హోతి, బహి సీమా న ఓతరతి. అథాపి ఉపరిమస్స సీమాపరిచ్ఛేదస్స ఓరతో బహి లేణం హోతి, అన్తోసీమా న ఓతరతీతి ఇమే ద్వే ఏకత్థా బ్యఞ్జనమేవ నానం. అయఞ్హేత్థత్థోఉపరిమస్స సీమాపరిచ్ఛేదస్స ఓరిమభాగతో హేట్ఠా పబ్బతపాదే ఉమఙ్గసణ్ఠానేన పబ్బతపస్సే విజ్ఝిత్వా లేణం హోతి, సీమాపరిచ్ఛేదస్స పరతో లేణే చ లేణస్స బహిభూతే హేట్ఠా పబ్బతే చ భూమిభాగే సీమా న ఓతరతి, లేణస్స ఉపరియేవ సీమా హోతీతి. తస్స ఉపరిమస్స సీమాపరిచ్ఛేదస్స ఓరిమభాగతో బహిభూతే హేట్ఠా పబ్బతపాదే ఉమఙ్గసణ్ఠానేన విజ్ఝిత్వా పబ్బతపస్సే లేణం అథాపి హోతి, లేణే చ లేణస్స పరభూతే హేట్ఠా పబ్బతే చ భూమిభాగే సీమా న ఓతరతి, లేణస్స ఉపరిభాగే వ సీమా హోతీతి. ఏసా చ విచారణా విమతివినోదనియమ్పి కతా. అన్తో తి పబ్బతస్స అన్తో, పబ్బతమూలేతి అత్థో. తమేవ అన్తోసద్దం సీమాపరిచ్ఛేదేన విసేసేతుం "ఉపరిమస్స సీమాపరిచ్ఛేదస్స పరతో"తి వుత్తం. పబ్బతపాదం పన అపేక్ఖిత్వా "ఓరతో"తి వత్తబ్బేపి సీమానిస్సయం పబ్బతగ్గం సన్ధాయ "పరతో"తి వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం తేనేవ బహిలేణన్తి ఏత్థ బహిసద్దం విసేసేన్తో "ఉపరిమస్స సీమాపరిచ్ఛేదస్స ఓరతో"తి ఆహ. బహి సీమా న ఓతరతీతి ఏత్థ బహీ తి పబ్బతపాదేలేణం సన్ధాయ వుత్తం. లేణస్స బహిభూతే ఉపరి సీమాపరిచ్ఛేదస్స హేట్ఠాభాగే సీమా న ఓతరతీతి అత్థో. అన్తోసీమాతి లేణస్స చ పబ్బతపాదస్స చ అన్తో అత్తనో ఓతరణారహట్ఠానే న ఓతరతీతి అత్థో. బహి సీమా న ఓతరతీతి అత్థో, సీమా న ఓతరతీ తి చేత్థ అత్తనో ఓతరణారహట్ఠానే లేణభావేన సీమా సబ్బథా "అనోతరణమేవ దస్సితన్తి గహేతబ్బం. తత్థ పి అనోతరణన్తి ఉపరిఏవ సీమా హోతీ"తి విమతివినోదనీ. కేచి పన వేళుసుసిరో వియ సుసిరమేవ లేణన్తి వదన్తి, తం అయుత్తం.

ఉపచారసీమా నామ గామారఞ్ఞనిగమాదివసా యావ బ్రహ్మలోకా తేసం తేసం సత్తానం నివాసగేహస్స వా దేవవిమానకప్పరుక్ఖాదీనం వా ఉపచారారహట్ఠానమేవ ఉపచారసీమా తే ఇధ నాధిప్పేతా, భిక్ఖూనం అవిసయతాయ . యం పన పదేసం పరిచ్ఛిన్దిత్వా పరివేణం కత్వా పాకారాదిపరిక్ఖిత్తం వా కత్వా అపరిక్ఖిత్తేపి ఉపచారారహట్ఠానం పరిచ్ఛిన్దిత్వా వా యస్మిం పదేసే భిక్ఖూ వసన్తి, అయమేవ ఉపచారసీమాతి అధిప్పేతా. భిక్ఖూనం వస్సూపగమనకథినత్థారకరణట్ఠానత్తా, తథా హి "కథినత్థతసీమాయ"న్తి ఉపచారసీమం సన్ధాయ వుత్తం, ఖన్ధసీమాయ తత్రుప్పాదాభావతోతి తీసుపి గణ్ఠిపదేసు వుత్తం. తత్రుప్పాదేనా భతన్తి విహారసన్తకేన ఖేత్తవత్థుఆదినా ఆభతం కిఞ్చి సఙ్ఘికం చీవరం ఉప్పజ్జతి, తం తేసం కథినత్థారకభిక్ఖూనం యేవ భవిస్సతీతి యోజనా కాతబ్బా. ఖేత్తవత్థుఆదినా తి ఏత్థ ఆదిసద్దేన మతకచీవరం వా హోతు సంఘం ఉద్దిస్స దిన్నం వా సఙ్ఘికేన వా తి మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తం. తస్మిం ఉపచారసీమే పవత్తచీవరం సబ్బం సఙ్గణ్హాతి, తేనేవ "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరేన ఉపాసకేన సఙ్ఘం ఉద్దిస్స విహారో కారితో హోతి, సో తస్స విహారస్స కతే ఉభతోసఙ్ఘస్స అకాలచీవరం దాతుకామో హోతి. తేన ఖో పన సమయేన ఉభతోసఙ్ఘస్స కథినం అత్థతం హోతి. అథ ఖో సో ఉపాసకో సఙ్ఘం ఉపసఙ్కమిత్వా కథినుద్ధారం యాచీ"తి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం ఆనిసంసపసమ్భనత్థం కథినుద్ధారం భగవతా పఞ్ఞత్తం, తేనేవ థుల్లనన్దా భిక్ఖునీ ఆనిసంసం అప్పటిప్పస్సమ్భేన్తా చీవరం అమ్హాకం భవిస్సతీతి కథినుద్ధారం పటిబాహి, తస్మా కథినత్థతసీమాయం అనుద్ధటే కథినే యావ ఫగ్గుణపుణ్ణమా పఞ్చ మాసా ఏత్థన్తరే మతకచీవరం వా హోతు చాతుద్దిసం సఙ్ఘం ఉద్దిస్స మతానం ఞాతిజనానం వా, భిక్ఖాపఞ్ఞత్తియా వా విహారమహాదికిచ్చేన వా యేనకేనచి ఆకారేన సఙ్ఘికం చీవరం దిన్నం హోతి, తం సబ్బం తేసం కథినత్థారకభిక్ఖూనంయేవ హోతి. ఛిన్నవస్సానం వా పచ్ఛిమికాయ ఉపగతానం వా తత్థ సమ్పత్తానం సీమట్ఠకభిక్ఖూనం వా న హోతి. అజానిత్వా చే గణ్హన్తి దాతబ్బమేవ. యది తం చీవరం తణ్డులాదిఖాదనీయభోజనం కరోతి, ఇతరేసమ్పి హోతియేవ. కస్మాతి చే ఆనిసంస విగతత్తా. తేనేవ గణపూరణవసేన సమ్పత్తానం ఛిన్నం వస్సానం వా పచ్ఛిమికాయ ఉపగతానం వా అఞ్ఞస్మిం విహారే వుత్థవస్సనం వా

ఖాదనీయభోజనీయాదీని పాపుణన్తి. కథినత్థతసాటకస్స దానకమ్మవాచా పన ఖణ్డసీమాయమేవ వట్టసి. తస్మిం విహారే అసతి అఞ్ఞవిహారే బద్ధసీమాయ వా ఉదకుక్ఖేపసీమాదీసు వా కాతబ్బమేవ.

కస్మాతి చే , తస్మిం విహారే పురిమికాయ ఉపగతా కథినత్థారకుసలా న హోన్తి. అత్థారకుసలా ఖన్ధకభాణకత్థేరా పరియేసిత్వా ఆనేతబ్బా. కమ్మవాచం సావేత్వా కథినం అత్థరాపేత్వా దానఞ్చ భుఞ్జిత్వా గమిస్సన్తి, ఆనిసంసో పన ఇతరేసం వహోతీ'తి. అఞ్ఞసీమట్ఠకభిక్ఖూనమ్పి కమ్మవాచ సావనస్స అట్ఠకథాయం వుత్తత్తా. ఛిన్నవస్సావా పచ్ఛిమికాయ ఉపగతా వా అఞ్ఞస్మిం విహారే వుత్థవస్సాపి వా పురిమికాయ ఉపగతానం గణపూరణమత్తమేవ లభన్తి, ఆనిసంసో ఇతరేసంయేవ హోతి. సచేపి తే ఛిన్నవస్సాదయో అనుమోదన్తి, భిన్నో కథినత్థారో, ఇదం అట్ఠకథాయం విచారితం. అపరే పన "కథినత్థతసీమన్తి ఉపచారసీమం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వుత్తత్తా ఉపచారసీమాయమేవ కథిననత్థారక ఞత్తిం కరోన్తి, తం అయుత్తం, నోధేతుం దుక్కరత్తా. తథా హి ఉపచారసీమాయమేవ పవిట్ఠగామసీమాయం తత్థ ఓతిణ్ణే భిక్ఖూ తత్థ పాసానయనం వా బహిసీమకరణం వా కో సక్ఖిస్సతి. "కథినత్థతసీమాయ"న్తి ఇమినాపిపదేన కథినత్థతభావోయేవ వుత్తో, న కథినత్థతసాటకస్స దానకమ్మవాచా, సా చ విచారణా కమ్మచతుక్కేన దీపేతబ్బా. తత్థ అపలోకనకమ్మం ఞత్తికమ్మం ఞత్తిదుతియకమ్మం ఞత్తిచతుత్థకమ్మన్తి. తత్థ అపలోకనకమ్మం నామ సీమట్ఠకసఙ్ఘం సోధేత్వా ఛన్దారహానం ఛన్దం ఆహరిత్వా సమగ్గస్స సఙ్ఘస్స అనుమతియా సఙ్ఘం కిత్తేత్వా "రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా"తి తిక్ఖత్తుం అనుసావేత్వా కత్తబ్బం వుచ్చతి. ఞత్తికమ్మం నామ వుత్తనయేనేవ సమగ్గస్స సఙ్ఘస్స అనుమతియా ఏకాయ ఞత్తియా కత్తబ్బం కమ్మం. ఞత్తిదుతియకమ్మం నామ వుత్తనయేనేవ సమగ్గస్స సఙ్ఘస్స అనుమతియా ఏకాయ ఞత్తియా ఏకాయ చ అనుసావనాయాతి ఏవం ఞత్తిదుతియాయ అనుసావనాయ కత్తబ్బం కమ్మం. ఞత్తిచతుత్థకమ్మం నామ వుత్తనయేనేవ సమగ్గస్స సఙ్ఘస్స అనుమతియా ఏకాయ ఞత్తియా తీహి చ అనుసావనాహీతి ఏవం ఞత్తిచతుత్థాహి తీహి అనుసావనాహి కత్తబ్బం కమ్మం. తత్థ అపలోకనకమ్మం ఫలభాజనకాలాదీసు లహుకకమ్మేయేవ లబ్భతి. కథినత్థతసాటకదానేపి అనత్థతేయేవ కథినే తతో బహుఆనిసంసచీవరసాటకం లభిత్వా తేనేవ సాటకేన అత్థరితబ్బా, పున కమ్మవాచాయ దానకిచ్చం నత్థి అపలోకనకమ్మేన సఙ్ఘస్స అనుమతియా దాతబ్బం. కథినత్థతసాటకదానకమ్మవాచా ఏకా చే వట్టతి. పున కమ్మ వాచాయకిచ్చం నత్థి. ఞత్తికమ్మం పన ధమ్మసఙ్గాహకకాలే మహాకస్సపత్థేరాదీహి అత్తనావ అత్తానం సమ్మన్ననకాలే లహుకకమ్మేయేవ లబ్భతి. ఞత్తిదుతియకమ్మం పన సీమాసమ్ముతి, సీమాసమూహనం, కథినదానం, కథినుద్ధారో, కుటివత్థుదేసనా, విహారవత్థుదేసనాతి ఇమాని ఛ గరుకమ్మాని అపలోకేత్వా కాతుం న వట్టతి. ఞత్తిదుతియకమ్మవాచం సావేత్వావ కాతబ్బం. ఇతో పరేసు చీవరవిప్పవాససమ్ముతిఆదీసు ఞత్తిదుతియకమ్మేసు అపలోకేత్వాపి కాతబ్బం, లహుకకమ్మత్తా. ఞత్తిచతుత్థకమ్మం పన ఇదాని ఉపసమ్పదాకమ్మం ఇదాని చత్తారి కమ్మాని బద్ధసీమాయ వా, తస్మిం అసతి ఉదకుక్ఖేపసీమాయ వా సోధేతుం అసక్కోన్తే సతి అబద్ధసీమాయ వా కాతబ్బమేవ. అపరే ఏవం వదన్తి "కుటివత్థుకారవిహారవత్థుకారకాలే తాని కుటివిహారవత్థూని కథం సీమట్ఠా కాతుం సక్ఖిస్సన్తి, తస్మా తత్థ తత్థేవ కుటివిహారకరణట్ఠానేయేవ కాతబ్బ"న్తి, తం తేసం వచనమత్తమేవ, న సారతో పచ్చేతబ్బం. వత్థుపరామసనమేవేత్థ పమాణం, తథా హి సఙ్ఘకుటివత్థుం ఓలోకేన్తం యాచతిత్యాదినా వత్థుపరామసనం కత్వా హేట్ఠా వత్థుఞత్తిదోసే చ విపత్తి లక్ఖణే చ వజ్జేత్వా ఞత్తిదుతియకమ్మేన సమ్మతభిక్ఖూహి తత్థ కుటివిహారట్ఠానం గన్త్వా ఓలోకేతబ్బం తేనేవ పాళియం "తేహి సమ్మతేహి భిక్ఖూహి తత్థ గన్త్వా కుటివత్థు ఓలోకేతబ్బ"న్తి వుత్తం. అఞ్ఞథా పత్తచీవరవిరహితం పుగ్గలం వా అనుపజ్ఝాయకం వా కత్వా ఉపసమ్పాదేన్తేహి "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి వా "ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో, ఇత్థన్నామేన ఉపజ్ఝాయేనా"తి కమ్మవాచాయ సావితేపి కమ్మస్స అసిజ్ఝనం భవేయ్య. అపరే ఏవం వదన్తి "సీమాసమ్ముతికాలే పన కతం, తథా హి

సీమాసమ్ముతికాలే భిక్ఖూ తస్మిం యేవ ఠానే ఠత్వా కమ్మవాచం సావేన్తి, తస్మిమ్పి ఠానే అబద్ధసీమావ హోతి. యది బద్ధసీమా భవేయ్య, సీమజ్ఝోత్థరణం వా సీమసమ్భేదో వా సియా"తి. సచ్చం, తథాపి తం సీమాసమ్ముతిట్ఠానం భుజిస్సం కత్వా సీమసమ్ముతికమ్మస్సకతత్తా విసుంగామే సమ్మతానం భిక్ఖూనం గామసీమే ఠితా భిక్ఖూ కమ్మం కోపేతుం న సక్కోన్తి. యది సీమసమ్ముతిట్ఠానం భుజిస్సం కత్వావ సీమం సమ్మన్నేయ్య, కథం భగవతో ధరమానకాలే ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖు యథాసుఖం సీమం సమ్మన్నిస్సన్తీతి న పనేవం దట్ఠబ్బం తథా హి విసాఖా మిగారమాతాపి నవకోటీహి భూమిం గణ్హిత్వా పుబ్బారామం నామ మహా విహారం కారేసి, తథా అనాథపిణ్డికో కహాపణసన్థతేన జేతస్స రాజకుమారస్స ఉయ్యానట్ఠానం కిణాపేత్వా గణ్హిత్వా జేతవనం నామ మహావిహారం కారేసి ఏవం పుఞ్ఞకామా పరివేణం కత్వా విహారం కరోన్తి తస్మా ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ యథాసుఖం సీమం బన్ధన్తీతి దట్ఠబ్బన్తి. అయం ఉపచారసీమాయ విచారణా.

సమానసంవాససీమా నామ దిట్ఠిసీలసామఞ్ఞసఙ్ఘాతసఙ్ఘాతేహి భిక్ఖుగణేహి ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మేన సమానం ఏకీభావం హుత్వా వసితుం సమ్మతా సీమా. అవిప్పవాససీమా నామ తిచీవరేన విప్పవసితుం సమ్మతా సీమా, ఏతా ద్వేసీమా తియోజనపరమతాయపి సమ్భవతో మహాసీమా తిపి నామం లభన్తి, తాసం విచారణా మహాఅట్ఠకథాయం సబ్బసో పరిపుణ్ణం కత్వా వుత్తా, తస్మా ఇధ న వక్ఖామ వుచ్చమానమ్పి అవిసేసేత్వా వుత్తం భవేయ్య, తస్మా న వక్ఖామ.

లాభసీమా నామ యం గామం వా నిగమం వా పోక్ఖరణీతళాకవనాదికం వా యం యం పదేసం సఙ్ఘస్స చతుచ్చప్పయత్థాయ రాజరాజమహామత్తేహి పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఠపితా, ఏసా లాభసీమా నామ. నేవ సమ్మాసమ్బుద్ధేన అనుఞ్ఞాతా, న ధమ్మసఙ్గహకత్థేరేహి ఠపితా, అపి చ ఖో లాభదాయకేహి ఠపితావ. మాతికాట్ఠకథాయ లీనత్థప్పకాసనియమ్పి లాభసీమాతి యం రాజరాజమహామత్తాదయో విహారం కారేత్వా గావుతం వా అడ్ఢయోజనం వా యోజనం వా సమన్తా పరిచ్ఛిన్దిత్వా "అయం అమ్హాకం విహారస్స లాభసీమా, యం ఏత్థన్తరే ఉప్పజ్జతి, తం సబ్బం అమ్హాకం విహారస్స దేమా"తి ఠపేన్తి, అయం లాభసీమా నామా'తి వుత్తం. ఇమస్మిం లాభసీమాధికారే రఞ్ఞో మహాచేతియదాయకస్స దివఙ్గతకాలతో ఏకస్మిం సంవచ్ఛరే అతీతే తస్స జేట్ఠపుత్తస్స ధమ్మరఞ్ఞో కాలే ఈదిసం పుఞ్ఞం భూతపుబ్బం. యది హి రాజరాజమహామత్తాదీసు యో కోచి యస్స విహారస్స యాని తళాకఖేత్తవత్థాదీని దత్వా తం సహితవిహారం పుగ్గలస్స దేతి, ఏవం సతి కిం తస్స పుగ్గలస్స తం సహితవిహారం పుగ్గలికభావేన పటిగ్గహేతుం వట్టతి, ఉదాహు సఙ్ఘికభావేనేవాతి తళాకఖేత్తవత్థాదివిరహితో పన కేవలో పుగ్గలికవిహారో అఞ్ఞేసం దమ్మీతి అదత్వా పుగ్గలే మతే సఙ్ఘికో హోతి, ఉదాహు పుగ్గలికోయేవాతి. తత్రాయం విస్సజ్జనా, యది హి రాజరాజమహామత్తాదీసు యోకోచి విహారస్స తళాకఖేత్తావత్థాదీని దేతి, ఏవం సతి పటిక్ఖిపితుం న వట్టతీతిదట్ఠబ్బం తేన వుత్తం వినయట్ఠకథాయం "ఇమం తళాకం, ఇమం ఖేత్తం, ఇమం వత్థుం విహారస్స దేమాతి వుత్తే పటిక్ఖిపితుం న లబ్భతీ"తి. "పాసాదస్స దాసిం, దాసం, ఖేత్తం, వత్థుం, గోమహింసం దేమాతి వదన్తి, పాటేక్కం గహణకిచ్చం నత్థి, పాసాదే పటిగ్గహితే పటిగ్గహితమేవ హోతీ"తి చ. వినయవినిచ్ఛయపకరణే చ.

"ఖేత్తవత్థుతళాకం వా, దేమ గోఅజికాదికం;
విహారస్సాతి వుత్తేపి, నిసేధేతుం న వట్టతీ"తి.

ఖుద్దసిక్ఖాపకరణే చ "ఖేత్తాదీని విహారస్స, వుత్తే దమ్మీతి వట్టతీ"తి వుత్తం. "విహారస్స దేమా"తి చేత్థ సఙ్ఘికవిహారస్సేవ, న పుగ్గలికవిహారస్సాతి దట్ఠబ్బం, తథా హి వుత్తం విమతివినోదనియం విహారస్స దేమాతి సఙ్ఘికవిహారం సన్ధాయ వుత్తన్తి. "పాసాదస్సా"తి చ సామఞ్ఞేన వుత్తేపి "తేన ఖో పన సమయేన విసాఖా మిగారమాతా సఙ్ఘస్స అత్థాయ సాళిన్దం పాసాదం

కారాపేతుకామో హోతి హత్థినఖక”న్తి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం పాసాదపరిభోగస్స అనుఞ్ఞాతత్తా సఙ్ఘికంయేవ పాసాదం సన్ధాయ వుత్తన్తి విఞ్ఞాయతి తథా హి వుత్తం విమతివినోదనియం సబ్బం పాసాదపరిభోగ’న్తి. పాళియా అట్ఠకథాయ వణ్ణనాధికారే “సువణ్ణరజతాదివిచిత్రానీ”తిఆది సఙ్ఘికసేనాసనం సన్ధాయ వుత్తం. పుగ్గలికం పన సువణ్ణాదివిచిత్రం భిక్ఖుస్స సమ్పటిచ్ఛితుమేవ న వట్టతి, “న కేనచి పరియాయేన జాతరూపజతం సాదియితబ్బ”న్తి వుత్తత్తా, తేనేవేత్థ అట్ఠకథాయం సఙ్ఘికవిహారే వా పుగ్గలికవిహారే వాతి న వుత్త’న్తి. “భిక్ఖూనం ధమ్మవినయవణ్ణనట్ఠానే”తి వుత్తత్తా సఙ్ఘికమేవ సువణ్ణాదిమయం సేనాసనం సేనాసనపరిక్ఖారా చ వట్టన్తి, న పుగ్గలికానీతి గహేతబ్బన్తి చ, తస్మా తళాకఖేత్తవత్థాదిసహితవిహారో సఙ్ఘికోయేవ హోతి, న పుగ్గలికోతి వినయకోవిదేహి దట్ఠబ్బో. సచే పన రాజరాజమహామత్తాదీసు యోకోచి తళాకఖేత్తవత్థాదిసహితం విహారం పుగ్గలస్స తం సహితవిహారభావమారోచేత్వా దేతి, ఏవం సతి పుగ్గలస్స సఙ్ఘికవిహారభావేనేవ పటిగ్గహేతుం వట్టతి, న పుగ్గలికవిహారభావేనాతి దట్ఠబ్బం. “కస్మా, విహారస్స దేమా”తి వత్వా దిన్నానం తళాకఖేత్తవత్థాదీనం సఙ్ఘస్సేవ వట్టమానత్తా. తేనేవాహ విమతివినోదనియం “విహారస్స దేమాతి వుత్తం సఙ్ఘస్స వట్టతి, న పుగ్గలస్స, ఖేత్తాది వియ దట్ఠబ్బ”న్తి. తత్రాయం యోజనా విహారస్సాదేమాతి వత్వా దిన్నం ఖేత్తాది సఙ్ఘస్స వట్టతి, న పుగ్గలస్స, ఏవం విహారస్స దేమాతి వుత్తం సువణ్ణాదివిచిత్తం అకప్పియమఞ్చం సఙ్ఘస్స వట్టతి, న పుగ్గలస్సాతి దట్ఠబ్బన్తి. సఙ్ఘస్సేవ కప్పియవోహారేన ఖేత్తాదీని పటిగ్గహేతుం వట్టతి, తథా హి వుత్తం విమతివినోదనియం “చత్తారోపచ్చయే పరిభుఞ్జతూతి దేతి వట్టతీతిఏత్థ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చతుపచ్చయపరిభోగత్థాయ తళాకం దమ్మీతి వా భిక్ఖుసఙ్ఘో చత్తారో పచ్చయే పరిభుఞ్జితుం తళాకం దమ్మీతి వా ఇతో తళాకతో ఉప్పన్నే చత్తారో పచ్చయే దమ్మీతి వా వుత్తమ్పి వట్టతి. ఇదఞ్చ సఙ్ఘస్స దియ్యమానఞ్ఞేవ సన్ధాయ వుత్తం, పుగ్గలస్స పన ఏవమ్పి దిన్నం తళాకఖేత్తాది న వట్టతి. సుద్ధచిత్తస్స పన ఉదకపరిభోగత్థం కూపపోక్ఖరణీఆదయో వట్టన్తి. సఙ్ఘస్సతళాకంఅత్థి, తంకథన్తిఆదినాహిసబ్బత్థ సఙ్ఘస్సవసేనేవ వుత్తన్తి. “ఖేత్తాదయో పన సబ్బేసఙ్ఘస్సేవ వట్టన్తి, పాళియం పుగ్గలికవసేన గహేతుం అననుఞ్ఞాతత్తాతి దట్ఠబ్బ”న్తి చ. పుగ్గలస్స పన పుగ్గలానఞ్చ ఖేత్తవత్థాదీని కప్పియవోహారేనాపి పటిగ్గహేతుం న వట్టతి. ఏవఞ్చకత్వా విమతివినోదనియం “ఖేత్తవత్థాదీనిపి కప్పియవోహారేనాపి పుగ్గలానం గహేతుం న వట్టతి, తథా అనుఞ్ఞాతత్తాతి విఞ్ఞాయతి ఖేత్తవత్థుపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తి ఆదినా హి పటిక్ఖిత్తాసు ఏకస్సేవ పుగ్గలికవసేన గహణే అననుఞ్ఞాతే తదితరానం తథాగహేతబ్బతా సిద్ధావ హోతీ’తి వుత్తం, తస్మా తళాకఖేత్తవత్థాదిసహితస్స విహారస్స సఙ్ఘికభావేనేవ పటిగ్గహేతబ్బతా సిద్ధా హోతీతి దట్ఠబ్బా. అయం పఠమపఞ్హో విస్సజ్జనా.

తళాకఖేత్తవత్థాదివిరహితం పన విహారం పుగ్గలికభావేనాపి పటిగ్గహేతుం వట్టతి. సో చ విహారో తస్మిం పుగ్గలే జీవన్తే పుగ్గలికో హోతి. అఞ్ఞేసం దమ్మీతి అదత్వా మతే అవిస్సజ్జనీయో అవేభఙ్గియో, సఙ్ఘికోయేవ హోతీతి దట్ఠబ్బో. యథాహ, భిక్ఖుస్స భిక్ఖవే కాలఙ్కతే సఙ్ఘో సామి పత్తచీవరే. అపి చ గిలానుపట్ఠాకా బహూపకారా, అనుజానామి భిక్ఖవే సఙ్ఘేన తిచీవరఞ్చ గిలానుపట్ఠాకానం దాతుం. యం తత్థ లహుభణ్డం లహుపరిక్ఖారం, తం సమ్ముఖీభూతేన సఙ్ఘేన భాజేతబ్బం. యం తత్థ గరుభణ్డంగరుపరిక్ఖారం తం ఆగతానాగతస్స చాతుద్దిసస్స సఙ్ఘస్స అవిస్సజ్జియం అవేభఙ్గియన్తి. వినయట్ఠకథాయఞ్చ “తస్మిం జీవన్తే పుగ్గలికో, మతే సఙ్ఘికోయేవాతి అఞ్ఞేసం అదత్వా ఠపితపరిక్ఖారాపి తత్థ సఙ్ఘస్సేవ హోన్తి. ద్విన్నం సన్తకం హోతి అవిభత్తం, ఏకస్మిం కాలఙ్కతే ఇతరో సామి. బహూనం సన్తకేపి ఏసేవ నయో, సబ్బేసు మతేసు సఙ్ఘికం హోతీ”తి వుత్తం.

ఏత్థ చ యం తత్థ గరుభణ్డ’న్తి ఆదీసు గరుభణ్డం నామ రాసివసేన పఞ్చవిధం, సరూపవసేన పన పఞ్చవీసతివిధం హోతి, తస్మా మతకసన్తకభూతస్సాపి విహారస్స గరుభణ్డభావో వేదితబ్బో, తేనాహ అట్ఠకథాయం “యం తత్థ లహుభణ్డం యం తత్థ గరుభణ్డ”న్తి.

> ఇతి పఞ్చహి రాసీహి, పఞ్చనిమ్మలలోచనో;
> పఞ్చవీసవిధం నాథో, గరుభణ్డం పకాసయీతి.

ఏత్థ విహారస్స గరుభణ్డభావో వేదితబ్బో. అయం దుతియపఞ్హే విస్సజ్జనా.

అయం హంసావతియా పామోక్ఖమహాథేరానం విస్సజ్జనా. రామఞ్ఞరట్ఠవాసినో పన మహాథేరా పుగ్గలికభావేనాపి పటిగ్గహేతబ్బమేవాతి వదన్తి, తథా జంమాయరట్ఠవాసినోపి మహాథేరా, తథా సూనాపరన్తరట్ఠవాసినోపి మహాథేరా తథా ఇసినగరవాసినోపి మహాథేరా పుగ్గలికభావేన పటిగ్గహణే దోసో నత్థీ’తి వదన్తి తేసం మహాథేరానం అయమధిప్పాయో లాభసీమానామేసా నేవ సమ్మాసమ్బుద్ధేన అనుఞ్ఞాతా. న ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహిపి ఠపితా. అపి చ ఖో పుఞ్ఞత్థికేహి లాభదాయకేహి ఠపితా తస్మా పుఞ్ఞత్థికా రాజరాజమహామత్తాదయో విహారం కారాపేత్వా తస్స విహారస్స లాభత్థాయ పదేసం పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఠపేన్తి “యం ఏత్థన్తరే ఉప్పజ్జతి, తం సబ్బం అమ్హాకం విహారస్స దేమా”తి. తం పన విహారం అత్తనో రుచితస్స యస్సకస్సచి పుగ్గలస్స “ఇమం విహారం తుయ్హం దమ్మి, తవ విహారో హోతూ”తివా అత్తనో రుచియా దేతి సోపి పుగ్గలో “అనుజానామి భిక్ఖవే పఞ్చలేణాని విహార”న్తి ఆదినా అనుఞ్ఞాతవిహారమేవ పటిగ్గణ్హాతి, భగవతో అనుఞ్ఞాతవిహారమత్తస్సేవ పటిగ్గహితత్తాతి. తస్మిం విహారే ఖేత్తవత్థాదీని అత్థీతి చే. “ఖేత్తవత్థుపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తి ఆదినా యం ఖేత్తాదివత్థుపటిగ్గహణం పటిక్ఖిత్తం, తస్స ఖేత్తాదివత్థుస్స అప్పటిగ్గహితత్తా విహారమత్తమేవ హి పటిగ్గహితే తప్పటిబద్ధా ఖేత్తాదివత్థుస్మిం ఉప్పన్నచీవర పిణ్డపాతగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాపి తస్సేవ పుగ్గలస్స కప్పియభావేనేవ పవత్తన్తి, పుగ్గలస్స పటిగ్గహణే వా పరిభుత్తే వా దోసో నత్థి, భగవతా ఏవ అనుఞ్ఞాతస్స కప్పియపచ్చయస్స పరిభుఞ్జితత్తా. సుత్తం ఆహరాతి చే, “అనుజానామి భిక్ఖవే సబ్బం పాసాదపరిభోగ”న్తి. నను చ విసాఖా మిగారమాతా సఙ్ఘస్సేవ అత్థాయ సాళిన్దం పాసాదం హత్థినఖకన్తి. సచ్చం, తథాపి పుగ్గలో సఙ్ఘపరియాపన్నో సఙ్ఘస్స పాసాదపరిభోగే అనుఞ్ఞాతే తదన్తోగధస్సపి పుగ్గలస్స అనుఞ్ఞాతమేవ హోతి. అఞ్ఞథా పుగ్గలే అన్తోవిహారే నిసిన్నోయేవ సఙ్ఘో తస్మిం యేవ విహారసీమే కమ్మం కరోన్తోపి కమ్మకోపో న భవేయ్య, అవగ్గారహత్తాతి వక్ఖతి చ సారత్థదీపనియం “అనుజానామి భిక్ఖవే సబ్బం పాసాదపరిభోగ”న్తి వచనతో పుగ్గలికేపి సేనాసనే సే నాసనపరిభోగవసేన నియమితం సువణ్ణఘటాదికం పరిభుఞ్జితుం వట్టమానమ్పి కేవలం అత్తనో సన్తకం కత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ”తి, ఇమినాపి వచనేన పుగ్గలికవిహారస్సపి సబ్బకప్పియభావో విఞ్ఞాయతి “అనుజానామి భిక్ఖవే సబ్బం పాసాదపరిభోగ”న్తి ఞాపకస్స దస్సనతో. సువణ్ణఘటాదికన్తి ఏత్థ ఆదిసద్దో మరియాదత్థో, పకారత్థో వా, తేన రజతహారకూట-జాతిఫలికాదీని అకప్పియఘటాని సువణ్ణరజతహారకూట జాతిఫలికాదిభాజనసరవాదీని చ సేనాసనపరిక్ఖారాని సఙ్గణ్హాతి, తాని భిక్ఖుస్స పరిక్ఖారభావేన న వట్టన్తి తథా దాసిదాసగోమహింసాపి, తథా ఖేత్తాదివత్థుమ్పి భిక్ఖుస్స అత్తనో సన్తకభావేన పటిగ్గహేతుం న వట్టన్తి, విహారస్స పన పటిసేధేతబ్బం నత్థి, సబ్బసద్దస్స దస్సనతో తేనేవాహ సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ “సేనాసనే పన ద్వారకవాట వాతపానకవాటాదీసు సబ్బం రతనమయమ్పి వణ్ణమట్ఠకమ్మం వట్టతి. సేనాసనే కిఞ్చి పటిసేధేతబ్బం నత్థి అఞ్ఞత్ర

విరుద్ధసేనాసనా"తి, ఇమినా తపేత్వా'గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా'తి ఏత్థ విరుద్ధసేనాసనం తపేత్వా సబ్బకప్పియాకప్పియం విహారస్స కప్పతి, కిఞ్చిఅప్పమత్తకమ్పి పటిసేధేతబ్బం నామ నత్థీతి విఞ్ఞాయతి, తేనేవాహ వినయవినిచ్ఛయే.

"ఖేత్తవత్థు తళాకంవా, దేమ గోఅజికాదికం;
విహారస్సాతి వుత్తేపి, నిసేధేతుం న వట్టతీ"తి.

ననుచ విహారస్స దేమాతి సఙ్ఘికవిహారం సన్ధాయ వుత్తన్తి విమతివినోదనియం వుత్తన్తి. వుత్తం ఏత్థ హి ఆచరియస్సఅధిప్పాయేన భవితబ్బం "ఖేత్తవత్థాదీనిపుగ్గలికవిహారస్స దేమా"తి వుత్తే "న కప్పతి ఉపాసకా"తి పటిక్ఖిపితబ్బం. కస్మా పుగ్గలో తస్స విహారస్స సామి, విహారస్స దిన్నే పుగ్గలస్స దిన్నమేవ హోతి, ఏవం సతి చ "ఖేత్తవత్థుపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ"తి ఆదినా వుత్తసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బతం ఆపజ్జతి. సఙ్ఘికవిహారస్స పన న పటిక్ఖిపితబ్బం. కస్మా నో పుగ్గలో తస్స సఙ్ఘికవిహారస్స అనిస్సరో. చాతుద్దిసం సఙ్ఘం ఉద్దిస్స దిన్నం యంకిఞ్చి ఖుద్దకం వా మహన్తం వా పదేసం అచ్ఛిన్దిత్వా గణ్హన్తస్సపి పారాజికో న హోతి, సబ్బస్సేవ చాతుద్దిసికస్స సఙ్ఘస్స ధురనిక్ఖేపస్స అసమ్భవతో తస్మా సఙ్ఘికవిహారస్స దిన్నే పటిక్ఖిత్తే సఙ్ఘస్స లాభన్తరాయకరో హోతీతి. ఇమమేవత్థం సన్ధాయ విహారస్స దేమాతి సఙ్ఘికవిహారం సన్ధాయ వుత్త'న్తి వుత్తం భవేయ్య, న పుగ్గలికభావేనాపి పటిగ్గహేతబ్బన్తి. ఏవఞ్చ సతి సామికానం ధురనిక్ఖేపేనా'తి ఏత్థ ఏకస్స సన్తకే తళాకే ఖేత్తే చ జాతే తస్సేవ ధురనిక్ఖేపేన పారాజికం. యది పన తం తళాకం సబ్బసాధారణం, ఖేత్తాని పాటిపుగ్గలికాని, తస్స చ ధురనిక్ఖేపే అవహారో. అథ ఖేత్తానిపి సబ్బసాధారణాని, సబ్బేసం ధురనిక్ఖేపేయేవ పారాజికం, నాసతీతి దట్ఠబ్బన్తి విమతివినోదనియం వుత్తవచనేన అవిరోధో సియా, తథా హి ఖేత్తవత్థాదిసహితస్స విహారస్స పుగ్గలికభావేన అకప్పియే సతి. కథం పుగ్గలస్స ఖేత్తవత్థాదికమారబ్భ అభియుఞ్జభావో భవేయ్య, ఏవఞ్చ పన వదేయ్య "ధురం నిక్ఖిపతీతి ఏత్థ ఏకస్స సన్తకే తళాకే ఖేత్తే చాతిఏత్థ గిహిసన్తకమేవ సన్ధాయ వుత్త"న్తి. తథాపి న వత్తబ్బం. కస్మా "ధురం నిక్ఖిపతీతి యదా పన సామికో అయం థద్ధో కక్ఖళో, జీవితబ్రహ్మచరియన్తరాయమ్పి మే కరేయ్య, అలం దాని మయ్హం ఇమినా"తి పదస్స దిస్సనతో తేనేవ "ఖేత్తాని పాటిపుగ్గలికాని, తస్స చ ధురనిక్ఖేపే"తి విమతివినోదనియం వుత్తం. తథా "అనుజానామి భిక్ఖవే సబ్బం పాసాదపరిభోగ"న్తి వచనతో పుగ్గలికేపి సేనాసనే సేనాసనపరిభోగవసేన నియమితం సువణ్ణఘటాదికం పరిభుఞ్జితుం న వట్టమానమ్పి కేవలం అత్తనో సన్తకం కత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ"తి సారత్థదీపనియం వుత్త వచనేనాపి అవిరోధో సియా, తథా "సేనాసనే కిఞ్చి పటిసేధేతబ్బం నత్థి అఞ్ఞత్ర విరుద్ధసేనాసననా"తి అట్ఠకథావచనేనాపి సంసన్దమేవ. తథా "యం భిక్ఖవే మయా ఇదం న కప్పతీతి అప్పటిక్ఖిత్తం, తం చే కప్పియం అనులోమేతి, అకప్పియం పటిబాహతి, తం వో కప్పతీ"తి ఇమినా సుత్తానులోమేనపిసంన్దమేవ. కథం "అనుజానామి భిక్ఖవే పఞ్చలేణాని విహారన్త్యా"దినా అనుఞ్ఞాతవిహారస్స పటిగ్గహితత్థా. తప్పటిబద్ధచీవరాదికప్పియపచ్చయస్సేవ పరిభుఞ్జితత్తా చ విహారపిణ్డపాతగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారాపి భిక్ఖుస్స సబ్బకప్పియా కప్పియానులోమా చ హోన్తి. ఏవం సుత్తసుత్తానులోమఆచరియవాదఅత్తనోమతీహి సంసన్దనతో అఞ్ఞదత్థు గఙ్గోదకేన యమునోదకం వియ ఖేత్తవత్థాదిసహితవిహారో పుగ్గలికభావేనాపి పటిగ్గహేతబ్బోతి కప్పియా కప్పియాని వినయకోవిదేహి దట్ఠబ్బో. అయం ఇసినగరవాసీనం మహాథేరానం సమానవిస్సజ్జనా.

"యే చ జనా గరుభణ్డం సంవిధాయ అవహరుం. ధురనిక్ఖేపో చ హోతి, పారాజికమనాపన్నా, పఞ్ఞామేసా కుసలేహి చిన్తితా"తి.

అయం పఞ్హా సఙ్ఘికభూమిథేనకే భిక్ఖు సన్ధాయ వుత్తా, తత్థ హి పచ్చుప్పన్నసఙ్ఘస్స ధురనిక్ఖేపేన చాతుద్దిసికసఙ్ఘస్స ధురనిక్ఖేపాభావతో అవహారో నత్థీతి. అయం లాభసీమాయ విచారణా.

గామసీమానిగమసీమానగరసీమా పన పాకటాయేవ. తాసం పన విసేసో ఏవం వేదితబ్బో యస్మిం పన పదేసే ఆపణమేవ అత్థి, న పాకారపరిక్ఖిత్తం పాకారపరిక్ఖిత్తమేవ వా అత్థి న ఆపణం అయం పదేసో గామో నామ. యస్మిం పన ఠానే గామోయేవ అత్థి, న పన ఆపణపాకారా సన్తి, అయం పదేసో నిగమో నామ. యత్థ పన ఆపణమ్పి అత్థి పాకారపరిక్ఖిత్తమ్పి, అయం పదేసో నగరం నామ. అయం పదేసో నాగారవన్తి ఏత్థాతి వచనత్థేన రాజూనం వా మహామత్తానం వా నివాసనయోగ్యట్ఠానత్తా నగరన్తి వుచ్చతి. లోకియసత్థే పన.

> "విచిత్తదేవాయతనం, పాసాదాపణమన్దిరం;
> నగరం దస్సయే విద్వా, రాజమగ్గో పసోభిత"న్తి.

వుత్తం. ఏవం గామనిగమనగరానం విసేసం ఞత్వా గామోయేవ గామసీమా, నిగమోయేవ నిగమసీమా, నగరమేవ నగరసీమాతి తాసం వచనత్థో వేదితబ్బో. తత్థ యం పదేసం అసమ్మతాయ భిక్ఖవే సీమాయ అఠపితాయ యం గామం వా నిగమం వా ఉపనిస్సాయ విహరతి, యా తస్స గామస్స వా గామసీమా నిగమస్స వా నిగమసీమా, అయం తత్థ సమానసంవాసా ఏకూపోసథా'తి అనుఞ్ఞాతం, తస్మిం పదేసే సబ్బోపి వా గామపదేసో. యమ్పి ఏకస్మింయేవ గామఖేత్తే ఏకం పదేసం "అయం విసుం గామో హోతూ"తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా రాజా కస్సచి దేతి సోపి విసుంగామసీమా హోతియేవ తస్మా సా చ ఇతరా చ పకతిగామనగరనిగమసీమా బద్ధసీమాసదిసాయేవ హోన్తి. కేవలం పన తిచీవరవిప్పవాసపరిహారం న లభన్తి. ఏత్థ చ అపరే ఏవం వదన్తి, "రాజా పసేనదీకోసలాదయో పోక్ఖరసాతిపభుతీనం దక్ఖిణోదకపాతనవసేన దేన్తి వియ బ్రహ్మదేయ్యవసేన దిన్నమేవ విసుం గామసీమా హోతి, న ఆయమత్తస్స, ఛేజ్జభేజ్జస్స అనిస్సరత్తా"తి తం న పనేవం దట్ఠబ్బం, ఛేజ్జభేజ్జస్స రాజారహత్తా తథా హి లోకవోహారసఙ్కేతవసేన అయం పదేసో ఇమస్స గామస్స పరిచ్ఛేదో"తి ఇస్సరేహి కతపరిచ్ఛిన్నమేవ పమాణం హోతి. యది ఛేజ్జభేజ్జకరో భవేయ్య, రాజాత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. సోపి గామదేసో నగరరజ్జసీమా భవేయ్య, న పన గామసీమామత్తమేవ, తేనేవాహ సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ "యత్తకే పదేసే తస్స గామస్స గామభోజకా బలిం లభన్తి, సో పదేసో అప్పో వా హోతు మహన్తో వా, గామసీమాత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. నగరనిగమసీమాసుపి ఏసేవ నయో"తి. అయం గామ నిగమనగరసీమానం విచారణా.

అబ్భన్తరసీమా నామ యం పటపదేసం అగామకే భిక్ఖవే అరఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరా, అయం తత్థ సమానసంవాసా ఏకూపోసథా'తి అనుఞ్ఞాతా అబ్భన్తరసీమా నామ. తత్థ సమన్తా సత్తబ్భన్తరాతి యస్మిం విఞ్ఝాటవిసదిసే అరఞ్ఞే భిక్ఖు వసతి, అథస్స ఠితోకాసతో సమన్తా పురత్థిమాయ సత్తబ్భన్తరా పచ్ఛిమాయ సత్తబ్భన్తరా దక్ఖిణాయ సత్తబ్భన్తరా ఉత్తరాయ సత్తబ్భన్తరాతి సమన్తా సత్తబ్భన్తరా. వినిబ్బేధేన చుద్దసా తి పురత్థిమపచ్ఛిమవసేన చుద్దసబ్భన్తరా, దక్ఖిణుత్తరవసేనపి చుద్దసబ్భన్తరాతి ఏవం నిబ్బేధేన చుద్దస చుద్దస కత్వా సమన్తా అట్ఠవీసతి అబ్భన్తరా హోన్తి. ఏత్థ చ ఏకం అబ్భన్తరం అట్ఠవీసతి హత్థప్పమాణం హోతి, తస్మా పురత్థిమాయ సత్తబ్భన్తరే ఛన్నవుతిసతహత్థప్పమాణం హోతి, ఏవం దక్ఖిణుత్తరపచ్ఛిమేసుపీతి సబ్బం సమ్పిణ్డేత్వా చతురాసీతిసత్తసతహత్థప్పమాణం హోతి. పరిమణ్డలవసేన పన సబ్బం ఛసత్తతిఏకసతుత్తరాని చ ఏకం సహస్సఞ్చ హోతి. పకతిఅయనవసేన మినితే పన –

“పఞ్చహత్థో మతో దణ్డో, వీసదణ్డో ఉసభో;
అధీతిఉసభా గావీ, చతుగావీ యోజన”న్తి.

వుత్తత్తా అయనవసేన వినిబ్బేధే చుద్దసబ్భన్తరే ద్వేహత్థాధికఅట్ఠసత్తతి హోతి. సబ్బం అట్ఠవీసతి అబ్భన్తరం సమ్పిణ్డేత్వా చతుహత్థాధికఛప్పణ్ణాసుత్తర ఏకసతం హోతి. పరిమణ్డలవసేన పన ఛహత్థాధికచతుతింసుత్తరద్వేసతాని హోన్తి, ఉసభవసేన పన వినిబ్బేధేన చుద్దస అబ్భన్తరే ద్వేహి ఊనాని చత్తారి ఉసభాని చ ద్వేరతనఞ్చ హోన్తి. సబ్బం సమ్పిణ్డేత్వా అట్ఠవీసతియా అబ్భన్తరే చతురతనఞ్చ సోళస అయనాని అధికాని సత్త ఉసభాని హోన్తి. పరిమణ్డలవసేన పన ఛరతనఞ్చ చుద్దసఅయనాని చ అధికాని ఏకాదస ఉసభాని హోన్తి. అయమేత్థ సారతో వినిచ్ఛయో. కేచి పన అబ్భన్తరసద్దం హత్థరతనవాచకం పరికప్పేత్వా ఏవం వదన్తి మజ్ఝే ఠితస్స సమన్తా సత్త వినిబ్బేధేన చుద్దసా’తి వుత్తత్తా పురత్థిమాయ సత్త హత్థా దక్ఖిణుత్తరపచ్ఛిమేసుపి సత్త సత్త హత్థాతి కత్వా ఏవం నిబ్బేధేన చుద్దస హత్థా హోన్తి. సబ్బం సమ్పిణ్డేత్వా అట్ఠవీసతిహత్థం అబ్భన్తరన్తి తం తేసం మతిమత్తమేవ, న సారతో పచ్చేతబ్బం. కస్మా అట్ఠకథాయం తత్థ ఏకం అబ్భన్తరం అట్ఠవీసతిహత్థ’న్తి వుత్తత్తా. యది తేసం మతేన సబ్బం సమ్పిణ్డేత్వా అట్ఠవీసతిహత్థబ్భన్తరం భవేయ్య, అట్ఠకథాయం తత్థ అబ్భన్తరం నామ అట్ఠవీసతిహత్థప్పమాణం హోతి, మజ్ఝే ఠితస్స సమన్తా సత్తవినిబ్బేధేన చుద్దసా హోన్తీ’తి వత్తబ్బం భవేయ్య, న పనేవం వుత్తం, తస్మా తం తేసం మతిమత్తమేవాతి దట్ఠబ్బం. తత్థ అయఞ్హేత్థత్థో తత్థ తత్థా’తి నిద్ధారణే భుమ్మం. ఏకన్తి గణనపరిచ్ఛేదో. అబ్భన్తరన్తి పరిచ్ఛిన్ననిద్దేసో, నియమితపరిదీపనం వా. అట్ఠవీసతిహత్థప్పమాణన్తి పరిచ్ఛిన్దితబ్బధమ్మసముదాయనిద్దేసో తత్థ తేసు సమన్తా సత్తబ్భన్తరేసు ఏకం అబ్భన్తరం నామ అట్ఠవీసతిహత్థప్పమాణం హోతీతి అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏత్థ పన సఙ్ఖ్యా కథేతబ్బా. సా దువిధా పరిమాణమిననవసేన. తత్థ పరిమాణ సఙ్ఖ్యా ఏవం వేదితబ్బా చతస్సో ముట్ఠియో ఏకో కుడువో. చత్తారో కుడువా ఏకో పత్థో, చత్తారో పత్థా ఏకో ఆళ్హకో. చత్తారో ఆళ్హకా ఏకం దోణం, చత్తారి దోణాని ఏకా మానికా. చతస్సో మానికా ఏకా ఖారీ. వీసతి ఖారికా ఏకో వాహో. తదేవ ఏకం సకటన్తి సుత్తనిపాతట్ఠకథాదీసు వుత్తం. సారత్థదీపనియం పన నవ వాహసహస్సానీతి ఏత్థ చతస్సో ముట్ఠియో కుడువో, చత్తారో కుడువా ఏకో పత్థో, చత్తారో పత్థా ఏకో ఆళ్హకో. చత్తారో ఆళ్హకా ఏకం దోణం, చత్తారి దోణాని ఏకా మానికా, చత్తస్సో మానికా ఏకా ఖారీ. వీసతిఖారికా ఏకో వాహో. తదేవ ఏకం సకటన్తి సుత్తనిపాతట్ఠకథాదీసు వుత్త’న్తి వత్వా “ఇధ పన ద్వే సకటాని ఏకో వాహోతి వదన్తీ”తి లిఖితం పచ్చన్తవోహారేన మినితే పన సట్ఠిసతం ఏకో వాహోతి రఞ్ఞో ధమ్మాసోకస్స సూపకాహతసాలియా మినితే పన పచ్చన్తవోహారేన వీసాధికతిసతం హోతి ఏకో వాహోతి వదన్తి. మినన సఙ్ఖ్యా పన ఏవం వేదితబ్బా. తథా హి –

“ఛత్తింస పరమాణూనం, అణుమత్తన్తి వుచ్చతి;
ఛత్తిం సఅణుమత్తం, తజ్జారీతి పవుచ్చతి.

ఛత్తిం సమత్తాతజ్జారీ, రథరేణుపమాణం;
ఛత్తింస రథరేణూ చ, ఏకా లిక్ఖాతి వుచ్చతి.

సత్తలిక్ఖా చ ఏకూకా, సత్తూకా ధఞ్ఞమాసకో;
సత్తధఞ్ఞఙ్గులి ఏకా, విదత్థి ద్వాదసఙ్గులి.

ద్వే విదత్థితు రతనం, సత్తహత్థం ఏకయట్ఠి;

వీసయట్ఠితు ఉసభం, ఉసభాసీతి గావుతం;

గావుతాని చత్తారి, మేరుయోజనన్తి వుచ్చతీ”తి.

వుత్తత్తా ఏకా రజో పరమాణు అతిసుఖుమా అచక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా, సరీరమ్పి ఘనసేలమయం సినేరుపబ్బతరాజమ్పి వినిజ్ఝిత్వా గతా. తస్సా ఛత్తింసపరిమాణం ఏకోఅణు తజ్జారితస్స ఛత్తింసపరిమాణం ఏకారథరేణు. తస్సా ఛత్తింసపరిమాణం ఏకలిక్ఖా. సత్తలిక్ఖా ఏకా ఊకా. సత్త ఊకా ఏకం ధఞ్ఞం. సత్తధఞ్ఞం ఏకా అఙ్గులి, ద్వాదసఅఙ్గులి ఏకా విదత్థి. ద్వే విదత్థి ఏకరతనం. సత్తహత్థం ఏకయట్ఠి, వీసయట్ఠి ఏకా ఉసభా, అసీతి ఉసభా గావుతం. చత్తారి గావుతాని మేరుయోజనన్తి వుచ్చతి. తత్థ అణురజో కిళఞ్జకుట్టఛిద్దాదీసు వాతే పహటకాలే సూరియాలోకేసు దిస్సతి. తజ్జారీ పన సకటమగ్గాదీసు దక్ఖిణవామ పస్సాదీసు దిస్సతి . రథరేణు పన తస్సా అల్లీయనట్ఠానేసు దిస్సతి. లిక్ఖా పన అతిఓళారికా పాకటా హోతి. అయం మేరుఅయనవసేన వుత్తం.

అపరమ్పి

“దస కేసా ఏకతిలం, ఛతిలం యవకం భవే;

చతుయవఞ్చ అఙ్గులి, పఞ్చదస ఏకపాద”న్తి.

వుత్తత్తా దస కేసా ఏకతిలం నామ. ఛతిలం ఏకం యవం నామ. చతుయవం ఏకో అఙ్గులి నామ. పఞ్చదసఙ్గలియో ఏకో పాదోతి వుచ్చతి. ఇదం తీసు వేదేసు ఆగతవసేన వుత్తం.

అపరమ్పి

“దస కేసా ఏకతిలం, ఛతిలం యవకం భవే;

చతుయవఞ్చ అఙ్గులి, అట్ఠఙ్గులి ఏకా ముట్ఠి, రతనం తిముట్ఠి భవే”తి.

వుత్తత్తా దసకేసా ఏకం తిలం నామ. ఛతిలం ఏకం యవం నామ. చతుయవం ఏకాఅఙ్గులి నామ. అట్ఠఙ్గులం ఏకాముట్ఠి. త్రిముట్ఠి ఏకరతనం. పఞ్చ రతనాని ఏకోదణ్డో. వీసతి దణ్డాని ఏకోఉసభో. అసీతి ఉసభా ఏకా గావీ. చతస్సో గావియో ఏకయోజనన్తి వుత్తం, తేనేవాహ.

“పఞ్చహత్థో మతో దణ్డో, వీసదణ్డో చ ఉసభో;

అసీతి ఉసభా గావీ, చతుగావీ చ యోజన”న్తి.

ఇదం పకతిఅయనవసేన వుత్తం. చక్కవాళఅయనయోజనవసేన పన

“సత్తహత్థో మతో దణ్డో, వీసదణ్డో చ ఉసభో;

అసీతి ఉసభా గావీ, చతుగావీ చ యోజన”న్తి వుత్తం.

అపరమ్పి.

“దస కేసా ఏకతిలం; ఛతిలం ఏకం యవం;
చతుయవం ఏకఙ్గులి; అట్ఠఙ్గులం ఏకాముట్ఠి;
త్రిముట్ఠి ఏకరతనం, అట్ఠవీసతిరతనం ఏకంఅబ్భన్తరన్తి.

వుత్తం. తేనేవాహ “తత్థ ఏకం అట్ఠవీసతిహత్థప్పమాణం హోతీ”తి. ఏత్థ చ అగామకే చేతి ఏత్థ అకారో కతరత్థోతి, తథా హి అకారో.

పటిసేధే వుద్ధితబ్భావే, అఞ్ఞత్థే సదిసేపిచ;
విరుద్ధే గరహే సుఞ్ఞే, అకారో విరహ’ప్పకే’తి.

వుత్తేసు దిస్సతి తథా హి అజనేత్వా తిఆదీసు పటిసేధే దిస్సతి. “అపరిహానీయా ధమ్మా”తి ఆదీసు వుద్ధిమ్హి. “అనవజ్జం భన్తే”తి ఆదీసు తబ్భావే అక్ఖరా’తి ఆదీసు అఞ్ఞత్థే. “అమరు రాజా”తిఆదీసు సదిసే. “అమల”న్తి ఆదీసు విరుద్ధే. “అసేట్ఠోయం బ్రాహ్మణో అబ్రహ్మచారీ”తి ఆదీసు గరహే. “అగామో”తి ఆదీసు సుఞ్ఞే. “అపతికాయంఇత్థీ”తి ఆదీసు విరహే. “అథ నాయం కఞ్ఞా”తి ఆదీసు అప్పకే. ఇధ పన సుఞ్ఞే విరహే వా దట్ఠబ్బో. సుఞ్ఞత్థేన పన అగామకే నిమనుస్సే కేవలారఞ్ఞేతి అత్థో. విరహత్థో వా అగామకే గామవిరహితే పదేసేతి అత్థో దట్ఠబ్బో. తేనేవ సుఞ్ఞత్థేన విరహత్థేన “అగామకే”తిమినాపదేన గామనదీజాతస్సరసముద్దే ముఞ్చిత్వా యం అనవసేసం హేట్ఠా పథవీసన్ధారకఉదకమ్పిఉదకసన్ధారకో వాతోపి అజటాకాసమ్పి, తథా యావ ఉపరిబ్రహ్మలోకం ఉపాదాయ సబ్బం అసురయక్ఖసురాదిఆకాసట్ఠకదేవబ్రహ్మవిమానానిపి అరఞ్ఞన్త్వేవ సఙ్గహితా. నదీసముద్దన్తరేసుపి మచ్ఛబన్ధానం అగమనపథో దీపకో వా పబ్బతో వా, సోపి అరఞ్ఞసీమాత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, తస్మా అయం సత్తబ్భన్తరసీమా నిమనుస్సే కేవలారఞ్ఞే పథవీమణ్డలేపి దేవలోకే విమానకప్పరుక్ఖాదీసుపి లబ్భతేవ. పథవియం పన యస్మిం గామఖేత్తే హేట్ఠా పథవియా యత్థ వా సువణ్ణమణిఆదీని ఖణిత్వా గహేతుం సక్కోన్తి, తం పదేసం గామఖేత్తమేవ. తతో పరా యావ పథవీసన్ధారకఉదకా అజటాకాసేపి లబ్భతేవ. నను ఛకామావచర దేవలోకేసుపి దేవవిమానకప్పరుక్ఖగామనిగమాదయోపి అత్థేవ. అథ కస్మా “అరఞ్ఞా”తి కథితాతి అమనుస్సా వా సత్తా జాతిభిన్నత్తా చ తే అగామాయేవ, తేనేవ “నిమనుస్సమ్హి అరఞ్ఞమ్హీ”తి వుత్తం. తిరచ్ఛానవత్థుస్మిమ్పి “నాగో వా హోతు సుపణ్ణమాణవకాదీనం వా అఞ్ఞతరో అన్తమసో సక్కం దేవరాజానం ఉపాదాయ యో కోచి అమనుస్సజాతికో సబ్బోవ ఇమస్మిం అత్థే తిరచ్ఛానగతోతి వేదితబ్బో”తి వుత్తం, తస్మా జాతిభిన్నతాయ అమనుస్సావాసో అరఞ్ఞన్తి వేదితబ్బో. అబ్భన్తరసీమాయ విచారణా.

ఇదాని ఉదకుక్ఖేపసీమాయ సంవణ్ణనాక్కమో సమ్పత్తో. తత్థ “సబ్బా భిక్ఖవే నదీ అసీమా. సబ్బో సముద్దో అసీమో. సబ్బో జాతస్సరో అసీమో. నదియా వా భిక్ఖవే సముద్దే వా జాతస్సరే వా యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపా, అయం తత్థ సమానసంవాసా ఏకూపోసథా”తి పఞ్ఞత్తా, అయం ఉదకుక్ఖేపసీమా నామ. తత్థ “సబ్బా భిక్ఖవే నదీ అసీమా”తి ఏత్థ అసీమసద్దే అకారో విరహత్థో, అసీమా బద్ధసీమా విరహితాతి అత్థో. ఞత్తిదుతియకమ్మవాచం సావేత్వాపి బన్ధసీమావిరహితాతి వుత్తం హోతి. పటిసేధత్థో వా, అసమ్మన్నితబ్బాతి అత్థో. వుడ్ఢిఅత్థో వా, “అసేక్ఖా ధమ్మా”తి యథా సిక్ఖితసిక్ఖా నిట్ఠితసిక్ఖాతి వుత్తం హోతి. ఏవం అసీమాసీమకిచ్చనిట్ఠప్పత్తాతి అత్థో. ఞత్తిదుతియకమ్మ వాచం సావేత్వా సమ్మతాపి అసమ్మతాయేవ, అత్తనో సభావేనేవ గామసీమా వియ బద్ధసీమాసదిసాతి వుత్తం హోతి. ఏతేన నదీజాతస్సరసముద్దానం బద్ధసీమాయ అఖేత్తభావో దస్సితో హోతి. ఏవం “సబ్బా భిక్ఖవే నదీ అసీమా”తిఆదినా

నదీసముద్దజాతస్సరానం బద్ధసీమాభావం పటిక్ఖిపిత్వా తత్థ లోకవోహారసిద్ధాసు ఏతాసు నదీఆదీసు అబద్ధసీమాసు పున వగ్గకమ్మపరిహారత్థం వాలికాదీహి సీమపరిచ్ఛిన్దనం కత్తుకామో భగవా "నదియా వా భిక్ఖవే సముద్దే వా జాతస్సరే వా యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపా"తి ఆదిమాహ. తత్థ మజ్ఝిమస్స పురిసస్సతి థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స తేనేవాహ సమన్తపాకాదికాయ వినయట్ఠకథాయం "థామమజ్ఝిమేన పురిసేనా"తి. యది వడ్ఢకీపురిసమిచ్ఛేయ్య, "వడ్ఢకీపురిసేనా"తి వుత్తం భవేయ్య, న పనేవం వుత్తం, తేన ఞాయతి "థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్సా"తి. తివిధా హి పురిసా ఉత్తమపురిసో మజ్ఝిమపురిసో పకతిపురిసోతి. తత్థ ఉత్తమపురిసో నామ సబ్బఞ్ఞూ భగవా, సో హి భగవా సబ్బసత్తుత్తమో థామయససమ్పత్తిఇస్సరియాదీహి తథా హి తథాగతస్స థామో.

> "కాళావకఞ్చ గఙ్గేయ్యం, పణ్డరం తమ్బపిఙ్గలం;
> గన్ధమఙ్గలహేమఞ్చ, ఉపోసథం ఛద్దన్తిమే"తి.

వుత్తానం దసన్నం హత్థికులానం బలానుసారేన వేదితబ్బో. తత్థ కాళావక న్తి పకతిహత్థికులం యం దసన్నం పురిసానం కాయబలం, తం ఏకస్స కాళావకస్స హత్థినో బలం. యం దసన్నం కాళావకానం బలం, తం ఏకస్స గఙ్గేయ్యస్స బలం. యం దసన్నం గఙ్గేయ్యానం బలం, తం ఏకస్స పణ్డరస్స బలం, యం దసన్నం పణ్డరానం బలం, తం ఏకస్స తమ్బస్స బలం. యం దసన్నం తమ్బానం బలం, తం ఏకస్స పిఙ్గలస్స బలం. యం దసన్నం పిఙ్గలానం బలం, తం ఏకస్స గన్ధహత్థినో బలం. యం దసన్నం గన్ధహత్థీనం బలం, తం ఏకస్స మఙ్గలస్స బలం. యం దసన్నం మఙ్గలానం బలం, తం ఏకస్స హేమస్స బలం. యం దసన్నం హేమవతానం బలం, తం ఏకస్స ఉపోసథస్స బలం. యం దసన్నం ఉపోసథానం బలం, తం ఏకస్స ఛద్దన్తస్స బలం. యం దసన్నం ఛద్దన్తానం బలం, తం ఏకస్స తథాగతస్స కాయబలం. "నారాయనసఙ్ఖాతం బల"న్తిపి ఇదమేవ వుచ్చతి. తత్థ నారా వుచ్చన్తి రస్మియో, తా బహూ నానావిధా తతో ఉప్పజ్జన్తీతి నారయనం, వజిరం, తస్మా వజిరసఙ్ఖాతం బలన్తి పి అత్థో, తదేతం పకతిహత్థిగణనాయ హత్థికోటిసహస్సం, పురిసగణనాయ దసన్నం పురిసకోటిసహస్సానం బలం హోతి, ఇదం తథాగతస్స కాయబలం. ఇస్సరియాదిబలవిధానం పన తంతం సుత్తానుసారేన వేదితబ్బం. మజ్ఝిమపురిసో నామ వడ్ఢకిపురిసో సో హి తథాగతస్స బలం పటిచ్చ సినేరుపబ్బతరాజం సాసపబీజేన మినన్తో వియ సతేనపిసహస్సేనపి సతసహస్సేనపి మినేతుం అభబ్బో, అన్తమసో పాదఙ్గుట్ఠ సో పాదఙ్గుట్ఠకమ్పి గణ్హేతుం అభబ్బోవ. తస్స పకతిపురిసతో మహన్తభావేన మజ్ఝే భవత్తా మజ్ఝిమపురిసో నామ జాతో, తథా హి సుగతవిదత్థి వడ్ఢకిస్స తిస్సో విదత్థియో, వడ్ఢకిహత్థేన దియడ్ఢహత్థో హోతి, తథా వడ్ఢకివిదత్థి పకతిపురిసస్స ద్వే విదత్థియో, పకతిపురిసహత్థేన పరిపుణ్ణహత్థో హోతి తథా హి సుగతవిదత్థి నామ ఇదాని మజ్ఝిమస్స పురిసస్స తిస్సో విదత్థియో, వడ్ఢకిహత్థేన దియడ్ఢో హత్థో హోతీతి కుటికారసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం వుత్తం. అయం ఇధ మజ్ఝిమపురిసోతి నాధిప్పేతా. కస్మా కుటికారసిక్ఖాపదేయేవ తిహత్థాతి వడ్ఢకిహత్థేన తిహత్థా. పమాణయుత్తో మఞ్చోతి పకతివిదత్థియా నవవిదత్థిప్పమాణో మఞ్చోతి వుచ్చతి యథా, ఏవం మజ్ఝిమపురిసేనా'తి ఇధ అవత్వా'థామమజ్ఝిమేన పురిసేనా'తి అట్ఠకథాయం వుత్తత్తా. పకతిపురిసో నామ'యం దసన్నం పురిసానం కాయబలం, తం ఏకస్స కాళావకస్స హత్థినో బల'న్తి వుత్తపురిసో పకతిపురిసో నామ. తత్థ కిఞ్చాపి ఏకచ్చే పుఞ్ఞవన్తా రాజా అజాతసత్తు జీవకో కోమారభచ్చో ఇత్థియాపి విసాఖా మిగారమాతాతి ఏవమాదయో పఞ్చన్నం హత్థీనం బలం ధారేన్తి, న పన తే మజ్ఝిమపురిసా నామ హోన్తి, పకతిపురిసో యేవ, పుఞ్ఞవన్తభావేన విసేసపురిసత్తా. ఇధ పన పకతిపురిసోయేవ థామ మజ్ఝిమపురిసోతి అధిప్పేతో. ఉదకుక్ఖేపాతి ఉదకుక్ఖేపేన పరిచ్ఛిన్నా, తేనేవాహ మాతికాట్ఠకథాయం లీనత్థప్పకాసనియం ఉదకుక్ఖేపాతి కరణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ.

ఉదకుక్ఖేపేనా’తి అయఞ్హేత్థత్థో . నదీసముద్దజాతస్సరేసు యంఠానం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా పరిసపరియన్తతో ఉదకుక్ఖేపేన పరిచ్ఛిన్నం, అయం తత్థ నదీఆదీసు లోకవోహార సిద్ధాసు తాసుఏవ అబద్ధసీమాసు అపరాపి సమానసంవాసా ఏకూపోసథాతి కఙ్ఖావితరణియం పన యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపాతి యం ఠానం థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తతో ఉదకుక్ఖేపేన పరిచ్ఛిన్నం. తత్థ యథా అక్ఖధుత్తా దారుగుళం ఖిపన్తి, ఏవం ఉదకం వా వాలికం వా హత్థేన గహేత్వా మజ్ఝిమేన పురిసేన సబ్బథామేన ఖిపితబ్బం. యత్థ ఏవం ఖిత్తం ఉదకం వా వాలికా పతతి, అయం ఉదకుక్ఖేపో నామ. అయం తత్థ సమాన సంవాసా ఏకూపోసథాతి, అయం తేసు నదీఆదీసు ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛిన్నా సీమా సమానసంవాసాచేవ ఏకూపోసథాచా’తి అత్థయోజనం కత్వా అయం ఏతేసం నదీఆదీనం అన్తోయేవ లబ్భతి, న బహి, తస్మా నదియా వా జాతస్సరే వా యత్తకం పదేసం పకతివస్సకాలే చతూసు మాసేసు ఉదకం ఓత్థరతి, సముద్దే యస్మిం పదేసే పకతివీచియో ఓసరిత్వా సణ్ఠహన్తి, తతోపట్ఠాయ కప్పియభూమి. దుబ్బుట్ఠికాలే వా గిమ్హే వా నదీజాతస్సరేసు సుక్ఖేసుపి సాఏవ కప్పియభూమి. సచే పన సుక్ఖే జాతస్సరే వాపిం వా ఖణన్తి వప్పం వా కరోన్తి, తం ఠానం గామఖేత్తం హోతి. యా పనేసా కప్పియభూమీతి వుత్తా, తతో బహి ఉదకుక్ఖేపసీమా న గచ్ఛతి, అన్తోయేవ గచ్ఛతి, తస్మా తేసం అన్తోపరిసపరియన్తతో పట్ఠాయ సమన్తాఉదకుక్ఖేప పరిచ్ఛేదో కాతబ్బో”తి వుత్తం. గణ్ఠిపదే పన యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపాతి పన ఏతిస్సా నదియా చతువగ్గాదీనం సఙ్ఘానం విసుం చతువగ్గకరణీయాదికమ్మకరణకాలే సీమాపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం, తిచీవరేన విప్పవాసపరిచ్ఛేదదస్సనత్థమ్పి సత్తబ్భన్తరసీమాయ పరిచ్ఛేదదస్సనం వియాతి ఆచరియా, తస్మా ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదాభావేపి అన్తోనదియం కాతుం వట్టతీతి సిద్ధ’న్తి లిఖితం. తత్థ ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదాభావేపీ’తి ఇదం పదం సమన్తతో ఉదకుక్ఖేపేన పరిచ్ఛిన్న’న్తి మహాఅట్ఠకథావచనేన వా సమన్తా ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బో’తి మాతికాట్ఠకథాయ కఙ్ఖా వితరణియఞ్చ వుత్తవచనేన వా, “తత్థాపి హి మజ్ఝిమపురిసో న ఞాయతి, తథా సబ్బథామేన ఖిపన”న్తి వా, “ఏతదత్థమేవ హి వాలికాదీహి సీమపరిచ్ఛిన్దన”న్తి వా విమతివినోదనీవచనేహి వా న సమేతి. గన్థకారేనాపి పరూపవాదవివజ్జనత్థం “అయం అమ్హాకం ఖన్తీ”తి అవత్వా’అచరియా’తి అఞ్ఞకత్తారే నిదస్సిత్వా పరతో నిగమనే “ఇదం సబ్బం సుట్ఠు విచారేత్వా గరుకులే పయిరుపాసిత్వా గహేతబ్బం యుత్తం గహేతబ్బం, ఇతరం ఛడ్డేతబ్బ”న్తి వుత్తం తస్మా అఞ్ఞేసం ఆచరియానం మతేన లిఖితన్తి దట్ఠబ్బం. అఞ్ఞథా తిస్సోపి సఙ్గీతియో ఆరూళ్హే అట్ఠకథావచనే చ కఙ్ఖావితరణీ-విమతివినోదనీవచనాని చ మక్ఖేతబ్బాని భవేయ్యుం, గన్థాపి అఞ్ఞమఞ్ఞవిరుద్ధా భవేయ్యుం, భగవతా పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదమ్పి సావకానం మతేన పటిసజ్ఝరితబ్బం భవేయ్య భగవతా పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం పన న మక్ఖేతబ్బం, యథా పఞ్ఞత్తేయేవ వత్తితబ్బం వక్ఖతి హి వత్థుం జానిత్వాపి మజ్జం పివతో భిక్ఖుస్స పాచిత్తియం, సామణేరస్స పన జానిత్వా పివతో సీలభేదో, న అజానిత్వాతి వుత్తం తత్థ కారణం మగ్గితబ్బం, సిక్ఖాపద పఞ్ఞత్తియా బుద్ధానమేవ విసయత్తా న వా మగ్గితబ్బం, యథా పఞ్ఞత్తేయేవ వత్తితబ్బ’న్తి తస్మా సమన్తా ఉదకుక్ఖేపాతి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానురూపం సమన్తతో ఉదకుక్ఖేపేన పరిచ్ఛిన్నన్తి వా ఉదకం ఉక్ఖిపితబ్బన్తి వా ఉదకుక్ఖేపేన పి పరిచ్ఛిన్నా సీమాతివా సమన్తా ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బోతి వా వుత్తధమ్మసఙ్గాహకత్థేరానం వచనమేవ పమాణం తే హి బుద్ధమతఞ్ఞూనో, ఇదఞ్చ వచనం భగవతో న పచ్చక్ఖవచనం నాపిసఙ్గాహకత్థేరానం వచనం అథవా “యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపా”తి పన ఏతిస్సా నదియా...పే.... సత్తబ్భన్తరసీమాయ పరిచ్ఛేదదస్సనం వియ సీమపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్త’న్తి ఆచరియా యస్మా వదన్తి, తస్మా ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదాభావేపి అన్తోనదియం కాతుం వట్టతీతి సిద్ధన్తి ఇమిస్సా అత్థయోజనాయ న ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరాపి పవిట్ఠా, గన్థకారోపి అపవిట్ఠో. కస్మాతి చే తిస్సోపి సఙ్గీతియో ఆరూళ్హేసు వినయట్ఠకథాసుచేవ తబ్బివరణభూతాసు సిలోకటీకాసు చ “ఉదకుక్ఖేపేన పరిచ్ఛిన్నం, ఉదకం ఉక్ఖిపితబ్బం, ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బో”తి ఆదినా బహూహి

ఆకారేహి ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదమేవ లిఖన్తి, తస్మా ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరాపి అప్పవిట్ఠాతి విఞ్ఞాయతి గన్ధకారో పి పరూపవాదవివజ్జనత్థం “ఆచరియా”తి అఞ్ఞకత్తారే నిదస్సేతి, తస్మా గన్ధకారోపి అప్పవిట్ఠోతి విఞ్ఞాయతి, ఇదఞ్చ వచనం కేసఞ్చి థేరానం అత్తనోమతి, అత్తనోమతిచ నామేసా సబ్బదుబ్బలా, సినేరుపబ్బతరాజం సాసపబీజేన మినేన్తో వియ సబ్బఞ్ఞుబుద్ధేన పఞ్ఞత్తస్స ఉదకుక్ఖేపాతి సిక్ఖాపదస్స అత్థం వదన్తానం మహాకస్సపయసమోగ్గలిపుత్తతిస్సపభుతీనఞ్చ తేసం సిస్సానుసిస్సానం మహావిహారవాసీనఞ్చ వచనం కో నామ పుగ్గలో మక్ఖేతుం సక్ఖిస్సతి, ఉపసమ్పదాదికమ్మస్స చ గరుకమ్మత్తా సాసనస్స మూలత్తా చ గరుకేయేవ ఠాతబ్బం. “యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపా”తి భగవతా పఞ్ఞత్తం, కథం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స ఉదకుక్ఖేపారహట్ఠానమేవ ఉదకుక్ఖేపసీమా, ఉదాహు ఉదకుక్ఖేపేనేవ ఉదకుక్ఖేపసీమాతి చోదనం పరిహరన్తో అట్ఠకథాచరియో కథం పన ఉదకం ఉక్ఖిపితబ్బన్త్యాదిమాహ. తత్థ కథన్తి కథేతుకమ్యతా పుచ్ఛా, కథం కేన కారణేన ఉదకం ఉక్ఖిపితబ్బం ఉదకాసిఞ్చనసఙ్ఖేపేన ఉక్ఖిపితబ్బం అథ ఖో లేడ్డుఖిపనదారుగుళఖిపనాకారేన ఉక్ఖిపితబ్బన్తి అత్థో. అక్ఖధుత్తాతి సామఞ్ఞేన వుత్తేపి “సీహో గాయతి నఙ్గుట్ఠం, సీహో చాలేతి వాలధి”న్తి ఏత్థ వియ దారుగుళం ఖిపన్తి సద్దన్తరసన్నిధానతో అత్థవసేన దారుగుళకీళకా ధుత్తజనాతి విఞ్ఞాయతి అక్ఖసద్దో హి జూతేపి నిరూళ్హో. దారుగుళన్తి భమం ఆరోపేత్వా ఆరగ్గేన కతదారువికతి అయఞ్హేత్థత్థో... యథా అక్ఖధుత్తా దారుగుళకా ధుత్తజనా దారుగుళం హత్థేన గహేత్వా అత్తనో బలం దస్సేన్తా వియ సబ్బథామేన అత్తానం ఓనమిత్వా ఖిపన్తి, ఏవమేవ థామమజ్ఝిమేన పురిసేన ఉదకం వా వాలికం వా హత్థేన గహేత్వా అత్తనో బలం దస్సేన్తావియ ఓనమిత్వా సబ్బథామేన నిసిన్నస్స వా ఠితస్స వా పరిసపరియన్తతో అనుపరియాయిత్వా ఖిపితబ్బం, ఏవం చిత్తం ఉదకం వా వాలికం వా యత్థ యస్మిం ఠానే పతతి, అయమేకో ఉదకుక్ఖేపో నామాతి “అయమేకో ఉదకుక్ఖేపో”తి ఇమినా పదేన ద్విన్నం సఙ్ఘానం విసుంవిసుం కమ్మకరణాధికారే సీమన్తరికత్తా అఞ్ఞస్సాపి ఉదకుక్ఖేపస్స సమ్భవం దస్సేతి, తేనేవ మాతికాట్ఠకథాయం “సచే పన ద్వే సఙ్ఘా విసుంవిసుం ఉపోసథాదికమ్మం కరోన్తి, ద్విన్నం ఉదకుక్ఖేపానం అన్తరే అఞ్ఞో ఏకో ఉదకుక్ఖేపో ఉపచారత్థాయ ఠపేతబ్బో”తి వుత్తం, విమతివినోదనియమ్పి “తస్స అన్తోతి తస్స ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛిన్నస్స ఠానస్స అన్తో న కేవలఞ్చ తస్సేవ అన్తో, తతో బహిపి ఏకస్స ఉదకుక్ఖేపస్స అన్తో ఠాతుం న వట్టతీతి వచనం ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదస్స దుబ్బిజానతో కమ్మకోపసఙ్కా హోతీ”తి వుత్తం, సారత్థదీపనియం పన “తస్స అన్తో హత్థపాసం విజహిత్వా ఠితో కమ్మం కోపేతీతి ఇమినా పరిచ్ఛేదతో బహి యత్థ కత్థచి ఠితో కమ్మం న కోపేతీతి దీపేతీ”తి వత్వా మాతికాట్ఠకథావచనమ్పి పటిక్ఖిపి, తం ఏకసఙ్ఘం సన్నిపాతం సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం, యథా చ మహాసీమాయ ఖణ్డిత్వా బద్ధానం ఖణ్డసీమానం అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్కరవివజ్జనత్థం సీమన్తరికా ఠపితా, ఏవమేవ అత్తనో సభావేన గామసీమా వియ సయం జాతసీమాయం నదీసముద్దజాతస్సరానం అతిమహన్తభావేన ఉదకుక్ఖేపేన ఉదకుక్ఖేపసీమా భగవతా అనుఞ్ఞాతా, తథాపి ద్విన్నం బద్ధసీమానమివ అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్కరవివజ్జనత్థం ద్విన్నం ఉదకుక్ఖేపసీమానం అన్తరే సీమన్తరికత్థాయ అఞ్ఞో ఉదకుక్ఖేపో ఠపేతబ్బో’తి వుత్తం, సనిమిత్తా బద్ధసీమా, సఉదకుక్ఖేపా ఉదకుక్ఖేపసీమా, సీమన్తరికా వియ ఏకో ఉదకుక్ఖేపో దట్ఠబ్బో, తేనేవ విమతివినోదనియం “ఇదఞ్చేత్థ సీమన్తరికావిధానం ద్విన్నం బద్ధసీమానం సీమన్తరికాఅనుజాననసుత్తానులోమతో సిద్ధన్తి దట్ఠబ్బ”న్తి వుత్తం, ఏకస్మిం సఙ్ఘసన్నిపాతే పన ఏకస్స ఉదకుక్ఖేపస్స బహి తిట్ఠన్తోపి కమ్మం న కోపేతీతి దట్ఠబ్బం వుత్తఞ్హి విమతివినోదనియం భగవతా నిదానవసేన ఏకగామసీమనిస్సితానం ఏకసభాగానఞ్చ ద్విన్నం బద్ధసీమానమేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్భేదజ్ఝోత్థరణం సీమన్తరికం వినా అబ్యవధానే ఠానఞ్చ భగవతా అనుమతమేవాతి ఞత్వా అట్ఠకథాచరియా ఇధాపి సీమన్తరికావిధానమకంసు విసభాగసీమానమ్పి హి ఏకసీమనిస్సితత్తం ఏకసభావత్తఞ్చాతి ద్వీహఙ్గేహి సమన్నాగతే సతి ఏవ సీమన్తరికం వినా ఠానం సమ్భేదాయ హోతి, నాసతీతి దట్ఠబ్బ’న్తి. ఏవం నదీసముద్దజాతస్సరేసు సమన్తాఉదకుక్ఖేపాతి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానురూపం

ఉదకుక్ఖేపేన పరిచ్ఛేదం దస్సేత్వా రస్సపభవే నదీజాతస్సరపదేసే ఉదకుక్ఖేపేన వినావ అత్తనో సభావేన గామసీమాయమివ సబ్బథా కప్పియభావం దస్సేతుం సచే పన నాతిదీఘా హోతి, పభవతో పట్ఠాయ త్యాదిమాహ. తత్థ పభవతో పట్ఠాయాతి యస్మిం పదేసే చతుమాసపరమా నదీ సన్దతి, తస్స ఉపరిమభాగతో పట్ఠాయాతి అత్థో. యావ ముఖద్వారా తి యావ నదీతీరమేవేత్థ ముఖద్వారాతి అధిప్పేతా. సబ్బత్థా'తి సబ్బస్మిం నదీపదేసే ఉదకుక్ఖేపసీమాకమ్మం నత్థీ తి ఉదకుక్ఖేపేన పవత్తా సీమా ఉదకుక్ఖేపసీమా. కరితబ్బన్తి కమ్మం, కరకరణేతి ధాతు, రమ్మపచ్చయో. కరణేతి మనోద్వారవీథియా సత్తమకుసలజవనచిత్తసముట్ఠాపితవాయోధాతుయా వికారభూతో కాయపయోగో, తేన కాయపయోగేన ఖిపితబ్బం ఉద్ధటం కమ్మన్తి వుచ్చతి పరమత్థవసేన పన కాయపయోగసఙ్ఖాతాయ చిత్తం జవాయోధాతుయా విప్ఫారేన దేసన్తరప్పత్తిసముట్ఠాపికా అట్ఠకలాపపుఞ్జాయేవ. ఉదకుక్ఖేపసీమాయ కమ్మం ఉదకుక్ఖేపసీమాకమ్మం తం ఏత్థ రస్సపభవనదియా నత్థీతి అత్థో. అయఞ్హేత్థత్థో సచే నదీ నాతిదీఘా హోతి అడ్ఢయోజనం వా గావుతం వా అడ్ఢగావుతం వా, తస్సా పవత్తనట్ఠానతో పట్ఠాయ యావ నదీతీరా సబ్బత్థ నదీపదేసే అజ్ఝోత్థరిత్వా సఙ్ఘో నిసీదతి, తత్థ తస్మిం నదీపదేసే సమన్తతో అవసేసనదియా అభావా వగ్గకమ్మసఙ్ఖాభావేన ఉదకుక్ఖేపసీమా కమ్మం నత్థి, కేవలా నదీ సీమాయేవాతి సారత్థదీపనియమ్పి మాతికాట్ఠకథాయలీనత్థప్పకాసనియమ్పి ఏతదేవ సన్నిట్ఠానం వుత్తం విమతివినోదనియం పన యత్థ ఖుద్దకే అరఞ్ఞే మహన్తేహి వా భిక్ఖూహి పరిపుణ్ణతాయ వగ్గకమ్మసఙ్ఖాభావేన సత్తబ్భన్తరసీమాపేక్ఖా నత్థి, తత్థ సత్థబ్భన్తరసీమా న ఉప్పజ్జతి, కేవలారఞ్ఞసీమాయేవ తత్థ సఙ్ఘేన కమ్మం కాతబ్బం నదీఆదీసుపి ఏసేవ నయో వక్ఖతి హి సచే నదీ నాతిదీఘా హోతి, పభవతో పట్ఠాయ యావముఖద్వారా సబ్బత్థ సఙ్ఘో నిసీదతి, ఉదకుక్ఖేపసీమాకమ్మం నత్థీ'తి ఆది చ ఉభయత్థాపి చ. యస్సం దిసాయం సత్తబ్భన్తరస్స వా ఉదకుక్ఖేపస్స వా ఓకాసో నప్పహోతి, తత్థ కథం మిననం ఖిపనం వా భవేయ్య, గామఖేత్తాదీసు పవిసనతో అఖేత్తే సీమా పవిట్ఠా నామాతిసీమా విపజ్జేయ్య, అపేక్ఖాయ సీముప్పత్తియం పన యతో పహోతి, తత్థ సత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా సయమేవ పరిపుణ్ణా జాయన్తి. యతో పన నప్పహోతి, తత్థ అత్తనో ఖేత్తప్పమాణేనేవ జాయన్తి, న బహీతి వుత్తం, ఏత్థ చ'సీమాపేక్ఖాయ సత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా సయమేవ పరిపుణ్ణా జాయన్తీ'తి వుత్తత్తా ఉదకుక్ఖేపం వినాయేవ అపేక్ఖాయ సీమాయ ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జతీ'తి అత్థం వదన్తి, తం అయుత్తరూపం వియ దిస్సతి. కస్మాతి చే పాళినయవిరోధతో విమతివినోదనియం పరతో వుత్తవచనేనాపి విరోధతో చ. ఇదఞ్చ వచనం ఆచరియస్స కేసఞ్చి పుగ్గలానం వాదప్పకాసనత్థం వుత్తం భవేయ్య. కస్మా పరతో వుత్తవచనేన అఘటియత్తా చ పాళియట్ఠకథాటీకావచనేహిపి విరుజ్ఝనతో చ, తం పరతో వణ్ణయిస్సామ. యథా చ లోకే వతిం అపరిక్ఖిపిత్వా "ఇదం వతియా ఠాన"న్తి చ యథా చ నఙ్గలకోటియా అకసిత్వా "ఇదం కసికట్ఠాన"న్తి చ యథా చ వత్థుం కరోన్తా మనుస్సా కుధారీఫరసుఆదినా రుక్ఖే అచ్ఛిన్దిత్వా "ఇదం మమ కుధారిపతనట్ఠాన"న్తి చ యథా చ దాత్తేన అలాయిత్వా "ఇదం మమ లాయితట్ఠాన"న్తి చ న సక్కా వత్తుం, ఏవమేవ ఉదకం వా వాలికం వా హత్థేన అఖిపిత్వా "అయమేకో ఉదకుక్ఖేపోతి చ, ఉదకపతనట్ఠానన్తి చ న సక్కా వత్తుం. ఏత్థ చ ద్వే భిక్ఖూ ఏవం వివాదం కరోన్తి విమతివినోదనియం "యత్థ ఖుద్దకే అరఞ్ఞే మహన్తేహి భిక్ఖూహి పరిపుణ్ణతాయ వగ్గకమ్మసఙ్ఖాభావేన సత్తబ్భన్తరసీమాపేక్ఖా నత్థి, తత్థ సత్తబ్భన్తరసీమా న ఉప్పజ్జతి, కేవలారఞ్ఞసీమాయేవ తత్థ సఙ్ఘేన కమ్మం కత్తబ్బం నదీ ఆదీసుపి ఏసేవ నయో. వక్ఖతి హి సచే నదీ నాతిదీఘా హోతి. పభవతో పట్ఠాయ యావ ముఖద్వారా సబ్బత్థ సఙ్ఘో నిసీదతి, ఉదకుక్ఖేపసీమాకమ్మం నత్థీ'తిఆదిం, ఇమినా ఏవ వచనేన వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సీమాపేక్ఖాయ సతి ఏవ ఉదకుక్ఖేపసీమా సత్తబ్భన్తరసీమా ఉప్పజ్జన్తి, నాసతీతి దట్ఠబ్బ'న్తి వుత్తత్తా ఉదకుక్ఖేపం వినావ పరిసపరియన్తతో పట్ఠాయ సీమాపేక్ఖాయ సహేవ ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జతి తస్మా ఉదకుక్ఖేపేన పయోజనం నత్థేవాతి తే ఏవం వత్తబ్బా "మా సప్పురిసా ఏవం వదేయ్యాథ

ఆచరియవరఞ్చ మా అబ్భాచిక్ఖథ ఇదఞ్చ వచనం ఆచరియవరస్స నేయ్యవచనం, పరతోపి ఆచరియవరో సన్నిట్ఠానం వక్ఖతి వినయట్ఠకథాసుచేవ సారత్థదీపనియఞ్చ వుత్తవచనేహిపి తవ వచనం అసంసన్దేవ, విమతివినోదనియమేవ పరతో వుత్తవచనేనాపి న ఘటియతి. కథం నేయ్యవచనం హోతీతి. "సీమాపేక్ఖాయ సతి ఏవ...పే.... నస్సతీ"తి ఏత్థ సీమాపేక్ఖాయ వినా మగ్గగమనన్హానాది అత్థేహి భిక్ఖూహి అరఞ్ఞే వా నదీఆదీసుపివా పవిట్ఠక్ఖణేయేవ నుప్పజ్జతి, సీమాపేక్ఖాయ సతిఏవ అరఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరా'తి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానురూపం అబ్భన్తరసీమా ఉప్పజ్జతి' నదీసముద్దజాతస్సరేసుపి మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖే'పాతి పఞ్ఞత్త సిక్ఖాపదానురూపం ఉదకుక్ఖేపేన సహ ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జతి, న ఉదకుక్ఖేపేన వినాతి అయం నేయ్యత్థో. నాసతీతిఏత్థ ఉదకుక్ఖేపేన వినాతి అత్థోపి న లబ్భతే. ఏవఞ్చ సతి విమతివినోదనియం యేవ పున తత్థాతి లోకవోహారసిద్ధాసు ఏతాసు నదీఆదీసు తీసు అబద్ధసీమాసు పునవగ్గకమ్మపరిహారత్థం సాసనవోహారసిద్ధాయ అబద్ధసీమాయ పరిచ్ఛేదం దస్సేన్తోతి అధిప్పాయో. పాళియం "యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్సా"తి ఆదీసు ఉదకం ఉక్ఖిపిత్వా ఖిపియతి ఏత్థాతి ఉదకుక్ఖేపో, ఉదకస్స పథనోకాసో, తస్మా ఉదకుక్ఖేపా. అయఞ్హేత్థ పదసమ్బన్ధవసేన అత్థో... "పరిస పరియన్తతో పట్ఠాయ సమన్తా యావ మజ్ఝిమస్స పురిసస్స ఉదకుక్ఖేపో ఉదకపతనట్ఠానం, తావ యం తం పరిచ్ఛిన్నం ట్ఠానం, అయం తత్థ నదీఆదీసు అపరా సమానసంవాసా ఉదకుక్ఖేపసీమా"తి వుత్తఅత్థపదేహిపి సమానం భవేయ్య ఆచరియమేవ హి కేచిపన సమన్తా అబ్భన్తరం మినిత్వా పరిచ్ఛేదకరణేనేవ సీమా సఞ్జాయతి, న సయమేవాతి వదన్తి, తం న గహేతబ్బన్త్యాదినా కేచివాదం పటిక్ఖిపిత్వా మిననఖిపనే దోసం దస్సేత్వా చ యం పనేత్థ అబ్భన్తరమిననప్పమాణస్స వాలికాదిఖిపనకమ్మస్స చ దస్సనం, తం సయంజాతసీమానం ఠితట్ఠానపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం కతం, గామూపచారఘరూపచారజాననత్థం లేడ్డుసుప్పాదిఖిపనవిజాననదస్సనం వియ, తేనేవ మాతికాట్ఠకథాయం సీమం వా బన్ధన్తి ఉదకుక్ఖేపం వా పరిచ్ఛేద'న్తి వుత్తం, ఏవం కతేపి తస్స పరిచ్ఛేదస్స పభవతో ఞాతుం అసక్కుణేయ్యత్తేన థూలతో ఞత్వా అన్తోతిట్ఠన్తేహి నిరాసఙ్కట్ఠానే ఠాతబ్బం అఞ్ఞం బహికరోన్తేహి అతిదూరే నిరాసఙ్కట్ఠానే పేసేతబ్బన్తి వా, తస్మా యథా వుత్తసీమాపేక్ఖవసేనేవ తాసం సత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమానం ఉప్పత్తి, తబ్బిగమేన వినాసో చ గహేతబ్బోతి అమ్హాకం ఖన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం, అఞ్ఞో వా పకారో ఇతో యుత్తతరో గవేసితబ్బో'తి ఆహ. వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. అఞ్ఞో వా పకారో ఇతో యుత్తతరో గవేసితబ్బో'తి ఇమినా ఆచరియస్స వచనేన ఇమస్స వచనస్స అత్తనోమతిభావఞ్చ ఆచరియస్స అపటిసమ్భిదాపత్తభావఞ్చ దస్సేతి. ఇదఞ్చ వచనం న భగవతో పచ్చక్ఖవచనం, నాపిధమ్మసఙ్గాహకత్థేరానం వచనం, తిస్సోపి సఙ్గీతియో అనారూళ్హా, నాపి అట్ఠకథాయ సంవణ్ణనాచరియస్స వాదప్పకాసనమేవ తస్మా అసల్లక్ఖితబ్బమేవ సారత్థదీపనియమ్పి సచే నదీ నాతిదీఘా హోతీతి ఇమిస్సా సంవణ్ణనాధికారే ఉదకుక్ఖేపసీమా కమ్మం నత్థీతి యస్మా సబ్బోపి నదీపదేసో భిక్ఖూహి అజ్ఝోత్థటో, తస్మా సమన్తతో నదియా అభావా ఉదకుక్ఖేపేన పయోజనం నత్థీ'తి వుత్తం తథా హి సమన్తతో నదియా అభావా ఉదకుక్ఖేపేన పయోజనం నత్థీ'తిఇమస్స అన్వయవసేన వా అత్థాపత్తివసేన వా సమన్తతో నదియా భావే సతి ఉదకుక్ఖేపేన పయోజనం అత్థేవ వగ్గకమ్మపరిహారత్థన్తి అత్థో లబ్భతే మాతికాట్ఠకథాయ లీనత్థప్పకాసనియమ్పి "సమన్తా ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బోతి పహోనకట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం యత్థ పన కున్నదియం నప్పహోతి. తత్థ పహోనకట్ఠానే ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బో'తివుత్తం. ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బో'తి ఇమినా వచనేన సీమాపేక్ఖాయ సహ ఉదకుక్ఖేపం వినా అత్తనో సభావేనేవ నుప్పజ్జతీతి విఞ్ఞాయతి, తథా హి ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదకే కత్తారే అసతి కథం ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బో భవేయ్య తస్మా "వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సీమాపేక్ఖాయ సతి ఏవ ఉదకుక్ఖేపసత్తబ్భన్తరసీమా ఉప్పజ్జన్తి, నాసతీ'తి ఇదం వచనం సారత్థదీపనియఞ్చ మాతికాట్ఠకథాయఞ్చ వుత్తవచనేహి అఞ్ఞమఞ్ఞవిరుద్ధం వియ దిస్సతి విమతివినోదనియంయేవ చ "మహోఘేన పన ఉన్నతట్ఠానతో నిన్నట్ఠానే పతన్తేన ఖతో

ఖుద్దకో వా మహన్తో వా లక్ఖణయుత్తో జాతస్సరోవ ఏత్థాపి ఖుద్దకే ఉదకుక్ఖేపకిచ్చం నత్థి సముద్దే పన సబ్బథా ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కమ్మం కాతబ్బం, సోధేతుం దుక్కరత్తా"తి వుత్తం తథా హి అయమాచరియవరో పుబ్బే "వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సీమాపేక్ఖాయ సతి ఏవ ఉదకుక్ఖేపసత్తబ్భన్తరసీమా ఉప్పజ్జన్తి, నాసతీ"తి వత్వా పరతో కథమాచరియవరేన "ఏత్థాపి ఖుద్దకే ఉదకుక్ఖేపకిచ్చం నత్థీ"త్యాదివచనముచ్చతే, తత్థాయం విగ్గహో ఉదకం ఉక్ఖిపిత్వా ఖిపీయతి ఏత్థాతి ఉదకుక్ఖేపో ఉదకస్స పతనోకాసో కిన్తుం, ఠానం కరితబ్బం కిచ్చం కర కరణేతి ధాతు రిచ్చపచ్చయో యం. "అజ్జేవ కిచ్చం ఆతప్ప"న్తి యథా, ఉదకుక్ఖేపస్స కిచ్చం కరణం ఉదకుక్ఖేపకిచ్చం. సముద్దే పనా తి ఏత్థ పన సద్దో విసేసత్థో, పక్ఖన్తరత్థోతిపి అపరే విసేసత్థే పన నదీజాతస్సరేసు మహన్తేసు ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కాతబ్బం, ఖుద్దకే పన కేవలే నదీజాతస్సరేపి కాతబ్బం సముద్దే పన విసేసతో ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కాతబ్బన్తి అయం పన సద్దస్స విసేసత్థో. సబ్బథా తి సబ్బేన సబ్బం. ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవా తి ఏత్థ ఏవకారో సన్నిట్ఠానత్థో, ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కమ్మం కాతబ్బం, న సముద్దసీమాయ కదాచీతి అత్థో యుజ్జతేవ. నదీజాతస్సరేసు పన మహన్తేసు ఉదకుక్ఖేపసీమాయ కాతబ్బం, ఖుద్దకే నదీజాతస్సరేయేవ న కాతబ్బన్తి అయం అత్థో సామత్థియతో లబ్భతేవ నదీజాతస్సరేసు ఖుద్దకమహన్తభావేన నదీజాతస్సరఉదకుక్ఖేపాతి ద్వే ద్వే సీమా లబ్భన్తి సముద్దే పన కస్మా సముద్దఉదకుక్ఖేపవసేన ద్వే న లబ్భన్తీతి సముద్దే పన కస్మా సముద్దఉదకుక్ఖేపవసేన ద్వే న లబ్భన్తీతి చోదనం మనసిసన్ధాయాహ "సోధేతుం దుక్కరత్తా"తి. తత్థ సోధేతుం దుక్కరత్తా తి సముద్దస్స అతిమహన్తభావేన సముద్దమోతిణ్ణే భిక్ఖూ హత్థపాసనయనం వా బహిసముద్దకరణం వా కాతుం అతిదుక్కరం తస్మా సబ్బథా సబ్బేన సబ్బం ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కాతబ్బన్తి అయమాచరియవరస్స అధిప్పాయో. యది వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సీమాపేక్ఖాయ సతి ఏవ ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జేయ్య, ఏవం సతి సముద్దమోతిణ్ణే భిక్ఖుసమూహేవ హత్థపాసతో బహి కరేయ్య, ఏవఞ్చ సతి సోధేతుం దుక్కరత్తా'తి హేతుపదమ్పి నిరత్థకం భవేయ్య న పనేవం సక్కా వత్తుం, తేన ఞాయతి "వగ్గకమ్మపరిహారత్థం ఉదకుక్ఖేపపయోజన"న్తి. అపిచ తేసం ఆచరియానం అధిప్పాయేన "మయం ఉదకుక్ఖేపసీమాయ న కరోమ, కేవలం సముద్దేయేవ కరోమా"తి ఇచ్ఛమానే సతి కథం కరిస్సన్తి. తస్మా తేసం మతేన సీమాపేక్ఖాయ సహేవ ఉదకుక్ఖేపసీమాయ సమ్భవతో గతగతట్ఠానే ఉదకుక్ఖేపసీమా భవేయ్య ఏవఞ్చ సతి "సముద్దే పన సబ్బథా ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కమ్మం కాతబ్బం, సోధేతుం దుక్కరత్తా"తి వచనమ్పి నిరత్థకం భవేయ్య ఏవఞ్చ పన వదేయ్య... సబ్బసో సముద్దసీమాయ అలబ్భమానతం సన్ధాయ "సముద్దే పనా"త్యాదివచనం ఆచరియవరేన వుత్తన్తి తథాపి న వత్తబ్బం కస్మా ఏవఞ్చ అత్థే ఇచ్ఛమానే సతి "సముద్దే పన సబ్బత్థ ఉదకుక్ఖే పసీమావ లబ్భతీ"తి వత్తబ్బం సియా ననేవం వుత్తం. అథవా పకరణాదివసేన సద్దత్థే విభజ్జీయమానేపి విరుజ్ఝతేవ కథం సంయోగవసేన "సవచ్ఛం ధేనుమానేహీ"తి వుత్తే "గావీ"తి విఞ్ఞాయతి, న వళవా. "అవచ్ఛం ధేను"న్తి వుత్తే గావీతి విఞ్ఞాయతి, న వళవాతి ఏత్థ వియ కదాచిపి ఏవసద్దేన నివత్తేతబ్బస్స సముద్దస్స నదియమివ నాతిదీఘభావే అలబ్భమానే సతి "సముద్దే పన సబ్బథా ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కమ్మం కాతబ్బ"న్తి ఏవకారేన అవత్తబ్బం సియా, తథా హి సంయోగవిప్పయోగవసేన "సవచ్ఛం ధేనుం, అవచ్ఛం ధేను"న్తి వుత్తే గావీతి విఞ్ఞాయతి, న వళవా. వళవా చ నామ యోనిమగ్గస్స అతిసమ్బాధత్తా విజాయితుం న సక్కోన్తి, గబ్భస్స పరిణతకాలే కుచ్ఛిం ఫాలేత్వా ఆజఞ్ఞపోతకం గణ్హన్తి ఏవం ఏకగబ్భేనేవ మరన్తి తస్మా "వళవం సవచ్ఛ"న్తివా అవచ్ఛ"న్తి వా వత్తుం నారహతి ఏవమేవ కదాచిపి నాతిదీఘసముద్దస్సపి అనుపలబ్భమానత్తా తం నివత్తాపకేన ఏవసద్దేన "సముద్దే పన సబ్బథా ఉదకుక్ఖేపసీమాయమేవ కమ్మం కాతబ్బ"న్తి అపదిసితుం నారహతియేవ తస్మా ఉదకుక్ఖేపేన సీమా ఉప్పజ్జతీతి నిట్ఠమేత్థావ గన్తబ్బం తేన వుత్తం "ఏవఞ్చ అత్థే ఇచ్ఛమానే సతి సముద్దే పన సబ్బథా ఉదకుక్ఖేపసీమావ లబ్భతీతి వత్తబ్బం సియా న పనేవం వుత్త"న్తి తేన ఞాయతి

వగ్గకమ్మపరిహారత్థం వాలికాదీహి ఖిపనన్తి అపిచ విమతివినోదనియంయేవ “గచ్ఛన్తియా పన నావాయ కాతుం న వట్టతి. కస్మా ఉదకుక్ఖేపమత్తమేవ హి సీమా, తం నావా సీఘమేవ అతిక్కమేతి ఏవం సతి అఞ్ఞిస్సా సీమాయ ఞత్తి, అఞ్ఞిస్సా అనుసావనా హోతీ”తి ఇమస్స సంవణ్ణనాధికారే తన్తి సీమం. సీఘమేవ అతిక్కమేతీతి ఇమినా తం అనతిక్కమిత్వా అన్తో ఏవ పరివత్తమానాయ కాతుం వట్టతీతి దస్సేతి. ఏతదత్థమేవ హి వాలికాదీహి సీమాపరిచ్ఛిన్దనం. ఇతరథా “బహిపరివత్తా నుఖో నో వా”తి కమ్మకోపసఙ్కా భవేయ్య. అఞ్ఞిస్సా అనుసావనాతి కేవలాయ నదీసీమాయ అనుసావనా’తి ఆచరియవరేన వుత్తం. యదిసీ మాపేక్ఖాయ సహ అత్తనో సభావేన ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జేయ్య, ఏవం సతి నావాయ గతగతట్ఠానే సమన్తతో సభా వియ పరిఖిపిత్వా ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జేయ్య, ఉప్పజ్జమానేపి చ అఞ్ఞిస్సా అనుసావనాతి చ అపరాయ ఉదకుక్ఖేపసీమాయ అనుసావనాతి వత్తబ్బం భవేయ్య న పనేవం వుత్తం అథాపి వదేయ్య “పఠమోతిణ్ణట్ఠానేయేవ సీమాపేక్ఖా హోతి, గతగతట్ఠానే నత్థీ”తి, తమ్పి వచనం అయుత్తమేవ. కస్మా యావ కమ్మం న నిప్ఫన్నం, తావ సీమాపేక్ఖాయ వినా అసమ్భవతో తేన ఞాయతి “వగ్గకమ్మపరిహారత్థం ఉదకుక్ఖేపం వినా సీమాపేక్ఖాయ సహేవ అత్తనో సభావేన ఉదకుక్ఖేపసీమా నుప్పజ్జతీ”తి నిట్ఠమేత్థావ గన్తబ్బం తస్మా నావాయ కమ్మం కరోన్తేహి థిరతరం కత్వా నావం అగమనీయం కత్వావ కాతబ్బం. సారత్థదీపనియమ్పి “గచ్ఛన్తియా పన నావాయ కాతుంనవట్టతీతి ఏత్థ ఉదకుక్ఖేపం అనతిక్కమిత్వా పరివత్తమానాయ కాతుం వట్టతీతి వేదితబ్బ”న్తి వుత్తం. ఏవఞ్చ పన వదేయ్య “యావ పరిసా వడ్ఢతి, తావ సీమాపి వడ్ఢతి పరిసపరియన్తతో ఉదకుక్ఖేపోయేవ పమాణన్తి వినయట్ఠకథాయం వుత్తత్తా పరిసవసేన వడ్ఢమానా ఉదకఖిపనం వినాయేవ వడ్ఢతి ఉపచారసీమా వియ తస్మా ఉదకుక్ఖేపేన పయోజనం నత్థేవా”తి. తం ను, అయఞ్హేత్థత్థో… ఉదకుక్ఖేపసీమా నామేసా వడ్ఢమానా పరిసవసేనేవ వడ్ఢతి బద్ధసీమాయం పన వడ్ఢమానా సమూహవసేన వడ్ఢతి. కస్మా పరిసవసేన వడ్ఢమానా పరిసపరియన్తతో ఉదకుక్ఖేపో కాతబ్బోతి. అపరే ఏవం వదన్తి పుబ్బే ఉదకుక్ఖేపోయేవ పమాణం, పున ఉదకుక్ఖేపకిచ్చం నత్థి, కథినత్థతసాటకదానకమ్మవాచావియ తథా హి కథినత్థతసాటకదానకాలే వుత్తకమ్మవాచా ఏకాయేవవట్టతి, అత్థతేయేవ కథినే పున వరసాటకం లభిత్వా కమ్మవాచాయ దానకిచ్చం నత్థి ఏవమేవ ఏత్థాపి పుబ్బే ఉదకుక్ఖేపోయేవ పమాణం, పున ఉదకుక్ఖేపకిచ్చం నత్థీతి తే ఉపచారసీమాయమివ మఞ్ఞిత్వా వదన్తి ఉపచారసీమాయఞ్హి పురిసాయ నిసిన్నట్ఠానమేవ ఉపచారసీమాభావేన వడ్ఢతి ఇధ పన పరిసపరియన్తతో ఉదకుక్ఖేపప్పమాణేన వడ్ఢతియేవ న ఉదకుక్ఖేపం వినావ ఇజ్ఝతే “కథం పన ఉదకం ఉక్ఖిపితబ్బం యథా అక్ఖధుత్తా దారుగుళం ఖిపన్తి, ఏవం ఉదకం వా వాలికం వా హత్థేన గహేత్వా థామమజ్ఝిమేన పురిసేన సబ్బథామేన ఖిపితబ్బం, యత్థ ఏవం ఖిత్తం ఉదకం వా వాలికం వా పతతి, అయమేకో ఉదకుక్ఖేపో”తి అట్ఠకథావచనం భిన్దన్తి నామ. కిమివాతి చే, యే పన “కమ్మమేవ కమ్మకరణం కరోతి, నత్థి నిరయపాలా”తి వదన్తి, తే “అత్థి భిక్ఖవే నిరయే నిరయపాలా”తి దేవదూతసుత్తం భిన్దన్తి వియాతి. ఏవఞ్చపన వదేయ్య యే ఉదకుక్ఖేపేన సహ ఇజ్ఝన్తి, తేపి “సచేపి హి భిక్ఖుసహస్సం తిట్ఠతి, తస్స ఠితోకాసస్స బాహిరన్తతో పట్ఠాయ భిక్ఖూనం వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సీమాపేక్ఖాయ ఉప్పన్నాయ తాయ సహ సయమేవ సఞ్జాతా సత్తబ్భన్తరసీమా సమానసంవాసకాతి అధిప్పాయో. యత్థ పన ఖుద్దకే అరఞ్ఞే మహన్తేహి వా భిక్ఖూహి పరిపుణ్ణతాయ వగ్గకమ్మసఙ్కాభావేన సత్తబ్భన్తరసీమాపేక్ఖా నత్థి, తత్థ సత్తబ్భన్తరసీమా న ఉప్పజ్జతి, కేవలారఞ్ఞసీమాయమేవ తత్థ సఙ్ఘేన కమ్మం కాతబ్బం నదీఆదీసుపి ఏసేవనయో”తి విమతి వినోదనియం వుత్తవచనం భిన్దన్తి నామాతి. తం న, తేన నో కా హాని ఏవమ్పి అమ్హాకం వాదే కోచి విరోధో న విజ్జతేవ. కస్మాతి చే, ఇమే ద్వే సద్దరచనాపి అసమ్బన్ధావ భిన్నలక్ఖణా భిన్నవిసయా చేతా సీమా. కథం సద్దరచనా అసమ్బన్ధా. యథా అరఞ్ఞే తత్థ సత్తబ్భన్తరసీమా న ఉప్పజ్జతి, కేవలారఞ్ఞమేవాతి వుచ్చతి, ఏవ మేవ “నదియాపి సబ్బత్థ సఙ్ఘో నిసీదతి, ఉదకుక్ఖేపసీమా నుప్పజ్జతీ”తి అవత్వా “ఉదకుక్ఖేపసీమా కమ్మం నత్థీ”తి క్రియాపరామసనవసేన వుత్తం. కరితబ్బం కమ్మం.

కిం తం, ఖిపనం. ఏవమ్పి సద్దరచనా అసమ్బన్ధావ. "వగ్గకమ్మపరిహారత్థం...పే... ఉదకుక్ఖేపసీమా సత్తబ్భన్తరసీమా ఉప్పజ్జతి, నాసతీ"తి ఏత్థ "నాసతీ"తి ఇమస్స ఉదకుక్ఖేపేన వినాపీతి అత్థోపి యుజ్జతేవ. కస్మాతి చే "సీమాపేక్ఖాయ సతిఏవా"తి ఇమినా అనులోమనయవసేన "సీమాపేక్ఖాయ అసతి నుప్పజ్జతీ"తి అత్థో యుజ్జతేవ. కేచిపన "సమన్తా అబ్భన్తరం మినిత్వా పరిచ్ఛేదకరణేనేవ సీమా సఞ్జాయతి, న సయమేవా"తి వదన్తి తం న గహేతబ్బం. యది హి...పే.... యథా చేత్థ, ఏవం ఉదకుక్ఖేపసీమాయపి నదీఆదీసుపి తత్థాపి హి మజ్ఝిమపురిసో న ఞాయతి, తథా సబ్బథామేన ఖిపనన్తి ఇమినాపి వచనేన ఆచరియవరస్స ఉదకుక్ఖేపేన సహేవ సీమాపేక్ఖాయ సతి ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జతి, నాసతీతి అధిప్పాయో ఞాయతి. కథం భిన్నలక్ఖణా, గామసీమసత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా కిఞ్చాపి అబద్ధసీమసామఞ్ఞేన సమానా, న పన సమానలక్ఖణా తథా హి "అసమ్మతాయ భిక్ఖవే సీమాయ అట్ఠపితాయ యం గామం వా నిగమం వా ఉపనిస్సాయ విహరతి, యా తస్స గామస్స వా గామసీమా, నిగమస్స వా నిగమసీమా, అయం తత్థ సమానసంవాసా ఏకూపోసథా"తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ఖుద్దకో వా మహన్తో వా సబ్బోపి గామపదేసో గామసీమాతి అనుఞ్ఞాతా, న సత్తబ్భన్తరసీమాయ వియ సమన్తా లేడ్డుపాతుక్ఖేపేన అనుఞ్ఞాతా అబ్భన్తరసీమాయపి అగామకే చే అరఞ్ఞే యం నిస్సాయ విహరతి, తస్స అరఞ్ఞస్స అరఞ్ఞసీమాతి నానుఞ్ఞాతా తథా నదీసముద్దజాతస్సరేసుపి గామసీమాయమివ సబ్బో నదీసముద్దజాతస్సరపదేసో నదీసముద్దజాతస్స రసీమాతి ఏవమేవ న అనుఞ్ఞాతా తథా అబ్భన్తరసీమాయమివ సమన్తా సత్తబ్భన్తరాతి వా నానుఞ్ఞాతా ఏవమిమా గామసీమసత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా భిన్నలక్ఖణా, తస్మా భగవతా పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానుసారేనేవ గామసీమాయపి ఖుద్దకో వా మహన్తో వా సబ్బో గామపదేసో గామసీమావ హోతి, సత్తబ్భన్తరసీమాయపి "సమన్తా సత్తబ్భన్తరా"తి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానుసారేన సమన్తా సత్తబ్భన్తరసీమా సీమాపేక్ఖాయ సహ సయమేవ ఉప్పజ్జతీ"తి మిననామిననవిచారణా పన నిరత్థకావ తథా ఉదకుక్ఖేపసీమాయపి "మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపా"తి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానురూపం ఉదకుక్ఖేపేన సహేవ ఉప్పజ్జతీతి నత్థి ఖిపనాఖిపన విచారణాయ పయోజనన్తి. కథం భిన్నవిసయా సత్తబ్భన్తరసీమా అరఞ్ఞవిసయా, ఉదకుక్ఖేపసీమా నదీసముద్దజాతస్సరవిసయా, ఏవమ్పి ఏతా గామసీమసత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా భిన్నవిసయావ తస్మా "నదీఆదీసు ఏసేవ నయో"తి వుత్తేపి సత్తబ్భన్తరసీమా అపేక్ఖాయ సహేవ అత్తనో సభావేనేవ సత్తబ్భన్తరసీమా ఉప్పజ్జతి యథా. ఏవమేవ ఉదకుక్ఖేపసీమాయపి అపేక్ఖాయ సహ ఉదకుక్ఖేపం కత్వావ వగ్గకమ్మపరిహారత్థం ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జతి, న వినాతి సన్నిట్ఠానం కాతబ్బం. నను చ మాతికాట్ఠకథాయం పరిచ్ఛేదబ్భన్తరే హత్థపాసం విజహిత్వా ఠితోపి, పరిచ్ఛేదా బహి అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపి కమ్మం కోపేతి, ఇదం సబ్బఅట్ఠకథాసు సన్నిట్ఠాన'న్తి వుత్తవచనే నవిరుజ్ఝతీతి చే. తం న, మాతికాట్ఠకథాయం "సచే పన ద్వేసఙ్ఘా విసుంవిసుం ఉపోసథాదికమ్మం కరోన్తి, ద్విన్నం ఉదకుక్ఖేపానం అన్తరే అఞ్ఞో ఏకో ఉదకుక్ఖేపో ఉపచారత్థాయ ఠపేతబ్బో"తి ద్విన్నం సఙ్ఘానం విసుం విసుం కమ్మకరణాధికారే వుత్తత్తా. సారత్థదీపనియమ్పి "తత్థ అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపి కమ్మం కోపేతీతి ఇదం నేవ పాళియం, న అట్ఠకథాయం ఉపలబ్భతి. యది చేతం ద్విన్నం సఙ్ఘానం విసుంవిసుం ఉపోసథాదికమ్మకరణాధికారే వుత్తత్తా ఉదకుక్ఖేపతో బహి అఞ్ఞం ఉదకుక్ఖేపం అనతిక్కమిత్వా ఉపోసథాదికరణత్థం. ఠితో సఙ్ఘో సీమాసమ్భేదసమ్భవతో కమ్మం కోపేతీతి ఇమినా అధిప్పాయేన వుత్తం సియా. ఏవం సతి యుజ్జేయ్య, తేనేవ మాతికాట్ఠకథాయం లీనత్థప్పకాసనియం అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదన్తి దుతియం ఉదకుక్ఖేపం అనతిక్కమన్తోపి కోపేతి. కస్మా, అత్తనో ఉదకుక్ఖేపసీమాయ పరేసం ఉదకుక్ఖేపసీమాయ అజ్ఝోత్థతత్తా సీమాసమ్భేదో హోతి, తస్మా కోపేతీ'తి "ఇదం సబ్బఅట్ఠకథాసు సన్నిట్ఠాన"న్తి చ ఇమినా అధిప్పాయేన వుత్తన్తి గహేతబ్బం. సబ్బాసుపి అట్ఠకథాసు సీమాసమ్భేదస్స అనిచ్ఛితత్తా తేనేవ అత్తనో చ అఞ్ఞేసఞ్చ ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదస్స అన్తరా అఞ్ఞో ఉదకుక్ఖేపో సీమన్తరికత్థాయ

ఠపేతబ్బో’తి వుత్తం. అఞ్ఞే పనేత్థ అఞ్ఞథాపి పపఞ్చేన్తి, తం న గహేతబ్బ’న్తి వత్వా పటిక్ఖిత్తం. తస్స “అన్తోహత్థపాసం విజహిత్వా ఠితో కమ్మం కోపేతీ”తి ఇమినా పరిచ్ఛేదతో బహి యత్థకత్థచి ఠితో కమ్మం న కోపేతీతి దీపేతీతి సారత్థదీపనీవచనేనాపి ఏకస్మిం సఙ్ఘసన్నిపాతే పరిచ్ఛేదతో బహి అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపి కమ్మం న కోపేతీతి వేదితబ్బమేతం సారత్థదీపనియంయేవ ఇమమత్థం దళ్హీకరణవసేన ఉదకుక్ఖేపప్పమాణా సీమన్తరికా సువిఞ్ఞేయ్యతరా హోతి, సీమాసమ్భేదసఙ్కా చ న సియాతి సామిచిదస్సనత్థం అఞ్ఞో ఉదకుక్ఖేపో సీమన్తరికత్థాయ ఠపేతబ్బో’తి వుత్తం. యత్తకేన పన సీమాసమ్భేదో న హోతి, తత్తకం ఠపేతుం వట్టతియేవ, తేనాహు పోరాణా “యత్తకేన సీమసఙ్కరో న హోతి, తత్తకమ్పి ఠపేతుం వట్టతి. ఖుద్దకం పన న వట్టతీ”తి ఇదమ్పి ఉదకుక్ఖేపసీమాయ పరిసవసేన వడ్ఢనతో సీమసమ్భేదసఙ్కా సియా. తం నివారణత్థమేవ వుత్తన్తి.

పాళిం అట్ఠకథఞ్చేవ, టీకావిమతిఆదికే;
ఓలోకేత్వా పునప్పునం, మఞ్ఞన్తు కవిపుఙ్గవాతి;
అయమేత్థ ఉదకుక్ఖేపసీమాయ విచారణా.

జనపదసీమా నామ ఏకస్స రఞ్ఞో విజితే పవత్తో మహామచ్చానం నివాసభూతో ఏకమేకో పదేసో జనపదసీమా నామ.

రట్ఠసీమా నామ కాసికోసలాదికా సోళస మహాజనపదా. “సోళసమహానగర”న్తిపి తేసం నామం. తత్థ సోళస మహాజనపదాని నామ. అఙ్గరట్ఠం, మగధరట్ఠం, కోసలరట్ఠం, వజ్జిరట్ఠం, చేతియరట్ఠం, కురురట్ఠం, పఞ్చాలరట్ఠం, మజ్ఝరట్ఠం, సురసేనరట్ఠం, అస్సకరట్ఠం, అవన్తిరట్ఠం, గన్ధారరట్ఠం, మల్లరట్ఠం, కమ్బోజరట్ఠన్తి ఇమాని సోళసమహాజనపదాని నామ. ఇమే సోళసమహాజనపదా మజ్ఝిమపదేసేయేవ పవత్తా మహారట్ఠా నామ తదఞ్ఞేపి సునాపరన్తరట్ఠాదికా బహుతరావ. తథా పచ్చన్తవిసయేపి రామఞ్ఞాదికా అనేకప్పభేదా మహారట్ఠా అత్థేవ తేపి సబ్బే రట్ఠసీమా నామ. లోకియసత్థేసు పన యస్మిం పదేసే ఖత్తియబ్రాహ్మణవేస్ససుద్దవసేన చతువణ్ణాని వసన్తి, సో పదేసో “మహారట్ఠో”తి పవుచ్చతి. వుత్తఞ్హే తం పోరాణేహి.

“పవత్తా చతువణ్ణానం, యస్మిం పదేసే న విజ్జతే;
సో మిలక్ఖుదేసో వుత్తో, పుఞ్ఞభూమి తతో పర”న్తి.

రజ్జసీమా నామ ఏకస్స రఞ్ఞో ఆణాపవత్తట్ఠానం రజ్జసీమా నామ.

దీపసీమా నామ సముద్దన్తరే వా నదిమజ్ఝే వా పవత్తా దీపా దీపసీమా నామ. యస్మిం పన దీపే గామా వసన్తి, సో గామసీమాత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, వక్ఖతి హి సుక్ఖే జాతస్సరే వాపిం వా ఖణన్తి వప్పం వా కరోన్తి, తం ఠానం గామఖేత్తం హోతీతి.

చక్కవాళసీమా నామ “ఆయామతో చ విత్థారతో చ యోజనానం ద్వాదససతసహస్సాని తీణిసహస్సాని చత్తారిసతాని పఞ్ఞాసఞ్చయోజనాని.

పరిక్ఖేపతో

“సబ్బం సతసహస్సాని, ఛత్తింసపరిమణ్డలం;

దసఞ్చేవ సహస్సాని, అడ్ఢుడ్ఢాని సతానిచా”తి.

వుత్తం ఏకం చక్కవాళం చక్కవాళసీమా నామ. ఏవం పన్నరసప్పభేదా హోతి సీమా. తత్థ ఇద్ధిమా పుగ్గలో యస్మిం యస్మిం వా సీమే ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మం కరోతి, తత్థ తత్థ గతే భిక్ఖూ హత్థపాసనయనం వా బహిసీమకరణం వా కాతుం ఛన్దారహానం, ఛన్దం ఆహరిత్వా కాతుం సక్కుణేయ్యభావోయేవ పమాణం. ఏవమసక్కోన్తే అనిద్ధిమపుగ్గలే సన్ధాయ అతిమహన్తారఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరసీమా అనుఞ్ఞాతా. తత్థ సీమాపేక్ఖాయ సహ సమన్తా సత్తబ్భన్తరసీమా అత్తనో సభావేనేవ జాతా తథా నదీసముద్దజాతస్సరేసుపి మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపసీమా అనుఞ్ఞాతా తత్థపి వగ్గకమ్మపరిహారత్థం సీమాపేక్ఖం కత్వా ఉదకుక్ఖేపేన సహ ఉదకుక్ఖేపసీమా ఉప్పజ్జతి తథా గామనిగమజనపదనగరరట్ఠరజ్జసీమాసుపి వగ్గకమ్మపరిహారత్థం బద్ధసీమా అనుఞ్ఞాతా. తతో పరేసు పన గామసీమసత్తబ్భన్తరఉదకుక్ఖేపసీమా నుఞ్ఞాతసుత్తానులోమనయసామత్థియతో ఖుద్దకేసు గామనిగమజనపదనగరేసు తత్థ తత్థ గతే భిక్ఖూ సోధేత్వా ఛన్దారహానం ఛన్దం ఆహరిత్వా సమగ్గస్స సఙ్ఘస్స అనుమతియావ ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మం కాతబ్బమేవ తథా ఖుద్దకే అరఞ్ఞేపి నదీజాతస్సరేపి యథాసుఖం ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మం కాతబ్బమేవాతి.

ఏవం పరిచ్ఛిన్దనలక్ఖణేన అభేదేపి బద్ధాబద్ధవసేన దువిధా. తప్పభేదేన పన్నరసవిధా, సరూపవసేన పన ఖణ్డసీమా, ఉపచారసీమా, సమానసంవాససీమా, అవిప్పవాససీమా, లాభసీమా, గామసీమా. నిగమసీమా, నగరసీమా, అబ్భన్తరసీమా, అరఞ్ఞసీమా, ఉదకుక్ఖేపసీమా, నదీసీమా, జాతస్సరసీమా, సముద్దసీమా, జనపదసీమా, రట్ఠసీమా, రజ్జసీమా, దీపసీమా, చక్కవాళసీమాతిఏకూనవీసప్పభేదే పి సీమే విపత్తిలక్ఖణం పహాయ సమ్పత్తిలక్ఖణప్పకాసకం సీమవిసోధనీనామ పకరణం సమత్తం.

ఇతి

“సీమవిసోధనిం నామ, నానాగన్థసమాహటం;
కరిస్సం మే నిసామేన్తు, సాధవో కవిపుఙ్గవా.

పాళిం అట్ఠకథఞ్చేవ, మాతికాపదభాజనిం;
ఓగాహేత్వాన తం సబ్బం, పునప్పునమసేసతో.

అత్తనోమతిగన్థేసు, టీకాగణ్ఠిపదేసు చ;
వినిచ్ఛయవిమతీసు, మాతికాట్ఠకథాసుపి.

సబ్బం అసేసకం కత్వా, సంసన్దిత్వాన ఏకతో;
పవత్తా వణ్ణనా ఏసా, తోసయన్తీ విచక్ఖణే”తి.

ఇమేసం గాథాపదానం అత్థో సబ్బసో సంవణ్ణితో హోతి.

సీమసమ్పత్తికథా నిట్ఠితా.

పరిససమ్పత్తినామ ఏకవీసతివజ్జనీయపుగ్గలే వజ్జేత్వా ఏతరహి ఞత్తిచతుత్థకమ్మేన ఉపసమ్పన్నా భిక్ఖూ పచ్చన్తిమేసు జనపదేసు పఞ్చవగ్గతో పట్ఠాయ, మజ్ఝిమేసు జనపదేసు దసవగ్గతో పట్ఠాయ సబ్బే హత్థపాసం అవిజహిత్వా నిసిన్నా హోన్తి, అయం పరిససమ్పత్తి నామ. తత్థ ఏకవీసతి వజ్జనీయా నామ "న భిక్ఖవే సగ ట్ఠాయ పరిసాయా"తి వచనతో హేట్ఠా "న భిక్ఖవే భిక్ఖునియా నిసిన్నపరిసాయ పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితబ్బ"న్తి ఆదినానయేన వుత్తా భిక్ఖునీ, సిక్ఖమానా, సామణేరో, సామణేరీ, సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో, అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నకో, ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖిత్తకో, ఆపత్తియా అప్పటికమ్మే ఉక్ఖిత్తకో, పాపికాయ దిట్ఠియా అప్పటినిస్సగ్గే ఉక్ఖిత్తకో, పణ్డకో, థేయ్యసంవాసకో, తిత్థియపక్కన్తకో, తిరచ్ఛానగతో, మాఘాతుతకో, పితుఘాతకో, అరహన్తఘాతకో, భిక్ఖునిదూసకో, సఙ్ఘభేదకో, లోహితుప్పాదకో, ఉభతోబ్యఞ్జనకోతి తే బహిసీమకరణవసేన నిసిన్నాతి అత్థో. యది తే హత్థపాసే వా సీమేయేవ వా హోన్తి, తే అవజ్జేత్వా పఞ్చవగ్గాదికో పకతత్తగణో హత్థపాసం అవిజహిత్వా నిసిన్నో హోతి, కారకసఙ్ఘో సావజ్జో, కమ్మంపన న కుప్పతి కస్మా అవగ్గారహత్తా. అపరేపన ఏవం వదన్తి అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నస్స అవన్దనీయేసు అవుత్తత్తా, తేన సద్ధిం సయన్తస్స సహసేయ్యాపత్తియా అభావతో తస్స చ పటిగ్గహణస్స రూహనతోతి తదేవ యుత్తతరన్తి విఞ్ఞాయతి, కిఞ్చాపి యావ సో భిక్ఖుభావం పటిజానాతి, తావ వన్దితబ్బో. యదా పన "అస్సమణోమ్హీ"తి పటిజానాతి, తదా న వన్దితబ్బోతి అయమేత్థ విసేసో వేదితబ్బో. అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నస్స హి భిక్ఖుభావం పటిజానన్తస్సేవ భిక్ఖుభావో, న తతోపరం. భిక్ఖుభావం అప్పటిజానన్తో హి అనుపసమ్పన్నపక్ఖం భజతీతి మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే సారత్థదీపనియఞ్చ వుత్తత్తా అన్తిమవత్థు అజ్ఝాపన్నపుబ్బో భిక్ఖు అత్తనో కారణం అజానిత్వావ తేన సహ పఞ్చవగ్గగణో ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మం కరోతి, కారకసఙ్ఘో అనవజ్జో, కమ్మమ్పి న కుప్పతీతి, తేసం మతిమత్తమేవ. కస్మా సహసేయ్యాపత్తి అభావోపి తస్స భిక్ఖుసఞ్ఞాయ పతిట్ఠితత్తా, పటిగ్గహణరుహణస్స చ తస్మిం పుగ్గలే భిక్ఖూతి సద్దహితత్తా తేన పుగ్గలేన సహసేయ్యాపత్తిపి నత్థి, పటిగ్గహణఞ్చ రుహతి, ఏకవీసతివజ్జనీయపుగ్గలేపి తథావిధస్స అవిచారికత్తా తేన సహ పఞ్చవగ్గగణో ఉపోసథాదిసఙ్ఘకమ్మం కరోన్తో కారకసఙ్ఘో అసఞ్చిచ్చ అనుపవజ్జో. కమ్మం పన కుప్పతీతి అమ్హాకం ఖన్తి, ఇతో యుత్తతరో లబ్భమానో పరియేసితబ్బోవ.

పరిససమ్పత్తికథా నిట్ఠితా.

ఏవం వత్థుఞత్తిఅనుసావనసీమపరిససమ్పత్తివసేన పఞ్చహి అఙ్గేహి సమ్పన్నోతి పఞ్చఙ్గోతి వా సమగ్గేన సఙ్ఘేన ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన అకుప్పేన ఠానారహేన ఉపరిభావం సమాపన్నోతి వా ద్వీహి కారణేహి లద్ధనామో ఞత్తి చతుత్థఉపసమ్పన్నభావో అతిదుల్లభోవ.

ఏవం బుద్ధుప్పాదో దుల్లభో, తతో పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చా తి ఇమేసం తిణ్ణం పదానం అత్థో వుత్తోయేవ హోతి.

ఇతి సాగరబుద్ధిత్థేరవిరచితే సీమవిసోధనే

ఉపసమ్పదాకణ్డో పఠమో పరిచ్ఛేదో.

౨. కప్పవినాసకణ్డో

ఇదాని **బుద్ధుప్పాదదుల్లభకథా**

“బుద్ధో చ దుల్లభో లోకే, సద్ధమ్మసవనమ్పి చ;
సఙ్ఘో చ దుల్లభో లోకే, సప్పురిసాతి దుల్లభా”తి.

ఇమిస్సా గాథాయ సంవణ్ణనాక్కమో సమ్పత్తో. తత్థ ఇమస్మిం సత్తలోకే ఓకాసలోకే వా సబ్బఞ్ఞుసమ్మాసమ్బుద్ధో దుల్లభోవ తథా హేస లోకో సఙ్ఖారలోకో, సత్తలోకో, ఓకాసలోకోతి తిప్పభేదో హోతి తేసం సమ్పత్తివిపత్తి చ ఏవం వేదితబ్బా తత్థ లుజ్జతి పలుజ్జతీతి లోకోతి వచనత్థేన సత్తలోకో వేదితబ్బో. లోకియన్తి పతిట్ఠహన్తి ఏత్థ సత్తనికాయాతి వచనత్థేన ఓకాసలోకో వేదితబ్బో. తథా హేస సత్తా అవకసన్తి ఏత్థాతిఓకాసోతి వుచ్చతి సో భూమివసేన అపాయభూమి, కామసుగతిభూమి, రూపావచరభూమి, అరూపావచరభూమిచేతి చతుబ్బిధా హోతి. తత్థ నిరయం, తిరచ్ఛానయోని, పేత్తివిసయో, అసురకాయో, తి చతస్సో అపాయభూమి నామ. మనుస్సా, చాతుమహారాజికా, తావతింసా, యామా, తుసితా, నిమ్మానరతి, పరనిమ్మితవసవత్తీ చేతి సత్తవిధా హోతి కామసుగతిభూమి సాపనాయం ఏకాదసవిధాపి కామతణ్హా అవచరతి ఏత్థాతి వచనత్థేన కామావచరభూమి నామ. బ్రహ్మపారిసజ్జా, బ్రహ్మపురోహితా, మహాబ్రహ్మా చ పఠమజ్ఝానభూమి ఇదం అగ్గినా పరిగ్గహితట్ఠానం. పరిత్తాభా, అప్పమాణాభా, ఆభస్సరా చ దుతియజ్ఝానభూమి ఇదం ఆపేన పరిగ్గహితట్ఠానం. పరిత్తసుభా, అప్పమాణసుభా, సుభకిణ్హా చ తతియజ్ఝానభూమి ఇదం వాతేన పరిగ్గహితట్ఠానం, తేసం విపత్తిం పరతో వణ్ణయిస్సామ. వేహప్ఫలా, అసఞ్ఞసత్తా, సుద్ధావాసా చ చతుత్థజ్ఝానభూమిచేతి రూపావచరభూమి సోళసవిధా హోతి. అవిహా, అతప్పా, సుదస్సా, సుదస్సీ, అకనిట్ఠాచేతి సుద్ధావాసభూమి పఞ్చవిధా హోతి. ఆకాసానఞ్చాయతనభూమి, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనభూమి, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనభూమి, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనభూమిచేతి చతుబ్బిధా హోతి అరూపభూమి. ఏత్తావతా ఏకతింసప్పభేదాపి భూమి అవకసన్తి ఏత్థ సత్తనికాయాతి వచనత్థేన ఓకాసోతి వుచ్చతి. తత్థ అట్ఠ మహానిరయాని అపాయభూమి నామ. తిరచ్ఛానం పేత్తివిసయో అసురకాయోతి ఇమేసం విసుం భూమి నామ నత్థి, మనుస్సభూమియంయేవ యత్థ కత్థచి అరఞ్ఞవనపత్థాదీసు నిబద్ధవాసం వసన్తి సోయేవ పదేసో తేసం భూమి. మనుస్సభూమితో ద్విత్తాలీససహస్సయోజనో యుగన్ధరప్పమాణో సినేరునో పఞ్చమాళిన్దో చాతుమహారాజికభూమి. తతుపరి ద్విత్తాలీససహస్సయోజనం సినేరుమత్థకం తావతింసానం భూమి. తతుపరి ద్వేత్తాలీససహస్సయోజనం ఠానం యామానం భూమి. ఇమినా నయేన యావ వసవత్తిభూమి ద్విత్తాలీససహస్సయోజనే తిట్ఠతి, తస్మా మనుస్సభూమితో యావ వసవత్తిభూమి ద్వేసహస్సానిపఞ్చన హుతాని దువేసతసహస్సాని యోజనాని హోన్తి, తేనేతం వుచ్చతి.

“మనుస్సభూమితో యావ, భూమి వసవత్తన్తరా;
దువే సతసహస్సాని, పఞ్చనహుతమేవ చ.

ద్వేసహస్సఞ్చ మధికం, యోజనానం పమాణతో;
గణనా నామ భూమీసు, సఙ్ఖ్యా ఏవం పకాసితా”తి.

తతుపరి బ్రహ్మపారిసజ్జాదయో తయో బ్రహ్మునో పఞ్చపఞ్ఞాససతసహస్స అట్ఠసహస్సయోజనే సమతలే ఠానే తిట్ఠన్తి. దుతియతతియభూమీబ్రహ్మునోపి తప్పమాణేసు సమతలేసు తిట్ఠన్తి. చతుత్థభూమియం పన వేహప్ఫలఅసఞ్ఞసత్తా తప్పమాణే సమతలే ఠానే తిట్ఠన్తి. తతుపరిసుద్ధావాసభూమియో తంతం పమాణే ఠానే ఉపరూపరి తిట్ఠన్తి. చతస్సోపి అరూపభూమియో తప్పమాణే ఠానే ఉపరూపరి తిట్ఠన్తి. ఏత్తావతా చ మనుస్సభూమితో యావ భవగ్గా యోజనానం సత్తకోటి చ అట్ఠారసలక్ఖా చ పఞ్చనహుతాని చ ఛసహస్సాని చ హోన్తి తేనేతం వుచ్చతి పోరాణేహి.

"హేట్ఠిమా బ్రహ్మలోకమ్హా, పతితా మహతీ సిలా;
అహోరత్తేన ఏకేన, ఉగ్గతా అట్ఠతాలీసం.

యోజనానం సహస్సాని, చాతుమాసేహి భూమి;
ఏవం వుత్తప్పమాణేన, సాయం హేట్ఠిమభూమి.

ఇతో సతసహస్సాని, సత్తపఞ్ఞాస చాపరం;
సట్ఠి చేవ సహస్సాని, ఉబ్బేధేన పకాసితా.

యోజనేసుపి వుత్తేసు, హిత్వా కామప్పమాణకం;
సేసాని వసవత్తీనం, పారిసజ్జాన మన్తరం.

తఞ్చ పఞ్చహి పఞ్ఞాస, సతసహస్సాని చాపరం;
అట్ఠ చేవ సహస్సాని, యోజనాని పవుచ్చరే.

ఇతో పరాసు సబ్బాసు, బ్రహ్మభూమీసు యోజనా;
తప్పమాణావ దట్ఠబ్బా, నయగ్గాహేన ధీమతా.

భూమితో ఆభవగ్గమ్హా, సత్తకోటి అట్ఠారస;
లక్ఖా పఞ్చ నహుతాని, ఛసహస్సాని సబ్బదాతి.

ఏసా చ విచారణా టీకా చరియమతేన కతా;
ఇదమేవ సన్ధాయ, యావతా చన్దిమసూరియా.

పరిహరన్తి దిసా భన్తి, విరోచమానా యావతా;
తావ సహస్సధా లోకే, ఏత్థ తే వత్తతీ వసో"తి.

వుత్తం. ఏత్థన్తరే సత్తా తిట్ఠన్తి, తేసం విత్థారో అపుబ్బం కత్వా కథేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా న వక్ఖామ ఇమస్మిం సత్తలోకే ఓకాసలోకే చ సబ్బఞ్ఞుసమ్మాసమ్బుద్ధోవ దుల్లభో, తథా హి చత్తారో బుద్ధా అనుబుద్ధో, సావకబుద్ధో, పచ్చేకబుద్ధో, సమ్మాసమ్బుద్ధోతి. తత్థ బహుస్సుతం భిక్ఖుం పసంసన్తేన చ న నో తుమ్హాకం సావకో నామ, బుద్ధోనామేస చున్దాతి బహుస్సుతస్స భిక్ఖునో బుద్ధభావం అనుజానన్తేన చ.

ధమ్మకాయో యతో సత్థా, ధమ్మో సత్థుకాయో మతో;
ధమ్మాసికోసో సఙ్ఘో చ, సత్థుసఙ్ఖ్యమ్పి గచ్ఛతీతి.

వుత్తే పుథుజ్జనోపి ఉపచారవసేన వాచనామగ్గస్స బోధత్తా అనుబుద్ధో నామ. అరియసావకో పన పరతో యోసవసేన చత్తారి సచ్చాని బుజ్ఝతి బుజ్ఝనమత్తమేవ వాతి వచనత్థేన బుజ్ఝనసభావత్తా సావకబుద్ధో నామ. యో పన ఖగ్గవిసాణకప్పో సయమ్భూఞాణేన అనఞ్ఞబోధకో హుత్వా సామం బుజ్ఝనత్థేన పచ్చేకబుజ్ఝత్తా పచ్చేకబుద్ధో నామ. సమ్బుద్ధోతిపి ఏతస్సేవ నామం. యో పన సఙ్ఖతాసఙ్ఖతప్పభేదం సకలమ్పి ధమ్మజాతం యాథావసరసలక్ఖణప్పటివేధవసేన సమ్మా పకారేన సయం పచితుపారమితాసయమ్భూతేన సయమ్భూఞాణేన సయమేవ అనఞ్ఞబోధితో హుత్వా సవాసనసమ్మోహనిద్దాయ అచ్చన్తం విగతో దినకరకిరణసమాగమేన పరమరుచిరసిరీసోభగ్గప్పత్తియా వికసితమివ పదుమం అగ్గమగ్గఞాణసమాగమేన అపరిమితగుణగణాలఙ్కతసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణప్పత్తియా సబ్బధమ్మే బుజ్ఝి అబుజ్ఝి అఞ్ఞాసీతి సమ్మాసమ్బుద్ధో, భగవా, సోవ లోకే దుల్లభో పచ్చేకసమ్బుద్ధానమ్పి హి ఏకస్మిం కాలే సతసహస్సాదివసేన ఏకతో పవత్తత్తా తే దుల్లభాపి అనచ్ఛరియజాతత్తా పరేసం మగ్గఫలాధిగమాయ ఉపనిస్సయరహితత్తా చ సమ్మాసమ్బుద్ధోవ లోకే దుల్లభో, అయం లోకసమ్పత్తివిచారణా.

కథం లోకస్స విపత్తి వేదితబ్బా తథా హేస లోకో వినస్సమానో తేజేనపి ఆపేనపి వాయునాపి వినస్సతి. తస్స విత్థారో విసుద్ధిమగ్గాదీసు వుచ్చమానోపి కేసఞ్చి పుగ్గలానం మతేన మిచ్ఛాగాహత్తా బ్రహ్మానం ఆయునా మినితేపి అసమానం సంవట్టసీమాపి విరుద్ధా, తస్మా తేసం వాదం అపనేత్వా గన్థతో సమానేత్వా వక్ఖామ. తత్థ చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని. కతమాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని సంవట్టో, సంవట్టట్ఠాయీ, వివట్టో, వట్టట్ఠాయీతి. తయో సంవట్టా ఆపోసంవట్టో, తేజోసంవట్టో, వాయోసంవట్టో. తిస్సో సంవట్టసీమా ఆభస్సరా, సుభకిణ్హా, వేహప్ఫలాతి. అయమేత్థ ఉద్దేసో. తత్థ సంవట్టో నామ పరిహాయమానో కప్పో. తేన సంవట్టట్ఠాయీపి గహితో హోతి, తం మూలకత్తా. వడ్ఢయమానో వివట్టకప్పో నామ. తేన వివట్టట్ఠాయీపి గహితో తం మూలకత్తా. తత్థ సంవట్టోతి వినాసో. యదా కప్పో వినస్సమానో తేజేన సంవట్టతి, ఆభస్సరతో హేట్ఠా పఠమజ్ఝానభూమి అగ్గినా దయ్హతి. యదా ఆపేన సంవట్టతి, సుభకిణ్హతో హేట్ఠా యావ దుతియజ్ఝానభూమి ఉదకేన విలీయతి. యదా వాయునా సంవట్టతి, వేహప్ఫలతో హేట్ఠా యావ తతియజ్ఝానభూమి వాతేన సంవట్టతి. విత్థారతో పన జాతిఖేత్త ఆణాఖేత్తవిసయఖేత్తవసేన తిణ్ణం బుద్ధఖేత్తానం ఆణాఖేత్తం వినస్సతి. తస్మిం వినట్ఠే జాతిఖేత్తమ్పి వినస్సతేవ. తత్థ జాతిఖేత్తం దససహస్సచక్కవాళపరియన్తం హోతి. తం తథాగతస్స పటిసన్ధిగ్గహణఆయుసఙ్ఖారోస్సజ్జనాదికాలేసుపి కమ్పతి. ఆణాఖేత్తం కోటిసతసహస్సచక్కవాళపరియన్తం. యత్థ రతనసుత్తం ఖన్ధపరిత్తం ధజగ్గపరిత్తం ఆటానాటియపరిత్తం మోరపరిత్తన్తి ఇమేసం పరిత్తానం ఆనుభావో పవత్తతి. విసయఖేత్తం అనన్తం అపరిమాణం. తత్థ జాతిఖేత్తఆణాఖేత్తావసేన ద్వే ఖేత్తాని ఏకతో వినస్సన్తి. సణ్ఠహన్తమ్పి ఏకతో సణ్ఠహతి. తస్స వినాసోచ సణ్ఠహన్తఞ్చ ఏవం వేదితబ్బం యస్మిం సమయే కప్పో అగ్గినా నస్సతి, తదా ఆదితో కప్పవినాసకమహామేఘో వుట్ఠహిత్వా కోటిసతసహస్సచక్కవాళం ఏకమేఘవస్సం వసి, తుట్ఠా మనుస్సా బీజాని వప్పేన్తి, సస్సేసు గోఖాయితమత్తేసు జాతేసు గద్రభరవం విరవన్తో ఏకబిన్దుపి న పతతి. యదా పచ్ఛిన్నమేవ హోతి తదా వస్సూపజీవినో సత్తా కాలం కత్వా పరిత్తాభేసు బ్రహ్మభూమీసు ఉప్పజ్జన్తి పుప్ఫఫలూపజీవినోపి దేవతా తత్థేవ బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జన్తి, ఏవం దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన తత్థ తత్థ ఉదకం పరిక్ఖయం గచ్ఛతి, మచ్ఛకచ్ఛపాది ఉదకనిస్సితా పాణా కాలం కత్వా మనుస్సదేవలోకేసు నిబ్బత్తిత్వా ఝానం ఉప్పాదేత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తన్తి. నేరయికసత్తాపి సత్తమసూరియపాతుభావా వినస్సన్తి, తేపి దేవలోకే పటిలద్ధజ్ఝానవసేన బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జన్తి, తదా హి

లోకబ్యూహా నామ కామావచరదేవా ఉక్ఖిత్తసిరా వికిణ్ణకేసా రుదముఖా అస్సూని హత్థేహి ముఞ్చమానా రత్తవత్థనివత్థా అతివియ విరూపవేసధారినో హుత్వా మనుస్సపథే విచరన్తా ఏవం ఆరోచేన్తి "మారిసా భో ఇతో వస్ససత సహస్సచ్చయేన కప్పవుట్ఠానం భవిస్సతి అయం లోకో వినస్సిస్సతి మహాసముద్దోపిసుస్సిస్సతి అయఞ్చ మహాపథవీ సినేరుపబ్బతరాజా డయ్హిస్సతి వినస్సిస్సతి యావబ్రహ్మలోకా వినాసో భవిస్సతి మేత్తం మారిసా భావేథ. కరుణం, ముదితం, ఉపేక్ఖం మారిసా భావేథ మాతరం ఉపట్ఠహథ, పితరం ఉపట్ఠహథ, కులే జేట్ఠాపచాయినో హోథా"తి. తేసం వచనం సుత్వా యేభుయ్యేన మనుస్సా చ భుమ్మదేవతా చ సంవేగజాతా అఞ్ఞమఞ్ఞం ముదుచిత్తా హుత్వా మేత్తాదీని పుఞ్ఞాని కరిత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తన్తి. తత్థ సుధాభోజనం భుఞ్జిత్వా వాయో పరికమ్మం కత్వా ఝానం పటిలభన్తి, ఏవం నేరయికసత్తాపి అపరాపరియకమ్మేన దేవలోకం నిబ్బత్తన్తి. యే పన నియతమిచ్ఛాదిట్ఠికా తేసం కమ్మస్స అపరిక్ఖయా అఞ్ఞచక్కవాళేసు అత్తనో కమ్మానురూపం విపాకమనుభోన్తి. తేనేవ అహోసికమ్మే మిచ్ఛాదిట్ఠివసేన అకత్తబ్బం నామ పాపం నత్థి, యతో సంసారఖాణుభావోవ నామ హోతీతి ఆహ "దిట్ఠి పరమాని భిక్ఖవే వజ్జానీ"తి. "అపరాపరియవేదనీయకమ్మరహితోపి సంసరన్తో సత్తో నామ నత్థీ"తి వుత్తత్తా. "అపరాపరియకమ్మవసేన యతో మిచ్ఛాదిట్ఠిసమాదానతో సప్పురిసూపనిస్సయవసేన విరాజేత్వా భవతో వుట్ఠానం నామ భవేయ్యాతి అమ్హాకం ఖన్తి. ఏవం దేవలోకే పటిలద్ధఝానవసేన సబ్బేపి బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తన్తి. వస్సుపచ్ఛేదతో పన ఉద్ధం దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన దుతియో సూరియో పాతుభవతి. పాతుభూతే చ తస్మిం నేవ రత్తిపరిచ్ఛేదో, న దివా పరిచ్ఛేదో పఞ్ఞాయతి, ఏకో సూరియో ఉట్ఠేతి, ఏకో సూరియో అత్థం గచ్ఛతి. అవిచ్ఛిన్నసూరియసన్తాపోవ లోకో హోతి.

పకతిసూరియే సూరియదేవపుత్తో అత్థి కప్పవినాసకసూరియే పన నత్థి. పకతిసూరియోభాసేన ఆకాసే వలాహకా ధూమసిఖాపి చరన్తి. కప్పవినాసకసూరియోభాసేన విగతధూమవలాహకం ఆదాసమణ్డలం వియ నిమ్మలం హోతి నభం ఠపేత్వా గఙ్గా, యమునా, సరభూ, అచిరవతీ, మహీతి, ఇమా పఞ్చ మహానదియో ఠపేత్వా అవసేసపఞ్చసతకున్నదీఆదీసు ఉదకం సుస్సతి తతో దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన తతియో సూరియో పాతుభవతి తస్మిం పాతుభూతే పఞ్చ మహానదియోపి సుస్సన్తి. తతో దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన చతుత్థో సూరియో పాతుభవతి. యస్స పాతుభావా హిమవతీ మహానదీనం పభవా సీహపతనో, హంసపతనో, మన్దాకినీ, కణ్ణముణ్డకో, రథకారదహో, అనోతత్తదహో, ఛద్దన్తదహో, కుణాలదహోతి ఇమే సత్త మహాసరా సుస్సన్తి. తతో దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన పఞ్చమో సూరియో పాతుభవతి, యస్స పాతుభావా అనుపుబ్బేన మహాసముద్దో అఙ్గులిపబ్బతేమనమత్తమ్పి ఉదకం న సణ్ఠాతి. తతో దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన ఛట్ఠో సూరియో పాతుభవతి, యస్మిం పాతుభావే సకలచక్కవాళం ఏకధూమం హోతి, పరియాదిన్నసినేహధూమేన యథా చ ఏవం కోటిసతసహస్సచక్కవాళమ్పి. తతోపి దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన సత్తమో సూరియో పాతుభవతి, యస్స పాతుభావా సకలచక్కవాళం ఏకజాలం హోతి సద్ధిం కోటిసతసహస్సచక్కవాళేహి యోజనసతికాదిభేదా సినేరుకూటాని పలుజ్జిత్వా ఆకాసేయేవ అన్తరధాయన్తి. సాపి అగ్గిజాలా ఉట్ఠహిత్వా చాతుమహారాజికే గణ్హాతి, తత్థ కనకవిమానరతనవిమానాని ఝాపేత్వా తావతింసభవనం గణ్హాతి ఏతేనూపాయేన యావ పఠమజ్ఝానభూమి గణ్హాతి. తత్థ తయోపి బ్రహ్మలోకే ఝాపేత్వా ఆభస్సరే ఆహచ్చ అట్ఠాసి. సా యావ అణుమత్తమ్పి సఙ్ఖారగతం అత్థి, తావ ననిబ్బాయి. సబ్బసఙ్ఖారపరిక్ఖయా పన సప్పితేలఝాపనఅగ్గిసిఖా వియ ఛారికమ్పి అనవసేసేత్వా నిబ్బాయి. హేట్ఠా ఆకాసేన సహ ఉపరి ఆకాసో ఏకో హోతి మహన్ధకారో. ఏవం కప్పవినాసకమహామేఘతో యావజాలపరిచ్ఛేదా సంవట్టో నామ ఏకమసఙ్ఖ్యేయ్యం నామ. అథ దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన మహామేఘో వుట్ఠహిత్వా పఠమం సుఖుమం వస్సతి. అనుపుబ్బేన కుముదనాళయట్ఠిముసలతాలక్ఖన్ధాదిప్పమాణాహి ధారాహి వస్సన్తో కోటిసతసహస్సచక్కవాళేసు

సబ్బడడ్ఢట్ఠానం పూరేత్వా అన్తరధాయతి. తం ఉదకం హేట్ఠా చ తిరియఞ్చ వాతో సముట్ఠహిత్వా ఘనం కరోతి. పరివటుమం పదుమినిపత్తే ఉదకబిన్దుసదిసం. ఏవం అగ్గిజాలనిబ్బాయనతో యావ కోటిసతసహస్సచక్కవాళపరిపూరతో సమ్పత్తిమహామేఘో, ఇదం సంవట్టట్ఠాయీ నామ, దుతియమసఙ్ఖ్యేయ్యం నామ. కథం తావ మహన్తం ఉదకరాసిం వాతో ఘనం కరోతీతి చే. వివరసమ్పదానతో తం వా తేన పిణ్డియమానం ఘనం కరియమానం పరిక్ఖయమానం అనుపుబ్బేన హేట్ఠా ఓతరతి. ఓతిణ్ణోతిణ్ణే ఉదకే పుబ్బే బ్రహ్మలోకట్ఠానే బ్రహ్మపారి సజ్జ-బ్రహ్మపురోహితమహాబ్రహ్మవసేన పఠమజ్ఝానభూమి పఠమం పాతుభవతి. తతో ఓతిణ్ణోతిణ్ణే ఉదకే చతుకామావచరదేవలోకట్ఠానే అనుక్కమేన పరనిమ్మితవసవత్తీ, నిమ్మానరతీ, తుసితా, యామాతి చత్తారో కామావచరదేవలోకా పాతుభవన్తి. తతో పురిమపథవిట్ఠానం ఓతిణ్ణే పన ఉదకే బలవవాతా ఉప్పజ్జన్తి. తే తం పిదహితద్వారే ధమకరణే ఠితఉదకమివ నిరుస్సాసం కత్వా నిరుజ్ఝన్తి. మధురోదకం పరిక్ఖయం గచ్ఛమానం ఉపరి రసపథవిం సముట్ఠాపేతి సా వణ్ణసమ్పన్నాచేవ హోతి గన్ధరససమ్పన్నా చ, నిరుదకపాయాసస్స ఉపరి పటలం వియ తదా చ ఆభస్సరబ్రహ్మలోకే పఠమతరాభినిబ్బత్తా సత్తా ఆయుక్ఖయా వా పుఞ్ఞక్ఖయా వా తతో చవిత్వా ఇధూపపజ్జన్తి. “పుఞ్ఞక్ఖయా వా”తి ఇమినా బ్రహ్మూనం ఆయుపరిచ్ఛేదం అప్పత్వావ కమ్మక్ఖయేన మరణం విఞ్ఞాయతి. తే హోన్తి సయంపభా అన్తలిక్ఖచరా. తే అగ్గఞ్ఞసుత్తే వుత్తనయేన తం రసపథవిం సాయిత్వా తణ్హాభిభూతా ఆలుప్పకారం పరిభుఞ్జితుం ఉపక్కమన్తి. అథ నేసం సయం పభా అన్తరధాయతి, అన్ధకారో హోతి తే అన్ధకారం దిస్వా భాయన్తి. తతో నేసం భయం నాసేత్వా సూరభావం జనయన్తం పరిపుణ్ణపణ్ణాసయోజనం సూరియమణ్డలం వా పాతుభవతి. తే తం దిస్వా “ఆలోకం పటిలభిమ్హా”తి హట్ఠతుట్ఠా హుత్వా “అమ్హాకం భయం నాసేత్వా సూరభావం జనయన్తో ఉట్ఠితో, తస్మా సూరియో హోతూ”తి సూరియో త్వేవస్స నామం కరోన్తి. అథ సూరియే దివసం ఆలోకం కత్వా అత్థఙ్గతే “యమ్పి ఆలోకం లభిమ్హా, సోపి నో నట్ఠో”తి పున భీతా హోన్తి. తేసం ఏవం హోతి “సాధువతస్స అఞ్ఞం ఆలోకం లభేయ్యామా”తి. తేసం చిత్తం ఞత్వా వియ ఏకూనపఞ్ఞాసయోజనం చన్దమణ్డలం పాతుభవతి . తే తం దిస్వా భియ్యోసోమత్తాయ హట్ఠతుట్ఠా హుత్వా “అమ్హాకం ఛన్దం ఞత్వా వియ ఉట్ఠితో, తస్మా చన్దో హోతూ”తి చన్దోత్వేవస్స నామం కరోన్తి. తతో పభుతి రత్తిదివా పఞ్ఞాయన్తి. అనుక్కమేన చ మాసద్ధమాసఉతుసంవచ్ఛరా. చన్దిమసూరియానం పన పాతుభూతదివసేయేవ సినేరుచక్కవాళహిమవన్తపబ్బతా పాతుభవన్తి, తే చ ఖో అపుబ్బం అచరిమం ఫగ్గుణపుణ్ణమదివసేయేవ పాతుభవన్తి. కథం యథానామ కఙ్గభత్తే పచ్చమానే ఏకప్పహారేనేవ బుబ్బుళకాని ఉట్ఠహన్తి. ఏకే పదేసా థూపథూపా హోన్తి, ఏకే నిన్ననిన్నా, ఏకే సమసమా ఏవమేవ థూపథూపట్ఠానే పబ్బతా హోన్తి, నిన్ననిన్నట్ఠానే సముద్దా, సమసమట్ఠానే దీపాతి ఏవం మనుస్సలోకే సణ్ఠితే చాతుమహారాజికా, తావతింసాతి ద్వే కామావచరదేవలోకా పచ్ఛతో పాతుభవన్తి. భూమనిస్సితా నామ హేతే ద్వే దేవలోకా. ఏవం సమ్పత్తిమహామేఘతో యావ చన్దిమసూరియపాతుభావో, ఇదం వివట్టో నామ తతియమసఙ్ఖ్యేయ్యం నామ. అథ తేసం సత్తానం రసపథవిం పరిభుఞ్జన్తానం కమ్మేన ఏకచ్చే వణ్ణవన్తో, ఏకచ్చే దుబ్బణ్ణా హోన్తి తత్థ వణ్ణవన్తో దుబ్బణ్ణే అతిమఞ్ఞన్తి. తేసం మానాతిమానపచ్చయా సాపి రసపథవీ అన్తరధాయతి. భూమిపప్పటకో పాతుభవతి అథ నేసం తేనేవ నయేన సోపి అన్తరధాయతి, పదాలతా పాతుభవతి, తేనేవ నయేన సాపి అన్తరధాయతి. అకట్ఠపాకో సాలి పాతుభవతి అకణో అథుసో సుద్ధో సుగన్ధో తణ్డులప్ఫలో. తతో నేసం భాజనాని ఉప్పజ్జన్తి తే సాలీ భాజనే ఠపేత్వా పాసాణపిట్ఠియా ఠపేన్తి, సయమేవ జాలసిఖా ఉట్ఠహిత్వా పచతి. సో హోతి ఓదనో సుమనజాతిపుప్ఫసదిసో, న తస్స సూపేన వా బ్యఞ్జనేన వా కరణీయం అత్థి. యంయం రసం భుఞ్జితుకామా హోన్తి, తంతం రసోవ హోతి. తేసం తం ఓళారికం ఆహారం ఆహరతం తతో పభుతి ముత్తకరీసం సఞ్జాయతి. అథ నేసం తస్స నిక్ఖమనత్థాయ వణముఖాని పభిజ్జన్తి. పురిసస్స పురిసభావో, ఇత్థియా ఇత్థిభావో

పాతుభవతి. తత్రసుదం ఇత్థీ పురిసం, పురిసో చ ఇత్థిం అతివేలం ఉపనిజ్ఝాయతి. తేసం అతివేలం ఉపనిజ్ఝాయనభావా కామపరిళాహో ఉప్పజ్జతి. తతో మేథునధమ్మం పటిసేవన్తి. తే అసద్ధమ్మపటిసేవనపచ్చయా విఞ్ఞూహి గరహియమానా విహేఠియమానా తస్స అసద్ధమ్మస్స పటిచ్ఛాదనహేతు అగారాని కరోన్తి.

తే అగారం అజ్ఝావసమానా అనుక్కమేన అఞ్ఞతరస్స అలసజాతికస్స సత్తస్స దిట్ఠానుగతిం ఆపజ్జన్తా సన్నిధిం కరోన్తి. తతో పభుతి కణోపి థుసోపి తణ్డులం పరియోనద్ధన్తి, లాయితట్ఠానమ్పి నప్పటివిరూహతి. తే సన్నిపతిత్వా అనుత్థునన్తి "పాపకా వత భో ధమ్మా సత్తేసు పాతుభూతా, మయం పుబ్బే మనోమయా అహువ్హా"తి. అగ్గఞ్ఞసుత్తే వుత్తనయేన విత్థారేతబ్బం. తతో మరియాదం ఠపేన్తి. అథఞ్ఞతరో సత్తో అఞ్ఞస్స భాగం అదిన్నం ఆదియతి. తం ద్విక్ఖత్తుం పరిభాసిత్వా తతియవారే లేడ్డుదణ్డేహి పహరన్తి. తే ఏవం అదిన్నాదానకలహముసావాదదణ్డదానేసు ఉప్పన్నేసు సన్నిపతిత్వా చిన్తయన్తి, "యంనూన మయం ఏకం సత్తం సమ్మన్నేయ్యామ, యో నో సమ్మా ఖియితబ్బం ఖియేయ్య, గరహితబ్బం గరహేయ్య, పబ్బాజేతబ్బం పబ్బాజేయ్య, మయం పనస్స సాలీనం భాగం అనుపదస్సామా"తి. ఏవం కతసన్నిట్ఠానేసు పన సత్తేసు ఇమస్మిం తావ కప్పే అయమేవ భగవా బోధిసత్తభూతో తేన సమయేన తేసు సత్తేసు అభిరూపతరో చ దస్సనీయతరో చ మహేసక్ఖతరో చ బుద్ధిసమ్పన్నో పటిబలో నిగ్గహపగ్గహం కాతుం తే తం ఉపసఙ్కమిత్వా యాచిత్వా సమ్మనింసు. సో తేన మహాజనేన సమ్మతోతిపి మహాసమ్మతో, ఖేత్తానం అధిపతీతి ఖత్తియో, ధమ్మేన సమేన పరేసం రఞ్జేతీతి రాజాతి, తీహి నామేహి పఞ్ఞాయిత్థ. యఞ్హి లోకే అచ్ఛరియం ఠానం బోధిసత్తోవ తత్థ ఆది పురిసోతి ఏవం బోధిసత్తం ఆదిం కత్వా ఖత్తియమణ్డలే సణ్ఠితే అనుపుబ్బేన బ్రాహ్మణాదయోపి వణ్ణా సణ్ఠహింసు. ఏవం చన్దిమసూరియపాతు భావతో యావ పున కప్పవినాసకమహామేఘో, ఇదం వివట్టట్ఠాయీ నామ చతుత్థమసఙ్ఖ్యేయ్యం నామ. తేనేతం వుచ్చతి మేఘో జాలపరిచ్ఛిన్నో సంవట్టోతి జాలా మేఘపరిచ్ఛిన్నో సంవట్టట్ఠాయీతి వుచ్చతి. మేఘా సూరియపరిచ్ఛిన్నో వివట్టోతి వుచ్చతి. సూరియా మేఘపరిచ్ఛిన్నో వివట్టట్ఠాయీతి వుచ్చతి. చత్తారి ఇమాని కప్పాని మహాకప్పోతి వుచ్చతి. వివట్టట్ఠాయికప్పేయేవ ఉప్పజ్జన్తి బుద్ధాదయోతి. తథా హి ఇమస్మింయేవ వివట్టట్ఠాయిఅసఙ్ఖ్యయ్యకప్పే బుద్ధపచ్చేక బుద్ధసావకచక్కవత్తినో ఉప్పజ్జన్తి, న తీసు అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పేసు. తఞ్చ ఖో అసుఞ్ఞకప్పేయేవ, న సుఞ్ఞకప్పే. తత్థ బుద్ధపచ్చేకబుద్ధసావకచక్కవత్తీహి పుఞ్ఞవన్తపుగ్గలేహి అసుఞ్ఞత్తా అసుఞ్ఞకప్పో నామ. తబ్బిగమేన సుఞ్ఞకప్పో వేదితబ్బో. తేసుపి అసుఞ్ఞకప్పో పఞ్చవిధో హోతి సారకప్పో , మణ్డకప్పో, వరకప్పో, సారమణ్డకప్పో, భద్దకప్పోతి, తేసు యస్మిం కప్పే ఏకోవ బుద్ధో ఉప్పజ్జతి, సో సారకప్పో నామ. యస్మిం కప్పే ద్వే బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తి, సో మణ్డకప్పో నామ. యస్మిం కప్పే తయో ఉప్పజ్జన్తి, సో వరకప్పో నామ. యస్మిం కప్పే చత్తారో బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తి, సో సారమణ్డకప్పో నామ. యస్మిం కప్పే పఞ్చ బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తి, సో భద్దకప్పోనామ. ఇమాని పఞ్చకప్పానియేవ సహేవ సమోధానేత్వా జాతత్తకీసోతత్తకియా నిదానే.

"నన్దో సునన్దో పథవీ, మణ్డో ధరణీ సాగరో;
పుణ్డరీకో ఇమే సత్త, అసఙ్ఖ్యేయ్యా పకాసితా.

పఞ్చ బుద్ధసహస్సాని, హోన్తి నన్దే అసఙ్ఖ్యేయ్యే;
నవ బుద్ధసహస్సాని, సునన్దమ్హి అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

దస బుద్ధసహస్సాని, పథవిమ్హి అసఙ్ఖ్యేయ్యే;

ఏకాదస సహస్సాని, తమ్హి మణ్డే అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

వీసతి బుద్ధసహస్సాని, ధరణిమ్హి అసఙ్ఖ్యేయ్యే;
తింస బుద్ధసహస్సాని, సాగరమ్హి అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

చత్తాలీస సహస్సాని, పుణ్డరీకే అసఙ్ఖ్యేయ్యే;
అసఙ్ఖ్యేయ్యేసు సత్తసు, ఏత్తకాతి పవుచ్చతి.

ఏకంసతసహస్సాని, వీసతి చ సహస్సఞ్చ;
సేసా పఞ్చసహస్సాని, సబ్బబుద్ధేహి మణ్డితా"తి.

వుత్తం. అపరమ్పి వుత్తం.

"భద్దో సబ్బఫుల్లో, సబ్బరతనో ఉసభక్ఖన్ధో;
మానితభద్దో చ పదుమో, ఉసభక్ఖన్తుత్తమేవ చ;
సబ్బభాసో అసఙ్ఖ్యేయ్యో, నవమోతి పవుచ్చతి.

పణ్ణాస బుద్ధసహస్సాని, సబ్బభద్దే అసఙ్ఖ్యేయ్యే;
సట్ఠి బుద్ధసహస్సాని, సబ్బఫుల్లే అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

సత్తతి బుద్ధసహస్సాని, సబ్బరతనే అసఙ్ఖ్యేయ్యే;
అసీతి బుద్ధసహస్సాని, ఉసభక్ఖన్ధే అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

నవుతి బుద్ధసహస్సాని, మానితభద్దే అసఙ్ఖ్యేయ్యే;
వీసతి బుద్ధసహస్సాని, పదుమమ్హి అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

దస బుద్ధసహస్సాని ఉసభమ్హి అసఙ్ఖ్యేయ్యే;
పఞ్చ బుద్ధసహస్సాని, ఖన్తుత్తమే అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

ద్వే చ బుద్ధసహస్సాని, సబ్బభాసే అసఙ్ఖ్యేయ్యే;
అఙ్ఖ్యేయ్యే నవస్మిం, ఏత్తకాతి పవుచ్చతి.

తీణి సతసహస్సాని, సత్తాసీతిసహస్సఞ్చ;
గణనానఞ్చ బుద్ధానం, సబ్బబుద్ధేహి మణ్డితా"తి.

తే సబ్బేపి సమ్మాసమ్బుద్ధే యావ అరిమేత్తేయ్యా సమోధానేత్వా

"సమ్బుద్ధే అట్ఠవీసఞ్చ, ద్వాదసఞ్చ సహస్సకే;

పఞ్చసతసహస్సాని, నమామి సిరసా మహం;
తేసం ధమ్మఞ్చ సఙ్ఘఞ్చ, ఆదరేన నమామహం.

నమక్కారానుభావేన, హిత్వా సబ్బే ఉపద్దవే;
అనేకఅన్తరాయాపి, వినస్సన్తు అసేసతో”తి.

నమస్సనగాథా పవత్తా సా ఊనసఙ్ఖ్యావసేనేవ కతావ భవితబ్బం, తథా హి అమ్హాకం భగవా పోరాణబ్రహ్మదేవబుద్ధం ఆదిం కత్వా యావ పోరాణసక్యగోతమా మనసావ చిన్తేన్తస్స సత్తఅసఙ్ఖ్యేయ్యాని వీతివత్తాని పోరాణసక్యగోతమబుద్ధం ఆదిం కత్వా యావ మజ్ఝిమదీపఙ్కరా వాచామత్తేన నవ అసఙ్ఖ్యేయ్యాని వీతివత్తాని. మజ్ఝిమదీపఙ్కరతో పట్ఠాయ యావ పదుముత్తరబుద్ధా కాయఙ్గవాచఙ్గవసేన చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని వీతివత్తాని. పదుముత్తరబుద్ధతో యావ కకుసన్ధా ఏకమసఙ్ఖ్యేయ్యం వీతివత్తం. ఏవమిమేసు వీసతిఅసఙ్ఖ్యేయ్యేసు బ్రహ్మదేవపోరాణసక్యగోతమబుద్ధానమన్తరే సత్త అసఙ్ఖ్యేయ్యే సబ్బం సమ్పిణ్డేత్వా ఏకసతసహస్సఞ్చ వీసతి సహస్సఞ్చ పఞ్చసహస్సాని చ హోన్తి. పోరాణసక్యగోతమమజ్ఝిమదీపఙ్కరానమన్తరే నవ అసఙ్ఖ్యేయ్యే సబ్బం సమ్పిణ్డేత్వా తీణిసతసహస్సాని సత్తాసీతిసహస్సాని చ హోన్తి. మజ్ఝిమదీపఙ్కరతో యావ మేత్తేయ్యా అట్ఠవీసాతి సబ్బం సమోధానేత్వా అట్ఠవీసఞ్చ ద్వాదససహస్సఞ్చ పఞ్చసతసహస్సాని చ హోన్తి తస్మా ఊనసఙ్ఖ్యాతి వేదితబ్బా. పరిపుణ్ణసఙ్ఖ్యావసేన ఇచ్ఛమానేహి చిన్తేతబ్బావ. ఏసా చ సఙ్ఖ్యావిచారణా నిదానే వుత్తావ.

ఏవం “చిన్తితం సత్తసఙ్ఖ్యేయ్యం, నవసఙ్ఖ్యేయ్యవాచకం;
కాయవాచా చతుసఙ్ఖ్యేయ్యం, బుద్ధత్తంసముపాగమీ”తి.

వుత్తేసు వీసతిఅసఙ్ఖ్యేయ్యేసు పవత్తఅసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పవసేనేవ కతా. అత్థతో పన సారకప్పమణ్డకప్పవరకప్పసారమణ్డకప్పభద్దకప్పవసేన పఞ్చవిధాతి వేదితబ్బా. ఇమాని పఞ్చనామాని బుద్ధుప్పాదకప్పేయేవ లబ్భన్తి, అనుప్పన్నకప్పే పన సుఞ్ఞకప్పోత్వేవ నామం లబ్భతి తథా హి కప్పసణ్ఠహనకాలే సబ్బపఠమం మహాబోధిపల్లఙ్కట్ఠానేయేవ పదుమినిగబ్భా ఉప్పజ్జతి. సా యస్మిం కాలే ఏకో బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, ఏకో పదుమినిగబ్భో అట్ఠపరిక్ఖారేహి సహ ఉప్పజ్జతి. తం దిస్వా సుద్ధావాసబ్రహ్మునో నేమిత్తపాఠకా అరహన్తో ఇమస్మిం కప్పే ఏకో బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతీతి సఞ్జాతపీతిసోమనస్సా హుత్వా అట్ఠపరిక్ఖారే గహేత్వా బ్రహ్మలోకే ఠపేన్తి “యదా బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతి, తదా దస్సామా”తి. ఏవం ద్వే తయో చత్తారో పఞ్చ బుద్ధా ఉప్పజ్జిస్సన్తి, తదా ద్వే తీణి చత్తారి పఞ్చ పదుమినిగబ్భా అట్ఠపరిక్ఖారేహి సహ ఉప్పజ్జన్తి. తఞ్చ ఖో ఏకస్మిం యేవ నాళేకేక బద్ధా హుత్వా ఉప్పజ్జన్తి. ఏవం కప్పసణ్ఠహనకాలతో పట్ఠాయేవ ఇమాని పఞ్చ నామాని లబ్భన్తీతి వేదితబ్బాని. ఏత్తావతా ఇమస్మింయేవ వివట్టట్ఠాయీఅసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పే బుద్ధాదయో మహేసక్ఖా పుఞ్ఞవన్తో చక్కవత్తిరాజానో ఉప్పజ్జన్తి, తథా ఆయుకప్పన్తరకప్పానిపి. తత్థ ఆయుకప్పో నామ తేసం తేసం సత్తానం ఆయుపరిచ్ఛేదో. అన్తరకప్పో నామ తత్థ సత్థరోగదుబ్భిక్ఖానం అఞ్ఞతరసంవట్టనేన బహూసు వినాసముపగతేసు అవసిట్ఠసత్తసన్తా నప్పవత్తకుసలకమ్మానుభావేన దసవస్సతో పట్ఠాయ అనుక్కమేన అసఙ్ఖ్యేయ్యాయుకప్పప్పమాణేసు సత్తేసు పన అధమ్మసమాదానవసేన కమేన పరిహాయిత్వా దసవస్సాయుకేసు జాతేసు రోగాదీనమఞ్ఞతరసంవట్టనేన సత్తానం వినాసప్పత్తి యావ అయమేకో అన్తరకప్పో. ఏవం పరిచ్ఛిన్న అన్తరకప్పవసేన చతుసట్ఠిఅన్తరకప్పో ఏకో అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పో వీసతి అన్తరకప్పప్పమాణోతి అపరే వదన్తి. ఇమాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పాని

ఏకో మహాకప్పో నామ. ఏవం తేజో సంవట్టవసేన తావ మహాకప్పానం అన్తరం అగ్గినావ వినస్సతి. యస్మిం పన సమయే కప్పో ఉదకేన నస్సతి, తదా ఆదితోవ కప్పవినాసకమహామేఘో వుట్ఠహిత్వాతి పుబ్బే వుత్తనయేనేవ విత్థారేతబ్బం అయం పన విసేసో యథా తత్థ దుతియసూరియో, ఏవమిధపి కప్పవినాసకో ఖారుదకమహామేఘో వుట్ఠాతి సో ఆదితో సుఖుమం వస్సన్తో అనుక్కమేన మహాధారాహి కోటిసతసహస్సచక్కవాళం పూరేన్తో వస్సతి. ఖారుదకేన ఫుట్ఠఫుట్ఠా పథవీపబ్బతాదయో విలీయన్తి తం ఉదకం వాతేన సమన్తతో ధారితం పథవితో యావ పరిత్తాభా అప్పమాణాభా ఆభస్సరాతి తయోపి దుతియజ్ఝానభూమి ఉదకం గణ్హాతి. తత్థ తయోపి బ్రహ్మలోకే విలీయాపేత్వా సుభ కిణ్హే ఆహచ్చ తిట్ఠతి యావ అణుమత్తం సఙ్ఖారగతం అత్థి, తావ న వూపసమతి. ఉదకానుగతం పన సబ్బసఙ్ఖారగతం అభిభవిత్వా సహసా వూపసమతి అన్తరధానం గచ్ఛతి, హేట్ఠా ఆకాసేన సహ ఉపరి ఆకాసో ఏకో హోతి మహన్ధకారోతి సబ్బం వుత్తసదిసమేవ. కేవలం పనిధ ఓతిణ్ణోతిణ్ణే ఉదకే ఆభస్సరబ్రహ్మలోకం ఆదిం కత్వా లోకపాతుభావో వేదితబ్బో. సుభకిణ్హతో చవిత్వా ఆభస్సరట్ఠానాదీసు సత్తా నిబ్బత్తన్తి ఏత్థాపి కప్పవినాసకమహామేఘతో యావ కప్పవినాసకఉదకపరిచ్ఛేదో సంవట్టో నామ పఠమమసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పో నామాతి చత్తారిఅసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పాని వుత్తసదిసాని ఏవం సత్త మహాకప్పాని సత్తక్ఖత్తుం అగ్గినా విలీయిత్వా అట్ఠమే మహాకప్పే ఉదకేనపి వినాసో చ సణ్ఠహనఞ్చ వేదితబ్బం, ఏవం సత్తసత్తమహాకప్పో సత్తసత్తవారం అగ్గినా విలీయిత్వా అట్ఠమే అట్ఠమే వారే ఆపేన విలీయిత్వా అనుక్కమేన తేసట్ఠిమహాకప్పాని పరిపుణ్ణాని తదా ఆపవారం పటిబాహిత్వా చతుసట్ఠిమే మహాకప్పే వాతేన వినస్సతి తదా ఆదితో కప్పవినాసకమహావాతో వుట్ఠహిత్వాతి సబ్బం పుబ్బే వుత్తనయమేవ. అయం పన విసేసో యథా అగ్గినా వినాసకప్పే దుతియసూరియో, ఏవమిధాపి కప్పవినాసనత్థం వాతో సముట్ఠాతి సో పఠమం సుఖుమరజం ఉట్ఠాపేతి, తతో థూలరజం సణ్హరజం సుఖుమవాలికం సక్ఖరపాసాణాదయోతి యావ కూటాగారమత్తే పాసాణేపి విసమట్ఠానే ఠితమహారుక్ఖేచ ఉట్ఠాపేతి, తే పథవితో నభముగ్గతా న పున పతన్తి, తత్థేవ చుణ్ణవిచుణ్ణా హుత్వా అభావం గచ్ఛన్తి. యథానుక్కమేన హేట్ఠా మహాపథవియా వాతో సముట్ఠహిత్వా పథవిం పరివత్తేత్వా ఉద్ధంమూలం కత్వా ఆకాసే ఖిపతి యోజనసతప్పమాణాపి పథవిప్పదేసా ద్వియోజనతియోజనచతుయోజనపఞ్చయోజనఛయోజనసత్తయోజనప్పమాణాపి భిజ్జిత్వా తే వేగక్ఖిత్తా ఆకాసేయేవ చుణ్ణవిచుణ్ణా హుత్వా అభావం గచ్ఛన్తి చక్కవాళపబ్బతమ్పి వాతో ఉక్ఖిపిత్వా ఆకాసే ఖిపతి తే అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘట్టయన్తా చుణ్ణవిచుణ్ణా హుత్వా వినస్సన్తి ఏతేనేవ భూమట్ఠకవిమానాని ఆకాసట్ఠకవిమానాని చ వినాసేన్తో ఛకామావచరదేవలోకే నాసేత్వా కోటిసతసహస్సచక్కవాళాని వినాసేతి. తత్థ చక్కవాళా చక్కవాళేహి, హిమవన్తా హిమవన్తేహి, సినేరూ సినేరూహి అఞ్ఞమఞ్ఞం సమాగన్త్వా చుణ్ణవిచుణ్ణా హుత్వా వినస్సన్తి. పథవితో యావ పరిత్తసుభా, అప్పమాణసుభా, సుభణిణ్హాతి తయోపి తతియజ్ఝానభూమీ వాతో గణ్హాతి తత్థ తయోపి బ్రహ్మలోకే వినాసేత్వా వేహప్ఫలం ఆహచ్చ అట్ఠాసి. ఏవం సబ్బం సఙ్ఖారగతం వినాసేత్వా సయం వినస్సతి, హేట్ఠా ఆకాసేన సహ ఉపరి ఆకాసో ఏకో హోతి మహన్ధకారోతి సబ్బం వుత్తసదిసం. ఇధ పన సుభకిణ్హబ్రహ్మలోకం ఆదిం కత్వా లోకో పాతుభవతి. వేహప్ఫలతో చవిత్వా సుభకిణ్హాదీసు సత్తా నిబ్బత్తన్తి, తత్థకప్పవినా సకమహామేఘతో యావ కప్పవినాసకవాతుపచ్ఛేదో, ఇదం సంవట్టో నామ, పఠమమసఙ్ఖ్యేయ్యం నామాతి చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పాని ఏకో మహాకప్పో నామాతి సబ్బం తేజోసంవట్టే వుత్తనయమేవ.

వుత్తమ్పి చేతం.

"సత్త సత్త గ్గినా వారా, అట్ఠమే అట్ఠమే దకా;
చతుసట్ఠి యదా పుణ్ణా, ఏకో వాయువరో సియా.

అగ్గినా’భస్సరా హేట్ఠా, ఆపేన సుభకిణ్హతో;
వేహప్ఫలతో వాతేన, ఏవం లోకో వినస్సతీ”తి.

తస్మా తిణ్ణమ్పి పఠమజ్ఝానతలానం ఏకకప్పేపి అవినాసాభావతో సకలకప్పే తేసం సమ్భవో నత్థీతి అసఙ్ఖ్యేయ్య కప్పవసేన తేసం ఆయుపరిచ్ఛేదో దట్ఠబ్బో. దుతియజ్ఝానతలతో పట్ఠాయ పన పరిపుణ్ణమహాకప్పవసేన ఆయుపరిచ్ఛేదో దట్ఠబ్బో, న అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పవసేన. యది దుతియజ్ఝానతలతో పట్ఠాయ పరిపుణ్ణమహాకప్పవసేన ఆయుపరిచ్ఛేదో సియా, కథం ఆభస్సరాదీసు బ్రహ్మానం అట్ఠమహాకప్పాదివసేన ఆయు పరిపుణ్ణం సియా, తథా హి పఠమజ్ఝానతలం సత్తసు వారేసు అగ్గినా వినస్సతి. అట్ఠమే వారే యావ ఆభస్సరా ఉదకేన వినస్సతి పున సత్తవారేసు అగ్గినా పఠమజ్ఝానతలం, పున అట్ఠమేవారే ఉదకేన దుతియజ్ఝానతలం వినస్సతీతి ఏవం అట్ఠమే వారే ఆపవారం పటిబాహిత్వా యావ సుభకిణ్హా వాతేన వినస్సతి ఏవం చతుసట్ఠి పరిపుణ్ణా హోతీతి సచ్చం , హేట్ఠావివట్టట్ఠాయీ అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పవసేన ఏకో సత్త మహాకప్పాని చాతి అట్ఠ కప్పాని ఆభస్సరబ్రహ్మానం ఆయుప్పమాణం హోతి. చతుసట్ఠికప్పేసుపి వివట్టట్ఠాయీఅసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పవసేన ఏకో తే సట్ఠిమహాకప్పాని చాతి చతుసట్ఠికప్పాని సుభకిణ్హానం బ్రహ్మానం ఆయుప్పమాణం హోతి తేన వుత్తం పోరాణేహి.

సత్త సత్త’గ్గినా వారా, అట్ఠమే అట్ఠమే దకా;
చతుసట్ఠి యదా పుణ్ణా, ఏకో వాయువరో సియా’తి.

కేచి పన.

“అగ్గినా’భస్సరా హేట్ఠా, ఆపేన సుభకిణ్హతో;
వేహప్ఫలతో వాతేన, ఏవం లోకో వినస్సతీ”తి.

ఇమిస్సా గాథాయ “ఆభస్సరాతి”చ “సుభకిణ్హతో”తి చ “వేహప్ఫలతో”తి చ అభివిధివసేన వుత్తభావఞ్చ సమతలభావేపి సేట్ఠభూమిత్తా పట్ఠానవసేన వుత్తభావఞ్చ అమఞ్ఞిత్వా సుద్ధావాసభూమీసు వియ ఉపరూపరివసేన భూమిక్కమోతి మఞ్ఞిత్వా.

“పఞ్చభూమి నట్ఠా అగ్గి, అట్ఠ భూమి నట్ఠా దకా;
నవభూమి నట్ఠా వాతా, లోకనట్ఠా తదా సియుం.

పఠమే అగ్గి ద్వత్తింస, దుతియే ఆది సోళస;
దుతియభూమే మజ్ఝే అట్ఠమం, తం ఛప్పఞ్ఞాస వారకం.

ఆభస్సరమ్హి చతుత్థం, పరిత్తసుభమ్హి ద్వే జలం;
అప్పమాణసుభం ఏకవారం, మతం ఉదకసత్తమ”న్తి.

వదన్తి తేసం వాదే ఆభస్సరతో హేట్ఠా పఞ్చభూమి అగ్గినట్ఠా, సుభకిణ్హతో హేట్ఠా అట్ఠభూమి ఉదకనట్ఠాతి వదన్తి. సమతలదీపనత్థం సన్దేహచ్ఛేదనత్థం ఏవం గహితాతి ఏకభవపరియోసానం సన్ధాయ పటిసన్ధిభవఞ్చాతి ఆది వుత్తన్తి. ఇమిస్సాపి అత్థం దుగ్గహితేన గహేత్వా పటిసన్ధిభవఙ్గవసేన సదిసభావమేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి పరికప్పేన్తి సో అయుత్తరూపో

వియ దిస్సతి అతివియ మిచ్ఛాగాహో చ హోతి అగ్గఞ్ఞసుత్తవిసుద్ధిమగ్గాదీహి విరుజ్ఝనతో సంవట్టసీమాపి విరుద్ధా తత్థ పఠమజ్ఝానతలం ఉపాదాయ అగ్గినా, దుతియజ్ఝానతలం ఉపాదాయ ఉదకేన, చతుత్థజ్ఝానతలం ఉపాదాయ వాతేన వినస్సతీతి వుత్తవచనేనాపి విరుజ్ఝతేవ తస్మా "ఆభస్సరా"తి చ "సుభకిణ్హతో"తి చ "వేహప్ఫలతో"తి చ ఏత్థాభివిధివసేన అత్థో గహేతబ్బో. అఞ్ఞథా "ఉపరి పబ్బతా దేవో వస్సతీ"తి ఏత్థ వియ ఆభస్సరసుభకిణ్హవేహప్ఫలానం తేన తేన సంవట్టేన వినాసోపి న భవేయ్య. అయం లోకవిపత్తిపరిచ్ఛేదో. ఏవం బుద్ధో చ దుల్లభో లోకే తి ఇమస్స అత్థో వుత్తోయేవ.

ఇతి సాగరబుద్ధిత్థేరవిరచితే సీమవిసోధనే

కప్పవినాసకణ్డో దుతియో పరిచ్ఛేదో.

౩. నిబ్బానకణ్డో

ఇదాని “సద్ధమ్మసవనమ్పి చాతి ఇమస్స సంవణ్ణనాక్కమో సమ్పత్తో తత్థ సద్ధమ్మసవనమ్పి చ లోకే దుల్లభమేవ తథా హి సద్ధమ్మో నామ తివిధో హోతి. పరియత్తిసద్ధమ్మో, పటిపత్తిసద్ధమ్మో, పటివేధసద్ధమ్మోతి. తత్థ పరియత్తిసద్ధమ్మో నామ తేపిటకం బుద్ధవచనం. పటిపత్తిసద్ధమ్మో నామ తేరసధుతఙ్గాని అసీతి ఖన్ధకవత్తాదయో అభిసమాచారవత్తాదీని. పటివేధసద్ధమ్మో నామ చతుసచ్చప్పటివేధో. తేసు పరియత్తిసద్ధమ్మో ద్విన్నం సద్ధమ్మానం పుబ్బఙ్గమోయేవ పదట్ఠానఞ్చ. కస్మా తంమూలకత్తా తథా హి పరియత్తియా అసతి పటివేధో నామ నత్థి. పరియత్తియా అన్తరహితాయ పటిపత్తి, పటిపత్తియా అన్తరహితాయ అధిగమో అన్తరధాయతి. కిం కారణా అయఞ్హి పరియత్తి పటిపత్తియా పచ్చయో హోతి. పటిపత్తిఅధిగమస్సాపి పరియత్తియేవ పమాణం. తత్థ పటివేధో చ పటిపత్తి చ హోతిపి నహోతిపి. ఏకస్మిఞ్హి కాలే పటివేధధరా భిక్ఖూ బహూ హోన్తి, “ఏస భిక్ఖు పుథుజ్జనో”తి అఙ్గులిం పహరిత్వా దస్సేతబ్బో హోతి. ఇమస్మిం యేవ దీపే ఏకవారం పుథుజ్జనభిక్ఖునామ నాహోసి. పటిపత్తిపూరకాపి కదాచి బహూ హోన్తి కదాచి అప్పా. ఇతి పటివేధో చ పటిపత్తి చ హోతిపి న హోతిపి. సాసనస్స ఠితియా పన పరియత్తియేవ పమాణం పణ్డితో హి తేపిటకం సుత్వా ద్వేపి పూరేతి, యథా అమ్హాకం బోధిసత్తో ఆళారస్స సన్తికే పఞ్చ అభిఞ్ఞా సత్త చ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతన సమాపత్తియా పరికమ్మం పుచ్ఛి. సో “న జానామీ”తి ఆహ. తతో ఉదకస్స సన్తికం గన్త్వా అధిగతవిసేసం సంసన్దిత్వా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనస్స పరికమ్మం పుచ్ఛి. సో ఆచిక్ఖి, తస్స వచనసమనన్తరమేవ మహాసత్తో తం సమ్పాదేసి ఏవమేవ పఞ్ఞవా భిక్ఖు పరియత్తిం సుత్వా ద్వేపి పూరేతి తస్మా పరియత్తియా ఠితాయ సాసనం ఠితం హోతి యథా మహాతళాకస్స పాళియా థిరాయ ఉదకం న ఠస్సతీతి న వత్తబ్బం ఉదకే సతి పదుమాదీని పుప్ఫాని న పుప్ఫిస్సన్తీతి న వత్తబ్బం ఏవమేవ మహాతళాకస్స థిరపాళిసదిసే తేపిటకే బుద్ధవచనే సతి మహాతళాకే ఉదకసదిసా పటిపత్తిపూరకా కులపుత్తా నత్థీతి న వత్తబ్బం. తేసు సతి మహాతళాకేసు పదుమాదీని పుప్ఫాని వియ సోతాపన్నాదయో అరియపుగ్గలా నత్థీతి న వత్తబ్బం, ఏకన్తతో పరియత్తియేవ పమాణం పరియత్తియా అన్తరహితాయ పటిపత్తిపటివేధానం అన్తరధానతో. తత్థ పరియత్తినామ తేపిటకం బుద్ధవచనం సాట్ఠకథా పాళియావ సా తిట్ఠతి, తావ పరియత్తి పరిపుణ్ణా హోతి. గచ్ఛన్తే కాలే కలియుగరాజానో అధమ్మికా హోన్తి తేసు అధమ్మికేసు రాజామచ్చాదయో అధమ్మికా హోన్తి తథా రట్ఠజనపదవాసినోపి అధమ్మికా ఏతేసం అధమ్మికతాయ న దేవో సమ్మా వస్సతి, తతో సస్సాని న సమ్పజ్జన్తి. తేసు సమ్పజ్జన్తేసు పచ్చయదాయకా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పచ్చయే దాతుం న సక్కోన్తి. భిక్ఖూ పచ్చయేహి కిలమన్తా అన్తేవాసికే సఙ్గహేతుం న సక్కోన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే పరియత్తి పరిహాయతి, అత్థవసేన ధారేతుం న సక్కోన్తి, పాళివసేనేవ ధారేన్తి. తతో కాలే గచ్ఛన్తే పాళిమ్పి సకలం ధారేతుం న సక్కోన్తి పఠమం అభిధమ్మపిటకం పరిహాయతి. పరిహాయమానం మత్థకతో పట్ఠాయ పరియత్తి హాయతి పఠమఞ్హి మహాపకరణం పరిహాయతి. తస్మిం పరిహాయమానే యమకం, కథావత్థు, పుగ్గలపఞ్ఞత్తి, ధాతుకథా, విభఙ్గో, ధమ్మసఙ్గహోతి ఏవం అభిధమ్మపిటకే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ సుత్తన్తపిటకం పరిహాయతి. పఠమఞ్హి అఙ్గుత్తరనికాయో పరిహాయతి. తస్మిమ్పి పఠమం ఏకాదసనిపాతో…పే… తతో ఏకనిపాతోతి ఏవం అఙ్గుత్తరే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ సంయుత్తనికాయో పరిహాయతి, పఠమం మహావగ్గో పరిహాయతి. తతో పట్ఠాయ సళాయతనవగ్గో, ఖన్ధవగ్గో, నిదానవగ్గో, సగాథావగ్గోతి ఏవం సంయుత్తనికాయే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ మజ్ఝిమనికాయో పరిహాయతి పఠమఞ్హి ఉపరిపణ్ణాసకో పరిహాయతి. తతో మజ్ఝిమపణ్ణాసకో, తతో మూలపణ్ణాసకోతి ఏవం మజ్ఝిమనికాయే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ దీఘనికాయో పరిహాయతి, పఠమఞ్హి పాథియవగ్గో పరిహాయతి తతో మహావగ్గో, తతో ఖన్ధకవగ్గోతి దీఘనికాయే పరిహీనే సుత్తన్తపిటకం పరిహీనం నామ

హోతి. వినయపిటకేన సద్ధిం జాతకమేవ ధారేన్తి. వినయపిటకం లజ్జినో ధారేన్తి. లాభకామా పన సుత్తన్తే కథితేపి సల్లక్ఖేన్తా నత్థీతి జాతకమేవ ధారేన్తి. గచ్ఛన్తే కాలే జాతకమ్పి ధారేతుం న సక్కోన్తి. అథ నేసం పఠమం వేస్సన్తరజాతకం పరిహాయతి. తతో పటిలోమక్కమేన పుణ్ణకజాకతకం, మహానారదకస్సపజాతకం పరిహాయతి. వినయపిటకమేవ ధారేన్తి. గచ్ఛన్తే కాలే తమ్పి మత్థకతో పరిహాయతి పఠమఞ్హి పరివారో పరిహాయతి, తతో ఖన్ధకో భిక్ఖునీవిభఙ్గో మహావిభఙ్గోతి అనుక్కమేన ఉపోసథక్ఖన్ధకమత్తమేవ ధారేన్తి, తదా పరియత్తి అనన్తరహితావ హోతి. యావ పన మనుస్సేసు చతుప్పదికగాథాపి పవత్తతి, తావ పరియత్తి అనన్తరహితావ హోతి. యదా సద్ధో పసన్నో రాజా హత్థిక్ఖన్ధే సువణ్ణచఙ్కోటకమ్హి సహస్సత్థవికం ఠపాపేత్వా "బుద్ధేహి కథితం చతుప్పదికం గాథం జానన్తో ఇమం సహస్సం గణ్హతూ"తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా గణ్హకం అలభిత్వా ఏకవారం చరాపితే న సుణన్తాపి హోన్తి అసుణన్తాపి, యావ తతియం చరాపేత్వా గణ్హకం అలభిత్వా రాజపురిసా సహస్సత్థవికం పున రాజకులం పవేసేన్తి, తదా పరియత్తిఅన్తరహితా నామ హోతి. ఏవం పరియత్తియా అన్తరహితాయ పటిపత్తిపి పటివేధోపి అన్తరహితోవ హోతి. సద్ధమ్మసవనస్స దుల్లభభావో ధమ్మసోణ్డకవత్థునా దీపేతబ్బో అమ్హాకం కిర సమ్మాసమ్బుద్ధో కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధస్స ధమ్మరాజస్స సాసనన్తరధానతో నచిరేనేవ కాలేన బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తో ధమ్మసోణ్డకరాజకుమారో హుత్వా పితుఅచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ కస్సపదసబలేన దేసితం ధమ్మం సోతుకామో హుత్వా మాసమత్తం రజ్జం కత్వా అమ్హాకం సమ్మాసమ్బుద్ధో ఇమస్మిం యేవ భద్దకప్పే రజ్జం కారేత్వా దేవనగరసదిసే బారాణసినగరే చక్కవత్తిరజ్జసదిసం రజ్జం కరోన్తో ఏవం చిన్తేసి... "మయ్హం ఏవరూపం రజ్జం కిం విలాసం రజ్జానుభావం సద్ధమ్మవియోగేన, దివాకరవిరహితో ఆకాసో వియ, ససఙ్కవిరహితరత్తి వియ, దాఠావిరహితగజో వియ, వేలన్తవిరహితమహాసముద్దో వియ చక్ఖువిరహిత సుసజ్జితవదనం వియ, సుగన్ధవిరహితపారిఛత్తపుప్ఫం వియ, చతుఅక్ఖరనియమితధమ్మదేసనావియోగేన మయ్హం ఇదం రజ్జం న సోభతీ"తి చిన్తేత్వా సువణ్ణచఙ్కోటకేన సహస్సత్థవికం భణ్డకం సుసజ్జితం మఙ్గలహత్థికుమ్భే ఠపేత్వా బారాణసీనగరే మహావీథియం భేరిం చరాపేతి "ఏకపదికం వా ద్విపదికం వా తిపదికం వా చతుప్పదికం వా ధమ్మపదం జానన్తస్స దమ్మీ"తి ఏవం భేరిం చరాపేత్వా ధమ్మజాననకం అలభిత్వా పునప్పునం ద్విసహస్సం తిసహస్సం యావ సతసహస్సం కోటి ద్వే సహస్సకోటి, సతసహస్సకోటి గామనిగమజనపదసేనాపతిట్ఠానం ఉపరాజట్ఠానం. పరియోసానే ధమ్మదేసకం అలభిత్వా అత్తనో సువణ్ణపీఠకం సేతచ్ఛత్తం చజిత్వాపి ధమ్మదేసకం అలభిత్వా రజ్జసిరిం పహాయ అత్తానం చజిత్వా "ధమ్మదేసకస్స దాసో హుత్వాపి ధమ్మం సోస్సామీ"తి వత్వా ఏవమ్పి ధమ్మ దేసకం అలభిత్వా విప్పటిసారీ హుత్వా "కిం మే సద్ధమ్మవియోగేన రజ్జేనాతి అమచ్చానం రజ్జం నియ్యాతేత్వా సద్ధమ్మగవేసకో హుత్వా ధమ్మసోణ్డకమహారాజా మహావనం పావిసి ధమ్మసోణ్డకమహారాజస్స సద్ధమ్మసవనం సన్ధాయ పవిట్ఠక్ఖణే సక్కదేవమహారాజస్స వేజయన్తపాసాదో సహేవ కిణ్ణికాయ కమ్పో అహోసి, పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం అహోసి. సక్కోదేవరాజా కేనకారణేన పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం అహోసీ"తి చిన్తేత్వా అత్తనో సహస్సనేత్తేన దేవమనుస్సేసు విత్థారేత్వా ఓలోకేన్తో ధమ్మగవేసకో హుత్వా వనం పవిట్ఠం ధమ్మసోణ్డకమహారాజానం దిస్వా చిన్తేసి... "అజ్జ మే అత్తానమ్పి జహాయ రక్ఖసవేసం మాపేత్వా ఏతం అనిచ్చపరిదీపనం జాతిజరాబ్యాధిమరణం సకలసరీరే దోసం దస్సేత్వా ధమ్మం దేసేత్వా ఏతం సకరజ్జేయేవ పతిట్ఠాపేతబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా సక్కో దేవరాజా యక్ఖసరూపం మాపేత్వా బోధిసత్తస్స అభిముఖో అవిదూరే అత్తానం దస్సేసి. తం దిస్వా ధమ్మసోణ్డకమహారాజా ఏవం చిన్తేసి... "ఏవంరూపో నామ రక్ఖసో ధమ్మం జానేయ్యా"తి, చిన్తేత్వా అవిదూరే ఠానే ఠత్వా పుచ్ఛామీతి రక్ఖసేన సద్ధిం సల్లపన్తో ఆహ "సామిపుణ్ణదేవరాజ ఇమస్మిం పన వనఘనే వసనకదేవరాజా కిం నుఖో ధమ్మం జానాసీ"తి, దేవతా "మహారాజ ధమ్మం జానామీ"తి ఆహ. "యది ధమ్మం జానాసి, మయ్హం ధమ్మకథం కథేథా"తి ఆహ. "అహం తుయ్హం ధమ్మం కథేస్సామి, త్వం మయ్హం కీదిసం ధమ్మకథికస్స సక్కారం

కరిస్ససీ”తి ఆహ. “ఏవం సన్తే మయ్హం ధమ్మం కథేత్వా పచ్ఛా మయ్హం సరీరే మంసం ఖాదిస్ససీ”తి ఆహ. “అహం మహారాజ ఛాతో హుత్వా ధమ్మం కథేతుం న సక్కోమీ”తి ఆహ. “యది తుమ్హే పఠమం మంసం ఖాదథ, ధమ్మం కో సుణిస్సతీ”తి ఆహ. పున సో రక్ఖసో “నాహం ధమ్మం దేసేతుం సక్కోమీ”తి. పున రాజా “మయ్హం ధమ్మపటిలాభఞ్చ తుమ్హాకం మంసపటిలాభఞ్చ తుమ్హే జానిత్వా మయ్హం ధమ్మం దేసేథా”తి ఆహ. అథ సక్కో దేవరాజా “సాధు హోథా”తి వత్వా అవిదూరే ఠానే ఉబ్బేధేన తిగావుతమత్తం మహన్తం అఞ్జనపబ్బతం మాపేత్వా ఏవమాహ... “సచే మహారాజ ఇమం పబ్బతముద్ధనిం ఆరూయ్హ ఆకాసా ఉప్పతిత్వా త్వం మమ ముఖే పతిస్ససి, అహం తే ఆకాసగతకాలే ధమ్మం దేసేస్సామి, ఏవం సన్తే తుయ్హఞ్చ ధమ్మప్పలాభో మయ్హఞ్చ మంసపటిలాభో భవిస్సతీ”తి ఆహ. తస్స కథం సుత్వా ధమ్మసోణ్డకమహారాజా “అనమతగ్గే సంసారే పురిసో హుత్వా అధమ్మసమఙ్గీ హుత్వా అధమ్మస్సేవ అత్థాయ పాణాతిపాతో అదిన్నాదానో కామేసుమిచ్ఛాచారో సూకరికో ఓరబ్భికో సాకుణి కో చోరో పరదారికో తం గహేత్వా సీసచ్ఛిన్నానం లోహితం చతూసు మహాసముద్దేసు ఉదకతోపి బహుతరం మాతాపితుఆదీనమ్పి మనాపానం అత్థాయ రోదన్తానం అస్సు చతూసుమహాసముద్దేసు ఉదకతోపి బహుతరం, ఇమం పన సరీరం ధమ్మస్స అత్థాయ విక్కిణామి తం మహప్ఫలఞ్చ మనాపఞ్చా”తి చిన్తేత్వా “సాధు మారిస ఏవం కరోమీ”తి పబ్బతం ఆరూయ్హ పబ్బతగ్గే ఠితో “మమ రజ్జేన సద్ధిం మయ్హం సజీవసరీరం సద్ధమ్మస్సత్థాయ దస్సామీ”తి సోమనస్సో హుత్వా “ధమ్మం కథేథా”తి సద్ధమ్మత్థాయ జీవితం పరిచ్చజిత్వా ఆకాసతో ఉప్పతిత్వా ధమ్మం కథేథాతి ఆహ. అథ సక్కో దేవరాజా సకత్తభావేన సబ్బాలఙ్కారేహి పటిమణ్డితో అతివియ సోతుం సోమనస్సో ఆకాసతో పతన్తం దిబ్బఫస్సేన పరామసన్తో ఉరేన పటిగ్గణ్హిత్వా దేవలోకం నేత్వా పణ్డుకమ్బలసిలాసనే నిసీదాపేత్వా మాలాగన్ధాదీహి పూజేత్వా ధమ్మసోణ్డకమహారాజస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఇమం గాథమాహ.

> “అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా, ఉప్పాదవయధమ్మినో;
> ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి, తేసం వూపసమో సుఖో”తి.

ఏవం సక్కో ధమ్మసోణ్డకమహారాజస్స ధమ్మం దేసేత్వా దేవలోకసమ్పత్తిం దస్సేత్వా దేవలోకతో ఆనేత్వా సకరజ్జే పతిట్ఠాపేత్వా అప్పమాదేన ఓవదిత్వా దేవలోకమేవ అగమాసి ఏవం సద్ధమ్మసవనస్సాపి దుల్లభభావో వేదితబ్బో. ఏవం పరియత్తిఅన్తరధానేన పటిపత్తి పటివేధాపి అన్తరధాయన్తి. ఏత్థ చ తీణి పరినిబ్బానాని వేదితబ్బాని కతమాని తీణి పరినిబ్బానాని. కిలేసపరినిబ్బానం, ఖన్ధపరినిబ్బానం, ధాతుపరినిబ్బానన్తి. తత్థ కిలేసపరినిబ్బానం బోధిమణ్డేయేవ హోతి, భగవా హి బోధిమణ్డేయేవ వీరియపాదేహి సీలపథవియం పతిట్ఠాయ సద్ధాహత్థేన కమ్మక్ఖయకరం ఞాణఫరసుం గహేత్వా సబ్బే లోభదోసమోహవిపరీతమనసికారఅహిరీకానోత్తప్పకోధూపనాహమక్ఖపళాస-
ఇస్సామచ్ఛరియమాయాసాఠేయ్యథమ్భసారమ్భమానాతి
మానమదపమాదతణ్హా'విజ్జాతివిధాకుసలమూలదుచ్చరితసంకిలేసమలవిసమసఞ్ఞావితక్క
పపఞ్చచతుబ్బిధవిపరియేసఆసవగన్థఓఘయోగా'గతిగన్థు' పాదానపఞ్చచేతోఖిలవినిబన్ధనీవరణా'భినన్దన
ఛవివాదమూలతణ్హాకాయసత్తానుసయ అట్ఠమిచ్ఛత్తనవతణ్హామూలకదసాకుసలకమ్మపథ ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిగత
అట్ఠసతతణ్హావిచరితప్ప భేద సబ్బదరథపరిళాహకిలేససతసహస్సాని, సఙ్ఖేపతో వా పఞ్చ
కిలేసఅభిసఙ్ఖారఖన్ధమచ్చుదేవపుత్తమారే అసేసతో హతా విహతా అనభావంకతా తస్మా సబ్బేపి కిలేసా బోధిమణ్డేయేవ నిబ్బానం నిరోధం గచ్ఛన్తీతి కిలేసనిబ్బానం బోధిమణ్డేయేవ హోతి ఏత్థ చ బోధీతి అరహత్తమగ్గఞ్ఞాణం అధిప్పేతం తథా హి

సబ్బేసమ్పి బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఅరియసావకానం అరహత్తమగ్గక్ఖణేయేవ సబ్బేపి కిలేసా అసేసం నిరోధం నిబ్బానం గచ్ఛన్తి తేపి బుద్ధా ఉగ్ఘటితవిఞ్ఞూవిభజ్జితఞ్ఞూనేయ్యవసేన తివిధా హోన్తి వుత్తఞ్హేతం జాతత్తకీనోతత్తకీనిదానే.

“ఉగ్ఘటితఞ్ఞూనామకో, విభజ్జితఞ్ఞూనో దువే;
తతియో నేయ్యో నామేన, బోధిసత్తో తిధా మతో.

ఉగ్ఘటితఞ్ఞూబోధిసత్తో, పఞ్ఞాధికోతి నామసో;
విభజ్జితఞ్ఞూబోధిసత్తో, వుత్తో వీరియాధికో.

మతో నేయ్యో సద్ధాధికో నామ, బోధిసత్తా ఇమే తయో;
కప్పేచ సతసహస్సే, చతురో చ అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

పూరేత్వా బోధిసమ్భారే, లద్ధబ్యాకరణో పురే;
ఉగ్ఘటితఞ్ఞూబోధిసత్తో, పత్తో సమ్బోధిముత్తమం.

అట్ఠమే చ అసఙ్ఖ్యేయ్యే, కప్పే చ సతసహస్సే;
పూరేత్వా బోధిసమ్భారే, లద్ధబ్యాకరణో పురే.

విపఞ్చితఞ్ఞూబోధిసత్తో, పత్తో సమ్బోధిముత్తమం;
నేయ్యో తు బోధిసత్తో చ, సోళసే అసఙ్ఖ్యేయ్యే.

కప్పే చ సతసహస్సే, లద్ధబ్యాకరణో పురే;
పూరేత్వా బోధిసమ్భారే, పత్తో సమ్బోధిముత్తమ” న్తి.

సుత్తనిపాతఅపదానట్ఠకథాసు పన “బుద్ధానం ఆనన్ద హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చ, మజ్ఝిమపరిచ్ఛేదేన అట్ఠ అసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చ, ఉపరిమపరిచ్ఛేదేన సోళసాసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చ. ఏతేచ పఞ్ఞాధికసద్ధాధికవీరియాధికవసేన వేదితబ్బాతి వుత్తం తేసు పఞ్ఞాధికో చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చ, సద్ధాధికో అట్ఠఅసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చ, వీరియాధికో సోళసఅసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చాతి వేదితబ్బం. తత్థ పఞ్ఞాధికో యోనిగతివిఞ్ఞాణట్ఠితిసత్తావాసేసు సంసరన్తోపి పఞ్ఞాబహుల్లవసేన సమ్పన్నజ్ఝాసయ సమ్భవతో ఖిప్పఞ్ఞేవ తస్స సమ్బోధి. సద్ధాధికో పన మన్దపఞ్ఞత్తా అస్సద్దహితబ్బేపి సద్దహతి, తస్మా తస్స మన్దఞ్ఞేవ సమ్బోధి. వీరియాధికో పన ఉభయమన్దో అస్సద్దహితబ్బమ్పి సద్దహతి, అకత్తబ్బమ్పి కరోతి, రాజా పసేనదికోసలో యథా సో హి సబ్బఞ్ఞూబుద్ధే ధరమానేయేవ అగమనీయమ్పి పరదారం గన్తుం చిత్తం ఉప్పాదేత్వా పరం జీవితా వోరోపేతుం ఆరద్ధో నేరయికానం విరవన్తానం దు-స-న-సోతి సద్దమ్పి సుత్వా అతివిమూళ్హో సబ్బఞ్ఞూబుద్ధం ఠపేత్వా మిచ్ఛాదిట్ఠిబ్రాహ్మణం పుచ్ఛిత్వా తస్స వచనేన సబ్బజనానం యఞ్ఞత్థాయ దుక్ఖం ఉప్పాదేసి కో పనవాదో అనుప్పన్నే బుద్ధే, తథా హి ఏస కస్సపభగవతో సాసనన్తరధానేన అన్ధభూతే లోకే బారాణసియం రాజా హుత్వాపి నిగ్రోధరుక్ఖదేవతాయ యఞ్ఞత్థాయ ఏకసతరాజానో మహేసీహి సద్ధిం మారేతుం ఆరద్ధో. ఏవం వీరియాధికో ఉభయమన్దో, తస్మా తస్స సమ్బోధి అతిమన్దోతి ఏవం

పఞ్ఞాధికసద్ధాధికవీరియాధికవసేన కాలస్సాపి రస్సదీఘభావో వేదితబ్బోతి. పచ్ఛిమనయోఏవ పసంసితబ్బోతి అయమేత్థ అమ్హాకం అత్తనోమతి. ఖన్ధపరినిబ్బానం పన కుసినారాయ ఉపవత్తనే మల్లానం సాలవనే యమకసాలానమన్తరే వేసాఖపుణ్ణమదివసే పచ్చూససమయే ఏకూనవీసతియా చుతిచిత్తేసు మేత్తాపుబ్బభాగస్స సోమనస్సఞాణసమ్పయుత్తఅసఙ్ఖారికకుసలచిత్తసదిసేన మహావిపాకచిత్తేన అబ్యాకతేన చరిమకం కత్వా కత్థచి భవే పటిసన్ధివిఞ్ఞాణస్స అనన్తరపచ్చయో హుత్వా కమ్మతణ్హాకిలేసేహి అనుపాదానో సబ్బుపధిపటినిస్సగ్గో ఉపాదిన్నకక్ఖన్ధపరిచ్చాగో హోతీతి వేదితబ్బం. విత్థారో పన దీఘనికాయే మహావగ్గే మహాపరినిబ్బానసుత్తవణ్ణనాయం ఓలోకేతబ్బో. తత్థ విదేసం గచ్ఛన్తో పురిసో సబ్బం ఞాతిజనం ఆలిఙ్గేత్వా సీసే చుమ్బిత్వా గచ్ఛతి వియ భగవాపి నిబ్బానపురం పవిసన్తో సబ్బేపి చతువీసతికోటిసతసహస్ససమాపత్తియో అనవసేసం సమాపజ్జిత్వా యావ సఞ్ఞావేదయితం, తతోపి వుట్ఠాయ యావ నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖిత్వా భవఙ్గచిత్తేన అబ్యాకతేన దుక్ఖసచ్చేన పరినిబ్బాయి. పాళియం పన “చతుత్థజ్ఝానా వుట్ఠహిత్వా సమనన్తరా భగవా పరినిబ్బాయీ”తి వుత్తం తత్థ ద్వే సమనన్తరా ఝానసమనన్తరా, పచ్చవేక్ఖణసమనన్తరాతి. తత్థ ఝానా వుట్ఠాయ భవఙ్గం ఓతిణ్ణస్స తత్థేవ పరినిబ్బానం ఝానసమనన్తరం నామ. ఝానా వుట్ఠహిత్వా పున ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖిత్వా భవఙ్గం ఓతిణ్ణస్స తత్థేవ పరినిబ్బానం పచ్చవేక్ఖణసమనన్తరం నామ. భగవా పన ఝానసమనన్తరా అపరి నిబ్బాయిత్వా పచ్చవేక్ఖణసమనన్తరమేవ పరినిబ్బాయీతి వేదితబ్బం, తేనేవాహ “భగవా పన ఝానం సమాపజ్జిత్వా ఝానా వుట్ఠాయ ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖిత్వా భవఙ్గచిత్తేన అబ్యాకతేన దుక్ఖసచ్చేన పరినిబ్బాయీ”తి. ఏత్థ భగవతో పరినిబ్బానచిత్తస్స కిం ఆరమ్మణం కమ్మం వా హోతి, ఉదాహు కమ్మనిమిత్తగతినిమిత్తాని, అథ నిబ్బానన్తి అపరే ఏవం వదన్తి.

నాహు అస్సాసపస్సాసా, ఠితచిత్తస్స తాదినో;
అనేజో సన్తి'మారబ్భ, యంకాల'మకరీ ముని.

అసల్లీనేన చిత్తేన, వేదనం అజ్ఝవాసయి;
పజ్జోతస్సే'వ నిబ్బానం, విమోక్ఖో చేతసో అహూ'తి.

ఇమిస్సాగాథాయ “యం యో ముని అనేజో సన్తి నిబ్బానం ఆరబ్భ కాలం అకరీ”తి యోజేత్వా భగవతో పరినిబ్బానచిత్తస్స నిబ్బానారమ్మణన్తి తమయుత్తం, పటిసన్ధిభవఙ్గచుతీనం నిబ్బానారమ్మణస్స అనారహత్తా “నిబ్బానం గోత్రభుస్స వోదానస్స మగ్గస్స ఆరమ్మణపచ్చయేనపచ్చయో, నిబ్బానం ఫలస్స ఆవజ్జనాయా”తి పట్ఠానపాళియా జవనఆవజ్జనానమేవ అధిప్పేతత్తా తస్మా ఏత్థ “యం యో ముని ఫలసమాపత్తియా అనేజో అనేజసఙ్ఖాతో తణ్హారహితో సన్తిం నిబ్బానం ఆరబ్భ ఆరమ్మణం కత్వా కాలం అసీతివస్సపరిమాణం అకరి అతిక్కమీ”తి యోజనా కాతబ్బా. కేచి పన ఏవం వదన్తి... “కత్థచి పన అనుప్పజ్జమానస్స ఖీణాసవస్స యథోపట్ఠితం నామరూపధమ్మాదికమేవ చుతిపరియోసానానం గోచరభావం గచ్ఛతి, న కమ్మ-కమ్మనిమిత్తాదయో”తి వుత్తత్తా కమ్మనిత్తగతినిమిత్తాని అరహతో చుతిచిత్తస్స ఆరమ్మణభావం న గచ్ఛన్తీతి తమ్పి అయుత్తమేవ అయఞ్హేత్థత్థో కత్థచి పన భవే అనుప్పజ్జమానస్స ఖీణాసవస్స అరహతో యథా యథా యేన యేన పకారేన ఉపట్ఠితం నామరూపధమ్మాదికమేవ చుతిపరియోసానం ఆవజ్జనజవనచిత్తానం గోచరభావం గచ్ఛతి, పున భవాభినిబ్బత్తియా అభావతో. కిం కారణం భూతాని కమ్మకమ్మనిమిత్తగతినిమిత్తాని గోచరభావం న గచ్ఛన్తీతి. చుతిచిత్తస్స పన పటిసన్ధిచిత్తేన గహితం అతీతారమ్మణమేవ గోచరభావం గచ్ఛతి. “నామరూపాదికమేవా తి

ఏత్థ నామ"న్తి చిత్తచేతసికనిబ్బానం రూపన్తి అట్ఠారసవిధం రూపం సఙ్గణ్హాతి. నామఞ్చ రూపఞ్చ నామరూపా. నామరూపా చ తే ధమ్మా చేతి తథా. తే ఆది యేసం తేతి నామరూపధమ్మాది తమేవ నామరూపధమ్మాదికం. ఆదిసద్దేన ఛ పఞ్ఞత్తియో సఙ్గణ్హాతి, తేన నిబ్బానమ్పి అరహతో మరణాసన్నకాలే క్రియజవనస్సపి ఆరమ్మణభావో భవేయ్యాతి అమ్హాకం ఖన్తి వీమంసిత్వా పన గహేతబ్బం. భగవతో నిబ్బానచిత్తస్స పన తుసితపురతో చవిత్వా సిరీమహామాయాయ కుచ్ఛిమ్హి వసితపటిసన్ధిచిత్తేన గహితారమ్మణమేవ ఆరమ్మణం హోతీతి దట్ఠబ్బం తఞ్చ ఖో గతినిమిత్తమేవ, న కమ్మకమ్మనిమిత్తాని. యుత్తితోపి ఆగమతోపి గతినిమిత్తమేవ యుజ్జతి తథా హి తుసితపురేయేవ సేతకేతుదేవపుత్తో హుత్వా దిబ్బగణనాయ చత్తారి సహస్సాని, మనుస్సగణనాయ సత్తపఞ్ఞాసవస్సకోటి,సట్ఠివస్ససతసహస్సాని ఠత్వా పరియోసానే పఞ్చ పుబ్బనిమిత్తాని దిస్వా సుద్ధావాసే అరహన్తబ్రహ్మునా దసహి చక్కవాళసహస్సేహి ఆగమ్మ దేవతావిసేసేహి చ.

"కాలో దేవ మహావీర, ఉప్పజ్జ మాతుకుచ్ఛియం;
సదేవకం తారయన్తో, బుజ్ఝస్సు అమతం పద"న్తి.

యాచియమానో "కాలం దీపఞ్చ దేసఞ్చ, కులం మాతరమేవ చా"తి వుత్తాని పఞ్చ మహావిలోకనాని విలోకేత్వా తుసితపురతో చవిత్వా ఆసాళ్హీపుణ్ణమాయం ఉత్తరాసాళ్హనక్ఖత్తేనేవ సద్ధిం ఏకూనవీసతియా పటిసన్ధిచిత్తేసు మేత్తాపుబ్బభాగమస్స సోమనస్సఞాణసమ్పయుత్తఅసఙ్ఖారికకుసలచిత్తస్స సదిసేన మహావిపాకచిత్తేన పటిసన్ధిం అగ్గహేసి. తదారమ్మణాసన్నవీథితో పుబ్బభాగే ఆలోకితాని కాలదీపదేసకులమాతరవసేన ఇమాని పఞ్చ పటిసన్ధిచిత్తస్స గతినిమిత్తారమ్మణభావేన గోచరభావం గచ్ఛన్తీతి అమ్హాకం ఖన్తి తన్నిన్నతప్పోణతప్పబ్భారవసేన బాహుల్లప్పవత్తితో తేనేవ అభిధమ్మత్థసఙ్గహాదీసు అభిధమ్మత్థ విభావనియం "మరణకాలే యథారహం అభిముఖీభూతం భవన్తరే పటిసన్ధిజనకం కమ్మం వా తం కమ్మకరణకాలే రూపాదికముపలద్ధపుబ్బముపకరణభూతఞ్చ కమ్మనిమిత్తం వా అనన్తరముప్పజ్జమానభవే ఉపలభితబ్బం ఉపభోగభూతం గతినిమిత్తం వా కమ్మబలేన ఛన్నం ద్వారానమఞ్ఞతరస్మిం పచ్చుపట్ఠాసి, తతో పరం తమేవ తథోపట్ఠితమాలమ్బణం ఆరబ్భ విపచ్చమానకకమ్మానురూపం పరిసుద్ధం వా, ఉపక్కిలిట్ఠం వా ఉపపజ్జితబ్బభవానురూపం తత్థోణతంవ చిత్తసన్తానమభిణ్హం పవత్తతి బాహుల్లేన. తమేవ వా పన జనకభూతం కమ్మం అభినవకరణవసేన ద్వారప్పత్తం హోతి. పచ్చాసన్నమరణస్స పన తస్స వీథిచిత్తావసానే భవఙ్గక్ఖయేవా చవనవసేన పచ్చుప్పన్నభవపరియోసానభూతం చుతిచిత్తం ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి. తస్మిం నిరుద్ధావసానే తస్సానన్తరమేవ తథా గహితమాలమ్బణమారబ్భ సవత్థుకమవత్థుకమేవ వా యథారహం అవిజ్జానుసయపరిక్ఖిత్తేన తణ్హానుసయమూలకేన సఙ్ఖారేన జనియమానం సమ్పయుత్తేహి పరిగ్గయ్హమానం సహజాతానమధిట్ఠానభావేన పుబ్బఙ్గమభూతం భవన్తరపటిసన్ధానవసేన పటిసన్ధిసఙ్ఖాతం మానసముప్పజ్జమానమేవ పతిట్ఠాతి భవన్తరే"తి వుత్తం. తత్థ "తత్థోణతంవ చిత్తసన్తానమభిణ్హం పవత్తతి బాహుల్లేనా"తి ఇమినా కమ్మబలేన ఉపట్ఠితం గతినిమిత్తం మరణాసన్నవీథితో పుబ్బే ఏకాహద్వీహాదివసేన సత్తాహమ్పి, సత్తాహతో ఉత్తరిపి ఉప్పజ్జతే వాతి దస్సేతి తథా హి పరిసుద్ధం వా ఉపక్కిలిట్ఠం వా విపచ్చమానకకమ్మానురూపం గతినిమిత్తం చిరకాలమ్పి తిట్ఠతి, అరియగాలతిస్సచోరఘాతకాదయో వియ తథా హి అరియగాలతిస్సో నామ ఉపాసకో సీహళదీపే అత్తనో భరియాయ సుమనాయ సద్ధిం యావజీవం దానాది పుఞ్ఞకమ్మాని కత్వా ఆయూహపరియోసానే అరియగాలతిస్సస్స మరణమఞ్చే నిపన్నస్స ఛదేవలోకతో రథం ఆనేత్వా అత్తనో అత్తనో దేవలోకం వణ్ణేసుం. ఉపాసకో దేవతానం కథం సుత్వా తుసితపురతో ఆహటరథం ఠపేత్వా అవసేసరథే "గహేత్వా గచ్ఛథా"తి ఆహ. సుమనా పన అత్తనో సామికస్స వచనం సుత్వా "కిం తిస్స మరణాసన్నే విలాపం అకాసీ"తి ఆహ. తిస్సో అత్తనో

భరియాయ కథం సుత్వా ఆహ... "అహం విలాపం న కరోమి, దేవలోకతో దేవతా ఛ రథే ఆనేసుం తాహి దేవతాహి సద్ధం కథేమీ"తి. తం నపస్సామి కుహి"న్తి వుత్తే పుప్ఫదామం ఆహరాపేత్వా ఆకాసే ఖిపాపేసి. సా తం పుప్ఫదామం రథసీసే ఓలమ్బమానం దిస్వా గబ్భం పవిసిత్వా సయనే సయిత్వా నాసికవాతం సన్నిరుజ్ఝిత్వా చవిత్వా పాతురహోసి. సా అత్తనో సామికస్స సాసనం పేసేసి... "అహం పన పఠమం ఆగతోమ్హి, త్వం కస్మా చిరాయసీ"తి. ఉభోపి రథే ఠత్వా సబ్బే ఓలోకేన్తానంయేవ తుసితపురం అగమంసు. ఇమస్మిఞ్హి వత్థుస్మిం సామికస్స ఉపట్ఠితగతినిమిత్తం భరియాయ పాకటం హుత్వా పురేతరతుసితపురే నిబ్బత్తిత్వా సామికస్స సాసనం పేసేసి తేన అరియగాలతిస్సస్స చిరకాలం గతినిమిత్తం ఉపట్ఠాతీతి వేదితబ్బం. మనుస్సలోకే హి చిరకాలం తుసితపురే ముహుత్తంవ హోతి. ఏవం పరిసుద్ధం విపచ్చమానకకమ్మానురూపం గతినిమిత్తం చిరకాలం పవత్తతి ఇమినా నయేన దుట్ఠగామణిఅభయధమ్మికఉపాసకాదీనమ్పి వత్థు విత్థారేతబ్బం. చోరఘాతకస్స పన మహానిరయే విపచ్చమానకకమ్మానురూపం నేరయగ్గిజాలాదికం సత్తాహం ఉపట్ఠాతి. సావత్థినగరే కిర పఞ్చసతా చోరా బహినగరే చోరకమ్మం కరోన్తి. అథేకదివసం జనపదపురిసో తేసం అబ్భన్తరో హుత్వా చోరకమ్మం అకాసి, తదా తే సబ్బేపి రాజపురిసా అగ్గహేసుం. రాజా తే దిస్వా "తుమ్హాకం అన్తరే ఇమే సబ్బే మారేతుం సమత్థస్స జీవితం దమ్మీ"తి ఆహ. పఞ్చసతా చోరా అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్బన్ధా అఞ్ఞమఞ్ఞం సహాయకాతి అఞ్ఞమఞ్ఞం మారేతుం న ఇచ్ఛింసు, జనపదమనుస్సో పన "అహం మారేమీ"తి వత్వా సబ్బే మారేసి. రాజా తస్స తుస్సిత్వా చోరఘాతకకమ్మం అదాసి. సో పఞ్చవీసతివస్సాని చోరఘాతకకమ్మం ఆకాసి. రాజా తస్స మహల్లకోతి వత్వా అఞ్ఞస్స చోరఘాతక కమ్మం దాపేసి. సో చోరఘాతకకమ్మా అపనీతో అఞ్ఞతరస్స సన్తికే నాసికవాతం ఉగ్గణ్హిత్వా హత్థపాదకణ్ణనాసాదీహి ఛిన్దితబ్బానం ఊరూధనకట్ఠానం భిన్దన్తమారేతబ్బయుత్తానం నాసికవాతం విస్సజ్జేత్వా మారేతబ్బం మన్తం లభి. సో రాజానం ఆరోచేత్వా నాసికవాతేన చోరఘాతకకమ్మం కరోన్తస్సేవ తింస వస్సాని అతిక్కమి. సో పచ్ఛా మహల్లకో హుత్వా మరణమఞ్చే నిపజ్జి "సత్తదివసేన కాలం కరిస్సతీ"తి. మరణకాలే మహన్తం వేదనం అహోసి. సో మహానిరయే నిబ్బత్తో వియ మహాసద్దం కత్వా దుక్ఖితో హోతి. తస్స సద్దేన భీతా మనుస్సా ఉభతోపస్సే గేహం ఛడ్డేత్వా పలాయింసు. తస్స మరణదివసే సారిపుత్తత్థేరో దిబ్బచక్ఖునా లోకం ఓలోకేన్తో ఏతస్స కాలం కత్వా మహానిరయే నిబ్బత్తమానం దిస్వా తస్స అనుకమ్పం పటిచ్చ గేహద్వారే పాకటో అహోసి. సో కుజ్ఝిత్వా నాసికవాతం విస్సజ్జేసి. యావ తతియం విస్సజ్జమానోపి విస్సజ్జాపేతుం అసక్కోన్తో థేరం అతిరేకేన విరోచమానం దిస్వా చిత్తం పసాదేత్వా పాయాసం థేరస్స దాపేసి. థేరో మఙ్గలం వడ్ఢేత్వా అగమాసి. చోరఘాతకో థేరస్స దిన్నదానం అనుస్సరిత్వా చవిత్వా సగ్గే నిబ్బత్తి, నిరయజాలాదయో అన్తరధాయన్తి. సో అనాగతేపి పచ్చేకబుద్ధో భవిస్సతి. ఏవం ఉపక్కిలిట్ఠం వా విపచ్చమాన కకమ్మానురూపం గతినిమిత్తమ్పి సత్తాహపరమం ఉపట్ఠాతి. అత్థికేహి పన సహస్సవత్థు సగాథావగ్గేసు ఓలోకేతబ్బో. భగవతో పన పరిసుద్ధం మేత్తాపుబ్బభాగస్స సోమనస్స ఞాణసమ్పయుత్తకుసలస్స కమ్మస్స వేగేన కాలదీపదేసకులమాతరవసేన ఇమాని పఞ్చగతినిమిత్తాని చిరకాలం హుత్వా ఉపట్ఠహన్తి. **చిరకాల**న్తి మనుస్సలోకే సత్తాహమత్తం, తుసితపురేముహుత్తమేవ, తథాపి మనుస్సలోకే సత్తాహమత్తే కాలే దేవతానం పఞ్చపుబ్బనిమిత్తాని పఞ్ఞాయన్తి తఞ్చ ఖో పుఞ్ఞవన్తానంయేవ పఞ్ఞాయన్తి, న సబ్బేసం మనుస్సలోకే పుఞ్ఞవన్తానం రాజరాజమహామత్తాదీనం వియ తం దిస్వా మహేసక్ఖా దేవతా జానన్తి, న అప్పేసక్ఖా, మనుస్సలోకే నేమిత్తకా బ్రాహ్మణపణ్డితాదయోవియ. మహేసక్ఖా దేవతా తం పుబ్బనిమిత్తం దిస్వా నన్దవనం నేత్వా "కాలో దేవా"తి ఆదీహి యాచన్తి. మహాసక్కో తత్థేవ నన్దవనుయ్యానే కాలదీపదేసకులమాతరవసేన పఞ్చ విలోకేత్వా చవిత్వా తమారమ్మణం కత్వా మహామాయాయ కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం అగ్గహేసీతి సన్నిట్ఠానమవగన్తబ్బం.

తత్థ **కాల**న్తి మనుస్సలోకే ఏకూనతింసతిమే వస్సే వేసాఖపుణ్ణమదివసే బుద్ధో భవిస్సామీతి కాలం ఓలోకేసి. **దీప**న్తి జమ్బుదీపేయేవ భవిస్సామి, న అఞ్ఞదీపేసూతి దీపం ఓలోకేసి. **దేస**న్తి మజ్ఝిమదేసేయేవ, తఞ్చా ఖో మహాబోధిమణ్డేయేవ, న అఞ్ఞదేసేతి దేసం ఓలోకేసి. **కుల**న్తి ద్వే కులాని ఖత్తియకులబ్రాహ్మణకులవసేన. తత్థ యస్మిం కాలే ఖత్తియకులం లోకే సేట్ఠభావేన "అయమేవ లోకే అగ్గో"తి సమ్మన్నతి, తదా ఖత్తియకులేయేవ బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తి. యస్మిం పన కాలే బ్రాహ్మణకులం అయమేవ లోకే అగ్గోతి, తదా బ్రాహ్మణకులేయేవ బుద్ధా ఉప్పజ్జన్తి. ఇదాని పన ఖత్తియకులమేవ అగ్గోతి సమ్మన్నన్తి. ఖత్తియకులేపి సక్యరాజానోవ లోకే ఉత్తమా, అసమ్భిన్న ఖత్తియకులత్తా తస్మా సక్యరాజకులేయేవ భవిస్సామీతి కులం ఓలోకేసి. **మాతర**న్తి మమ మాతరం దస మాసాని సత్త చ దివసాని ఠస్సతి, ఏత్థన్తరే మమ మాతుయా అరోగో భవిస్సతీతి మాతరమ్పి ఓలోకేసి. బోధిసత్తమాతా పన పచ్ఛిమవయే ఠితా. ఏవం యుత్తితోపి ఆగమతోపి భగవతో నిబ్బానచిత్తస్స పటసన్ధిచిత్తేన గహితనిమిత్తమేవ ఆరమ్మణం హోతీతి వేదితబ్బం.

సబ్బఞ్ఞుజిననిబ్బాన, చిత్తస్స గోచరం సుభం;
విఞ్ఞేయ్యం గతినిమిత్తం, గన్థేహి అవిరోధతో.

ధాతుపరినిబ్బానమ్పి బోధిమణ్డేయేవ భవిస్సతి వుత్తఞ్హేతం ఉపరిపణ్ణాసకే "ధాతుపరినిబ్బానం అనాగతే భవిస్సతి సాసనస్స హి ఓసక్కనకాలే ఇమస్మిం తమ్బపణ్ణిదీపే ధాతుయో సన్నిపతిత్వా మహాచేతియతో నాగదీపే రాజాయతనచేతియం, తతో మహాబోధిపల్లఙ్కం గమిస్సన్తి. నాగభవనతోపి దేవలోకతోపి ధాతుయో మహాబోధిపల్లఙ్కమేవ గమిస్సన్తి సాసపమత్తాపి ధాతుయో అన్తరా న నస్సిస్సన్తి, సబ్బా ధాతుయో మహాబోధిపల్లఙ్కే రాసిభూతా సువణ్ణక్ఖన్ధా వియ ఏకఘనా హుత్వా ఛబ్బణ్ణరస్మియో విస్సజ్జిస్సన్తి, తా దససహస్సలోకధాతుం ఫరిస్సన్తి. తతో దససహస్సచక్కవాళేసు దేవతా సన్నిపతిత్వా "అజ్జ సత్థా పరినిబ్బాయతి అజ్జ సాసనం ఓసక్కతి పచ్ఛిమదస్సనం ఇదం అమ్హాక"న్తి దసబలస్స పరినిబ్బుతదివసతో మహన్తతరం కారుఞ్ఞం కరిస్సన్తి ఠపేత్వా అనాగామిఖీణాసవే అవసేసా సకత్తభావేన సన్ధారేతుం నాసక్ఖింసు, ధాతుసరీరతో తేజోధాతు ఉట్ఠహిత్వా యావ బ్రహ్మలోకా ఉగ్గచ్ఛిస్సతి. సాసపమత్తాయపి ధాతుయా సతి ఏకజాలా భవిస్సతి ధాతూసు పరియాదానం గతాసు పచ్ఛిజ్జిస్సతి. ఏవం మహన్తం ఆనుభావం దస్సేత్వా ధాతూసు అన్తరహితాసు సాసనం అన్తరహితం నామ హోతి. యావ ఏవం న అన్తరధాయతి, తావ అనన్తరధానమేవ సాసనం. పరినిబ్బానకాలతో పట్ఠాయ యావ సాసపమత్తా ధాతు తిట్ఠతి, తావ బుద్ధకాలతో పచ్చాతి న వేదితబ్బం ధాతూసు హి ఠితాసు బుద్ధా ఠితా వ హోన్తి, తస్మా ఏత్థన్తరే అఞ్ఞస్స బుద్ధస్స ఉప్పత్తి నివారితావ హోతి. తేనేవ వదామ.

పరినిబ్బానకాలతో, పచ్చా ధరన్తి ధాతుయో;
అనిబ్బుతోవ సమ్బుద్ధో, అఞ్ఞబుద్ధస్స వారితా.

జీవమానేపి సమ్బుద్ధే, నిబ్బుతే వా తథాగతే;
యో కరోతి సమం పూజం, ఫలం తాస సమం సియా'తి.

ఇతి సాగరబుద్ధిత్థేరవిచరితే సీమవిసోధనే ధమ్మవణ్ణనాయ

నిబ్బానకణ్డో తతియో పరిచ్ఛేదో.

౪. సమసీసికణ్డో

ఇదాని సఙ్ఘో చ దుల్లభో లోకేతి పదస్స వణ్ణనాక్కమో సమ్పత్తో. తత్థ సఙ్ఘోతి పరమత్థసమ్ముతివసేన దువిధో హోతి. తేసు పరమత్థసఙ్ఘో చత్తారి పురిసయుగాని, అట్ఠపురిసపుగ్గలా, చత్తాలీసమ్పి పుగ్గలా, అట్ఠసతమ్పి పురిసపుగ్గలాతి చతుబ్బిధో హోతి. తత్థ సఙ్ఖేపవసేన సోతాపత్తిమగ్గట్ఠో ఫలట్ఠోతి ఏకం యుగం, సకదామిమగ్గట్ఠో ఫలట్ఠోతి ఏకం, అనాగామిమగ్గట్ఠో ఫలట్ఠోతి ఏకం, అరహత్తమగ్గట్ఠో ఫలట్ఠోతి ఏకన్తి చత్తారి పురిసయుగాని హోన్తి. చత్తారో మగ్గట్ఠా చత్తారో ఫలట్ఠాతి అట్ఠపురిసపుగ్గలా హోన్తి. చత్తాలీసమ్పి పుగ్గలాతి సోతాపత్తిమగ్గట్ఠో పఠమఝానికాదివసేన పఞ్చ, తథా సకదాగామిఅనాగామిఅరహత్తమగ్గట్ఠాపి పఞ్చ పఞ్చాతి వీసతి మగ్గట్ఠపుగ్గలా, తథా ఫలట్ఠాపి సోతపత్తిఫలట్ఠాదివసేన పఞ్చ పఞ్చాతి వీసతి ఫలట్ఠాతి చత్తాలీసపుగ్గలా హోన్తి. ఏత్థ చ మగ్గస్స ఏకచిత్తక్ఖణికత్తా కథం వీసతిమగ్గట్ఠా పుగ్గలా భవేయ్యున్తి.

వుచ్చతేపాదకజ్ఝానసమ్మసితజ్ఝానపుగ్గలజ్ఝాసయేసుపి హి అఞ్ఞతరవసేన తం తం ఝానసదిసవితక్కాదిఅఙ్గపాతుభావేన చత్తారోపి మగ్గట్ఠా పఠమజ్ఝానికాదివోహారం లభన్తా పచ్చేకం పఞ్చపఞ్చధా విభజియన్తి, తస్మా వీసతి మగ్గట్ఠా హోన్తి. తత్థ పఠమజ్ఝానాదీసు యం యం ఝానం సమాపజ్జిత్వా తతో వుట్ఠాయ సఙ్ఖారే సమ్మసన్తస్స వుట్ఠానగామినీవిపస్సనా పవత్తా, తం పాదకజ్ఝానం వుట్ఠానగామినివిపస్సనాయ పదట్ఠానభావతో. యం యం ఝానం సమ్మసన్తస్స సా పవత్తా, తం సమ్మసితజ్ఝానం. "అహో వత మే పఠమజ్ఝానసదిసో మగ్గో పఞ్చఙ్గికో, దుతియజ్ఝానాదీసు వా అఞ్ఞతరసదిసో చతురఙ్గికాదిభేదో మగ్గో భవేయ్యా"తి ఏవం యోగావచరస్స ఉప్పన్నజ్ఝాసయో పుగ్గలజ్ఝాసయో నామ. తత్థ యేన పఠమజ్ఝానాదీసు అఞ్ఞతరం ఝానం సమాపజ్జిత్వా తతో వుట్ఠాయ పకిణ్ణకసఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా మగ్గో ఉప్పాదితో హోతి, తస్స సో మగ్గో పఠమజ్ఝానాది తం తం పాదకజ్ఝానసదిసో హోతి. సచే పన విపస్సనాపాదకం కిఞ్చిఝానం నత్థి, కేవలం పఠమజ్ఝానాదీసు అఞ్ఞతరం ఝానం సమ్మసిత్వా మగ్గో ఉప్పాదితో హోతి, తస్స సో సమ్మసితజ్ఝానసదిసో హోతి. యదా పనయం కిఞ్చి ఝానం సమాపజ్జిత్వా తతో అఞ్ఞం సమ్మసిత్వా మగ్గో ఉప్పాదితో హోతి, తదా పుగ్గలజ్ఝాసయవసేన ద్వీసు అఞ్ఞతరసదిసో హోతి. ఏవం సమథయానికస్స పుథుజ్జనస్స అరియానం వా పాదకజ్ఝానసమ్మసితజ్ఝానపుగ్గలజ్ఝాసయవసేన పఠమజ్ఝానాదీనం అఞ్ఞతరఝానసదిసస్స మగ్గఙ్గికస్స పవత్తనతో పుగ్గలభేదవసేన వీసతి మగ్గట్ఠా పుగ్గలా హోన్తి, తథా ఫలట్ఠాపి వీసతీతి చత్తాలీసఅరియపుగ్గలా హోన్తి. అపరమ్పి సచే పన పుగ్గలస్స తథా విధో అజ్ఝాసయో నత్థి, అనులోమవసేన హేట్ఠిమహేట్ఠిమఝానతో వుట్ఠాయ ఉపరూపరిఝానధమ్మే సమ్మసిత్వా ఉప్పాదితమగ్గో పాదకజ్ఝానమనపేక్ఖిత్వా సమ్మసితజ్ఝానసదిసో హోతి. పటిలోమవసేన ఉపరూపరిఝానతో వుట్ఠాయ హేట్ఠిమహేట్ఠిమఝానధమ్మే సమ్మసిత్వా ఉప్పాదితమగ్గో సమ్మసితజ్ఝానమనపేక్ఖిత్వా పాదకజ్ఝానసదిసో హోతి, హేట్ఠిమహేట్ఠిమఝానతో హి ఉపరూపరిఝానం బలవతరన్తి, అట్ఠసతమ్పి పురిసపుగ్గలాతి తత్థ ఏకబీజీ, కోలంకోలో, సత్తక్ఖత్తుపరమోతి తయో సోతాపన్నా. కామరూపారూపభవేసు అధిగతఫలా తయో సకదాగామినోతి తే సబ్బేపి దుక్ఖపటిపదా దన్ధాభిఞ్ఞం, దుక్ఖపటిపదా ఖిప్పాభిఞ్ఞం, సుఖాపటిపదా దన్ధాభిఞ్ఞం, సుఖాపటిపదా ఖిప్పాభిఞ్ఞన్తి చతున్నం పటిపదానం వసేన చతువీసతి, అన్తరాపరినిబ్బాయీ, ఉపహచ్చపరి నిబ్బాయీ, ససఙ్ఖారపరినిబ్బాయీ, అసఙ్ఖారపరినిబ్బాయీ, ఉద్ధంసోతో అకనిట్ఠగామీతి అవిహాసు పఞ్చ అనామిగానో, తథా అతప్పాసుదస్సాసుదస్సీసుపి పఞ్చ. అకనిట్ఠేసు పన ఉద్ధంసోతవజ్జా అన్తరాపరినిబ్బాయీ, ఉపహచ్చపరినిబ్బాయీ, ససఙ్ఖారపరినిబ్బాయీ, అసఙ్ఖారపరిబ్బాయీతి చత్తారోతి చతువీసతి అనాగామినో. సుక్ఖవిపస్సకో, సమథయానికోతి ద్వే అరహన్తో, చత్తారో మగ్గట్ఠాతి

చతుపఞ్ఞాస తే సబ్బేపి సద్ధాధురపఞ్ఞాధురానంవసేన ద్వేగుణే హుత్వా అట్ఠసతం అరియపుగ్గలా హోన్తి. తే సబ్బేపి "అట్ఠసతం వా"తి విత్థారవసేన ఉద్దిట్ఠా అరియపుగ్గలా తే సఙ్ఖేపతో యుగవసేన సోతాపత్తి మగ్గట్ఠో ఫలట్ఠోతి ఏకం యుగన్త్యాదినా చత్తారోవ హోన్తి. తేనేవాహ రతనపరిత్తే "యే పుగ్గలా అట్ఠసతం పసత్థా, చత్తారి ఏతాని యుగాని హోన్తీ"తి అయం పభేదోమగ్గట్ఠఫలట్ఠేసు మిస్సకవసేన లబ్భతి ఝానికవిపస్సకపభేదో పన ఫలట్ఠేయేవ లబ్భతి మగ్గస్స ఏకచిత్తక్ఖణికత్తా మగ్గట్ఠేసు న లబ్భతి. తత్థ సోతాపత్తిఫలట్ఠో ఝానికసుక్ఖవిపస్సకవసేన దువిధో. తేసు ఝానికో పుగ్గలో తస్మిం భవే అరహత్తప్పత్తో పరినిబ్బాయతి. అప్పత్తో బ్రహ్మలోకగతో హోతి, సో ఝానికో నామ. మూలటీకాయం పన నికన్తియా సతి పుథుజ్జనాదయో యథాలద్ధజ్ఝానస్స భూమిభూతే సుద్ధావాసవజ్జితే యత్థ కత్థచి నిబ్బత్తన్తి తథా కామభవేపి కామావచరకమ్మబలేన "ఇజ్ఝతి హి భిక్ఖవే సీలవతో చేతోపణిధి విసుద్ధత్తా"తి వుత్తం. అనాగామినో పన కామరాగస్స సబ్బసో పహీనత్తా కామభవేసు నికన్తిం న ఉప్పాదేన్తీతి కామలోకవజ్జితే యథాలద్ధస్స భూమి భూతే యత్థ కత్థచి నిబ్బత్తన్తీ'తి వుత్తం తథా హి అనాగామిస్సేవ కామభవే నికన్తియా పహీనత్తా సోతాపన్నసకదాగామీనమ్పి నికన్తియా సతి కామభవే కామావచరకమ్మబలేన ఉప్పత్తిభావో అవారితోవ హోతీతి విఞ్ఞాయతి తస్మా "అప్పత్తే బ్రహ్మలోకగతో హోతి, సో ఝానికో నామాతి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్త"న్తి దట్ఠబ్బం. సుక్ఖవిపస్సకో పన తివిధో ఏకబీజీ, కోలంకోలో, సత్తక్ఖత్తుపరమోతి. తత్థ ఏకో మనుస్సలోకే వా హోతు ఛదేవలోకే వా, ఏకపటిసన్ధికో హుత్వా అరహత్తం పత్వా పరినిబ్బాయతి, అయం ఏకబీజీ నామ ఏకో మనుస్సలోకే ఏకా పటిసన్ధి దేవలోకే ఏకాతి ద్వేపటిసన్ధికో వా, ఏవం తిచతుపఞ్చఛపరమో హుత్వా అరహత్తం పత్వా పరినిబ్బాయతి, అయం కోలంకోలో నామ. ఏకో మనుస్సలోకే సోతాపన్నో హుత్వా దేవలోకే ఏకా పటిసన్ధి తతో పునాగన్త్వా మనుస్సలోకే ఏకాతి ఏవం మనుస్సదేవలోకమిస్సకవసేన తత్థ చత్తారి ఇధ తీణిత్యాదినా తత్థ ఛ, ఇధ ఏకోతి యావ సత్తపటిసన్ధికో హుత్వా పరినిబ్బాయతి, అయం సత్తక్ఖత్తుపరమో నామ. కేవలం పన మనుస్సలోకే యేవ సత్త దేవలోకేయేవ వా సత్తాతి ఏవం అమిస్సో హుత్వా పటిసన్ధికో గహేతబ్బో అపరే పన "ఇతో సత్త, తతో సత్త సంసారే విచరన్తీ"తి వుత్తత్తా మనుస్సలోకసత్తపటిసన్ధిదేవలోక సత్తపటిసన్ధివసేన సత్తక్ఖత్తుపరమం వదన్తి. తం అయుత్తం కస్మా "కిఞ్చాపి తే హోన్తి భుసంపమత్తా, న తే భవం అట్ఠమమాదియన్తీ"తి పాళియా విరోధత్తా. అపిచ ద్విభవపరిచ్ఛిన్నో సకదాగామీపి ద్విక్ఖత్తుం మనుస్సలోకం ఆగతో భవేయ్య, తస్సపి తత్థ ఏకం, ఇధ ఏకన్తి వారస్స లబ్భితబ్బతో న పనేవం దట్ఠబ్బం. సకిం ఇమం మనుస్సలోకం ఆగచ్ఛతీతి సకదాగామీ ఇధ పత్వా ఇధ పరినిబ్బాయీ, తత్థ పత్వా తత్థ పరినిబ్బాయీ, తత్థ పత్వా ఇధ పరినిబ్బాయీ, ఇధ పత్వా తత్థ పరినిబ్బాయీతి పఞ్చసు సకదాగామీసు పఞ్చమకో ఇధ అధిప్పేతో. యది ఏవం ఇధ పత్వా ఇధ పరినిబ్బాయీతి ఆదయో చత్తారో కథం సకదాగామీనామాతి. తే సకిం పున ఆగచ్ఛతీతి వచనత్థేన సకదాగామీ నామ. కామతణ్హాయ సబ్బసో పహీనత్తా ఇమం కామధాతుం అనాగచ్ఛతీతి అనాగామీ, నిచ్చం బ్రహ్మలోకేయేవ పటిసన్ధి వసేన ఆగచ్ఛతీతి అధిప్పాయో. ఝానికస్స ఏవం హోతు, సుక్ఖవిపస్సకస్స కథన్తి సోపి ఝానికోవ హుత్వా గచ్ఛతి తస్స హి మగ్గన్తరే సీహబ్యగ్ఘాదీహి హతస్సాపి లక్ఖణత్తయం ఆరోపేత్వా ఝానికో హుత్వావ మరణం హోతి అయం పన రూపారూపభవేన ఏకక్ఖత్తుపరమో నామ. సత్తక్ఖత్తుపరమాదయో అరియా రూపారూపలోకేసు అనేకక్ఖత్తుపటిసన్ధికాపి బ్రహ్మలోకసామఞ్ఞేన ఏకపటిసన్ధికా నామ హోన్తి. అరహా పన పాపకరణే రహాభావా దక్ఖిణం అరహత్తా పున భవా భినిబ్బత్తియారహాభావాత్యాదినా వచనత్థేన అరహా నామ. సోపి తివిధో ఝానిక సుక్ఖవిపస్సక సమసీసీవసేన. తత్థ ఝానికో మగ్గేనేవ ఆగతో , సో పటిసమ్భిదాప్పత్తో నామ. అపరోపి పుథుజ్జనసేక్ఖసన్తానే ఝానికో హుత్వా ఝానం పాదకం కత్వా మగ్గం ఉప్పాదేతి, సోపి ఝానికోవ. సుక్ఖవిపస్సకో పన కిలేసక్ఖయమత్తమేవ మగ్గేన సహ అనాగతఝానం నామ నత్థి, తం పచ్ఛా పరిహాయతీతిపి వదన్తి. సమసీసీ పన తివిధో హోతి ఇరియాపథసమసీసీ, రోగసమసీసీ,

జీవితసమసీసీతి. తత్థ యో ఠానాదీసు ఇరియాపథేసు యేనేవ ఇరియపథేన సమన్నాగతో హుత్వా విపస్సనం ఆరభతి, తేనేవ ఇరియాపథేన అరహత్తం పత్వా పరినిబ్బాయతి అయం ఇరియాపథసమసీసీ నామ. యో పన ఏకం రోగం పత్వా అన్తోరోగే ఏవ విపస్సనం పట్ఠపేత్వా అరహత్తం పత్వా తేనేవ రోగేన పరినిబ్బాయతి అయం రోగసమసీసి నామ. యో పన తేరససు సీసేసు కిలేససీసం అవిజ్జం అరహత్తమగ్గో పరియాదియతి, పవత్తిసీసం జీవితిన్ద్రియం చుతిచిత్తం పరియాదియతి, అయం జీవితసమసీసీనామ. తత్థ తేరస సీసాని కతమాని తేరస సీసాని. పలిబోధసీసం, తణ్హాబన్ధనసీసం, మానపరామాససీసం, దిట్ఠివిక్ఖేపసీసం, ఉద్ధచ్చకిలేససీసం, అవిజ్జాఅధిమోక్ఖసీసం, సద్ధాపగ్గహసీసం, వీరియఉపట్ఠానసీసం, సతిఅవిక్ఖేపసీసం, సమాధిదస్సనసీసం, పఞ్ఞాపవత్తిసీసం, జీవితిన్ద్రియగోచరసీసం, విమోక్ఖసఙ్ఖారసీసన్తి. ఏత్థ చ అవిజ్జా పరియాదాయకం మగ్గచిత్తం జీవితిన్ద్రియం పరియాదాతుం సక్కోతి, జీవితపరియాదాయకం చుతిచిత్తం అవిజ్జం పరియాదాతుం న సక్కోతి, అవిజ్జా పరియాదాయకం చిత్తం అఞ్ఞం, జీవితిన్ద్రియపరియాదాయకం చిత్తం అఞ్ఞం. కథం పనిదం సీసం సమం హోతీతి. వారసమతాయ, యస్మిఞ్హి వారే మగ్గవుట్ఠానం హోతి, సోతాపత్తిమగ్గే మగ్గఫలనిబ్బానపహీనసేసకిలేసపచ్చవేక్ఖణావసేన పఞ్చ పచ్చవేక్ఖణాని, తథా సకదామిమగ్గే పఞ్చ, అనాగామిమగ్గే పఞ్చ, అరహత్తమగ్గే సేసకిలేసాభావా చత్తారీతి ఏకూనవీసతిమే పచ్చవేక్ఖణఞాణే పతిట్ఠాయ భవఙ్గం ఓతరిత్వా పరినిబ్బాయతో ఇమాయ వారసమతాయ ఇదం ఉభయసీస పరియాదానమ్పి సమం హోతి నామ. అరహత్తమగ్గే చ పవత్తిసీసం జీవితిన్ద్రియం పవత్తితో వుట్ఠహన్తో మగ్గో చుతితో ఉద్ధం అప్పవత్తికరణవసేన యదిపి పరియాదియతి. యావ పన చుతి, తావ పవత్తిసభావతో పవత్తిసీసం జీవితిన్ద్రియం చుతిచిత్తం పరియాదియతి నామ. కిలేసపరియాదానేన మగ్గచిత్తేన అత్తనో అనన్తరం వియ నిప్ఫాదేతబ్బా పచ్చవేక్ఖణవారావ పరిపుణ్ణా. పరిపుణ్ణవసేన పహీనకిలేసే పచ్చవేక్ఖణతో కిలేసపరియాదానస్సేవ వారాతి వత్తబ్బతం అరహన్తి, తేనేవ కిలేససీసం అవిజ్జాపరియాదానఞ్చ పవత్తిసీసం జీవితిన్ద్రియపరియాదానఞ్చ సమం కత్వా ఇమాయ వారసమతాయ కిలేసపరియాదానం జీవితపరియాదానానం అపుబ్బచరిమతా వేదితబ్బాతి వుత్తం. సంయుత్తఠకథాయం పన యస్స పుగ్గలస్స అపుబ్బం అచరిమం ఆసవపరియాదానఞ్చ హోతి జీవితపరియాదానఞ్చ, అయంతి పుగ్గలో సమసీసీ. ఏత్థ చ పవత్తిసీసం కిలేససీసన్తి ద్వే సీసాని. తత్థ పవత్తిసీసం నామ జీవితిన్ద్రియం. కిలేససీసం నామ అవిజ్జా. తేసు జీవితిన్ద్రియం చుతిచిత్తం ఖేపేతి. అవిజ్జం మగ్గచిత్తం. ద్విన్నం చిత్తానం ఏకతో ఉప్పాదో నత్థి. మగ్గానన్తరం పన ఫలం, ఫలానన్తరం భవఙ్గం, భవఙ్గతో వుట్ఠాయ పచ్చవేక్ఖణం పరిపుణ్ణం హోతి, తం అపరిపుణ్ణం వాతి. తిఖిణేన అసినా సీసే ఛిన్దన్తేపి హి ఏకో వా ద్వే వా పచ్చవేక్ఖణవారా అవస్సం ఉప్పజ్జన్తియేవ, చిత్తానం పన లహుపరివత్తితాయ ఆసవక్ఖయో చ జీవితపరియాదానఞ్చ ఏకక్ఖణే వియ సఞ్ఞాయతీ'తి వుత్తం. తట్టీకాయఞ్చ "ద్విన్నం చిత్తానన్తి చుతిచిత్తమగ్గచిత్తానం. తన్తి పచ్చయవేకల్లం. పరిపుణ్ణం జవనచిత్తానం సత్తక్ఖత్తుం పవత్తియా. అపరిపుణ్ణం పఞ్చక్ఖత్తుం పవత్తియా. కిఞ్చాపి ఏకో వా ద్వే వా తి వుత్తం, తం పన వచన సిలిట్ఠవసేన వుత్తం. యావ ఏకం వా ద్వే వా తదారమ్మణచిత్తానీతి హేట్ఠిమన్తేన ద్వే పవత్తన్తీతి వదన్తీ"తి వుత్తం. ఏత్థ చ "పరిపుణ్ణం జవనచిత్తానం సత్తక్ఖత్తుం పవత్తియా, అపరిపుణ్ణం పఞ్చక్ఖత్తుం పవత్తియా"తి ఇమినా అట్ఠకథాటీకావచనేన సమసీసీనం పచ్చవేక్ఖణావసేన మరణాసన్నవీథియం పరిపుణ్ణవసేన సత్తక్ఖత్తుం, అపరిపుణ్ణవసేన పఞ్చక్ఖత్తుం క్రియజవనాని జవన్తీతి సన్నిట్ఠానమేత్థావ గన్తబ్బం. "అసమ్మూళ్హో కాలం కరోతీ"తి వుత్తత్తా చ విఞ్ఞాయతి సత్తక్ఖత్తుం పరిపుణ్ణవసేన మరణాసన్నకాలే జవనపవత్తి. ఏవఞ్చ సతి "మన్దప్పవత్తియం పన మరణకాలాదీసు పఞ్చవారమేవా"తి ఏత్థ "మన్దప్పవత్తియ"న్తి విసేసనం సాత్థకం సియా. "పఞ్చవారమేవా"తి ఏత్థ ఏవకారేన మన్దప్పవత్తికాలే ఛసత్తక్ఖత్తుం నివత్తేతి. అసమ్మూళ్హకాలే పన ఛసత్తక్ఖత్తుమ్పి అనుజానాతి. కామావచరజవనానఞ్చ అనియతపరిమాణా బలవకాలేపి

పరిసమ్పుణ్ణభావా తథా హి “కామావచరజవనానిబలవకాలే సత్తక్ఖత్తుం ఛక్ఖత్తుం వా, మన్దప్పవత్తియం పన మరణకాలాదీసు పఞ్చవారమేవ. భగవతో యమకపాటిహారియకాలాదీసు లహుకప్పవత్తియం చత్తారి పఞ్చవా పచ్చవేక్ఖణజవనచిత్తాని భవన్తీ”తి అనియమితప్పమాణవసేన ఉప్పత్తిభావో ఆగతో ఇమస్మిం సమసీసినిద్దేసవారేపి మరణాసన్నవీథిచిత్తస్స విసుం అలబ్భనతో పచ్చవేక్ఖణన్తేయేవ భవఙ్గచిత్తేన పరినిబ్బానతో పరిపుణ్ణవసేన సత్త జవనచిత్తాని పాటికఙ్ఖితబ్బానీతి అమ్హాకం ఖన్తి వీమంసిత్వా గహేతబ్బో ఇతో యుత్తతరో వా పకారో లబ్భమానో గవేసితబ్బో. ఏవం పరమత్థసఙ్ఘవసేన చత్తారి పురిసయుగాని, అట్ఠ పురిసపుగ్గలా, చత్తాలీసమ్పిపుగ్గలా అట్ఠసతమ్పి పురిసపుగ్గలాతి సబ్బం సమోధానేత్వా ఇమస్మిం లోకే సఙ్ఘోపి దుల్లభోతి వేదితబ్బో తథా హి అరియపుగ్గలా అతిదుల్లభావ సాసనస్స విజ్జమానకాలేపి ఇదాని సోతాపన్నస్సాపి అవిజ్జమానతో అయం పరమత్థసఙ్ఘవిచారణా. సమ్ముతిసఙ్ఘో పన ఞత్తిచతుత్థేన ఉపసమ్పన్నో పుథుజ్జనసఙ్ఘోవ, సోపి దుల్లభోయేవ. కస్మా బుద్ధుప్పాదకాలేయేవ లబ్భనతో తథా హి అనుప్పన్నే బుద్ధే పచ్చేకబుద్ధానం సతసహస్సాదిగణనే ఉప్పజ్జమానేపి తేసం సన్తికే ఉపసమ్పదాభావస్స అలబ్భమానతో పచ్చేకబుద్ధానఞ్హి సన్తికే పబ్బజితానం కులపుత్తానం సరణగమనకమ్మట్ఠానస్సాపి దాతుం అసక్కుణేయ్యత్తా. పచ్చేకబుద్ధా చ నామ మూగస్స సుపినదస్సనం వియ అత్తనా పటిలద్ధసచ్చధమ్మే పరేసం ఆచిక్ఖితుం న సక్కోన్తి, తస్మా తే పబ్బాజేత్వా కమ్మట్ఠానే నియోజేతుం అసమత్థా “ఏవం తే నివాసేతబ్బం, ఏవం తే పారుపితబ్బ”న్తి ఆదినానయేన అభిసమాచారికమేవ సిక్ఖాపేసుం తస్మా బుద్ధుప్పాదకాలేయేవ సమ్ముతిసఙ్ఘో లబ్భతి. అపిచ న తే దుల్లభాయేవ హోన్తి, అథ ఖో తస్మిం ఉద్దిస్స అప్పమత్తకస్సాపి కతాకారస్స అసఙ్ఖ్యేయ్యఫలాపి హోన్తి వుత్తఞ్హేతం భగవతా “భవిస్సన్తి ఖో పనానన్ద అనాగతమద్ధానం గోత్రభునో కాసావకణ్ఠా దుస్సీలా పాపధమ్మా తేసు దుస్సీలేసు సఙ్ఘం ఉద్దిస్స దానం దస్సన్తి, తదా పాహం ఆనన్ద సఙ్ఘగతం దక్ఖిణం అసఙ్ఖ్యేయ్యం అప్పమేయ్యం వదామి న త్వేవాహం ఆనన్ద కేనచి పరియాయేన సఙ్ఘగతా దక్ఖిణా పాటిపుగ్గలికం దక్ఖిణం మహప్ఫలన్తి వదామీ”తి. తథా హి ఉపరిపణ్ణాసకే దక్ఖిణవిభఙ్గవణ్ణనాయం “కాసావకణ్ఠానం సఙ్ఘే దిన్నే దక్ఖిణాపి గుణాసఙ్ఖ్యాయ అసఙ్ఖ్యేయ్యా”తి వుత్తం. సఙ్ఘగతదక్ఖిణా హి సఙ్ఘే చిత్తీకారం కాతుం సక్కోన్తస్స హోతి. సఙ్ఘే పన చిత్తీకారో దుక్కరో యో హి “సఙ్ఘగతం దక్ఖిణం దస్సామీ”తి దేయ్యధమ్మం పటియాదేత్వా విహారం గన్త్వా భన్తే సఙ్ఘం ఉద్దిస్స ఏకం థేరం దేథా'తి వదతి, అథ సఙ్ఘతో సామణేరం లభిత్వా “సామణేరో మే లద్ధో”తి అఞ్ఞథత్తం ఆపజ్జతి, తస్స దక్ఖిణా సఙ్ఘగతా న హోతి. మహాథేరం లభిత్వా పి “మహాథేరో మే లద్ధో”తి సోమనస్సం ఉప్పాదేన్తస్సాపి న హోతియేవ. తస్స దక్ఖిణా సఙ్ఘగతా న హోతి. యో పన సామణేరం ఉపసమ్పన్నం వా దహరం వా థేరం వా బాలం వా పణ్డితం వా యంకిఞ్చి సఙ్ఘతో లభిత్వా నిబ్బేమతికో హుత్వా “సఙ్ఘస్స దమ్మీ”తి సఙ్ఘే చిత్తీకారం కాతుం సక్కోతి, తస్స దక్ఖిణా సఙ్ఘగతా నామ హోతి. పరసముద్దవాసినో కిర ఏవం కరోన్తి తత్థ హి ఏకో విహారస్సామికుటుమ్బికో “సఙ్ఘగతం దక్ఖిణం దస్సామీ”తి సఙ్ఘతో ఉద్దిసిత్వా “ఏకం భిక్ఖుం దేథా”తి యాచిత్వా సో ఏకం దుస్సీలభిక్ఖుం లభిత్వా నిసీదనట్ఠానం ఓపుఞ్జాపేత్వా ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా ఉపరి వితానం బన్ధిత్వా గన్ధధూమపుప్ఫేహి పూజేత్వా పాదే ధోవిత్వా మక్ఖేత్వా బుద్ధస్స నిపచ్చకారం కరోన్తో వియ సఙ్ఘే చిత్తీకారేన దేయ్యధమ్మం అదాసి సో భిక్ఖు పచ్ఛాభత్తం విహారం జగ్గనత్థాయ “కుదాలకం దేథా”తి ఘరద్వారం ఆగతో ఉపాసకో నిసిన్నోవ కుదాలం పాదేన ఖిపిత్వా “గణ్హా”తి అదాసి తమేనం మనుస్సా ఆహంసు “తుమ్హేహి పాతోవ ఏతస్స కతసక్కారో వత్తుం న సక్కా, ఇదాని అపచయమత్తకమ్పి నత్థి, కిం నామేత”న్తి. ఉపాసకో “సఙ్ఘస్స సో అయ్యో చిత్తీకారో, న ఏతస్సా”తి ఆహ. కాసావకణ్ఠసఙ్ఘదిన్నదక్ఖిణం పన కో సోధేతి, సారిపుత్తమోగ్గలానాదయో అసీతిమహాథేరా సోధేన్తి అపి చ థేరా చిరపరినిబ్బుతా, థేరే ఆదిం కత్వా యావజ్జతనా ధరమానఖీణాసవా సోధేన్తియేవ, తథా హి దాయకతో పటిగ్గాహతోపి మహప్ఫలం హోతి దానం. దాయకతో వేస్సన్తరజాతకం కథేతబ్బం వేస్సన్తరో హి దుస్సీలస్స జూజకాబ్రాహ్మణస్స

నయనసదిసే ద్వే జాలీకణ్ణాజినే పుత్తే దత్వా పథవిం కమ్పేసి. సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం ఆరబ్భ పవత్తచేతనాయ మహన్తభావేన పథవిం కమ్పేసి. ఏవం దాయకతోపి మహప్ఫలం హోతి. పటిగ్గాహకతో పన సారిపుత్తత్థేరస్స దిన్నచోరఘాతకవత్థు కథేతబ్బం చోరఘాతకో నామ హి సావత్థియం ఏకో జనపదపురిసో పఞ్చవీసతి వస్సాని చోరఘాతకకమ్మం కత్వా మహల్లకకాలేపి తింస వస్సాని నాసికవాతేనేవ కణ్ణనాసాదీని ఛిన్దిత్వా చోరఘాతకకమ్మం కరోన్తస్సేవ పఞ్చపణ్ణాస వస్సాని వీతివత్తాని. సో మరణ మఞ్చే నిపన్నోవ అత్తనో కమ్మబలేన మహానిరయే నిబ్బత్తో వియ మహాసద్దం కత్వా దుక్ఖితో హోతి, తస్స సద్దేన భీతా మనుస్సా ఉభతో పస్సే గేహం ఛడ్డేత్వా పలాయింసు. తదా సారిపుత్తత్థేరో దిబ్బచక్ఖు నా లోకం వోలోకేన్తో తం దిస్వా తస్స అనుకమ్పం పటిచ్చ తస్స గేహద్వారే అట్ఠాసి. సో కుజ్ఝిత్వా తిక్ఖత్తుం నాసికవాతేన విస్సజ్జమానోపి విస్సజ్జితుం అసక్కోన్తో అతివిరోచమానం థేరం దిస్వా అతివియ పసీదిత్వా అత్తనో అత్థాయ సమ్పాదితం పాయాసం అదాసి. థేరోపి మఙ్గలం వడ్ఢేత్వా పక్కమి. చోరఘాతకో థేరస్స దిన్నదానం అనుస్సరిత్వా సగ్గే నిబ్బత్తి, ఏవం పటిగ్గాహకతోపి మహప్ఫలం హోతి. ఉభయతోపి మహప్ఫలం, అనాథపిణ్డికవిసాఖాదయో బుద్ధప్పముఖస్స దిన్నదానం వేదితబ్బం.

వుత్తఞ్హేతం భగవతా.

“తథాగతే చ సమ్బుద్ధే, అథవా తస్స సావకే;
నత్థి చిత్తే పసన్నమ్హి, అప్పకా నామ దక్ఖిణా.

ఏవం అచిన్తియా బుద్ధా, బుద్ధధమ్మా అచిన్తియా;
అచిన్తియే పసన్నానం, విపాకో హోతి అచిన్తియో”తి.

ఏవం ఉభయవసేన మహప్ఫలభావో వేదితబ్బో. దాయకతోపి పటిగ్గాహకతోపి నిప్ఫలమేవ. సేయ్యథాపి మక్ఖలిగోసాలఛసత్థారాదీనం అత్తనో ఉపాసకమిచ్ఛాదిట్ఠీహి పూజావిసేసా వుత్తఞ్హేతం భగవతా.

“మాసే మాసే కుసగ్గేన, బాలో భుఞ్జేయ్య భోజనం;
న సో సఙ్ఖతధమ్మానం, కలం నాగ్ఘతి సోళసి”న్తి.

తేనేవాహ భగవా చత్తారిమాని ఆనన్ద దక్ఖిణవిసుద్ధియో”తి. ఇమాని తీణి బుద్ధధమ్మసఙ్ఘరతనాని సాధూనం రతిజననత్థేన రతనాని నామ.

వుత్తఞ్హేతం.

“చిత్తీకతం మహగ్ఘఞ్చ, అతులం దుల్లభదస్సనం;
అనోమసత్తపరిభోగం, రతనం తేన వుచ్చతీ”తి.

రతనఞ్చ నామ దువిధం సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకవసేన. తత్థ అవిఞ్ఞాణకం చక్కరతనం, మణిరతనం యం వా పనఞ్ఞమ్పి అనిన్ద్రియబద్ధసువణ్ణరజతాది. సవిఞ్ఞాణకం హత్థిఅస్సరతనాదిపరిణాయకరతనపరియోసానం, యం వా పనఞ్ఞమ్పి ఇన్ద్రియబద్ధం. ఏవం దువిధే చేత్థ సవిఞ్ఞాణకరతనం అగ్గమక్ఖాయతి, కస్మా యస్మా అవిఞ్ఞాణకం సువణ్ణరజతమణిముత్తాదిరతనం సవిఞ్ఞాణకానం హత్థిరతనాదీనం అలఙ్కారత్థాయ ఉపనీయతి. సవిఞ్ఞాణకరతనమ్పి

దువిధం తిరచ్ఛానగతరతనం మనుస్సరతనఞ్చ. తత్థ మనుస్సరతనం అగ్గమక్ఖాయతి. కస్మా యస్మా తిరచ్ఛానగతరతనం మనుస్సరతనస్స ఓపవయ్హం హోతి. మనుస్సరతనమ్పి దువిధం ఇత్థిరతనం పురిసరతనఞ్చ. తత్థ పురిసరతనం అగ్గమక్ఖాయతి. కస్మా యస్మా ఇత్థిరతనం పురిసరతనస్స పరిచారికత్తం ఆపజ్జతి. పురిసరతనమ్పి దువిధం అగారికరతనం అనగారికరతనఞ్చ తత్థ అనగారికరతనం అగ్గమక్ఖాయతి. కస్మా యస్మా అగారికరతనేసు అగ్గో చక్కవత్తీపి సీలాదిగుణయుత్తం అనగారికరతనం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ఉపట్ఠహిత్వా పయిరుపాసిత్వా దిబ్బమానుస్సికా సమ్పత్తియో పాపుణిత్వా అన్తే నిబ్బానసమ్పత్తిం పాపుణాతి. అనగారికరతనమ్పి దువిధం అరియపుథుజ్జనవసేన. అరియరతనమ్పి దువిధం సేక్ఖాసేక్ఖవసేన. అసేక్ఖరతనమ్పి దువిధం సుక్ఖవిపస్సకసమథయానికవసేన. సమథయానికరతనమ్పి దువిధం సావకపారమిప్పత్తమపత్తఞ్చ. తత్థ సావకపారమిప్పత్తం అగ్గమక్ఖాయతి. కస్మా గుణమహత్తతాయ. సావకపారమిప్పత్తరతనతోపి పచ్చేకబుద్ధరతనం అగ్గమక్ఖాయతి. కస్మా గుణమహత్తతాయ. సారిపుత్తమోగ్గలానసదిసాపి హి అనేకసతా సావకా పచ్చేకబుద్ధస్స గుణానం సతభాగమ్పి న ఉపనేన్తి. పచ్చేకబుద్ధతో సమ్బుద్ధరతనం అగ్గమక్ఖాయతి. కస్మా గుణమహత్తతాయ సకలమ్పి జమ్బుదీపం పల్లఙ్కే న పల్లఙ్కం ఘట్టేన్తో నిసిన్నా పచ్చేకసమ్బుద్ధా ఏకస్స గుణానం నేవ సఙ్ఖ్యం కలం గణనభాగం ఉపనేన్తి, వుత్తఞ్హేతం భగవతా "యావతా భిక్ఖవే సత్తా అపదా వా...పే.... తథాగతో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ"తి ఆది. ఏవం "బుద్ధో చ దుల్లభో లోకే, సద్ధమ్మసవనమ్పి చ, సఙ్ఘో చ దుల్లభో లోకే"తి ఇమేసం తిణ్ణం పదానం అత్థుద్ధారవసేన సబ్బసో అత్థో వుత్తోయేవ హోతి.

ఇతి సాగరబుద్ధిత్థేరవిరచితే సీమవిసోధనే సఙ్ఘవణ్ణనాయ

సమసీసికణ్డో చతుత్థో పరిచ్ఛేదో.

పకిణ్ణకకణ్డో

ఇదాని సప్పురిసాతి దుల్లభాతి ఇమస్స సంవణ్ణనాక్కమో సమ్పత్తో తథా హి లోకే సప్పురిసాపి అతిదుల్లభాయేవ. సప్పురిసాతి కల్యాణగుణసమ్పన్నా ఉత్తమపురిసా. తే నిస్సాయ జాతిధమ్మా సత్తా జాతియా, మరణధమ్మా సత్తా మరణతో ముచ్చన్తి వుత్తఞ్హేతం భగవతా "మమఞ్హి ఆనన్ద కల్యాణమిత్తం ఆగమ్మ జాతియా పరిముచ్చన్తి, జరాధమ్మా సత్తా జరాయ ముచ్చన్తీ"తి ఆది వచనతో పన సమ్మాసమ్బుద్ధోయేవ సబ్బాకారసమ్పన్నో కల్యాణమిత్తో నామ. తం అలభన్తేన సారిపుత్తమోగ్గల్లానాదయో అరియపుగ్గలా వా. తేపి అలభన్తేన ఏకన్తజహితం సివట్టికం కల్యాణమిత్తం లభితబ్బం, వుత్తఞ్హేతం పోరాణేహి.

"పియో గరు భావనీయో, వత్తా చ వచనక్ఖమో;
గమ్భీరఞ్చ కథం కత్తా, నోచాఠానే నియోజయే"తి.

ఏవమాదిగుణసమన్నాగతో వడ్ఢిపక్ఖే ఠితపణ్డితపుగ్గలో లోకే దుల్లభోవ. కతమో పణ్డితపుగ్గలో బుద్ధపచ్చేకబుద్ధా అసీతి చ మహాసావకా అఞ్ఞో చ తథాగతస్స సావకా సునేత్తమహాగోవిన్దవిధురసరభఙ్గమహోసధసుతసోమనిమిరాజఅయోఘరకుమారక అకత్తిపణ్డితాదయో చ పణ్డితాతి వేదితబ్బా. తే భయే వియ రక్ఖా, అన్ధకారే వియ పదీపా, ఖుప్పిపాసాదిదుక్ఖాభిభవే వియ అన్నపానాదిపటిలాభో, అత్తనో వచనకరానం సబ్బభయఉపద్దవూపసగ్గవిద్ధంసనసమత్థా హోన్తి తథా హి తథాగతం ఆగమ్మ అసఙ్ఖ్యేయ్యా అపరిమాణా దేవమనుస్సా ఆసవక్ఖయం పత్తా బ్రహ్మలోకే పతిట్ఠితా, దేవలోకే ఉప్పన్నా. సారిపుత్తత్థేరే చిత్తం పసాదేత్వా చతూహి చ పచ్చయేహి థేరం ఉపట్ఠహిత్వా అసీతి కుసలహస్సాని సగ్గే నిబ్బత్తాని, తథా మహామోగ్గల్లానమహాకస్సపపభుతి సునేత్తస్స సత్థునో సావకా అప్పేకచ్చే బ్రహ్మలోకే ఉపపజ్జింసు, అప్పేకచ్చే పరనిమ్మితవసవత్తీనం దేవానం సహబ్యతం...పే.... అప్పేకచ్చే గహపతిమహాసాలకులానం సహబ్యతం ఉపపజ్జింసు, వుత్తఞ్హేతం "నత్థి భిక్ఖవే పణ్డితతో భయం, నత్థి పణ్డితతో ఉపద్దవో, నత్థి పణ్డితతో ఉపసగ్గో"తి. అపిచ తగ్గరమాలాదిగన్ధభణ్డసదిసో పణ్డితో, తగ్గరమాలాదిగన్ధభణ్డపలివేఠనపత్తసదిసో తదుపసేవీ వుత్తఞ్హేతం నారదజాతకే.

"తగ్గరఞ్చ పలాసేన, యో నరో ఉపనయ్హతి;
పత్తాపి సురభి వాయన్తి, ఏవం ధీరూపసేవనా"తి.

అకిత్తిపణ్డితో సక్కేన దేవానమిన్దేన వరే దియ్యమానే ఏవమాహ

"ధీరం పస్సే సుణే ధీరం, ధీరేన సహ సంవసే;
ధీరేనా'లాపసల్లాపం, తం కరే తఞ్చ రోచయే.

కిం ను తే అకరం ధీరో, వద కస్సప కారణం;
కేన కస్సప ధీరస్స, దస్సనం అభికఙ్ఖసి.

నయం నయతి మేధావీ, అధురాయం న యుఞ్జతి;
సనరో సేయ్యసో హోతి, సమ్మా వుత్తో న కుప్పతి;
వినయం సో పజానాతి, సాధు తేన సమాగమో"తి.

అపిచ తేపి సప్పురిసే సజ్జమ్మ అస్సుతపుబ్బమ్పి ఉభయలోకహితావహం వాచం సుయ్యతేవ, వుత్తమ్పి చేతం.

"సుభాసితం ఉత్తమమాహు సన్తో, ధమ్మం భణే నాధమ్మం తం దుతియం;
పియం భణే నాప్పియం తం తతియం, సచ్చం భణే నాలికం తం చతుత్థ"న్తి చ.

"యం బుద్ధో భాసతి వాచం, ఖేమం నిబ్బానపత్తియా;
దుక్ఖస్సన్తకిరియాయ, సా వే వాచానముత్తమా"తి.

సప్పురిసూపనిస్సయసేవనపచ్చయాయేవ దానాదికుసలసమాయోగేన అపాయదుక్ఖతో ముచ్చన్తి వుత్తఞ్హేతం "అపిచ నేరయికాదిదుక్ఖపరిత్తాణతో పుఞ్ఞాని ఏవ పాణీనం బహూపకారాని, యతో తేసమ్పి ఉపకారానుస్సరణతా కతఞ్ఞుతా సప్పురిసేహి పసంసనీయాదినానప్పకారవిసేసాధిగమహేతూచ హోన్తి వుత్తఞ్హేతం భగవతా, "ద్వే మే భిక్ఖవే పుగ్గలా దుల్లభా లోకస్మిం, కతమే ద్వే, యో చ పుబ్బకారీ, యో చ కతఞ్ఞూ కతవేదీ"తి. అపిచ విధురమహోసధజాతకాదికాలేపి ఇధలోకపరలోకసమ్పత్తిఅత్థమేవ అత్తనో వచనకరే సమ్మా యోజేన్తి. అనాకులకమ్మన్తాధిట్ఠానేన కాలఞ్ఞుతాయ పతిరూపకారితాయ అనలసతాయ ఉట్ఠానవీరియసమతాయ అబ్యసనియతాచ కాలానతిక్కమనఅప్పతిరూపకరణఅకరణసిథిలకరణాహి అకుసలాదీహి రహితకసిగోరక్ఖవాణిజ్జాదయో కమ్మన్తా, ఏతే అత్తనో వా పుత్తదారస్స వా దాసకమ్మకరానం వా బ్యత్తతాయ ఏవం పయోజితా దిట్ఠేవ ధమ్మే ధనధఞ్ఞవిత్తి పటిలాభహేతూ హోన్తి, వుత్తఞ్హేతం భగవతా.

పతిరూపకారీరి ధురవా, ఉట్ఠానతా విన్దతే ధనన్తి చ;
న దివా సోప్పసీలే, రత్తిం ఉట్ఠానదస్సినా;
నిచ్చప్పమత్తేన సోణ్డేన, సక్కా ఆవసితుం ఘరం.

అతీసితం అతిఉణ్హం, అతిసారమిదం అహు;
ఇతి విస్సట్ఠకమ్మన్తే, అత్థా అచ్చేన్తి మాణవే.

యో చ సీతఞ్చ ఉణ్హఞ్చ; తిణాని యో న మఞ్ఞతి;
సప్పురిసకిచ్చాని, సో సుఖం న విహాయతీ"తి చ.

భోగే సంహరమానస్స, పరస్సేవ ఇరయతో;
భోగా సన్నిచయం యన్తి, వమ్మికోవూపచీయతీతి.

ఏవమాదిప్పభేదా సప్పురిసా లోకే అతిదుల్లభావ. తబ్బిగమేన దుప్పురిసా బాలజనా అగవేసన్తోపి లబ్భన్తేవ తే బాలా అత్తానం సేవమానే పరజనే సంసారదుక్ఖేయేవ ఓసీదేన్తి భవతో వుట్ఠానం న దేన్తి తథా హి పూరణకస్సపాదయో ఛసత్థారా

దేవదత్తకోకాలిక-మోదకతిస్స ఖణ్డదేవియాపుత్తసముద్దదత్తచిఞ్చమాణవికాదయో అతీతకాలే చ దీఘదుక్ఖస్స లాభాతి ఇమే అఞ్ఞే చ ఏవరూపా సత్తా బాలా అగ్గిపదిత్తమివ అగారం అత్తనా దుగ్గహితేన అత్తానఞ్చ అత్తనో వచనకారకే చ వినాసేన్తి తథా హి దేవదత్తమాగమ్మ రాజా అజాతసత్తు-కోకాలికాదయో తదఞ్ఞేపి పుగ్గలా అపాయే నిబ్బత్తన్తి. రాజా అజాతసత్తు సామఞ్ఞఫలసుత్తన్తసవనకాలే యది పితరం అఘాతేయ్య, నోతాపన్నో భవేయ్య పితరం ఘాతితత్తా మగ్గఫలమ్పి అప్పత్వా లోహకుమ్భియం సట్ఠివస్ససహస్సాని పచ్చిత్వా ముచ్చిస్సతి అనాగతేపి పచ్చేకబుద్ధో భవిస్సతి. కోకాలికోపి సారిపుత్తమోగ్గలానత్థేరే అనపచాయిత్వా మహానిరయే పదుమగణనాయ పచ్చనోకాసే నిరయపదేసే పదుమనిరయే…పే… పదుమం ఖో పన అఞ్ఞతరో భిక్ఖు నిరయం కోకాలికో భిక్ఖు ఉపపన్నో సారిపుత్తమోగ్గలానేసు చిత్తం ఆఘాతేత్వా”తి ఆహ. తత్థ అఞ్ఞతరో భిక్ఖూతి నామగోత్తేన అపాకటం “కిం వ దీఘం ను ఖో భన్తే పదుమే నిరయే ఆయుప్పమాణ”న్తి పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా నిసిన్నం ఏకం భిక్ఖుం ఏవమాహ “దీఘం ఖో భిక్ఖు నిరయే ఆయుప్పమాణం, తం న సుకరం సఙ్ఖాతుం ఏత్తకాని వస్సానీతి వా ఏత్తకాని వస్ససతానీతి వా ఏత్తకాని వస్ససహస్సానీతి వా ఏత్తకాని వస్ససతసహస్సానీ”తి వా సక్కా పన భన్తే ఉపమం కాతున్తి. “సక్కా భిక్ఖూ”తి భగవా అవోచ. సేయ్యథాపి భిక్ఖు వీసతిఖారికో కోసలకో తిలవాహో హోతి, తతో పురిసో వస్ససతస్స వస్ససహస్సస్స అచ్చయేన ఏకమేకం తిలం ఉద్ధరేయ్య, ఖిప్పతరం ఖో సో భిక్ఖు వీసతిఖారికో కోసలకో తిలవాహో ఇమినా ఉపక్కమేన పరిక్ఖయం పరియాదానం గచ్ఛేయ్య, న త్వేవ ఏకో అబ్బుదో నిరయో. సేయ్యథాపి భిక్ఖు వీస అబ్బుదో నిరయా, ఏవమేకో నిరబ్బుదో నిరయో”తి ఆది. వీసతిఖారికో తి మాగధికేన పత్థేన చత్తారో పత్థా కోసలరట్ఠే ఏకో పత్థో హోతి. తేన పత్థేన చత్తారో పత్థా ఆళ్హకం. చత్తారి ఆళ్హకాని దోణం. చతుదోణా మానికా. చతుమానికా ఖారీ. తాయఖారియా వీసతిఖారికో తిలవాహో. తిలవాహోతి తిలసకటం. అబ్బుదో నిరయోతి అబ్బుదో నామ ఏకో పచ్చేకనిరయో నత్థి, అవీచిమ్హి ఏవ పన అబ్బుదగణనాయ పచ్చనోకాసో “అబ్బుదో నిరయో”తి వుత్తో. ఏస నయో నిరబ్బుదాదీసుపి. తత్థ వస్సగణనాపి ఏవం వేదితబ్బా యథాహ “సతంసతసహస్సాని కోటి హోతి ఏవం సతంసహస్సకోటియో పకోటి నామ. సతంసతసహస్సపకోటియో కోటిపకోటి నామ. సతం సతసహస్సకోటిపకోటియో నహుతం. సతంసతసహస్సనహుతాని నిన్నహుతం. సతంసతసహస్సనిన్నహుతాని ఏకో అబ్బుదో. తతో వీసతిగుణో నిరబ్బుదో. ఏస నయో సబ్బత్థ అయఞ్చ గణనా అపరిచితానం దుక్కరా”తి వుత్తం తం న సుకరం సఙ్ఖాతు’న్తి కేచి పన తత్థ పరిదేవనానత్తేనపి కమ్మకరణనానత్తేనపి ఇమాని నామాని లద్ధానీతి వదన్తి. అపరేపి వానకారణేహీతి టీకానేత్తి. యథా చ దీఘవిదస్సఆఘాతా చ బుద్ధన్తరం సట్ఠియోజనమత్తేన అత్తభావేన ఉత్తానో పతితో మహానిరయే పచ్చతి యథా చ, తస్స దిట్ఠిఅభిరుచితాని పఞ్చ కులసతాని తస్సేవ సహబ్యతం ఉప్పన్నాని మహానిరయే పచ్చన్తి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా “సేయ్యథాపి భిక్ఖవే నళాగారం వా తిణాగారం వా అగ్గిముట్ఠో కూటాగారాని దహతి ఉల్లిత్తావలిత్తాని నివాతాని ఫుసితగ్గళాని పిహిత వాతపానాని ఏవమేవ ఖో భిక్ఖవే యానికానిచి భయాని ఉప్పజ్జన్తి, సబ్బాని బాలతో ఉప్పజ్జన్తి, నో పణ్డితతో యేకేచి ఉపద్దవా ఉప్పజ్జన్తి, నో పణ్డితతో, యేకేచి ఉపసగ్గా…పే… నో పణ్డితతో. ఇతి ఖో భిక్ఖవే సప్పటిభయో బాలో అప్పటిభయో పణ్డితో సఉపద్దవో బాలో అనుపద్దవో పణ్డితో, సఉపసగ్గో బాలో అనుపసగ్గో పణ్డితోతి. అపి చ పూతిమచ్ఛసదిసో బాలో, పూతిమచ్ఛబద్ధపత్త పుతిసదిసో హోతి తదుపసేవీ. ఛడ్డనీయతం జిగుచ్ఛనీయతఞ్చ ఆపజ్జతి విఞ్ఞూనం వుత్తమ్పి చేతం నారదజాతకే.

“పూతిమచ్ఛం కుసగ్గేన, యో నరో ఉపనయ్హతి;
కుసాపి పూతి వాయన్తి, ఏవం బాలూపసేవనా”తి.

అకత్తిపణ్డితోచాపి సక్కేన దేవానమిన్దేన వరే దియ్యమానే ఏవమాహ

“బాలం న పస్సే న సుణే, న చ బాలేన సంవసే;
బాలేనా’ల్లాపసల్లాపం, న కరే న చ రోచయే.

కింను తే అకరం బాలో, వద కస్సప కారణం;
కేన కస్సప బాలస్స, దస్సనం నాభికఙ్ఖసి.

అనయం నయతి దుమ్మేధో, అధురాయం నియుఞ్జతి;
దున్నయో సేయ్యసో హోతి, సమ్మా వుత్తో పకుప్పతి;
వినయం సో న జానాతి, సాధు తస్స అదస్సన”న్తి.

ఏవం బాలదుజ్జనసంసగ్గవసేనేవ సబ్బాని భయుపద్దవాని ఉప్పజ్జన్తి, నో పణ్డితసేవనవసేనాతిసబ్బసో సప్పురిసా అతిదుల్లభావ.

ఇదాని.

“దుల్లభఞ్చ మనుస్సత్తం, బుద్ధుప్పాదో చ దుల్లభో;
దుల్లభా ఖణసమ్పత్తి, సద్ధమ్మో పరమదుల్లభో”తి.

ఇమిస్సా గాథాయ వణ్ణనాక్కమో సమ్పత్తో. తత్థ **దుల్లభఞ్చ మనుస్సత్త**న్తి మనుస్సభావోపి దుల్లభోయేవ మనుస్సస్స దుల్లభభావో కాణకచ్ఛపోపమాదీహి వేదితబ్బో ఏకో కిర కస్సకో గఙ్గాతీరే తీణి సంవచ్ఛరాని కసిత్వా కిఞ్చిమత్తమ్పి అలభిత్వా నఙ్గలఫాలం ద్వేధా భిన్దిత్వా గఙ్గాయం ఖిపి తేన గఙ్గానదియా వాహేన ఏకో ఉద్ధం ఏకో హేట్ఠాతి ఏవం ద్వే నఙ్గలఫాలకా గఙ్గాయం వుయ్హన్తా చిరేన ఏకో ఉద్ధం ఏకో హేట్ఠాతి ద్వే ఏకతో హుత్వా పాకతికా యుజ్జన్తి తస్మిం ఖణే వస్ససతవస్ససహస్సచ్చయేన ఏకవారం ఉమ్ముజ్జమానో కాణకచ్ఛపో ఉమ్ముజ్జమానక్ఖణే తస్స గీవా ద్విన్నం నఙ్గలఫాలానమన్తరే హోతి అయం కాలో దుల్లభోవ ఏవమేవ మనుస్సత్తభావోపి దుల్లభోయేవ తథాహి మనుస్సత్తభావం అలభిత్వావ నిరయపేతఅసురకాయతిరచ్ఛానభూమీసుయేవ సంసరిత్వా సీసమ్పి ఉక్ఖిపితుం అలభన్తా ఏకబుద్ధన్తరా ద్వే బుద్ధన్తరా తయో బుద్ధన్తరా చత్తారో బుద్ధన్తరా ఏకాసఙ్ఖ్యేయ్యవసేన నిరయే పచ్చనకసత్తానం గణనపథం వీతివత్తా, తథా పేతఅసురకాయతిరచ్ఛానభూమీసుపి అతిఖుద్దకేన అత్తభావేన తిలబీజసాసపబీజస్స చతుపఞ్చభసత్తఅట్ఠకలభాగమత్తేనేవ అఙ్గులియా పతిట్ఠితట్ఠానమత్తేయేవ భూమిపదేసే నిసిన్నానం అతిఖుద్దకసత్తానం గణనపథమ్పి వీతివత్తా తే హి గణితుం ఇద్ధిమన్తపుగ్గలే ఠపేత్వా అఞ్ఞో కో నామ సక్ఖిస్సతి తేహి మోహన్ధభావేన కణ్హసుక్కపక్ఖమ్పి అజానన్తా అనేకేసు బుద్ధసతేసు వా బుద్ధసహస్సేసు వా ఉప్పజ్జమానేసుపి బుద్ధోతిసద్దం అసుత్వా వీతివత్తా, ఏవం మనుస్సత్తభావోపి దుల్లభోయేవ. మనుస్సత్తభావే లభమానేపి బుద్ధుప్పాదకాలో అతిదుల్లభోవ. బుద్ధుప్పాదకాలేపి సమ్మాదిట్ఠి హుత్వా కుసలూపపత్తిసఙ్ఖాతా ఖణసమ్పత్తి దుల్లభావ, సద్ధమ్మదేసకస్సాపి దుల్లభత్తా, తస్మిమ్పి సతి అఙ్గవికలభావేన సద్ధమ్మసవనస్సాపి దుల్లభత్తాతి ఏవమాదిప్పభేదా మనుస్సత్తభావాదికా ఖణసమ్పత్తియో దుల్లభాతి వేదితబ్బా. **దుల్లభా ఖణసమ్పత్తీ**తి కుసలూపపత్తిసఙ్ఖాతా ఖణసమ్పత్తి దుల్లభాయేవ తథా హి పచ్చన్తవిసయ అరూపఅసఞ్ఞసత్తతిరచ్ఛానపేతనేరయికకాలే వా మజ్ఝిమదేసేపి చక్ఖాదిఅఙ్గవికలేవా పరిపుణ్ణఅఙ్గభావేపి మిచ్ఛాదిట్ఠిభూతా వా కుసలూపపత్తిసఙ్ఖాతా ఖణా న హోన్తి పచ్చన్తవిసయే హి పవత్తా జనా పాణాతిపాతాదిదసఅకుసలకమ్మపథేయేవ రమన్తి అభిరమన్తి, చణ్డసభావా చ తే హోన్తి,

రతనత్తయగుణమ్పి న జానన్తి. అరూపినోపి పుగ్గలా పరతోఘోసవిరహితత్తా సోతాపత్తిమగ్గపటిలాభోపి తేసం నత్థి, బుద్ధదస్సనాదీనిపి న లభన్తి. అసఞ్ఞసత్తతిరచ్ఛానపేతనేరయికకాలేసు పన పగేవ పూరితపారమీనం సత్తానం పవత్తనమ్పి అబ్బోహారికం, సమ్మాదిట్ఠికులే జాయమానాపి చక్ఖువికలేన బుద్ధసఙ్ఘరతనానం అదస్సనం, సోతవికలేన ధమ్మసవనతోపి హాయతి ఏళమూగాదిభావేన కుసలసమాదానా న హోన్తి. అఙ్గసమ్పన్నేపి మిచ్ఛాదిట్ఠిభావేన ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణఅసీతిఅనుబ్యఞ్జనబ్యామప్పభాపరిక్ఖిత్తం సబ్బజనానం నయనరసాయతనభూతం సబ్బఞ్ఞుబుద్ధమ్పి దిస్వా పసాదసోమ్మేన చక్ఖునా ఓలోకేతబ్బమ్పి న మఞ్ఞన్తి మనోపదోసవసేనేవ యుగగ్గాహా హుత్వా యమకపాటిహారియకాలాదీసు అనేకేపి మిచ్ఛాదిట్ఠినో మహానిరయే ఉప్పజ్జన్తి. ఏవం కుసలూపపత్తిఖణసమ్పత్తిపి దుల్లభాయేవ.

> "దుల్లభఞ్చ మనుస్సత్తం, బుద్ధుప్పాదో చ దుల్లభో;
> దుల్లభా ఖణసమ్పత్తి, సద్ధమ్మో పరమదుల్లభో"తి.

ఇమిస్సా గాథాయ అత్థో వుత్తోయేవ.

ఇతి సాగరబుద్ధిత్థేరవిరచితే సీమవిసోధనే

పకిణ్ణకకణ్డో నామ పఞ్చమో పరిచ్ఛేదో.

ఏవం సత్థుపరినిబ్బానతో వస్ససతచ్చయేన పతిట్ఠితే ఇసినా కారితత్తా' ఇసినగర'న్తి లద్ధనామే ద్వత్తపాదిభూపాలానం నివాసట్ఠానభూతే సిరిఖేత్తనగరే ఏరావతియా నదియా పారిమతీరభూతే పబ్బతసానుమ్హి పతిట్ఠితస్స కఞ్చనవరమహాథూపస్స దాయకస్స సత్థివమహాధమ్మరఞ్ఞో కాలే సాసనస్స ద్విసహస్ససతాధికఏకతింసతిమే వస్సే సాసనే పటిలద్ధసద్ధానం కులపుత్తానం మహాజానికరణవసేన విమతివినోదనియా వుత్తవచనం సద్దయుత్తిఅత్థయుత్తివసేన సాధుకం అవిచినిత్వా నదియా ఉదకుక్ఖేపం అకత్వా ఉపసమ్పదా కమ్మస్స కారితత్తా సాసనే పరాజయమాపన్నే కులపుత్తే ఉపారమ్భకరణవసేన సీమవిపత్తిహారకో సీమసమ్పత్తిప్పకాసకో గన్థో పవత్తతి.

ఏత్తావతా చ సిరిఖేత్తనగరగోచరగామేన సత్థివమహాధమ్మరాజగురుభూతేన మహావేయ్యాకరణేన తిపిటకధరేన'సద్ధమ్మకోవిదో'తి పాకట నామధేయ్యేన మహాథేరేన ఉపజ్ఝాయో హుత్వా పఞ్ఞాధిపతీనం నివాసభూతే పచ్ఛిమజినచక్కసాసనవరే వాసిగణాచరియేన గణవాచకేన వినయధరేన మహాసామినా చ, రాజగురునా తిపిటకనాగత్థేరేన చ ఆచరియో హుత్వా వేజ్జకమ్మజఙ్ఘపేసనకమ్మాదివసేన అనేసనం పహాయ సమ్మా ఆజీవేన విసుద్ధాజీవేహి సఙ్ఘగణేహి కారకసఙ్ఘా హుత్వా సిరిఖేత్తనగరస్స దక్ఖిణదిసాభాగే దీఘపబ్బతసానుమ్హి ఏరావతియా నదియా తీరే వాలికపులినే సీమాపేక్ఖాయ సహ ఉదకుక్ఖేపం కత్వా పవత్తాయ ఉదకుక్ఖేపసీమాయ దసధా బ్యఞ్జనవిపత్తిం అకత్వా ఠానారహేన ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన ఉపసమ్పదాయ వీసతివస్సేన **సాగరబుద్ధీ**తి గరూహి గహితనామధేయ్యేన భిక్ఖునా రచితో సాసనవిపత్తిహారకో సీమవిసోధనీ నామ గన్థో సమత్తో.

> ఏత్తావతా విభత్తా హి, సప్పభేదప్పవత్తికా;
> సీమవిసోధనీహేసా, నిపుణా సాధుచిన్తితా.

సిరిఖేత్తాతి పఞ్ఞాతే, పురే అపరనామకే;
దక్ఖిణేయ్యదిసాభాగే, ఉచ్చసేన కతాలయే.

వసన్తో భిక్ఖు నామేన, సాగరబుద్ధీతి విస్సుతో;
పుఞ్ఞే వీసతివస్సమ్హి, గన్థోయం సాధుచిన్తితో.

మయాయం రచితో గన్థో, నిట్ఠప్పత్తో అనాకులో;
ఏవం పాణినం సబ్బే, సీఘం సిజ్ఝన్తు సఙ్కప్పా.

యావ బుద్ధోతినామమ్పి లోకజేట్ఠస్స తాదినో;
తావ తిట్ఠతు యం గన్థో, సాసనే హారయం తమం.

ఉద్ధం యావ భవగ్గా చ, అధో యావ అవీచితో;
సమన్తా చక్కవాళేసు, యే సత్తా పథవీచరా.

తేపి సబ్బే మయా హోన్తు, సమసమవిపాకినో;
చిరం జీవతు నో రాజా, సాసనస్స ఉజ్జోతకో.

దిబ్బన్తో రాజధమ్మేన, అరోగో సహ ఞాతిభి;
అనేన పుఞ్ఞకమ్మేన, భవేయ్యం జాతిజాతియం.

సాసనం జోతయన్తోవ, సక్యపుత్తస్స సాసనే;
యదా నస్సతి సద్ధమ్మో, అన్తోభూతో మహీతలే;
దేవలోకే తదా హేస్సం, తుసితే ఠానముత్తమేతి.

సీమవిసోధనీ నిట్ఠితా.